Vinco Kudirkos

Raštai

TOMAS I.

MCMIX

VINCAS KUDIRKA

VINCO KUDIRKOS
RAŠTAI

SURINKO IR SPAUDAI PRIRENGĖ
:: JUOZAS GABRYS ::
PAVEIKSLUS DARĖ E. LOEVY
:: VIGNETAS PIEŠĖ A. BRAKS ::

SPAUDĖ v. MAUDERODĖ, TILŽĖJE
MCMIX.

BIOGRAFIJA :: SATYROS :: EILĖS

PRAKALBA :: BIOGRAFIJA :: VIRŠININKAI
LIETUVOS TILTO ATSIMINIMAI
CENZUROS KLAUSIMAS :: VILKAI
LAISVOS VALANDOS :: KRILOVO PASAKOS.

TOMAS I.

:: :: IŠLEIDO :: ::
TĖVYNĖS MYLĖTOJŲ
: DRAUGYSTĖ Nr. 16 :

FUNDACJA
POGRANICZE
10911

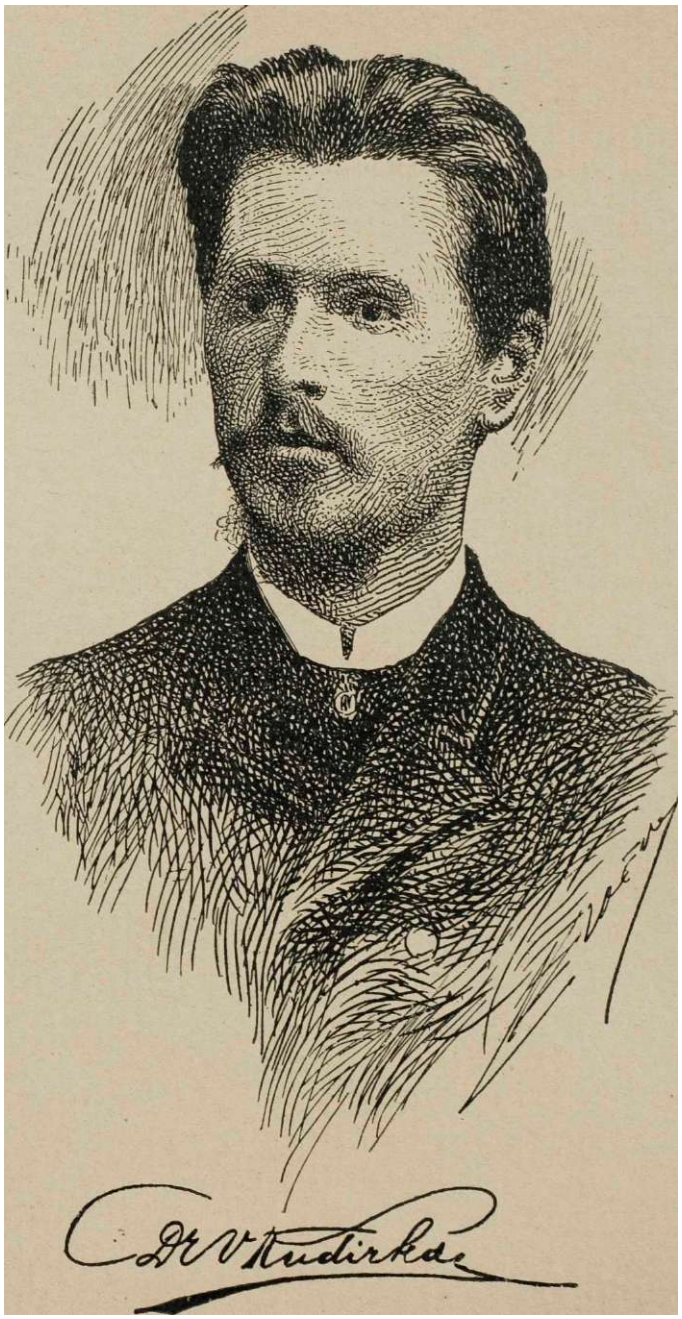
Dr V Rudirka

Prakalba.

Ši laida turi savo istoriją.

Dar 1900 m. sumanyta buvo leisti V. Kudirkos raštus, buvo pradėta tam tikslui ir pinigus rinkti (žiūr. „Varpą" 1900 m. NNr. 9, 12). Bet tasai sumanymas pasiliko nejvykdintas.

Atėjo laisvės metai. Užmirštas tapo ne tik sumanymas leisti V. Kudirkos raštus, bet užmirštas buvo ir patsai Kudirka.

1907 m. teko man atviru laišku „Vilniaus Žiniose" ir „Lietuvoj" (Nr. 115) priminti mūsų visuomenei, ką męs esame kalti V. Kudirkai. Visuomenė nepasiliko kurčia ant mano šauksmo. 50-**ties** metų V. Kudirkos gimimo sukaktuvės tapo plačiai apvaikščiotos Lietuvoj ir Amerikoj. Daugiau, ***Tėvynės Mylėtojų Draugystė*** pasiryžo išleisti V. Kudirkos raštus ir nesigailėdama trūso ėmėsi darbu.

] pagelbą ***T. M. D.*** atėjo kitos draugijos, duodamos tų raštų leidimui žymias pinigiškas aukas (ne mažiau 10 dol.). Tos draugijos šitos:

/. *Susivienyjitnas Lietuvių Amerikoje.*
2. *Simano Daukanto draugija, Chicago, III.*
3. *Liuosybės draugija, Chicago, III.*

4. *Šv. Roko, Chicago, III.*
5. *Palaimintos Lietuvos, Chicago, III.*
6. *Apšvietos Brolių, Chicago, III.*
7. *Lietuvos Sūnų draugija, Lawrence, Mass.*
8. *Lietuvos Sūnų draugija, Waterbury, Conn.*
9. *Liet. Polit. Kliubas, Waterbury, Conn.*
10. *Teatrališkas Aidas, Waterbury, Conn.*
11. *Rūtos draugija, Waterbury, Conn.*
12. *Liet. Polit. Kliubas, Los Angeles, Cal.*
13. *Šv. Andriejaus draugija, New Britain, Conn.*
14. *Liet. Polit. Kliubas, New Britain, Conn.*
15. *Liet. Ūk. Kliubas, Donora, Pa.*
16. *Šv. Jurgio draugija, Cleveland, Ohio.*
17. *Šv. Kazimiero draugija, Cleveland, Ohio.*
18. *Kudirkos draugija, Baltimore, Md.*
19. *D. L. K. Gedimino draugija, Renton, Wash.*
20. *Laisvės Kliubas, Philadelphia, Pa.*
21. *D. L. K. Vitauto draugija, Wilkes Barre, Pa.*
22. *S. L. A. kuopa, Wanamie, Pa.*
23. *Šv. Kazimiero draugija, Plymouth, Pa.*
24. *D. L. K. Vitauto draugija, Plymouth, Pa.*
25. *Liet. Pol. Kliubas, Union City, Conn.*
26. *Šv. Jurgio draugija, Union City, Conn.*
27. *Liet. Mokslo draugija, Pittsburg, Pa.*
28. *Liet. Ukėsų draugija, Panna, III.*
29. *82 S. L. A. kuopa, Panna, III.*
30. *54 Skyrius Unijos, Brooklyn, N. Y.*
31. *Šv. Petro ir Povylo draugija, Westwille, III.*
32. *Šv. Antano draugija, Nanticoke, Pa.*
33. *Simano Daukanto draugija, Baltimore, Md.*
34. *Liet. Sūnų draugija, Springfield, III.*

35. *Liet. Benef. Polit. Kliubas, Scranton, Pa.*
36. *Joachimo Lelevelio draugija, Scranton, Pa.*
37. *Šv. Baltramiejaus draugija, Lewiston, Me.*
38. *Šv. Kazimiero draugija, Schenectady, N. Y.*
39. *Liet. Polit. Kliubas, Elizabeth, N. J.*
40. *Šv. Kazimiero draugija, Elizabeth, N. J.*
41. *72 S. L. A. kuopa (Liet. Dukterų draugija), So. Boston, Mass.*
42. *D. L. K. Algirdo draugija, Harrison, N. J.*
43. *D. L. K. Rimgaudo draugija, Harrison, N. J.*
44. *Šv. Kazimiero draugija, Montreal, Canada.*
45. *Kareivių Algirdo Uzarų, Philadelphia, Pa.*
46. *Liet. Sūnų, Cambridge, Mass.*
47. *Šv. Rocho, Montello, Mass.*
48. *„Lietuvos Ūkininkas" draugija, Chicago, III.*

Tokiu būdu pinigiška laidos dalis buvo užtikrinta. Liko da surankioti ir prirengti spaudai V. Kudirkos raštus. Tas darbas ***T. M. D.*** tapo man pavestas. Žinoma, aš nebūčiau įstengęs atlikti šį darbą, jeigu yvairios įstaigos ir atskyrios ypatos nebūtų atėjusios man į pagelbą.

Miela man yra ištarti nuoširdų ***„ačių"*** visiems tiems, kurie padėjo man šį darbą atlikti.

Pirmiausiai skaitau savo priedermę išreikšti padėką ***„Liet. Mokslo Draugijai Vilniuje***kuri maloniai suteikė man pluoštą medegos V. Kudirkos biografijai; taipojau ***Lenkų Knygynui Paryžiuje („Bibliotheka Polska w Paryżu"), o ypa-***

čiai jos direktoriui p. ***Strzembosz'***ui, kuris labai maloniai leido V. Kudirkos raštų iliustratoriams pp. ***E. Loevy*** ir ***A. Brakui*** — naudoties knygyno etnografiškos Lietuvių medegos rinkiniais.

Miela man labai išreikšti nuoširdų „ačių" p. ***M. Cheligai,*** padariusiai 3 paveikslus ***„Kainui"*** VI t. ir 1 pav. ***„Tėvynės Varpams"*** II t.

Toliau miela man yra išreikšti padėką visiems, kurie teikės prisiųsti man savo atsiminimus apie V. Kudirką ir šiaip medegą, k. a.: fotografijas, paveikslus, laiškus, rankraščius ir tt. Ypačiai esmi dėkingas: dr. ***Gaigalačiui,*** dr. ***Griniui,*** kun. ***Jurgilui,*** p. ***Z. Kraučūnienei,*** p. ***V. Krasauskienei,*** p. ***Maila Mikkola (Talvio),*** kun. ***Nariauskui,*** p. ***Naujokaičiui,*** kun. ***Sakevičiui,*** dr. ***Staugaičiui,*** p.***Šernui,*** kun. ***Jonui Žilinskui,*** kun. ***Tomui Žilinskui.***

Pagaliaus, miela man dėkoti čion p. ***Vidūnui*** ir p. ***M. Raišukytei*** už patarimus apie estetiškąją raštų pusę spaudos bėgyje.

Negaliu neišreikšti padėkos ir pp. ***M.*** bei ***J. Kiošiams,*** vedėjams lietuviško skyriaus O. v. Mauderodės spaustuvės, kurie su ypatingu atsidavimu ir dabotingumu atliko visą V. Kudirkos raštų laidą.

J. Gabrys.

Vincas Kudirka.

(Keli jo gyvenimo ruožai.)

I.

Vincas Kudirka gimė gruodžio 31 dieną 1858 m. Pažėruose, Vilkaviškio pav., Suvalkų gub. iš motinos Elzbietos (Jasiulevičių) ir tėvo Motiejaus.

Vinco tėvai valdė gražią Okę ant pat ežero kranto. Tėvas, mokslo nėjęs, mokėjo skaityt iš maldaknygės ir pasirašyti. Buvo tai žmogus, anot kun. Nariausko[1], atsižymįs.gabumu ir gudrumu; turėjo nuovoką santikiuose, mokėjo visiems, su kuriais susidurdavo, patikti; mandagus, taktingas ir visuomet savo išvaizda kitam, tiek lygaus, tiek augštesnio luomo žmogui, save guodoti liepiantis.

Svečiams vaišus, svečiuose linksmas, nesididžiuojantis, draugijoje pageidaujamas. Žinojo jis daug priežodžių, pasakėlių, kurias gražiai nupasakodavo. Mėgo jisai ir mokėjo pasijuokt iš kitų, nekartą labai aštriai ir sarkastiškai; namiškių ir šeimynos nubaudimui tankiai pasinaudodavo šiuo savo gabumu, barnio ir aštresnių priemonių vietoj, — bijojo jie jo, kaip ugnies.

Ginčytis neatsirasdavo kurs jį suginčytų, su draugais neišbūdavo ilgai gerumu: vieni juo apsidžiaugdavo, jaus-

[1] **Atsiminimai (rankraštis).**

damiesi „per durnais" su juo sėbrauti, kiti jam pačiam, mėgstančiam prakilnesnį būdą, nepatikdavo.

Turėjo nepaprastai švelnų kalbos organą, lietuviška kalba (kitokios jis visai nemokėjo) jo lūpose neapsakomai dailiai skambėjo. Turėdamas santikius su valdininkais-Rusais, su dvarininkais-Lenkais, su Vokiečiais, jis visados susikalbėdavo su jais vien-tik lietuviškai, buvo jų guodojamas ir mylimas.

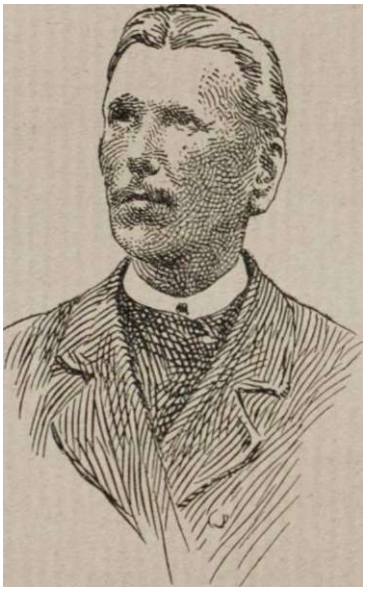

Motiejus Kudirka, Vinco tėvas.

Kudirkų ūkis buvo pavyzdingai vedamas. Namų darbus Kudirka (tėvas) prižiūrėdavo gerai. Lovininkaujant[1] ir šiaip mėgstant pasižmonėti, jis labai tankiai tik rytais ir vaka-

[1] **Lovininkai (Suvalkų gub.) — valsčiaus teisėjo pagelbininkai.**

rais namiej būdavo. Bet namams nuostolio iš to nebuvo. Išryto, pirm iškeliausiant iš namų, palikdavo visiems darbą, ir nelaimė to, kuris savo darbą neišpildęs būtų, jis tą taip aitriai pajuokdavo, kad ansai nežinodavo kur dingti iš gėdos.

Daug šitų tėvo ypatybių, kaip matys žemiau skaitytojas, paveldėjo Vincas,

Vinco motina Elzbieta (Jasiulevičių) buvo minkšto, lėto būdo, labai geros širdies. „Mano motina, pasakoja

Jonieška Kudirkienė, Vinco pamotė.

patsai V. Kudirka „Tėvynės Varpuos" 1894 m., davė man, ką apskritai motina Lietuvė gali duoti savo vaikams, da gi daugiau, nės pati daugiau turėjo. Labai gražiai dainavo, labai puikiai margino margučius, labai dailiai sekė pasakas ir prie tų dailių dalykų mane pritraukė. Jeigu

aš šiandien muzikantas, pataikau šį ar tą nupiešti ir, atsiprašant, eiledirbis, tai motinos kaltė.

Kitoj vietoj „Tėvynės Varpų" Kudirka vėl mini savo motiną:

„Būdamas da mažas, atėjus Velykų subatai, pasirinkdavau gražesnę sąsparą išlauko ir jos kamputyje, prikaišiojęs į plyšius balanėlių, pritaisydavau lyg lizdą, kuriame ant rytojaus anksti rasdavau margutį. Motina sakydavo, kad tai atneša vaikams „Velykų bobutė." Kaip aš norėjau ir taikiausi pamatyt tą gerą bobutę, bet nė sykį nesisekė, nors margutį atnešdavo kasmet. Numirė motina ir daugiau niekad neatlankė manęs „Velykų bobutė," nors lizdelį buvau bandęs pritaisyt. Nuo to laiko nė nemačiau, nė negirdėjau, ar da kur Lietuvoje laukia vaikai „Velykų bobutės.

Kada paaugau, o ypač kada skraidydavau apsitaisęs gimnazisto mandieraite, tai ir merginos būdavo meilesnės ir pačios pasiūlydavo margutį. Paskiau, nors pačios nepasiūlydavo margutį, tai paprašius, mielai duodavo. Nė vienų Velykų neperleidau be margučių: tai iš-šen, tai išten vis susigriebdavau."

Numirus motinai džiovos liga Kudirkos tėvas apsivedė su Andziulių Jonieška į metus mirus pirmajai pačiai. Ji savo lipšniu ir maloniu būdu užstojo Vincukui bent iš dalies tikrąją motiną.

II.

Vincas įstojo į Pažėrių sodžiaus mokyklą 1868 m. nuo pat pradžios jos atidarymo. Tėvas atvedė Vincą pirmutiniu į mokyklą ir užtai mėgdavo paskui pasigirti: „Mano Vincas atidengė Pažėrų mokyklą."

Mokslas mažam Vincukui labai sekėsi, jis atsižymėjo nevien savo gabumu bet ir uolumu, kas retai greta eina. J metus jisai pavijo ir pralenkė savo draugus, kurie jau buvo mokinęsi kitose mokyklose. Iš užsilikusių Pažėrų mokyklos gražraščio sąsiuvinių 1869, 1870, 1871 metų Vinco rašyba išsiskiria savo gražumu.

Mokykloje visi myli Vincuką, o ypačiai mokintojas Juozas Gružinskas; jis išvažiuodamas kur su reikalais palikdavo mokykloj vietininku Vincą Kudirką, parvykęs visuomet likdavo užganėdintas savo vietininku.

Mokslas Pažėrų mokykloj, kaip ir visose Lietuvos mokyklose, tuomet ėjo vien Rusų kalboj ir pirmasai tos mokyklos mokintojas (anot liudijimo ypatos drauge su V. Kudirka lankiusios mokyklą) tvirtai laikėsi *cirkuliarų* įsakymų — nė žodžio kitaip, kaip tik rusiškai.

Palinkimas Vincuko prie muzikos anksti apsireiškė, jis da belankydamas Pažėrų mokyklą pats pasidarė smuiką, ant kurio nuolatos grieždavo.

Išėjus pradedamąją Pažėrų mokyklą 1871 m., tėvai nutarė leisti Vincuką į kunigus. Bet pirm to dar reikėjo įstatyti jį į kliasas Mariampolėje.

Mariampolės gimnazijoj tuomet pilnai viešpatavo Lenkų dvasia. Mokintojai, apart gimnazijos direktoriaus ir inspektoriaus, buvo Lenkai. Rusifikacija dar nebuvo taip smarkiai varoma ir mokintinių laisvė nebuvo varžoma. Visa Mariampolės ponija, su kuria susidėdavo mokiniai, buvo Lenkai ar sulenkėję Lietuviai. Gimnazijos salėje, direktoriui leidžiant, ir šiaip privatiškuose namuose, buvo tankiai daromi vakarai, ant kurių viskas buvo atliekama Lenkų kalboj.

Tai gi Lenkų įtekmė tuometu Mariampolės gimnazijoj buvo labai didelė, o Lietuvių dar nebuvo kam žadinti. Nėra ko stebėtis, kad Lietuviai mokiniai greitai persiimdavo Lenkų dvasia ir virsdavo Lenkais. V. Kudirka taippat neišvengė tos įtekmės, jis lygiai kaip ir kiti mokiniai Lietuviai greitai virto Lenku. Užsilikę iš gimnazijos laikų lenkiški rašto darbai „wypracowania" ir keli žemlapiai su lenkiškais užrašais, o taip-pat ir pirmieji eiliavimo bandymai liudija, kad jisai buvo Lenkų dvasia labai perimtas.

Pasakoja patsai Kudirka apie lenkystės ant jo įtekmę Mariampolės gimnazijoj[1]:

„Patekau į Mariampolės gimnaziją Lietuvoj_____tame laike, kada jau mokslo institucijose įvesta buvo vieton lenkiškos priverstina maskoliška kalba, bet da įsibėgėjusi Lenkų šlėktiška dvasia negalėjo susilaikyti ir apsiaubdavo kiekvieną Lietuvį, patekusį į gimnaziją. Vos spėjau apsivilkti mėlyną mandieraitę su baltais sagučiais ir susimaišiau su draugais mokintiniais, pajutau, kad mano dvasioje kas-žin-kas dedasi. Kas dedasi numanyti ir išreikšti negalėjau, tik jaučiau, kad man gėda atsiminti, kuomi aš buvau, o ypač bauginausi, kad draugai nepatirtų, jogei aš moku *lietuviškai.* Tas dalykas galėjo mane išduoti artojaus sūnum esant. Žinoma, išlikimo instinktas liepė man niekad neatsiliepti lietuviškai ir saugotis, idant nieks nepamatytų, kad mano tėvas dėvi sermėginę ir moka tik lietuviškai. Dėlto gi stengiausi kalbėti, nors blogai, bet *lenkiškai,* o nuo tėvų ir giminių, kurie atvažiuodavo manęs atlankyti, šalindavausi ištolo, jeigu tik patėmydavau, jei kas iš draugų ar ponų mato. Šnekėdavau su jais ramiau

[1] „Tėvynės Varpai" 1893 m., p. 211.

tik pasislėpęs kur užkampyje. Tapau, mat, *Lenku* ir sykiu *ponu* — tekau lenkiškai dvasiai. Pagedęs buvau, bet aš nekaltas, aš pats to nesupratau, kūdikiu da bebūdamas, o tie, ką suprato, manęs nepersergėjo, nepamokino.

Paleido ant Velykų. Keletas mokintinių susitarėme pasisamdyti arklius ir keliauti drauge namon. Tarpu mūs buvo Basanavyčius, mokintinis iš vyriausios kliasos. Bevažiuojant jis atsiliepia: „panowie, zaśpiewajmy[1]!" Aš turėjau gerą balsą ir tikrai buvau ketinęs prisidėti. Tik štai, Basanavyčius užvedė lietuviškai:

Augin tėvas du sūneliu ....

Rodos, kad man kas gerklę užėmė iš gėdos. „Chłop" — pamislyjau sau *lenkiškai* ir nuleidęs nosi tylėjau

Buvau jau 5 kliasoje. Sykį ant lekcijos lietuviškos kalbos (lankydavau tas lekcijas, kaip ir kiti — net patys Lenkai — tik dėlto, idant turėčiau tiesą ant Lietuvių stipendijos[2].

Basanavyčius, jau tada studentas Maskvos universiteto, įėjęs pasisveikino su mokintoju[3] ir prakalbėjo į mus *lietuviškai.* Parodė gražumą lietuviškos kalbos ir atkartojo keletą vietų iš eilių, kur lietuviška kalba tiesiog perima gamtos skambėjimus, paukščių balsus:

Jieva, Jieva, neganyk po pieva ....

arba:

Jurgut, kinkyk, paplak, nuvažiuok ....

[1] Ponai, uždainuokime! [2] Studentams-Lietuviams, kurie Mariampolės gimnazijoj mokinosi lietuviškai, duodamos buvo universitete stipendijos (300—400 rubl. kasmet). [3] Tuom kart Mariampolėj liet. kalbos mokintojum buvo Petras Kraučūnas. (Žiūr. žemiau paveikslą.)

Atkartojo ir daugiaus vietų, tik visų nepamenu. „Komedjant" — pamislyjau sau *lenkiškai* ir apkaitęs nusikreipiau j šalį ir ėmiau sau skaityti visai ką kitą."

lš šito męs galime spręsti, kaip smarkiai V. Kudirka buvo sulenkėjęs Mariampolės gimnazijoj.

Tuo metu turėjo labai didelę įtekmę ant V. K. mokintojas Ostrovskis, Lenkas, kuris organizuodavo ir vesdavo visus Lenkų vakarus, o V. K. buvo jo dešiniąją ranka, visame kame jam gelbėdamas.

Kudirkoj jaunikaity]' da ant gimnazijos suolo apsireiškė ne vienas talentas dailės srytyje: jis pirmas buvo piešime, muzikoj ir rašto darbuose. Ypačiai didelį gabumą apreiškė jisai muzikoje; jis mokinosi griežti ant smuiko (skripkos) ir prigulėjo prie gimnazijos orkestros, vedamos p. Bujanauskio. Šita mokinių orkestrą savam laike buvo labai pragarsėjusi, ji tankiai darydavo koncertus, kurie labai buvo lankomi. V. Kudirka šioj orkestroj užėmė labai žymią vietą, jis griežė ant pirmojo smuiko.

„Pamačiau jį, pasakoja kun. T. Žilinskas,[1] būryje draugų vyresniųjų kliasų mokinių, dalyvaujantį orkestroje. Kudirka griežė ant smuiko. Mano omenėje iki šiai dienai užsiliko jo išvaizdos to laiko aiškus paveikslas. Tarsi šiandien matau patogų, gražų jaunikaitį, stovintį prie pipitro[2] su smuiku rankoje; arba štai pabaigusį griežti ir linksmai šnekučiuojantį su draugais. Išvaizda jo buvo patraukianti, išskirianti jį iš tarpo minios ir atkreipianti žiūrėtojo atydą į save."

Be to jisai pusėtinai išmoko griežt ir ant violončelės. Taipo gi V. K. prigulėjo ir prie dainininkų choro, kurį vedė

[1] **Atsiminimai (rankraštis).** [2] **Prietaisa natom pastatyt.**

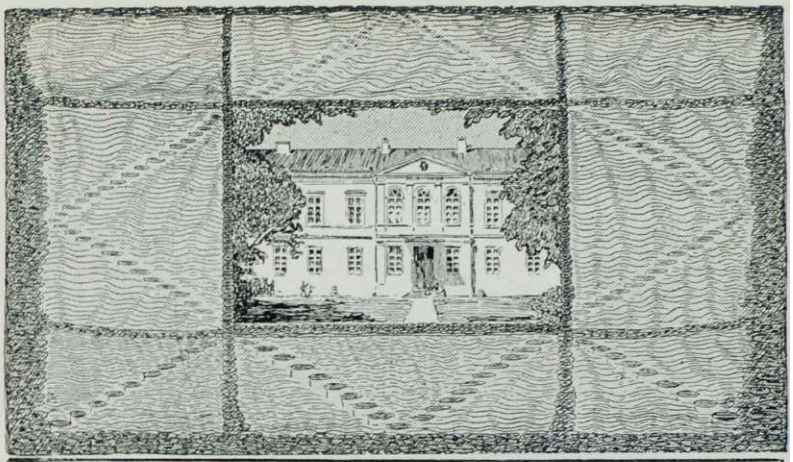

o

vargoninkas Baranauskas. Neveizint j visą tą, daug sugaišdamas prie pašalinių dalykų, V. K. mokinosi labai gerai ir perėjo iš kliasos į kliasą su pagyrimais ir dovanomis.

III.

1877 m. šešias kliasas išėjusiam Vincui, tėvas liepė stoti į Seinų dvasiškąją seminariją. Nedrįsdamas ir negalėdamas pasipriešinti tėvui, važiuoja V. K. seminarijon prieš savo norą.

Žinoma, linksmam, gražiam jaunikaičiui, kokiu buvo V. K., negalėjo tikti, pamėgti asketiškas klierikų gyvenimas ir nelabai jį džiugino kunigo ateitis.

„Užsiiminėti mokslu nemėgo, rašo apie V. K. buvimą Seinų seminarijoj kun. Jurgilas[1], mokinos tik *pro forma,* paviršium; labjausiai skaitydavo knygas, rašinėdavo eiles, grieždavo ant smuiko, komponuodavo muzikališkus veikalėlius .... — Iš kai-kurių jo išsitarimų, iš eilių, ypač iš eilių, parašytų išvažiuojant iš seminarijos ant sienos laboratorijos lange, kurias visi skaitė, bet mažai kas visiškai suprato, — buvo matyt, kad seminariją turėjo *už kalinį, ne tik kūno bet labjau da dvasios.* Atmenu kaip šiandien, kuomet trumpai apsitaisė, rodės, kad naują dvasią įgijo."

Taip liudija apie V. K-kos buvimą seminarijoje vienas jo to laiko draugų. Aišku, jisai palikti ten ilgai negalėjo. „Seminarijos valdžia, rašo toliau savo atminimuose kun. Jurgilas, buvo nuo pat pradžios persitikrinus, kad V. K. neturi pašaukimo į kunigus, bet kad jis šiaip taip pildė priderystes ir mandagiai elgėsi, tai su prašalinimu iš seminarijos vis labiau tęsėsi, pakol šio-to nesučiupo

[1] **Atsiminimai (rankraštis).**

Ėjo tarp klierikų gandas, būk ten kokia iš miesto jauna „eibė" buvo jame įsimylėjusi, būk kai-kada ateidavo seminarijos sodan pasimatytų, būk bažnyčioje sėsdavosi suole pas duris zokristijos prisižiūrėtų . . . . V. Kudirka ir du kitu klieriku Mozūru, kurie buvo tos pačios dvasios ir nuomonės, sudarė triumvyratą[1], — ir išvien viską varė, nuo kitų viskas buvo paslėpta . . . ." Tolesnį šios istorijos bėgį užtylėsiu, nes prasideda faktai sunkiai pertikrinami. Pasibaigė tuom, kad seminarijos valdžia pasišaukusi V. Kudirką patarė jam pačiam paprašyti savo popierių, prasišalyti iš seminarijos.

Šia ką sako apie tai oficiališkasai dokumentas[2]:

Vyriausiai Seinų konsistorijai.

„Regenso Seinų Diacezijos seminarijos.

Seinai gegužio 5j17 d. 1879 m.

Turiu garbę pranešti Konsistorijai: kad Vincentas Kuderko, aliumnas[3] vietinės seminarijos II-metis (clericus ordinum ***4or*** *minorum), sūnus Motiejaus Kuderkos ir Elzbietos Jasiulevičių, iš Pažėrų sodžiaus ir valsčiaus, Vilkaviškio pavieto (apskričio), Suvalkų gubernijos, — dėlei stokos pašaukimo į dvasišką stoną iš Seinų seminarijos prašalintas tapo; — ir išvažiavo į Mariampolę, idant įstot į vietinę gimnaziją dėlei mokslo užbaigimo.*

Katedros kanauninkas

pasirašęs: ***X. Romanowski.***

[1] Trijų sutartis. [2] Maloniai man suteiktas kun. Nariausko, Seinų konsistorijos sekretoriaus; čia paduodu jį lietuviškam vertime (originalas rašytas lenkiškai). [3] Auklėtinis.

Mariampolės gimnazija noriai priėmė V. Kudirką atgal j 7 kliasą be kvotimo.

Tėvas labai apsimaudė ir supyko ant sūnaus už seminarijos pametimą, atsisakė jj šelpti toliau mokslą einant ir net padarė pas rejentą raštus, kad jo sūnui Vincui nieko jau neprigulį iš tėviškės.

Šita tėvo bausmė nebuvo jam baisi, nės, viena, turėdamas globėją ypatoje mokintojaus Ostrovski'o, kuris sugrįžusį iš seminarijos V. K. priėmė į savo namus, antra, pats gerai besimokindamas, lengvai galėjo gauti lekcijų, iš kurių pats galėjo užsilaikyti. Nuo to laiko santikiai tarp V. Kudirkos ir tėvo suvisai atšalo.

Po to Vincas 5 metus nesimatė su tėvu, su kitais namiškiais — pamote, broliais ir seserimis pasiliko kuogeriausi santikiai. Tėviškėje Vincas vengdavo lankytis, idant nesusitikti su šnairuojančiu tėvu. Visas vakacijas praleisdavo jisai ar pas dėdę kun. Kolytą Zapiškyje, ant Nemuno kranto, ar kur pas dvarininkus, vaikus bemokindamas.

IV.

Pabaigęs gimnaziją 1881 m., išvažiavo jisai Varšavos universitetan. Išpradžių buvo pastojęs ant filologijos skyriaus, vėliaus perėjo ant medicinos.

Varšavoj, rašo vienas jo sanmoksleivių[1], Kudirka išpradžių su Lietuviais beveik nesusidėjo. Buvo tada Kudirka gražus ir dideliai linksmas studentas ir daugiausiai su Lenkais, o ypatingai su Lenkaitėmis bičiuliavos, mokėjo gražiai šokti, ant skripkos puikiai grajino, dailias eilutes į al-

[1] **Žiūrėk „Dokum. apie V. Kudirkos gyvenimą" „L. Mokslo Draugijos" knyg. (Rankraštis.)**

bumus rašinėjo lenkiškai taip, kad jį, galima sakyti, ant rankų Lenkai nešiojo."

Bet staiga įvyko jame didelė permaina, iš sulenkėjusio jaunikaičio stojasi jis ūmai karštu Lietuviu.

„ . . . . Pabaigiau gimnaziją, pasakoja pats Kudirka[1] apie savo ištautėjimą ir atsivertimą, su ta mislia ir jausmu,

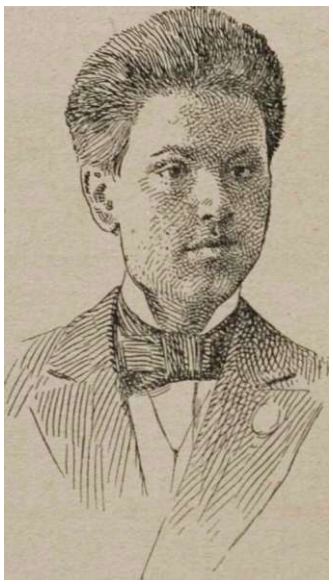

Vincas Kudirka 1881 m.

kad Lietuviu būti lyg nepritinka, ypač, jog tada visi tyčiojosi iš kokių ten *litvomanų* ir drabstydavo į akis su Muraška.[2]

[1] Tėvynės Varpai 1893 m. pusi. 212. [2] Muraška — sumaskolėjęs Lietuvis; pirm sumaskolėjimo jis išpažino lenkystę; prisišliejęs prie Katkovo, Lenkams didei įsipriklino savo raštais, siundančiais Maskolius ant Lenkų.

Sakydavau, kad aš sykiu Lietuvis ir Lenkas, nes istorija sujungė Lenkus ir Lietuvius. Mat, prisipažinau *pusiau* prie lenkystės, tariau atpirksiąs nors pusę tos kaltės, kad aš Lietuvis.

O, veidmainingas besiteisinimas pagedusio jauno vaikino!

To paviršutinio teisinimosi prieš kitus ir prieš patį save man išteko, ypač jogei nepasitaikė nė vienos apystovos, kuri būtų privertusi mane dirstelti į tuos dalykus giliaus.

Su tokiomis nuomonėmis apie mano tautystę, įstojau į universitetą vieną iš tų, kur Lietuvių buvo labai mažai, o ir tie beveik nepasižinojo vienas su kitu. Žinoma, nuovoka *Lietuvos, lietuvystės* vis labyn ir labyn dilo iš mano proto .... Parvažiavau iš universiteto ant vasaros į Lietuvą. Vienas kunigas papasakojo man, kad išeisiąs *lietuviškas* laikraštis, parodė savo *lietuviškai* rašytas eileles ir Basanavyčiaus lišką apie aną laikraštį. Perskaičiau lišką ir .... smilktelėjo lyg širdyje, smilktelėjo ir vėl rodos nieko. *„Bawią sie dzieci"*[1] — pamislyjau sau *lenkiškai.* — Tik nuo tos valandos gana tankiai pradėjo skraidyti po mano galvą mislys apie Lietuvą, Lietuvius, lietuvystę, širdis vienok ant tų mislių neatsiliepdavo. — Potam, ar į pusmetį, gavau Nr. 1 *„Aušros"*. Žiūrau, ant pirmutinio puslapio stovi Basanavyčius. „Pranašas", — pamislyjau tada apie Basanavyčių *jau lietuviškai.* Ėmiau skubiai vartyti *„Aušrą"* ir .... neprimenu jau visko, kas su manim paskui darėsi .... pamenu, kad atsistojau, nuleidau galvą, nedrįsdamas pakelti akių ant sienų mano

[1] **Žaidžia vaikai.**

kambarėlio .... — rodos girdėjau Lietuvos balsą, sykiu apkaltinantį, sykiu ir atleidžiantį: *O, tu paklydėli, kur ikšiol buvai?*

Paskui pasidarė man taip graudu, kad apsikniaubęs ant stalo apsiverkiau. Gaila man buvo tų valandų, kurios nesugrąžintinai išbrauktos tapo iš mano gyvenimo, kaipo Lietuvio, ir gėda, kad taip ilgai buvau apgailėtinu pagedėliu .... Potam pripildė mano krūtinę rami, smagi šiluma it, rodos, naujos pajiegos pradėjo rastis_____Rodos, užaugau išsyk, ir ta pasaulė jau man perangšta .... Pajutau save didžiu, galingu: *pasijutau Lietuviu esąs* . . . ."

Taip tai atgimė V. Kudirka. Tą valandą pats V. K. vadina antruoju savo užgimimu ir skaito svarbiausia savo gyvenime.

Toliau jisai priduria: „Neužilgo susižiedavau su Lietuvos literatūra, ir iki šiai dienai savo sužiedotinės neapleidžiu . . .

Ir ištiesų, pasiliko jisai tikras savo sužiedotinei iki pat grabo lentai. O reikia pastebėt, kad tuometu susižiedavimas su Lietuvos literatūra buvo nelengvas: rašyba, rašto kalba, buvo neišdirbtos. Sužiedotinis, vienok, nepaisė į savo sužiedotinės vargingumą, neatsitraukė nuo jos, bet tik daugino jos turtus.

V.

Varšavoj užsilaikė Kudirka iš lekcijų ir perrašinėjimo, nės rankos raštą turėjo gražų.[1] Dėl tų perrašinėjimų ir pakliuvo jisai Varšavos citadėlėn (kalėjiman), kur išbuvo rodos 3 savaites. Mat, jam buvo duota perrašyti Markso kapitalas. Perrašęs V. K. pasiuntė rankraštį p. Razumeičikui, užsakiusiam

[1] **Žiūrėk autografą.**

tą darbą per pasiuntinį. Pasiuntinio būta šnipo ir duota žinia policijai, kuri tą-pat naktį padariusi kratą suėmė V. K. ir uždarė jį citadelėn.

Šia, ką męs gauname apie tai patirti iš valdiškų šaltinių[1]:

„Vincas Motiejaus sūnus Kudirka, 27 metų, gimęs „1858 m. Pažėruose, Suvalkų gub., Vilkaviškio apskričio, „valstietis, katalikas, lietuvis, mokinosi Mariampolės „gimnazijoj ir dabar eina 4 kursą medicinos Var- „šavos universitete, nevedęs, tyrinėtas dar nebuvo „(кг дознаніямь не привлекался).

„Kadangi, pasiremiant slapta surinktomis žinomis, „pasirodė, kad V. Kudirka buvo susižinojęs su Juozu „Razumeičiku[2] ir gavo nuo jo Rugpjūčio 29 d. raštelį, „kuriame jo buvo prašyta pasiųsti perrašytąją Markso „darbo dalį — tai pas Kudirką nakčia Rugsėjo 18 d. „1885 m. buvo padaryta krata; rastas buvo laiškelis,

[1] Матеріали для политич.-революціоннаго движенія вь Царств-fe Польскомь за 1877—85 г. Варшава т. IV. ст. 88. Visą raportą apie V. K. bylą cituoju ištisai lietuv. vertime, jis yra iš daugelių atžvilgių įdomus.

[2] *Razumeičikas Juozas* — paėjo iš m. Biala, Siedleco gubernijos — jo motina, sesuo, visi gyveno tuomet Varšavoje ir pas Razumeičikiene buvo „Proletarijato-' konspiracijos kvatiera. Razumeičikienė iš gerumo širdies buvo priglaudusi kokį tai „proletarą", davė jam kampą; šitas gi „proletaras" — žandarų šnipas ką tik galėjo išdavė. Juozas Razumeičikas žandarų sumuštas numirė citadelėje, mat besuimant ant ulyčios jisai buvo mėginęs pabėgti: jo motina ir sesuo buvo išsiųstos — pirma į rytų Rosiją antroji į Sibiriją, kur ir numirė. Tikras brolis Juozo Rozumeičiko yra dabar Vilkaviškio vyriškos giminazijos direktorium, buvo Marijampolės gimnazijos matematikos mokintoju, bet šitas tikras Rusas Roman Ivanovič Razumeičik.

„perspėjantis jį apie kratą, su parašu „Jeden z kolegów" „(Vienas draugų). Šiuomi pasiremiant V. Kudirka buvo „patrauktas šiame dalyke atsakomybėn, kaipo kaltininkas. Klausiamas Rugsėjo 27 d. 1885 m. paaiškino, „kad kartą vienas jo draugų, Gabrielius Oleškevičius,[1] „žinodamas jį gražiai rašant, kreipėsi į jį, prašydamas „perrašyti chimišku rašalu sutrumpytą Markso kapitalą „hektografavimui. Sutikęs ant šito, Kudirka prašė duoti „jam hektografuotąjį pavyzdį, idant žinotų, kaip rašyti; „iš viso jisai perrašė tik 16 puslapių ir perrašytąją dalį „nusiuntė Oleškevičiui; jam perrašinėjant užeidavo Razumeičikas ir darydavo tūlus pataisymus tekste; prie „šito Kudirka pridūrė, kad jisai tikrai nežinojęs, kokiu „tikslu hektografuojamas jo perrašomas rankraštis, bet „spėjo pagal prieinamą jo kalbą, kad jis skiriamas platinimui.

„Dėlei rasto pas jį raštelio, perspėjančio apie „kratą, Kudirka paaiškino, kad jis buvo juokų dėlei „parašytas 1-ojo Balandžio (prima Aprilis[2]) Anielės „Artychowicz, duktės buto šeimininkės. Šitą, Kudirkos „paaiškinimą patvirtino tardant, kaip apkaltintasis Oleš„kevičius, taip ir liudininkė A. Artychovicz, paaiškino, „kad minėtasai raštelis jos juokų dėlei buvo parašytas.

„Visą, kas viršui išguldyta, neleidžia pripažinti Ku„dirką kaltu esant prigulėjime prie susidraugavimo „Pro-

[1] *Oleškevičius Gabrielius* — **bene Kudirkos vienkliasis iš Mariampolės gimn., paėjo iš Naujininkų kaimo, Kalvarijos pavieto, medic. stud. tuomet, ūkininko sūnus, atsėdėjo už tą dalyką 3 metus Varšavos citadelėje, paleistas iš ten 1888 m. įgijo kaulų tuberkuliozą, mirė džiova Zakopane 1907 metuose.** [2] **Balandžio 1 d. paprasta juokų dėlei apgaudinėti.**

„letariat[1]", bet liudyja, kad jis, pasipažindamas su kaituliais jos nariais, kai-kame jiems padėdavo. Iš viso „ko turėjo dasiprotėti dalyvaująs darbuose, einančiuose „prieš įstatymus."

Pasekmė šito buvo V. Kudirkos iš universiteto prašalinimas.

Universitetan pasisekė jam sugrįžti, tik 2 metams praslinkus.

Žinoma, šitie visi nesmagumai sykiu su vargingu gyvenimu Varšavoje negalėjo neatsiliepti ant silpnos iš prigimimo V. Kudirkos sveikatos. Manoma, kad jis pradžią džiovos gavo da Varšavos citadelėj.

Dr. J. Staugaitis savo atsiminimuose sako, jog atvykęs 1887 m. Varšavos universitetan, susipažino su V. Kudirka, kuris tuomet buvo jau tikru Lietuviu.

„Buvo tai," sako jisai, „linksmas, meilus juokdarys, nors jau truputį parsibaigęs; visados švariai apsitaisęs; visų mylimas, ypatingai gražiosios lyties; dėvėjo gražaus namų darbo milo skraistę su pilko aksomo apikakle. Lietuviška milinė Varšavoj darė tuomet didelį furorą."

VI.

1888 m. V. Kudirkos triūsu susitvėrė Varšavoj Lietuvių studentų draugija. Be jo prie tos draugijos prigulėjo: Gaidys, Kaukas, Kasakaitis, Byla, Vabalas, Morauskis, kunigaikštis Gediminas - Klausutis - Biržanskis, Šernas. (Žiūrėk paveiksi.) Arti studentų draugijos stovėjo da keletą Varšavos Lietuvių apšviestūnų: Radziukynas, Rauba ir Jasulaitis. Draugijos tikslas buvo, suvienyti Varšavoj esančius Lietuvius ir sužadinti juose tautišką dvasią. Tam

[1] **Lenkų socialistų partija.**

tikslui daromi buvo susirinkimai, kur kalbama buvo apie Lietuvių reikalus.

„Ant Užgavėnių (1888 m.), pasakoja Dr. Staugaitis, pasikvietė mus Gaidys. Ant šito vakaro, regis, pirmą kart buvo pakeltas klausimas reikalingumo lietuviško laikraščio.

J. Gaidys pasakė karštą kaibą, o Kudirka paskaitė ant greitųjų sudėtas savo eiles:

Gražu yra matyti Lietuvių būrelį,
Kurie tarp svetimųjų vienybę užlaiko
Ir, sus'ėję, tėvynei aukauja žodelį
Ir motiną pagarbin atminimais vaiko.
Gražiau, jeigu kiekvienas pripažinti gali,
Kad nuo žodžių jų širdys taip gi neatskirtos
Ir visos tiesiog kreipias į tėvynės šalį
Ir meilėje tėvynės visados yr tvirtos.
Gražiausiai vienok esti akimis matyti,
Kada širdims ir žodžiams ir darbai atsako,
Kad visi tie Lietuviai patys, nevaryti,
Savo tėvynės garbei nepželdina tako.

Prieš išsiskirstysiant ant vakacijų 1888 m., pasakoja p. Staugaitis, dar kartą mūsų susirinkime buvo kalbama apie įsteigimą naujo laikraščio.

Mat, „Aušra" jau buvo užgesusi nuo 1886 m., leidžiamoji Tilžėj „Šviesa" negalėjo pakakint kaskart augančių Lietuvių reikalavimų. Todėl visi jautėm reikalingumą, leisti naują laikraštį. Užmanymas ėjo nuo V. Kudirkos ir Gaidžio.

Kad įvykdint savo užmanymą, V. K. pradėjo plačią korespondenciją su Basanavyčium, buvusiu „Aušros" redaktorium ir leidėju, su Maskviečiais ir su Seinų seminarijos klierikais.

Iš tos korespondencijos nedaug užsiliko dokumentų — laiškų, didžiuma jų tapo sukurenta ant laužo žiauriuose

lietuvystės persekiojimo laikuose. Keletą užsilikusių laiškų privesiu čion ištisai: jie labai gerai charakterizuoja kaip gadynę, kurioj užgimė „Varpas", taip ir patj jo gimdytoją — Kudirką.

Laiškas V. Kudirkos rašytas Basanavyčiui „Lietuvos" draugijos vardu 17. IV. 1888 m.:

„Guodotinas Mylėtojau Lietuvos!

Lietuviai, esą Varšavoje, uždėjo draugystę, apimančią visus reikalus tautiško gyvumo ir skiriančią atsakantį darbą visiems luomams Lietuvių. įstatus savo Dr-stės siunčiame Jums, užkviesdami prie jos pristoti ir prašydami, atsiųsti mums kuo-nuo-plačiausią kritiką tų įstatų. Drauge su uždėta Dr-ste męs norime išleisti lietuvišką laikraštį, inteligentišką, bet populiarišką (kurį galėtų suprasti vidutiniai apšviestas Lietuvis), mieryje savo Dr-stės.

Neseniai dažinojome, kad Jųs norite atgaivinti numirusią „Aušrą". Mums rodosi, kad atgaivinta „Aušra" sunkų turėtų gyvenimą, reikalaujantį ilgos pinigiškos pašalpos, nes žinomu yra daigtu, kad numirusį, nežiūrint ant to, kokia liga paguldė į grabą, visados yra sunkiau atgaivinti, nekaip naujai užgimusį užauginti. Kas smertyje „Aušros" yra kaltas (kuri mirė, netekus parėmimo ir prenumeratos, ištenkančios ant sugrąžinimo kaštų išdavimo), atsakymas rodos netoli šoks nuo teisybės, jeigu pasakysime, kad ją užmarino „netikusi" rėdystė, nės matome kitus laikraščius, nors daug mažiau vertesnius už „Aušrą", bet gyvuojančius. Atgaivintą „Aušrą" jau išpradžių sutiktų neištikėjimas ir šnairavimas vienos dalies Lietuvių, kuri dėl paspirimo ir išsiplatinimo laikraščio labai būtų reikalinga — sakome apie kunigus, tarp kurių vienok jau randasi ***tikri*** Lietuviai.

ооешвооаямшзшвша VINCAS KUDIRKA гшашшаоогшвшвай

„Aušra" vėl būtų konkurentu mūs laikraščio, o ir stojusi laikraščiu mūs Dr-tės, negalėtų taip padarytinai platinti supratimą jos mierio per savo vardą, išeksplioatavotą pereitais rėdytojais, neatsakančiais norams daugumo Lietuvių. Mums rodosi, kad laikraštis lietuviškas, kaip šiandien, idant išsiplatinti Lietuvoje, turi būti vidutinišku, kuris niekur nesiektų tikėjimo dalykų ir nepeiktų persmarkiai jų užžiūrėtojų. Dėlto, pagal mūs supratimą, taikiau ir naudingiau būtų, vietoje atgaivinimo mirusio, uždėti naują laikraštį savo kaštu mieryje mūs Dr-stės, nors nežinome, ar rašymai iš taip toli nebūtų persunkus ir painus, męs būtume dėkingi; jeigu vėl norėtumėte mums pavesti išdavimą jo be darymo konkurencijos, męs už tai būtume dėkingi, nes geidžiame tiktai susitaikymo ir naudos Lietuvių; tąsyk prašytume Tamistą karštai padėti mums savo šviesiais darbais.

Atsakymo lauksime kuo-nuo-greičiausio.

(Toliaus padėtas V. Kudirkos adresas.)

Draugystė.

P. S. Rašėme pas p. Jankų prašydami, idant apsiimtų duoti mums savo „firmą", atsakančią prieš vyriausybę. Sutiko ant mūs prašymo. Nuo jo dasižinojome apie naują „Aušrą" tiktai jau ketinančią išeiti, nes pirmiaus apie tai turėjome labai neaiškias žinias. Išpradžios girdėjome labai neaiškias žinias, kad Šliupas išduosiąs „Aušrą", dabar vėl turime tikrą žinią, kad Tamista išduosiąs. Tai gi, norėdami išleisti savo laikraštį, o paskiaus dasižinoję apie atgaivinimą „Aušros", nežinome, ką daryti. Kitaip neišpuola, kaip susinešti su Tamista ir pasirodavot! apie tą dalyką. Dėlto gi meldžiame Tamistą, nelaikyti mus ilgai be atsakymo. Kad tik nepasivėlintume su savo šiuom laišku."

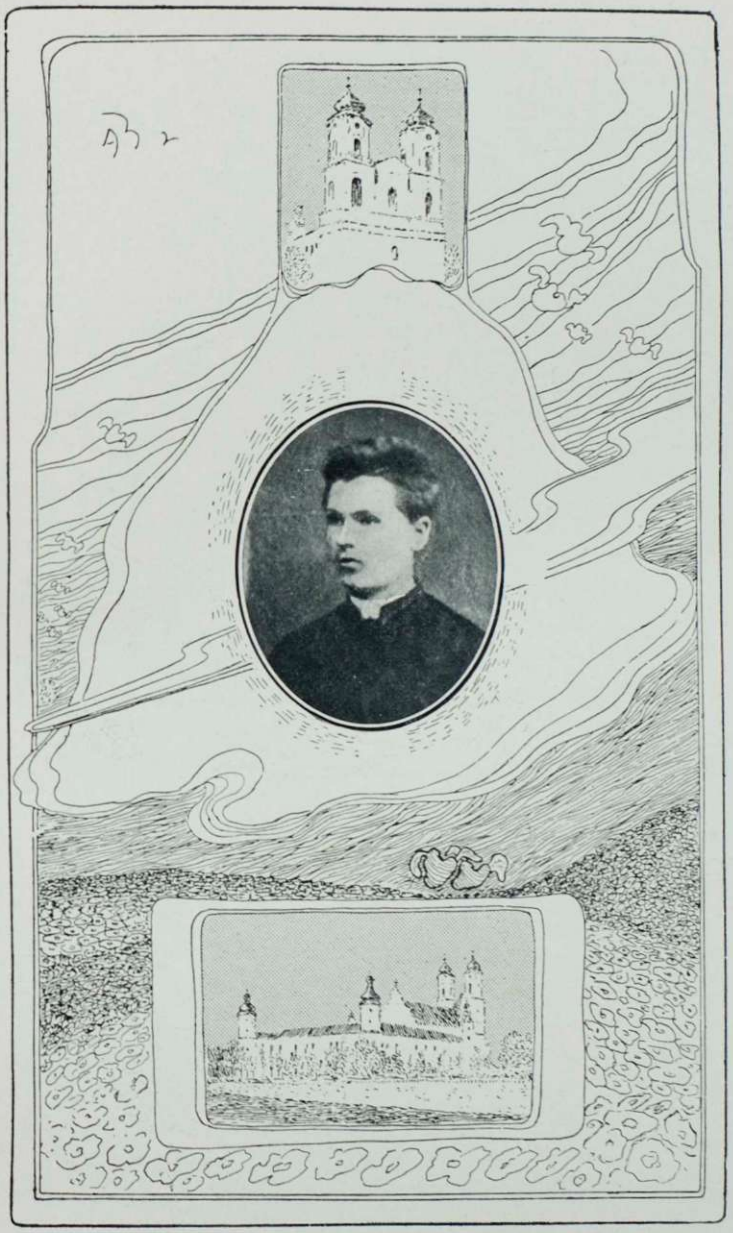

V. Kudirka Seinuose.

Prie šito laiško buvo pridėti taip-pat Kudirkos ranka rašyti litografuoti „Lietuvos" draugystės įstatai.

Yra tai, galima sakyti, prototypas partijos programo, partijos, kuri susitelkė paskai aplink „Varpą". „Lietuvos" įstatai, kurių sustatyme Kudirka lošė pirmą rolę, geriausiai liudyja jo pažiūras ant tikslo, prie kurio Lietuva turėjo siekti ir kuriais keliais turėjo prie jo eiti. Atsižvelgiant į visą tą, privedu čion „Lietuvos" įstatus ištisai:

D-stė „Lietuva".[1]

A. Mieris.

1. Platinimas šviesos. II. Atgaivinimas ir pakėlimas tautiškos dvasios, rašliavos ir dailės. III. Pagerinimas ūkės butės. IV. Platinimas rubežių lietuvystės.

I. *Platinimą šviesos D-stė atsieks:* a) išduodant ir platinant laikraščius ir knygas lietuviškoje kalboje ir dvasioje D-stės; b) platinimu šviesos ir naudingų žinių abelnai ne tik raštu, bet ir žodžiu, pagal išgalėjimą; c) šelpimu per stipendijas ir medegišką]pagelbą jaunūmenės, einančios į mokslą visokiose jo šakose, taipo gi užsiimančios daile ir amatais; d) įtaisymu mokslaviečių, pamokinimų ir t. t.

II. *Atgaivinimą ir pakėlimą tautiškos dvasios D-stė atsieks:* a) išaiškinimu skirtingumo Lietuvių nuo prašalimų tautų; b) skirtingumo tautystės nuo tikėjimo (nesiekiant tikėjimiškų daigtų), o tai per platinimą žinių apie praeituvę Lietuvos, šiandienišką politišką padėjimą ir išrožijimą sėkmių ateituvės.

III. *Pagerinimą ūkiškos būtės D-stė atsieks:* a) platinimu pamokinimų apie pagerinimą žemdarbystės (įran-

[1] **Kalbą šio dokumento palieku nelietęs.** *(J. G.)*

кiai ūkiški, auginimas gyvuolių, sodai, žuvininkystė ir t. t.); b) pakėlimu amatų; c) patraukimu j prekystę.

IV. *Platinimą rubežių lietuvystės D-stė atsieks:* a) sulaikymu emigracijos; b) užlaikymu žemės rankose Lietuvių; c) išpirkimu žemės iš rankų svetimtaučių ne tik viduryje Lietuvos, bet ir parubežiais.

B. Sąnariai.

Sąnariai D-stės gali būti išvien vyrai ir moterys, tikrai sutinkantieji su mieriais D-stės.

I. *Padalinimas sąnarių.* Sąnariai dalinasi į tris skyrius: 1, 2 ir 3. a) Prie sąnarių 1-mo skyriaus gali prigulėti inteligencija (abelnai), doriškai ir moksliškai atsakanti D-stės užduotei ir galinti paduoti inicijatyvą; b) prie sąnarių 2-tro skyriaus priguli sąnariai tie, kurie tinka prie tikro išpildymo inicijatyvos sąnarių 1-mo skyriaus, tai yra tokie, kurie yra apšviesti, kurie gali būti naudingais talkininkais sąnarių 1-mo skyriaus, bet negali būti vadovais D-stės; c) prie sąnarių 3-čio skyriaus priguli visi tie, tarp kurių reikia platinti mierį D-stės ir kurie nori naudoties iš užduotės D-stės.

II. *Rėdąs sąnarių,* a) Sąnariai 1-mo skyriaus dalinasi į vietines sekcijas; b) sekcijos dirba pagal savo nuomonę (sutinkant su mieriu D-stės); c) svarbesniuose dalykuose sekcija susineša su komitetu, kuris arba pats duoda išrišimą, arba surenka balsus delegatų (raštu arba susivažiavus) visų sekcijų dėl perkratinėjimo užmanyto reikalo.

Komitetas D-stės 1. susideda iš pirmsėdžio, kasieriaus, raštininko, knygininko ir mažiausiai 4 sąnarių (skaitlius sąnarių gal pasididinti pagal pasididinimą skaitliaus sąnarių D-stės; 2. sąnariai K-to išrenkami iš

sąnarių 1-mo skyriaus sykį ant metų ant susirinkimo delegatų visų sekcijų; 3. sąnariai K-to susineša tarp savęs per raštus, arba susirenka pagal reikalą; 4. prie K-to priguli a) užžiūrėjimas kasos, knyginyčios ir užtvirtinimas svarbesnių darbų sekcijos ir reikalaujamų pinigų; b) peržiūrėjimas referatų, kuriuos persiunčia sekcija sykį ant bertainio; c) užtvirtinimas priėmimo ir išmetimo sąnarių; d) sūdąs D-stės, kuris susideda iš pirmsėdžio ir dviejų sąnarių K-to.

Pasarga. Sąnariai, peržengę įstatymus D-stės, gali būti išmesti, arba pervesti iš augštesnio skyriaus į žemesnį, o tai po perkratymui per sūdą K-to peržengimą sąnario.

III. *Darbas ir pareiga sąnarių:* a) Kiekvienas sąnaris 1-mo skyriaus tur stengties gyventi Lietuvoje pagal išgalėjimą; b) negyvenantieji Lietuvoje turi šelpti mierį D-stės labiausiai raštiškais darbais ir pinigais; c) pasielgimas sąnarių 1-mo skyriaus turi atsakyti mieriui D-stės visuose dalykuose; d) sąnariai 1-mo skyriaus renka sąnarius visų trijų skyrių (3-čio skyriaus renka patįs arba per sąnarius antro skyriaus); e) D-stė užlaiko reikalingose vietose agentus.

C. Kasa.

a) D-stė turi savo kasą, prie kurios priguli visi sąnariai D-stės;

b) kasa susideda iš pinigų, renkamų nuo sąnarių D-stės tikrųjų ir sąnarių pagarbės.

Tikri sąnariai D-stės moka: 1-mas skyrius — įrašų tris rublius, o metinis mokestis — šeši rubliai; 2-tras skyrius — įrašų vienas rublis, o metinis mokestis

— trįs rubliai; 3-čias skyrius moka jrašus ir metinį mokestį pagal išgalėjimą.

Pagarbės sąnariai moka po dvidešimt penkis rublius ant metų.

Pasarga. 1. Mokesčiai įrašiniai ir metiniai yra paduoti mažiausi, bet sąnariai gali mokėti ir daugiaus; 2. mokesčiai metiniai mokami yra sąnariais arba išsyk, arba rečiausiai dvimėnesinėmis dalimis.

c) Sąnariai 2-ro ir 3-čio sk. sudeda pinigus į rankas arčiausiai gyvenančio sąnario 1-mo sk., kuris siunčia į kasą;

d) kasa didinasi taipo gi pinigais surinktais iš pardavimo knygų, susirinkimų vakaruškų, skaitymų, teatro, koncerto, amortizacijos ir 1.1.;

e) pinigai kasos naudojami pagal D-stės:

1. Ant išdavimo knygų ir laikraščių dvasioje D-stės;

2. ant mokesčių už*konkursus;

3. ant paskyrimo stipendijos dėl neturtingų mokintinių (vaikų sąnarių ir abelnai Lietuvių);

4. ant uždėjimo mokslaviečių ir skaitlianamių, kur ir kada bus galima;

5. ant uždėjimo knyginyčios ir muzėjaus D-stės;

6. ant užvedimo ir pakėlimo dailių ir teatro lietuviško;

7. ant uždėjimo ir šelpimo dirbtuvių (su mokslinyčia amatų) ir kromų lietuviškų;

8. ant šelpimo išradimų;

9. ant užlaikymo žemės rankose Lietuvių ir išpirkimo nuo svetimtaučių, šelpimo, pagerinimo ūkės;

10. ant paskolijimo pinigų sąnariams D-stės, šelpimo beturčių, našlių, siratų ir ligonių iš sąnarių D-stės.

Pasarga. Stipendijos, paskolijimui, šelpimai ir tt. grąžinasi atgal j kasą, pagal išgalėjimą šelptųjų per amortizaciją.

D. Knyginyčia.

D-stė turi savo knyginyčią, kuri susideda iš knygų visokiuose liežuviuose, o ir visokios įtalpos, kaip pirktų, taip ir dovanotų. Knyginyčia turi savo įstatus.

D-stė turi savo pečėtį.

Basanavyčius atsakė varšaviečiams, kad jų programas esąs perplatus, neišpildomas prie šių dienų gyvenimo sąlygų, bet vis tik galėsiąs atnešti naudą. Tuomet Kudirka parašė jam 19. V. 88 „Lietuvos" draugijos vardu antrą laišką, kuris štai koks:

„Guodotinas Viengenti!

Už atsakymą Jųsų širdingai ačiu! Kas atsieina su užduotėmis mūsų D-stės, męs greitai susiprąsime: ji užsiima platum programatu (nors išrodo ant pirmo pažvelgimo ne viskas yra išpildomu) dėlto, kad 1) D-stę męs uždėjom ne tiktai ant šios dienos, bet norėtume, idant prie jos artintųsi palengva visi Lietuviai, idant ji būtų „amžina", dėlto ir nesidairėm labai ant šiandieniško padėjimo Lietuvos. Prie to, matome, da nėra taip sunkaus padėjimo, idant ir jame negalima būtų ką gero padaryti prie noro ir tikro patrijotizmo dirbančiųjų. 2) Užduotės D-stės, nors jos plačios, bet visos yra reikalingos Lietuviams; kolaik męs nieko tarp savęs neturėsime, kas yra reikalinga dėl tautiškos tvirtybės ir gyvenimo kulturiško, tolaik daugelis Lietuvių nepaliaus žudyti savo tautystę. 3) Išaiškintos užduotės D-stės yra tiktai kaipo škicavoti išaiškinimai reikalų lietuvystės — juos ir siuntinėjame tiktai sąnariams pirmo skyriaus,

kokiais gali būti tiktai mokslingi Lietuviai, ant kurių tikrai galima yra užsitikėti; kitiems vėl nežadame to, kas išpildytu būti nėr galima. 4) Savo programate nieko neužtylėjome dėlto, kad netikime, idant valdžia jj užtvirtintų, žinodami, kad jokia D-stė tyrai lietuviška nebus užtvirtinta, kaip rodo mums atmetimas prašymo Peterburgo Lietuvių, norinčių uždėti „Labdaringą lietuvišką D-stę." Mislijame dirbti susijungę į neužtvirtintą D-stę. Norime traukti dėl naudos lietuvystės visą inteligenciją, kurios daugumas ligšioliai dėl mūs, nedavus jokios naudos, pražuvo; randasi ir toki, kurie už materijališką savo naudą, stoja ir priešais reikalus tėvynės.

Išplatinę programatą D-stės, męs norime tuom sunaudoti ir darbą tų, kurie negyvena Lietuvoje, ir tų, kurie be privertimo nieko dirbti nenori (randasi tokių daugelis). Esą Peterburge, Maskvoje, Varšavoje ar kur kitur, tegul geibi pagal išgalėjimą naujai atkankančius į mokslą, šelpia ir gelbsti norinčius pasimokinti amatą ir 1.1. — viską tą nėra sunku daryti, reikia tiktai noro.

Neturėdami šiandien pinigų, negalime da apdovanoti stipendijomis, bet galima duoti reikalingą pagelbą, kokia yra galinga per visokias pažintis, protekcijas, susinešimus ir t. t.

Užduotėse D-stės yra ir užvedimas lietuviško teatro, bet, kaip šiandien, nėra ką apie jį mislyti, nės neturime lietuviško repertoaro; kada rašėjai sutvers dramą, užsiimantieji muzika sunaudos lietuviškas meliodijas, tą-syk teatras rasis pats. Šiandieniški norai D-stės nesiekia toliau už išdavimą laikraščio, aiškinančio tautiškus reikalus, mokinančio gyventi su nauda dėl tautystės, už išleidimą ir davinėjimą knygučių mieryje D-stės, tai yra

nešiojančių tikrai šviesą ant tautiško pamato padėtą. Męs tikime, jeigu D-stė mūs rastų simpatijas ir užsitikėjimą tarpu viengenčių ir supratimą, kad tikrai geidžiame tėvynei gero — darbas mūsų nebūtų be naudos. Kaip šiandien, nieko męs *a priori*[1] kalbėti negalime, nės D-stę vos ką uždėjome; ant daugumo laiškų ir atsišaukimų mūsų, da negavome atsakymo, su kitais vėl vedame ginčą apie savo programatus. Tuo tarpu mūsų D-stė mažai turi sąnarių (2 mokintiniai gimnazijos, 1 urėdininkas banko, 1 vaistytojas, 4 kunigai, 2 kriaučiai ir 12 studentų universiteto), bet per vasarą, pavažinėję po Lietuvą, galėsime daugiau kalbėti apie padėjimą D-stės. Tikrai tikime, kad prie jos prigulės ne tiktai Varšavos Lietuviai.

Laikraštį męs norėtume išduoti kuo-nuo-greičiausiai, bet nežinodami, kokią jis pradžioje galėtų rasti paspirtį ir męs bijome, nės pinigų mažai — vos užtektų ant 2 ar 3 NNr. Norėtume priskubinti darbą, nės ir taip inteligentų darbo daug prapuola: neturėdami atsakančio laikraščio, neturi kur darbą savo talpinti. Šiandieniški, koki randasi tai vieton tikrais keliais, šunkeliais tautą vadžioja. „Šviesą" ir jos priedą neteisingai Tamista vadini mūs laikraščiu: męs ligšiol nė vienas (iš Varšuvos) nieko nepridėjome prie to laikraščio. Lietuviai pabėgusieji nuo pačių „Balse" arba koliojimai jo su „Vienybe" dėl kieno gero yra talpinami, niekaip negalime suprasti. Toki laikraščiai ne tiktai tarp Lietuvių, bet niekur negali turėti autoriteto — toki laikraščiai greičiau diskreditavoja ir gadina kelius lietuviškai publi-

[1] Iš augšto.

i

cistikai. Laikraštį, kokį męs norime išduoti, nemislyjame daryti tik savo laikraščiu, bet laikraščiu Lietuvos, norime juom ne sau, bet tėvynei tarnauti. Norime uždėti laikraštį dėlto, kad jo reikalą jaučiame, dėlto, kad šiandien nėra gero nė vieno iš keleto išeinančių. Niekam negeidžiame uždrausti tokį laikraštį uždėti, kuris turėtų tik tendenciją, *„tarnauti visai Lietuvai"*, o ne sau tik. Męs prie tokio laikraščio maloniai prisiglaustume, bet koliai tokio nėra, męs negalime nesirūpinti, idant tą tikrąjį tėvynės reikalą papildyti. Dėl išpildymo vienok to mūsų noro šiandien męs turime priešais save materišką stoką. Ant Amerikos Lietuvių ir žadėtos D-stės dėl šelpimo „Aušros" męs mažai tikime, nės jeigu jų norai sekiotų jpagal tendenciją „Balso" ar „Vienybės", męs tokiam laikraščiui nepranešavojam ilgo gyvenimo ir didelės iš jo naudos Lietuvai: dėl išlaikymo jo Amerikoje neužtektų, Europoje neišsiplatintų; jeigu vienok galima būtų, su daugumu jų susitaikinti, męs maloniai jų pagelbą priimtumėm.

Norėtume męs labai susinešti su lietuviška dirbančia inteligencija, bet išėmus Varšuviečius ir keletą Lietuvoje, męs mažai ką pažįstame. Dėlto gi labai meldžiameTamistą, ar negalima būtų iš savo editoriškos praktikos parodyti mums antrašus kiltingesniųjų ir naudingesniųjų darbininkų. Męs skaitydami tiktai „Balsą" ir „Šviesą" ir tai nepažindami daugumo slapvardžių, nedaug ką iš tų pažįstame.

Gal randasi Lietuviai ir kitur dirbantieji? Męs norėtume su naudingesniais pasipažinti, idant juos, prie savęs pritraukus, darbą ant naudos lietuvystės apversti.

Draugystė „L.""
(V. Kudirkos adresas.)

Redakcija
„Varpo" ir „Ūkininko!"

9 r

Vietas 5*. Sausis 1890 m. Хнт. 1.

„Varpaa" išleidžiamas Ragainėje 20 kiekvieno mėnesio. Metine prekG BU prisiuntimu: Rusijoje uždengtose gromatose 6 rnbL, Prusnose 4 mark., Amerikoje ir kitur 5 murk.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe' kaituoja už kiekviena «• tvirtai dalita eilute smull io raštu spausta 20 pfen. arca 10 kap., priimami „Varpo u išleistuvėje Ragainėj (RaVint, Ostpreussen)

literatūros, politikos ir mokslo msa&siiiis laikraštis.

"Įtalpa: Ant Nauju metu.-j-a-. — Labora, V. Kapsas. — Rašauktiejie. Jonas G .y.-. — Atminimas apie Daukantą, D, _ Du nuodingu augalu. Paulius! — Darbijiiku sąmokslai laike pereitos vasaros ir pažiūros ant ju draugijos, literatūros ir politiku. Merčiu V — Audiatur et altera pars, Serna-. — Tėvyniški varpai, Q. D ir K — Atminimas apie Papile, Uola. Iš visur. Dagis. — Prislega lietuv. kalboje Xvii. šimtmečio, y. Bs. — Korespondencijos. — Politika. M V — Muzika. Varpelis. — Gromatnyczia. — Apgarsinimai.

Ant Nauju metu.

Sulaukus Naujų metų, lygiai vienstoviai žmones, kaip ir tautos ir abelnaf visa žmonija turi savo naujus norus, uaujus laukimus — visi tiki. kad ateinautiejie metai bus geresni už praėjusius. Lietuva taipgi geidžia, idant šie metai sumažjtu skausmus ir vargus, idant prašvistu saule, idant užgimtu teisybe ir del nuvargusių lietuvių. Gaila, kad ant Nawii темі no tier.umo Игиомii sur-lmituli brolius lietil ir gero del I liško priekal nauji įstataii tuviškos kai tižiausiai ш kininkais to nesutikimais

Tas do noma taiso

Kiekvien pasielgimu < nelaime ir | linčių juos i verti. Yait dejfmo, nes rybe, nieks kime dabar didino, arbo

Savo šis užtarimo ki tikrai mums prigulinčias o ar galina rasti draugus svietur, jaigu dirbantiejie dėl gero tevjnes lietuviai taip mažai jų turi namieje? Laukti užtarimo svetimu galima butu tada, jaigu turėtume kuomi už ta užtarimą užmokėti, arba atitarnauti. Drangai laimisi draugiškais darbais ir pagelba, kokia galime duoti kitiems. Kokiągi mes galime duoti pagelba kitiems, jaigu mes savo namuose, patys lietuviai., broliai, Vbenę3 motynos vaikai, už menka nesutikima pažiūrose, ne turėdami jokios tolerancijos del pažiūrų, kurios ne yra pažiūromis mus paėrų. dalinamės į draugus ir nedraugus? Tegul viena lietuvių dalie ir padarytu"kokia sutarti su sv-je-timaisiars, knrių užtarfmas galėtu buti naudingu dėl lietuvystes — tucyaus kita dalis sutars su priešais tu draugų in spc, nors čia lietuviams prireiktu c^aug dan-

gaivalų kala »riai ir že- is. juom ge- lotujų nėra -ra vienokių įkyrium, nrs i permenka, prieš val- •nys džiūsta nesutikimas dauginasi o tie ne lžios naikina rai pasėtais

s sii lenkais, ju skirtybę, :ijaeljų musų ilimą; ėdasi viena pusė js sutartes; •pjuujasi estai ir unviui su vu&usutais, rusinai su lenkais, gruzinai su ormianais, o ne matyt uė vieno gaivalo, kuris dirbtu del sutartes prispaustųjų, kuris dėl naudos ateinančių amžių norėtu pašvęsti nors dalį savo šiądieninių norų ir fantazijų. Esybė kiekvieno iš tų nustelbtų gaivalų yra reikalinga de-1 kitų, nės tegul vienas iš tų but sutremptas, tuoj raпЦa stelbiko puls eun-

Šie keli dokumentai iškalbingai liudija, kaip V. Kudirka rūpinos išleidimu laikraščio, kurs *tarnautų visai Lietuvai.*

VII.

Vasarą per Petrines 1888 m. Mariampolėje susirinko atstovai Maskvos ir Varšavos studentų apsvarstymui reikalų naujo laikraščio leidimo. Nuo varšaviečių atvyko pats V. Kudirka. Jis įnešė Varšavos sumanymą. Maskviečiai patį sumanymą prielankiai sutiko, bet nurodė dideles kliūtis ir sunkumus, dėlei kurių negalima buvo, sulyg jų nuomonės, įvykdinti tą sumanymą.

Po ilgų ginčų visi išsiskirstė nieko ypatingo nenutarę.

V. Kudirka nenustojo rūpinęsis naujo laikraščio išleidimu, jis buvo *spiritus movens* kaip naujai įsteigtosios draugystės „Lietuva", taip ir užmanytojo laikraščio.

Varšavoj viename susirinkime pas V. Kudirką ir Gaidį (juodu tuomet drauge gyveno) po neilgų ginčų nutarta pavadinti naują laikraštį: *„Varpas"*. Tas vardas daugumui išrodė labjausiai atsakančiu. Nutarta buvo duoti „Varpui" tikrojo laikraščio išvaizdą su nuolatinėmis rubrikomis, kaip tai: įžanginiai straipsniai, poezija, belletristika, moksliški straipsniai, polemika (audiatur et altera pars), iš tėvyniškos dirvos (kronika), iš visur, korespondencijos, politika.

Šernas, Gaidys ir Kudirka apsiėmė sustatyti prospektą, kuris netrukus buvo atspausdintas užrubežyj ir išsiuntinėtas į visas šalis Lietuviams.

V. Kudirka jieškojo pritarėjų savo užmanymui ir pagelbininkų ne vien draugų — studentų tarpe, bet ir dvasiškijos, klierikų tarpe.

Šia ką rašo apie tai kun. T. Žilinskas savo atsiminimuose:

„Aš įstojau į dvasiškąją Seinų seminariją .... Viskas dar buvo ten po senovės. Męs, P. Kriaučūno mokiniai, pirmieji ten įnešėme naują dvasią. Kuomet įsikūrė „Varpas", męs, klierikai jau turėjome pas save organizuotą draugiją su savo knygynu, kasą ir visuotinu balsavimu valdybą išrinktą....

„Kudirka, įsteigdamas „Varpą", kreipėsi į mus dėlei naujo laikraščio palaikymo. Atsiuntė mums „Varpo" prospektą dar rankraštyje. Tasai prospektas pasirodė mums neaiškus. Męs, prisibijodami, kad nebūtų užgaudinėjami mūsų idealai, kritikavome jį reikalaudami kai-kurių pataisymų. Kudirka polemizavo su mumis per laiškus, galutinai pašiepė mus „Varpe", patalpindamas eiles „Žvirbliai ir Kaliausė."

Kudirka nepaliovė susirašinėjęs su maskviečiais dėlei naujo laikraščio, bet negreit susilaukė jų paramos. Šia ką rašo apie tai p. K. Gr. savo atsiminimuos:[1]

„Atsimenu per vieną susirinkimą pirmininkas perskaitė varšavinį laišką pranešantį, kad pradžioj 1889 m. Prūsuose išeis naujas Lietuvos inteligentų laikraštis „Varpas", kad darbas jau pradėtas ir kad pasitiki maskviečius prisidėsiant prie naujo laikraščio. Kilo ginčai, vieni sakė, kad būtinai reikia prisidėti, nės negalime gaišinti gero darbo; jeigu maskvinė Lietuvių draugija to laikraščio neprilaikys, tad jisai turės neužilgo žūti. — Reikia priminti kad Maskvoj tuomet buvo didžiausias Lietuvių būrelis ir labai galimas buvo dalykas, kad be maskvinių Lietuvių pagelbos „Varpas" neilgai būtų tvėręs."

Keletas maskviečių išrasdami, kad varšaviniai Lietuviai pasielgė ne visai mandagiai, (?!) nės patįs be ma-

[1] Zavadzkio kalendorius 1908 m. pp. 98.

skvinių pritarimo pradėjo leisti naują laikrašti, norėjo varšavinius truputį pamokinti, duoti jiems patiems kokį laiką varyti tą darbą. Tegul, girdi, pamėgina be mūs apsieiti. Ir, ištiesų, maskviečių straipsnių pirmuose „Varpo" NN. nėra, — mat, maskviečiai mokino varšaviečius „mandagumo."

Kudirka buvo ne iš tų, ką atsisako nuo savo užmanymų, neveizint į visas kliūtis, įstengė jis vienok įkurti užmanytąjį laikraštį.

Sausyj 1889 m., pasakoja Dr. Staugaitis, apturėjome pirmąjį „Varpo" numarį. Su didžiausiu džiaugsmu ėmėme jį į rankas, atydžiai skaitėme kiekvieną straipsnį, nors jų turinys buvo mums gerai žinomas. Džiaugėmės męs lygiai kaip džiaugiasi tėvai pirmąjį sūnų sulaukę.

Ir buvo ko džiaugtis, juk tai buvo išsipildymas gražių svajonių, vaisius ilgų, sunkių darbų, pergalėtųjų kliūčių.

Ką jautė patsai V. Kudirka, kursai buvo užgimusio „Varpo" motina, išnešiojusia jį savo širdyje? Nei jo paties laiškai, nei draugų atsiminimai mums nieko nepasakoja. Vyriausia, tikslas atsiektas: sutvertas naujas žadintojas tautiškos Lietuvos gyvybės, kuriam lemta buvc turėti taip didelę svarbą Lietuvos atgimime. V. Kudirkai, kaip viršuj matėme, priguli neužginčijama garbė-„Varpo" įsteigimo. Negana to, jis iki paskutiniam savo dūsavimui buvo tuo Varpininku, kuris nenuilstančia ranka siūbavo tą „Varpą" ir savo gyvybe davė jam gyvybę.

„Varpo" redakcija pirmuose metuose buvo Varšavoj. Faktišku redaktorium buvo V. Kudirka. Tą darbą padėdavo jam atlikti Šernas ir Gaidys. Tie, kurie žinodavo, kad tikroji „Varpo" redakcija yra Varšavoj, siuntė savo straipsnius stačiai, o visi kiti siuntė į Bitėnus pas M. Jankų,

atsakantyjj „Varpo" redaktorių, o iš ten buvo prisiunčiama Varšavon.

Didžiausia „Varpo" našta gulėjo ant V. Kudirkos ir Šerno. Ypačiai daug atsieidavo V. K. dirbti prie „Varpo", jam nevien atsiėjo rašyti straipsnius ir vesti atskirus laikraščio skyrius, bet jis kaipo geriausiai mokantis lietuviškai, turėjo taisyti kitų straipsnius. Buvo tai ne lengvas darbas: rašyba nevienoda, kalba neišdirbta, nuolatos trūko žodžių išreiškimui minčių, kitus žodžius prisieidavo kalti, kitus straipsnius prisiėjo versti iš Lenkų kalbos, nės kaikurie sandarbininkai (pav. Dzūkas) visai nebuvo įpratę rašyti lietuviškai. Daugiausiai darbo buvo su Šerno straipsniais. Jam labai sekėsi rašyti, bet jo raštas buvo labai neaiškus, pilnas polonizmų.

Sandarbininkai, kaip buvo minėta, vartojo nevienodą rašybą, redakcijai prisieidavo daug sugaišti prie straipsnių taisymo. Idant įvesti vienodą rašybą, V. Kudirka sumanė parašyti trumpą gramatikos vadovėlį, vardu: *„Statrašos Ramsčiai"*, kurį varšaviečiai nuhektografavę išsiuntinėjo „Varpo" sandarbininkams. Ten buvo patariama vartoti: *š, č, ei, ą, ę, į, ti,* nominat. pluralis *ei,* adverbium *ei* (grąžei); jdant, tarp, *taip, ypač* ir t. t.

Negana buvo prirašyti, sustatyt ir atspausti „Varpą", reikėjo dar jį pargabenti iš Prūsų ir išplatinti. Čia darbo dalis taip-pat gulėjo ant Kudirkos ir varšaviečių. Viena „Varpo" dalis ėjo kontrabandos keliu ir išsiskirstydavo po Lietuvą. Tiems, kurie toli gyveno nuo rubežiaus, siuntinėjama buvo iš Varšavos. Vienas knygnešis Suvalkų gub. pristatydavo keles dešimtis „Varpo" NNr. į Varšavą; iš čia buvo siunčiama toliau uždengtose laiškuose.

Kudirka 1889 m. baigė medicina, reikėjo labai daug dirbti laikant valstijos egzaminus ant daktaro, o čia ant jo pečių gulėjo dar didžioji „Varpo" redagavimo ir administravimo dalis. Kokios milžiniškos energijos reikėjo silpnučiam fiziškai Kudirkai, mūsų laikų studentai vargu bo galės sau įsivaizdinti, — dirbt atsiėjo kiauras dienas ir naktis.

„Varpo" redakcija negalėjo būti ilgai Varšavoj. Kudirka, faktiškasis jo redaktorius, baigęs mediciną, rengėsi apleisti Varšavą ir apsigyventi Lietuvoje. Be to ir šiaip buvo labai neparanku tikramjam redaktoriui gyventi toli nuo spaustuvės ir atsakomojo redaktoriaus M. Jankaus. Pirm išsiskirstysiant ant vakacijų 1889 m. susirinkę varšaviečiai nutarė perkelti redakciją į Prūsus ir į redaktorius nutėmyjo Šerną.

Vasarą 1889 m. Liepos mėn. varšaviečiai susirinko su maskviečiais ties Pilviškiais, Baltrušių kaime pas Lozuraičius. Be studentų atvyko čion ir šiaip apšviestūnai: kunigai, klierikai, mokintojai ir keli apšviestesni ūkininkai, išviso apie 40 ypatų. Čia tapo priimtas varšaviečių paduotasai sumanymas, perkelti „Varpo" redakciją į Prūsus ir į redaktorius tapo išrinktas Šernas. Be to čia tapo nutarta, nuo pradžios 1890 m. sykiu su „Varpu" leisti mėnesinį laikrašti ūkininkams, vardu „Ūkininkas". V. Kudirka parašė įžanginį straipsnį „Ūkininkui" ir padirbo *vignetą,* kurį per eilę metų puošė pirmąją „Ūkininko" pusę (žiur. paveikslą).

VIII.

V. Kudirka, apleidęs Varšavą 1890 m., bandė apsigyventi kaipo gydytojas Pilviškiuose (Suv. gub., Mariampolės p.), bet atsiradus liuosai daktaro vietai Šakiuose (Suv. gub., Naum. pav.), galutinai tenai apsigyveno.

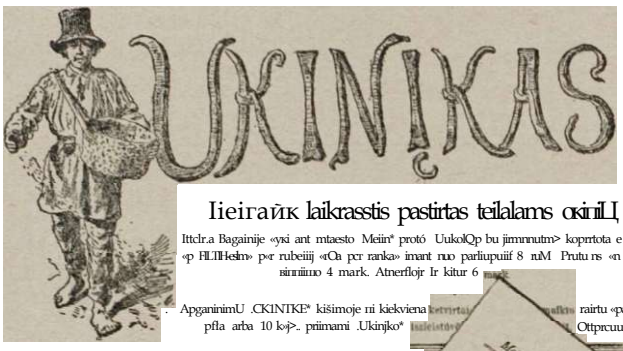

Iieiгайк laikrasstis pastirtas teilalams okiniLI

Ittclr.a Bagainije «yxi ant mtaesto Meiin* protó UukolQp bu jimnnutm> koprrtota e n»i «p FIL1IHeslm» p«r rubeiiij «Oa pcr ranka» imant nuo parliupuiif 8 ruM Prutu ns «n pri sinniiimo 4 mark. Atnerflojr Ir kitur 6

ApganinimU .CK1NTKE* kišimoje ri kiekviena rairtu «paoat» pfla arba 10 k>j>. priimami .Ukinjko* Ottprcuurn)

11•ip» Ko sako uklnpna cwro broliam». M n e 1 я s k I «, - Vilkas Ir ANEIIRAS JODAS ГG — vs, — L.*'ko pasidaro gjrralfo ЛЯUIUI Ir kaip su Varchii UaIIIsUa, Ir A '"talaitis — Ovnnirr 1ЮL - Apie Vz — Li' tuvo» btonja. Lietuvos rtikav — Zinios i-j I-ie/Iro» — Zinios iii . - Politika — Ttágarictta.* — Cmtnatnjrrla — ApgareiilleaL

Ką sako ukinikas savo broliams.

Mieli broliai' Per kelias deszuntis metų prisižiūrėdamas mnsų sziahnvniszkiem3 džiams ir abelnai gyvenimui musų ukinjkų užtė- myjnu koletą paklydnun. nuo kurių turime atsikratyti

Pirmiausiai pnsirinr«iйrae pftproczini bose turtu, iszmokAjrme >d:iluf,-

Czia gulima pflsel-gcti keletą Buose' tuóse atsitikimuose Лaiobe deles dalis, sulyginus БO namais, iszmoketi, o tokips nesvietis/.kos tik ir prapnldo namus, jaigu d? tėvas yru leidžia ię'z savo neatleisdamas visrj JUOS paeiliui, -gal iszgalejiifio, pig*! proeia Vienok nenorėdams prasil perdaug dnoda ;pirn gal ta moka ir kitu turtą tokiu izsmokćjima jau atsigriebti ir, žinoma, deJ.kittj vaikų.

Blogiaūs da, kada tevfts, žmogumi, paveda namus vienam isz rejęs san tik ardrnanją O tos naujai

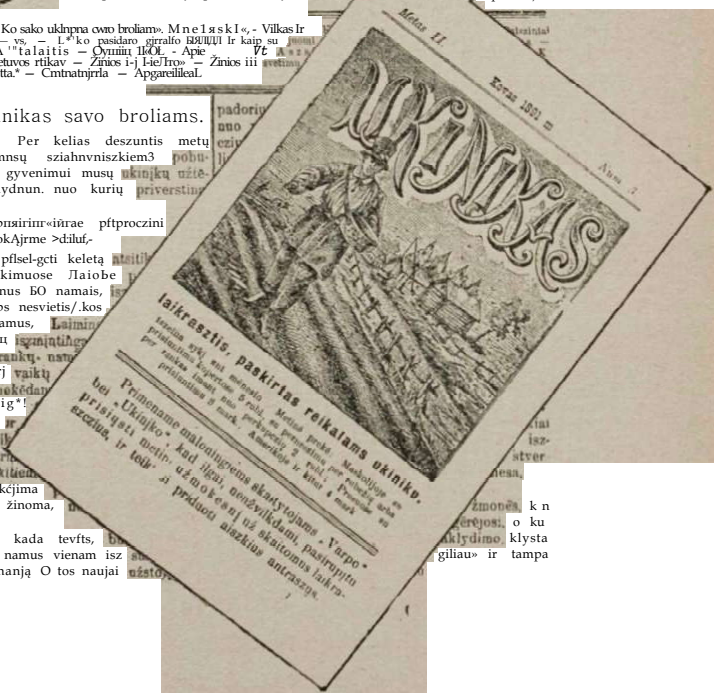

ūkininko" vignetos, pieštos V. Kudirkos.

Šakių gyventojai Žydai nelabai maloniai sutiko daktarą-Lietuvį ir nutarė jį boikotuoti neparsamdydami jam buto, idant nedaleisti konkurencijos daktarui žydui.

V. Kudirka nerado sau gyvenimo Šakiuose (veik visi namų savininkai Šakiuose anuo metu buvo Žydai). Kažin ką būtų daręs V. Kudirka, jei ne Šakių klebonas Kalėda, kuris laikinai priėmė V. Kudirką į kleboniją. Ligonius V. Kudirka priimdinėdavo klėtij; kur buvo įtaisęs laikinai savo daktarišką kabinėtą. Kudirka ir kun. Kalėda manė, kad

Z. Kraučunienė.

ik rudeniui Šakių Žydai atsileis ir daktaras galės gauti butą sau parsisamdyti. Bet vienas ir kits apsiriko, atėjo ruduo ir žiema, Šakių Žydai nesiliovė boikotavę Kudirkos ir jam atsiėjo šalti nekurinamoj klėtij, kas be abejo nėjo jam ant sveikatos. Pradžia džiovos, kurią jisai įgavo dar Varšavos kalinij ir nuo „studentiškų pietų" ėmė plė-

totis. Gražiai, paveikslingai aprašo tų laikų Kudirką ponia Z. Kraučūnienė savo atsiminimuose:[1]

„Lapkričio mėnesij važiavom mudu (su vyru) per Šakius, sustojome ant valandos klebonijoj. Klebono nebuvo namie. Mus sutiko daktaras Kudirka. Tuomet pirma kart ji pažinau. Stebetinai malonų ispūdj padarė jis ant manęs. Buvo apsirėdęs juoda „čamarka" užsagyta iki pat kaklui (žiūrėk paveikslą pusi. 51), kas jam labai tiko ... — Pasirodė man jisai kokiu kunigaikščiu. Kuomet

Petras Kraučūnas.

išėjo ant prieangio mus pasveikytų, buvo paraudęs, kaip mergaitė, (argi tai būtų jau buvęs ženklas jį apėmusios ligos?) Didelės protingos akys traukė prie savęs savo gilumu. Tankus, šviesus plaukai gulė ant gražiaus jo veido.

[1] **Rankraštis „Liet. Mokslo Draugijos" knygyne.**

Gailėjos, negalįs priimti mus pas save dėlei šalčio jo gyvenime — klėtij (svirne). Skundėsi nuolatos drebąs nuo šalčio."

Šita netikėtai padaryta pažintis turėjo dėl Kudirkos, kaip matysime žemiau, labai svarbias pasekmes. Jis kiekviena vasara apsilankydavo pp. Kriaučūnų 'namuose Plokščiuos, ant Nemuno kranto. Čia gėrėdavos jisai paveikslingais Nemuno krantais, čia jisai ilsėdavos nuo vargų — darbų, čia jisai taisydavo kas vasara suirusia savo sveikatą; čia pagaliaus jisai parašė nemaža savo veikalų.

„Smagiai bėgo mums laikas, tęsia toliau savo atsiminimus ponia Z. Kraučūnienė, jo draugijoje. Maloni išvaizda, protas ir tikras meilumas kiekvieną patraukdavo prie jo."

Plokščiuose V. Kudirka sutiko ir susipažino su Benedictsenu, Danų mokslininku, ir su prof. Helsingforso univ. Mikkola, kurie atvažiavo Lietuvon mokytis mūsų kalbos, kuri jiems buvo reikalinga kaipo lingvistams. Viešėjo pas p. Kriaučūną jedu, vienas didis Danų, o kitas Suomių patriotas. Jiedu labai gerbė ir augštai statė V. Kudirką.

Žmona prof. Mikkola užrašinėjo Lietuvių dainas ir meliodijas, jai tame gelbėjo daktaras Kudirka.

Be minėtų mokslininkų ir Kudirkos Plokščiuose viešėdavo vasara dar nemaža ir kitų svečių. Kudirka buvo visos draugijos dvasia. „Nevieną smagią valandą, sako p. Kraučūnienė, suteikė mums ir mūsų svečiams Kudirka savo linksmumu ir malonumu. Viešėdavo pas mus kas vasara nemaža ir mergaičių. Tarp kitų buvo p. Marija G., kurią Kudirką iš kitų išskyrė ir su kuria labjausiai mėgdavo

visokius „šposus" daryti: tai rytmetinius jos pantaplius pasikabindavo ties savo iova ir įsidėdavo į juos ant nakties savo laikrodį, kas jauną mergele iki ašarų supykydavo; tai „labam rytui" Kudirka atsiųsdavo jai saldumynų dėžę, kur saldumynų vietoj buvo didelė juoda varlė su parištu po kaklu raudonu jos pačios kaspinu; pusryčiaujant nudžiugusi mergelė atidaro dėžę, idant visus pavaišint

Mikkola.

saldumynais, o čia iš dėžės iššoka varlė nusigandusi, nemažiau už pačią „saldumynų" savininkę . . . . Kiek čia buvo juokų! . . .

Vieną sykį išėjo nesusipratimas tarp vyriškių ir gražiosios lyties. Mergelės tvirtino, kad jos labai lengvai galį apsieiti be vyrų ir be jų moką smagiai linksmintis. „Gerai, pasakė vyrai, kad taip — tai jus sau, o męs sau", —

ir po pusryčių išėjo pats vaikštinėtų, palikę mergeles pačias sau. Likę mergaitės — „našlaitės", vyrų apleistos, susėdo sode pavėsij neva knygą skaityti: „Nibelungų giesmę". Ne tiek skaitė, kiek prisidengę skėčiais žvalgės, kur vaikštinėjo vyrai Nemuno pakrantėmis. Kudirka, sugrįžęs slapta namon ir žiūrėdamas pro langą, kaip moters *„skaito"* „Nibelungus", nupiešė jas: sėdi jos sau pavėsij po medžių ant suolo prisidengę skėčiais, nosytės ir akytės jų kyšo pro ištemptus skėčius, ant kelių vienos, guli atskleista knyga, kurios vos užvardijimas buvo perskaitytas.

Tai buvo juokų, kuomet daktaras laike pietų pristatė gražiajai lyčiai piešinį su parašu „Nibelungų giesmė!"

„Vasara baigėsi. Daktaras rengėsi mus apleisti. Diena buvo apsiniaukus, nuliūdus. Vakaras artinos. Išleidome svečią nuliūdę visi. Lydėjom ji alėją iki vieškeliui, kur jo laukė vežimas. Mergelės lydėjo su gėlių (žiedų) ir žalumynų pundais rankose, skaraitėmis akis šluostydamos, mat neva verkė, o pirma to įdavė vežėjui gražiai įviniotą arbūzą[1], įsakydamos įduoti ryšulį daktarui tik namon, Šakiuosna, parvažiavus. Sugrižo vežėjas ir parvežė nuo *daktaro gražiai* įrišta skrynaitę.

Bijome visos atidaryti skrynaitę, manėme kad iššoks iš jos kokia varlė, ar kita kokia baisenybė. Mūsų baimė buvo tuščia: skrynaitė buvo pilna puikiausių rožių. Virš gėlių buvo padėtas lakštas popieros su parašu: „Kas į tave akmeniu, tu į tą gėlėmis."

Džiaugėmis visos ir gėrėjomės žiedais, kurie priminė mums mielą mūsų daktarą!"

[1] **Arbūzas — ženklas kad mergelė nenorij tekėti už peršamojo jaunikio.**

Kelios šios smulkmenos iš V. Kudirkos gyvenimo labai charakteristiškos ir iškalbingos, jos nereikalauja paaiškinimų, jos pačios be jokių išvadžiojimų duoda supratimą apie V. K-kos būdą. Būdamas iš prigimimo linksmo būdo, nesišalino jisai nuo progos pasilinksminti. Visur kviečiamas jisai, neapleisdavo vakarų, pasivaikščiojimų, gegužinių, noriai lankėsi pas ūkininkus vestuvėse, o kaimo

Kraučunų namas Plokščiuose, kur vasaros metu viešėdavo V. Kudirka.

dėdienes pas save neretai vaišino. Apskričio (pavieto) viršininkai, susipažinę su V. Kudirka, labai pamėgo linksmą jo draugiją ir būdami Šakiuose, visuomet jį aplankydavo. Čia Kudirka turėjo puikią.progą, pažinti gyvenimą ir būdą Lietuvos viršininkų — Rusų. Jis juos teisingai ir paveikslingai nupiešė savo satyrose: „Viršininkai", „Vilkai" ir kit.

IX.

Nehygieniškas gyvenimas, sunkus gydytojo darbas bėgyje kelių metų 1890—1893 pakirto iš prigimties silpną jo sveikatą. 1893 m. Kudirką jau džiovai apėmus jo organizmą, pradėjo hygieniškiau gyventi, atsisakydamas nuo vakarų ir pasilinksminimų, bet liga vis ėjo tolyn. Šia ką pasakojo apie V. Kudirkos sveikatos stovj tame laike p. Kraučūnienė savo atsiminimuose: „Žiemą nakčia daktaras (V. K.) buvo pašauktas pas ligonį, netoli mūsų (Plokščių), pasijuto jis taip blogai, jog namon nebegrįžo, o užvažiavęs pas mus, turėjo kelias dienas gulėti lovoj. Vasario mėnesij apsirgau aš difteritu, oras buvo baisus, šalo ir pustė. Aplink kito gydytojaus nebuvo, kaip tik Kudirka. Priversti buvom prie jo kreiptis. Atvažiavo jau vidurnaktij taip sušalęs ir susirgęs, jog ne jisai ligonį, bet aš jį gelbėti turėjau. Keletą dienų pragulėjęs, sugrįžo namon."

Aišku, gydytojauti — nebuvo Kudirkos pašaukimas. Jis nekartą sakydavo, jog velytų būti biuro raštininku, pelnančiu 15 rb. į mėnesį, negu trankytis naktimis pas ligonius ir žiūrėti ant žmonių sopulių. Medegiškas jo padėjimas toli gražu nebuvo užvydėtinas. Visą, ką uždirbdavo, sudėdavo ant aukuro tėvynės reikalų. Prieidavo prie to, kad neturėdavo ant savęs sveikų marškinių. Kuomet sykį pasiųsti Varšavon pataisyti gydytojiški įrankiai žuvo, neturėjo už ką nusipirkti kitų ir priverstas buvo tam tikslui pasiskolinti 40 rb.

„ . . . . Baisi' liga, ką tūkstančius žmonių pačiam žydėjime nuneša į kapus, sako p. Kraučūnienė savo atsiminimuose, pilnai išsiplėtojo jame. Nors mūsų apygarda (Plokščių) žema ir drėgna ne visai tiko ligoniui, bet vasara buvo sausa ir V. Kudirka atvyko pas mus

kelioms sąvaitėms viešėtų .... Kosulis veik be paliovos draskė jo krūtinę. Gydėm jj, kuo galėjom. Gulėjo jisai erdvam kambarij pilnam pušaičių, jo lova taip gi buvo pušaitėmis apstatyta. Pyko už tai ir sakė: „Kam jųs mane da gyvą, lyg numirėlį, papuošėt." Tuo metu jis buvo labai susirgęs: gerai žinojo jisai, kokiam stovyje yra jo sveikata, žinojo, kad nėra jau jam pagelbos, žinojo, kad netrukus turės mirti. O gyventi norėjo, nes matė, kiek

Mai'la Mikkola.

da tur atlikti labui tėvynės, tautos, nugrimzdusios tamsybėj ir varguose."

Kudirką-ligonį ligino tuomet daugiausiai viršui minėto prof. Mikkola žmona p. Mai'la. Ji buvo Kudirkai tikra gailestingoji sesuo. Giedrai esant, išnešdavo sodan priegalvius ir kaurą, patiesus juos ant žolės, pasody-

davo ligonį ir atsisėdus šalę, taisydavo priegalvius. Dainuodavo jam gražiu savo balsu, Suomių ir Lietuvių dainas, kurias čia buvo pramokusi. Pati karšta Suomių patriotė, geriau, negu kas kitas atjautė ir suprato prakilnius V. Kudirkos siekius. Kalbos jų buvo neužbaigiamos. „Męs praleidome daug smagių valandų," pasakoja p. Mai'la Mikkola savo atsiminimuose[1], „sėdėdami vasaros kaitroje pavėsyj didelio šimtamečio aržuolo. Męs daug kalbėjom, ginčijomės. Jo mylimas kompozitorius — *Verdi; Vagneris* – nelabai jam patinkąs .... Tankiai męs vaikščiojam trise — V. Kudirka, mano vyras ir aš — paveikslingais Nemuno krantais, klausydami dainų, kurias aš renku, užrašinėju. Kudirka tankiausiai tyli, vienok duoda toną visai draugijai. Kalba lėtai, bet rimtai, kai-kada aitriai pasijuokdamas. Noroms-nenoroms reik sutikti, kad geriau pasakyti nebegalima. Parėjus namon, padėdavo jisai man užrašyti išgirstas tą dieną dainas. Gerai pamenu tą skaistų rytą, kuomet męs užrašėm:

Eičiau aš ant kalno
Sale vieškelėlio,
Bene pamatyčiau
Savo bernužėlį....

Tokiose aplinkybėse ligonis kai-kada užmiršdavo apie savo ligą, jausdavos daug geriau. Visi džiaugėsi, kad ligonis eina geryn. Bet nuožmus likimas rengė žiaurų smūgį. Apturėjom slaptą žinią iš tikro šaltinio, kad netrukus turėsime „svečių"— žandarų. Žinia tai buvo didei nemaloni. Reikėjo daug šalto kraujo ir valios tvirtumo, kad pašalinėm ypatom neparodyt sumišimo, kuris turėjo būti rankiojant ir išnešant iš namų lietuviškas knygas ir

[1] **Rankraštis „Liet. Mokslo draug."**

laikraščius, anuomet spausdintus dar užsienij. Nežymiai paprašiau daktarą į gretymąjį kambarį ir pareikalavau, idant atiduotų man paslėpti visus savo raštus ir knygas. Jis valandą svyravo. Pagaliaus priėjo prie savo valizos, ir išėmęs iš jos krūvą raštų ir knygų, sudėjo į ištiestąjį prijuostę ir tarė kietai: *„Atminki, Tamista, kad į tavo rankas sudedu mano turtus, – jie man brangesni*

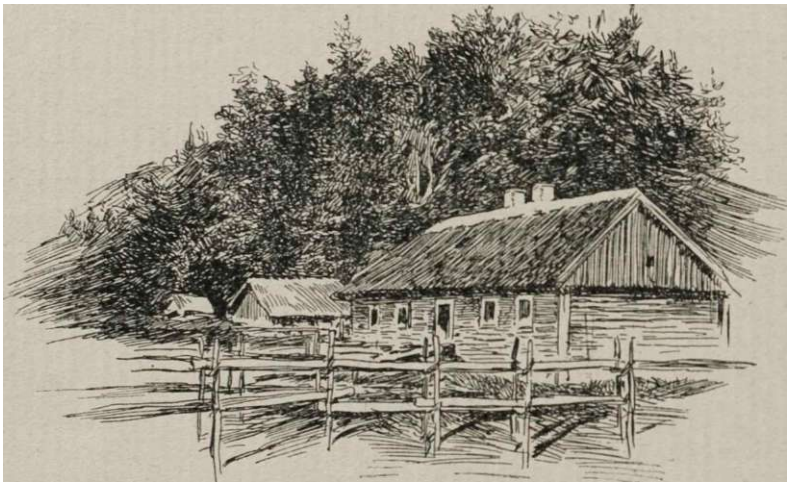

Miško kampas ties Plokščiais.

už gyvastį." Užtikrinau, kad aš jų neprapūldysiu. Išbėgau į sodą. Pasilenkę mudvi su sesere tarp pupų, išbėgom į gretimąjį mišką.

Padavus viską paslėpti girioj tarp akmenų arba užkasti į žemę.. Sugrižus paprašiau svečius į sodną, daktaras liko kambarij. Pati atsisėdau ant suolo sode iškur matyti buvo kelias.

Tik artymiausi žinojo kas dedasi. Praėjo kelios mi-

nutos, pro vartelius įėjo du žandaru. Visi nustebo. Pasirodymas anuose laikuose namuos žandarų lygus buvo džumos (juodojo maro) pasirodymui. Jiedu pasveikinę mane mandagiai, paklausė daktaro ir rengės jau eiti į butą. Aš juos sustabdžiau sakydama, kad daktaras serga ir aš pati perspėsiu jį apie jųsų aplankimą. Jėjau į kambarį. Daktaras stovėjo kambario vidurij nubalęs, prislėgtas. Stengdamos likti ramia, pasakiau jam apie žandarų atvykimą. Staiga jisai atsisuko prie durų iš priemenios. Paprašius jį pereiti į gretimąjį kambarį įleidau žandarus. Žandarai įėję pasisveikino: „Здравія желаелгъ Г. Доктору!"[1] Ant ko atsiliepiau: „lai jųsų velijimai bun nuoširdus, nės daktaras yra labai nesveikas." Vyresnysis žandaras atsigrįžęs į mane tarė: Ponas podpolkovnik įsakė man išreikšti jums jo vardu pagarbą ir atsiprašyti, kad jis šiandien negali pas jus ypatiškai atsilankyti dėlei laiko stokos, padarys tai kitą kart." Paskui atsigrįžęs į Kudirką pasakė, kad žand. viršininkas prašo jį atvykti į valsčiaus raštinę.

įsikišau į kalbą sakydama, kad daktaras nevalios nueiti pėsčias (raštinė buvo verstas atstu). Ant to žandaras atsakė, kad matęs ant kelio stovinčius iš Gelgaudiškio arklius, tai gal but jų savininkas p. Roman, kurs pas mus tuomet viešėjo, leis V. Kudirkai nuvažiuoti.

Išėjau į sodą, kur buvo svečiai. Visi buvo nusiminę išsigandę, ašarodami išreiškė savo sanjausmą. Daktaras užsimetęs greitai skraistę, atsisveikino visus galvos linktelėjimu ir tarė žandarams: „eime!" Palydėjom jį ik vežimui, padėjom įlipti. O kaip mums buvo jo gaila, visas sumenkęs, sublogęs, sergantis, o čia užmačia jį iš mūs plėšia

[1] **Velijam sveikatos p. Daktarui I**

Išvažiavo. Koki jausmai, kokios mintys mumise sukilo, — žino vienas Sutvertojas.

Ilgai stovėjom męs ant kelio belaukdami sugrįžtant daktaro. Gerai valandai praslinkus pamatėm męs grižtant jį mėlynųjų aniuolų draugijoje. Suprątome kad blogą daktarui žandarų viršininkas apreiškė, kad jis suimtas (areštuotas) ir leido sugrižti daigtų pasiimti ir atsisveikyti. Atsisveikinimas mūsų su daktru buvo labai liūdnas. Galima buvo manyti, kad męs atsisveikinam su juom ant visados. Pirm išvažiuosiant užklausiau daktaro, ar turi pinigų. Atsakė turįs 1 (vieną) rublį išviso. Vos pasisekė mums įprašyti daktarą, kad priimtų nuo mus kaipo paskolą keles dešimtis rublių.

Ir vėl palydėjom męs jį iki keliui, ir vėl išvažiavo jisai nuo mūsų, gal but ant visados. Išnyko jisai mums iš akių. Visi tylėjom nuliūdę. Mikkolai buvo labjausiai nuliūdę, sujudę. Mums tokios scenos, — tai duona visų dienų, bet jiems, vaikams laimingesnės šalies (Suomijos) tokia užmačia buvo baisi naujiena. Buvo jie pirma girdėję apie tai, bet dabar jiems teko patiems pamatyti.

Sugrįžom, įėjom į namus, visi jautėm, tarytum ką palaidoję. Ir išties buvo tai gyvo da asmens laidotuvės."

Tokiose tai aplinkybėse, kaip gražiai ir paveikslingai papasakojo p. Kraučūnienė savo atminimuose, tapo suimtas Dr. Kudirka ir išgabentas kalėjiman į Kalvariją. Už kokį prasikaltimą, žingeidaus ne vienas, ištiko taip žiauri bausmė ligotą, vos pusgyvį žmogų? Mat, buvo atrasti V. Kudirkos laiškai laike kratos pas studentą S. Vaineikį. Tai ir visa kaltė. Ant laimės šiuom žyg V. Kudirką neilgai 8—12 d. laikė kalėjime, bijojo žandarai jį ten numarinę pasidaryti daug dainių. Kaltė gi jo buvo nedidelė, iš visų užmetimų iš-

teisinti galėjo .... Paleidę, dar gan ilgai tasė jį žandarai savo tyrinėjimais. Visas tas dalykas, niekais pasibaigęs, labai sudirgino ir taip jau ligūsto Kudirkos organizmą ir prisidėjo prie greitesnio V. Kudirkos į kapus įvarimo.

X.

1894 m. aplankė Kudirką daktarai K. Grinius, Petras Matulaitis ir J. Bagdanavyčius ir, radę jau gerą dalį plaučių džiovos apimtą, patarė jam Kryman išvažiuoti. Rengdamasis Kryman išvažiuoti, parsikvietė jisai į Šakius Dr. J. Staugaitį, jį pavaduoti. Bet dėlei stokos pinigų V. Kudirka negalėjo tuojau išvažiuoti Kryman ir nesiliovė žmonių gydęs. Vos tik pačioj 1894 m. pabaigoj prisiruošė išvažiuoti į Jaltą (Krymą).

Nuo to laiko V. Kudirka liovėsi daktariška praktika užsiėmęs, užleisdamas savo vietą Šakiuose Dr. J. Staugaičiui, o pats pilnai atsidavė rašymui.

Nors Kudirka ir neilgai gyveno Šakiuose, bet paliko čionais žymius ženklus savo veiklumo. Jisai įtaisė Šakiuose lenkišką knygyną. Keliolika Lenkų iš pačių Šakių ir apygardos susidėję po 4 rubl. ant mėnesio, išrašydavo iš Varšavos yvairių knygų. Beto jisai įtaisė Šakiuose orkestrą — kvartetą, kuriame jisai pats griežė ant pirmojo smuiko. Mat, V. Kudirka rengėsi duoti koncertą Naumiestyje ir prie jo ruošėsi. Sveikatos stoka neleido jam tą sumanymą įvykdinti.

V. Kudirka labai mėgo muziką ir, kaip jau buvo minėta, labai gerai griežė smuiku ir violončėle. Liuosu laiku mėgdavo atsilankyti pas pažįstamus, kur būdavo fortepijonas, idant sykiu su jo pritarimu ant smuiko ar violončelės griežti. Visi, kuriems teko girdėti jo muziką, atsišaukia

su didžiausiu pagyrimu. Žinovai, kuriems teko pažinti V. Kudirką iš pusės jo muzikališkumo, tvirtina, kad jisai būtų tapęs dideliu kompozitorium, jei būtų apturėjęs tam tikrą muzikališką išlavinimą.

Žiemą 1895 V. K. vėl iškeliavo Kryman, bet apsigyveno jau ne Jaltoj, bet Sevostopolyj pas vieną savo draugą daktarą. 1897 m. Lietuviai sudėję pinigų išsiuntė jį į Abaziją, ant Adriatiko kranto. Važiuodamas į Abaziją

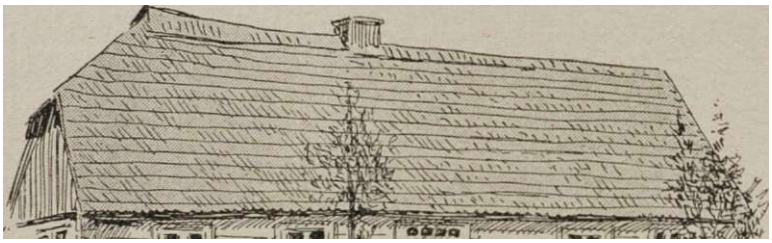

Namas Naumiestyj, kuriame gyveno ir mirė V. Kudirka.

V. K. buvo labai silpnas, bet sugrįžo mažuma stipresnis. Sugrįžęs iš užsienio jau apsigyveno Naumiestyj, retkarčiais apsilankydamas Šakiuos.

Nuo pradžios 1897 m. „Varpo" redagavimas vėl perėjo į V. Kudirkos rankas, nuo šio laiko redagavo jisai „Varpą" iki pabaigai savo gyvenimo, pilnai atsidavęs

šiam laikraščiui. Rašydavo jisai arba sėdėdamas lovoje pasidėjęs ant kelių plačią storą popierą (tekturą) arba nuleidęs kojas nuo lovos ir apsidengęs užklodę, rašė ant pataisyto čia-pat staliuko.

„Kiek kartų teko man," rašo savo atmin. Dr. Staugaitis, „apsilankyti pas V. Kudirką, visados didžiai susigrauždavau V. Kudirkos išvaizda: ankštam kambarij, lovoje guli sudžiūvęs kaip šešėlis žmogus, stiprios, milžiniškos dvasios su degančiomis akimis ir vis rašo ir rašo!!"

V. Kudirką, visą džiovos apimtą, ligino ir rūpestingai prižiūrėjo Valerija Krašauskienė; ji savo rūpestingumu pailgino amži tam didvyriui ir sumažino jo kančias.

V. Kudirka pilnas dėkingumo pašventė jai eiles: „Valerijai".[1]

Kada mane ištiko Iikims raudulingas,
Kada dvasią prislėgė nelaimių klampynė,
Rankas buvau nuleidęs .... Tarei man: Tėvynė
Žiūri į tave, kelkis — tu jai reikalingas:

Kad tyčiojos iš manęs svietas nedėkingas
Ir, manęs nesupratęs, man širdį sumynė,
Rengiausi prakeikt viską .... Nuo to mane gynė
Priminims tavo: Da tu draugijai skolingas!

Aš kėliausi ir dirbau. Kad dėl neteisybės
Pakliuvau į žabangas, netekau liuosybės,
Kada mane teriojo priešiai užsigulę ....

Per tave man nušvito kalėjimo tamsybės,
Kaip angėls sargas mane raminai .... Bičiule!
Palaiminta būk!

Kudirka ligonis, jau viena koja bestovįs kape, da rodėsi Rusų valdžiai pavojingas: žandarai buvo visuomet apgulę jo gyvenimą ir tėmyjo įeinančius. Šią ką rašo P. G.

[1] **Žiūrėk „Laisvos valandos".**

savo atsiminimuose:[1] „ . . . Naumiesčio studentas patarė mums, einant Kudirką lankyti, išsiskirstyti, visiems drauge neiti ir pats kiekvieną būrėlj skyrium kitu keliu nuvedė. Nuėję, turėjome geroką laikelį už durų pastovėti, nes Kudirka morfinos sau neįleidęs, jau nebeturėjo jėgų ilgiau šnekėties.

Ant manęs asmeniškai (ir ant kitų taip-pat) tas pasimatymas neišsakomai gilų ir skaudų įspūdį padarė. Kokius 6, 7 metus atgal buvau mačiusi Kudirką, nors jau liga prislėgtą, bet da vikrų ir sulyginant stiprų žmogų. Dabar sėdėjo lovoje, visai apsitaisęs šventadieniniais rūbais, žmogus — šešėlis. Pasveikinimo žodžiai iš sujudimo kliuvo gerklėje .... Kalba apskritai iš tos pačios priežasties — nuolat nutrūkdavo .... Nors ir visų čia susirinkusių tuomet ne kaži-kokia sveikata yra buvusi tečiaus Kudirka .... tai jau buvo žmogus, visai grabe bestovįs .... lš paviršiaus rodėsi jis tuomet ramus, tečiaus nejaukumo, liūdnumo, neišsakomo skausmo šmėkla tarytum visų širdis tą valandą glemžte paglemžė .... Žodžiai trumpi, — sulaikomo jausmo gaminami, skraidė mažo kambariuko erdvėje it šikšnosparniai kapų kryžių besikabinėdami....

Kudirka skundėsi, esąs visų užmirštas, da gi draugų nelankomas. Visi bijąsi jį sergstančių raudonsiūlių Mums iškalbinėjo, kodėl męs tokiam trumpam laikui atvykome .... Męs neįstengėm, teisingiau sakant neišdrįsome jam išaiškinti, kokiame padėjime esame atsidūrę Iš viso to ypatingo pašnekesio už vis mūsų omenyje pasiliko Kudirkos žodžiai į mus tarti atsisveikinant: —

[1] „Liet. Žinios" 1909 m.

„Atsiminkite! Tautos atgijimas gimė Suvalkų gubernijoje, suvalkiečiai pirmi stojo j kovą už savo tautos sumindžiotas teises, pirmi ir nukentėjo. Vonsiackis[1] čia veikėjų daugumą išgainiojo, nukankino .... Netrukus, čia viskas užges .... Dabar kauniečiai turės įtempti jėgas, turės

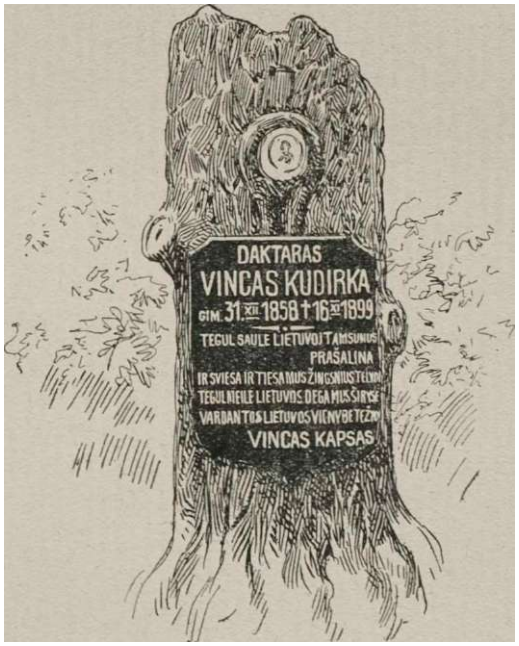

V. Kudirkos paminklas Naumiestyj.

audrą išlaikyti .... Jums prisieis dabar, visus sunkumus pakelti ...." Taip tatai geste geso vienas žymiausių mūsų tautos vadovų.

Mirė V. Kudirka Naumiestyj 16 d. Lapkričio 1899 m.

[1] **Mariampolės žandarų viršininkas.**

Tame laike buvo čia dideli purvynai ir lytus. Ant laidotuvių iš toliaus niekas nepribuvo. Palaidojo jį nedidelis būrelis Naumiesčio ir Šakių gyventojų, Lietuvių apšviestūnų

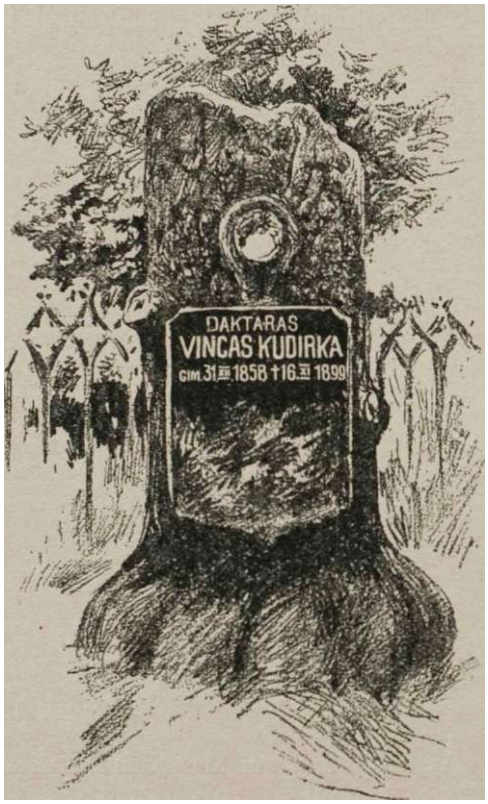

V- Kudirkos paminklas po apdraskymui.

tame būryj buvo labai mažai. Palaidotas ant Naumiesčio kapinių. Ant jo kapo Lietuvių lėšomis buvo [pastatytas akmeninis paminklas su tokiu parašu:

Daktaras VINCAS KUDIRKA
g. 31 XII 1858 m., f 16 XI 1899 m.

ir antra dalis jo hymno „Lietuva Tėvynė":

Tegul saulė Lietuvos tamsumus prašalina
Ir šviesa ir tiesa mus žingsnius telydi!
Tegul meilė Lietuvos dega mūsų širdyse!
Vardan tos Lietuvos vienybė težydi!

Šios eilės nedavė ramumo valdžiai, kuri tose eilese matė Rusų valstybei pavojų. Gubernatoriui įsakius vietinis Naumiesčio zemskių viršininkas *Gorelov*'as pasamdė šaltkalvį *Zalevski* iškapoti paminklo tas eiles. *P. Zalevskis,* neprieštaraujant Naumiesčio klebonui pralotui *Oliakai,* atliko tą šventvagišką darbą, sudarkydamas visą paminklą.[1]

XI.

Būdą V. Kudirka turėjo švelnų, taktišką, linksmą, vienok rimtą ir tvirtą. Nuo savo persitikrinimų, nuo aprinkto kelio, nuo prižadėjimų jis niekados neatsisakydavo ir jau būdamas kūniškai labai silpnas visados išpildydavo ką apsiimdavo. Patsai labai pildydamas savo pareigą, to paties reikalaudavo ir nuo kitų ir baisiai pykdavo ir nekentė tų, kurie daug prižadėję nepildydavo savo prižadų.

V. Kudirka buvo labai darbštus. Dirbdavo jis nuosekliai, nesiskubindamas nuo vieno darbo prie kito, kiekvieną žingsnį gerai apsvarstęs.

Kiek jis yra atlikęs darbų ant mūsų tautiškos dirvos sunku išskaitliuoti: jis tvėrė mūsų literatūra, jis skinė takus mūsų muzikai, jis stovėjo prišakyj kulturiško ir politiško Lietuvių judėjimo.

[1] **Šį atsitikimą privedu pasiremdamas ant autentiškų dokumentų.**

Idant nuspręsti, kokią vietą V. Kudirka turi užimti mūsų literatūroj turime pažvelgti ant to padėjimo, kuriame rado V. K. mūsų literatūrą.

Mūsų literatūra, pagimdyta Bretkūno, Daukšos, Sirvydo, auklėta Poškos, Daukanto, Valančiaus, pirmoj pusėj spaudos uždraudimo periodo 1864—1884 buvo kaip apmirusi. Pirmieji „Aušros" spinduliai sužadino joje gyvastį, bet prikelti ją iš sunkaus letargo neįstengė.

Vincas Kudirka ne vien įkvėpė mūsų literatūrai naują gyvybę, ne vien, kaip pats sakė, susižiedavo su jąja, ne vien pasiliko jai ištikimas iki grabo lentai, bet sukrovė jisai tai savo numylėtinei didelį kraitį, daugiau, išvedė ją į platų žmonijos kelią ir parodė jai plačias padanges.

Ištiesų, kokiam padėjime buvo mūsų literatūra ik 90 metų praėjusio šimtmečio pirm pasirodysiant „Varpui", apie kurį susitelkė politiškai-kultūriškai-literatiškas Lietuvių judėjimas užgesus „Aušrai". „Varpas" tuomet pasidarė tuom branduoliu, apie kurį spietesi Lietuvos apšviestūnai, o to branduolio branduoliu, kaip viršuje matėme, buvo V. Kudirka. Jis įkūrė „Varpą", jis ik paskutiniai valandai savo gyvenimo gaivino jį savo dvasia.

Didžiuma V. Kudirkos raštų tilpo „Varpe".

Vienu žymiausių jo raštų yra „Tėvynės Varpai." Yra tai chronikos straipsniai, kurie tilpo išpradžių „Varpe" 1889 m. po vardu „Iš tėvyniškos dirvos," paskui „Tėvyniški Varpai" pagaliaus „Tėvynės Varpai" (1894 m.). V. Kudirka pradėjo vesti tą „Varpo" skyrių nuo Nr. 7 1889 m. ir vedė jį tol, kol plunksna neišpuolė jam iš rankų ant mirties patalo. Retai katram „Varpo" Nr. neatrandame męs „Tėvynės Varpų." Išpradžių V. Kudirka pasirašydavo po jais Q. D. ir K. A., paskui visai nepasirašydavo. Visi šie tarytum

atskiri chronikos straipsniai ne vien apimti vienu vardu, bet jie yra perimti viena idėja, vienu jausmu, — gilia tėvynės meile.

Kad mylėt tėvynę, reik ją pažint. „Lietuviai turi pažinti Lietuvą[1]," sako V. Kudirka. „Kiekvienas iš mūsų turi žinoti, kur Lietuvis verkia, o kur džiaugiasi, kur vargsta, o kur turtuose, kur apleistas ir nuskriaustas, o kur liuosas ir laimingas, idant matytume, katrą brolį reikia gelbėti, o nuo katro prašyti pagelbos: turime žinoti jausmus, mislis ir darbus visų Lietuvių, idant aišku būtų, ant ko galima yra remtis, norint apginti savo tėvynę ir suteikti jai laimę."

Taip žiūrėjo V. Kudirka į savo užduotį, kaipo Lietuvos chronisto. Ne jo kaltė, jeigu jisai tedavė liūdnas žinias. „ . . . linksmų žinių, sako V. Kudirka,[2] iš Lietuvos nelabai galime nė laukti. Žinios iš mūsų gyvenimo šiandieninio, tai viena tik juodoji knyga. Iš vienos pusės Maskoliaus valdžia išplėšė mums draugijišką gyvenimą ir laikydama mus dvasiškoje nelaisvėje, baniutija iš visų pusių ir suteikia, žinoma, vienus tik skausmus. Iš kitos pusės męs patys, neturėdami savo draugijiško gyvenimo, negalime jo padaryti ramesniu ir linksmesniu pagal savo norą. Nešdami ant sprando tolydinės nelaisvės jungą, pradedame su juomi apsiprasti, gyvuoti pasyviškai, netenkame pamaži dvasiškos drąsos, apsileidžiame ir puolame į glėbį susnūdusios apatijos. Jeigu ir atsiranda tarp mūs pavieni ženklai gyvasties, jeigu mūsų tamsiose padangėse ir pasirodo kartais spindulėlis šviesos — tai ta gyvastis greit apmiršta, o spindulėlis šviesos veikiai užgęsta, lyg ta puolanti žvaigždė: švystelėjo ir dingo."

[1] Žiūrėk I persk. „Tėv.Varp." (t. II p. 4, 5). [2] Žiūrėk „Tėv. Varp." Nr. 11, p. 167.

Plačiu savo žvilgiu apėmė jisai visą Lietuvą, matė jisai visus jos vargus. Nėr žymesnio apsireiškimo Lietuvoj, pro kurį jisai praeitų tyla. Dėlto ir turinys „Tėvynės Varpų" taip yvairus, kaip yvairus patsai gyvenimas.

Labai tankiai pajudina jis „Tėvyn. Varpuos" tautiškąjį Lietuvių klausimą, kuris buvo bene opiausia vieta vos atgemančios Lietuvos. Stipriausiu pamatu tautystės, pirmiausiu jos ramsčiu skaito V. Kudirka prigimtąją kalbą. „Atimk," sako jisai, „žmonių kuopai kalbą — dings tautystė su visais jai primestais priedais. Iš kur mūs tautystė gali būti stipri ir nepasiduoti vodingoms rūdims, jeigu męs patys ištraukiame iš po jos pamatą, atimame ramstį — vienu žodžiu, jeigu męs patys neapkenčiame savo prigimtos kalbos?"

Nekartą jisai smarkiai bara Lietuvius atšalėlius, ištautėlius. Bežiūrėdamas ant senovės daigtų, iškastų Lietuvoj p. Daugirdo, persikelia jisai mintim į senovės laikus, kada tie daigtai buvo dirbti, fantazija pradeda griauti sentėvių kapus „. . . . ir štai, sako jisai,[1] rodosi matau gyvus žmones, girdžiu čiauškėjimą geležies, tauškėjimą kirvelių, barškėjimą drabužių . . . . O kaulai rodosi kalba: žiūrėkite, jųs išgamos, šventvagiškai nešiojantiejie vardą Lietuvių! žiūrėkite ant mūsų prietaisų — kuomi gynėme tėvynę ir kokius išdarbius vartojome savo gyvenime! Negražus ir neišmisliai padirbti tai daigtai, o vienok mums jų užteko, vienok džiaugėsi iš mūs Lietuva ir gėrėjosi mumis! Ar džiaugiasi iš jųs! Męs už garbę sau laikėme vadintis Lietuviais, o jųs gėditės to vardo! — Teisybę turite, gėda jums prieš Lietuvą, nės jai daug esate prasikaltę! Gėda jums, išgamos, gėda!

[1] **Žiūr. „Tėvyn. Varp.", t. II, p.** 36, 37.

Rodosi ir visi geležgaliai praded antrinti: *gėda jums!* Su sunkia įspauda atsitrauki nuo rinkinių p. Daugird'o."

Toliau V. Kudirka priduria: „O kad juos galėtų pamatyti mūsų *Ex-Lietuviai* ir *Pseudo-Lietuviai.* Gal būti iš jų užakusių dalykuose lietuvystės smagenų neišlystų mislis ir nepersikeltų į Lietuvos senovę, gal būti liudyjimai mūsų praeities neprakalbėtų j atšalusias dėl lietuvystės širdis ir jų nesujudintų, vienok priverstinai atmintų tokiems Lietuvą, vienok .... kartais menkas mažmožis, atmenantis valandas praeities mūsų gyvenimo, pabudina jausmus, kurie jau seniai buvo iššalę, kuriuos seniai buvome užmiršę."

Rūpi Kudirkai Lietuvos apšvietimas. Sunkios, juodos mintys apsupa jj, nematant išėjimo iš to padėjimo, į kurį pastatė rusinanti Lietuvius mokykla. „.... Galva nulinksta," sako jisai,[1] „nuo sunkių mislių, o širdį spaudžia prijautimas didės nelaimės.

Neužvydėtina dalis juodo pranašo, kuriuomi aš turiu būti šiuomi žygiu! Vienok klausiu: kas bus su Lietuva, jeigu męs nenorėdami išsižadėti savo jausmų ir tikėjimo, turėsime išsižadėti valstiškų mokslaviečių? Kas bus, jeigu iki tam uždarymui dėl mūs mokslaviečių, nespėsime išbudyti mūsų „apjakėlių" ir „užsnūdėlių", kurie rodos tyčia nemato Damokleso kardo, kabančio ant jų galvų? Kas bus, jeigu nelaimė užklups mus greičiaus, nei spėsime susivienyti ir suprasti, kad reikalas tėvynės dėl visų yra vienas, kad jis yra augštesnis už egoizmą, skirtingų partijų, kad prieš tą tėvynės reikalą priešingiausiosos partijos turi stoti su šakele alyvos ir užmiršti asabiškus nesutikimus."

[1] Žiūr. „Tėv. Varp.", t. II, pp. 34.

Jis piktinasi ne vien rusinimu Lietuvių vaikų, bet ir jų lenkinimu: „....atsirado, sako jisai, *mądre panny* (išmintingos mergos). *Mądre panny* tarp kitų dalykų girdėjo apie Lenkų patrijotišką idėją, apie priderystę tai idėjai patarnauti ir 1.1. Tai gi tūlos iš jų, apsigyvenusios Lietuvoje, tai idėjai tarnauja: mokina kaimo vaikus *lenkiškai* ir stengiasi įkvėpti savo mokintiniams, kad jie esą *Lenkai.* Merginos! jeigu jųs ištikro *mądre* (išmintingos) tai suprasite, kad 1) mokindamos Lietuvių vaikus vieton lietuviškai, tik lenkiškai, bereikalo teriojate savo brangias pajiegas, o vaikams veltui maišote galvas ir atimate jiems laiką išsimokinimo skaityti ir rašyti savo kalboje — iš ko turėtų gyvenime naudą, 2) versdamos vaikus vadintis Lenkais, pačios meluojate ir per prievartą traukiate iš po nekaltų kūdikių dorišką pamatą, mokindamos juos meluoti prieš save pačius. Su tokiu karštumu prie darbo keliaukite sau į Lenkiją: ten nenueis ant vėjo jųs išmintis ir iš darbo bus tikra nauda. O Lietuvo|e tik pragaištį darote. Čia turiu pasakyti žodelį apskritai Lenkams. Meldžiami! sudrauskite savo *mądre panny* nuo lenkavimo mūs vaikų! Tas dalykas labai neparankus, ypač valandoje, kada bandome susipažinti, susiprasti ir ištikrųjų susitaikyti. Neklausiu jau, ką jųs pasakytumėt, bet ką padarytumėt, jeigu Lietuvė mergina, apsigyvenusi Lenkijoje, imtų mokint Lenkų vaikus tik lietuviškai ir verstų juos vadintis Lietuviais?"

Iš viso V. Kudirka labai nupeikia ir subara sulenkėjusius Lietuvius: „Kur tik pasisuksi, sako jisai, po Lietuvą, visur minasi po kojų mūs „lenkeliai", „puslenkiai", „Ienkpalaikiai" — žodžiu, visokie „lenkpasturgaliai", kurie nuo Lietuvių atstoję, o Lenkų nepaviję, sukasi lyg š . . . apas po

aketę. Štai mūs inteligentai, vadinantieji save „Lietuviais", susirinkę, kalba tarp savęs lenkiškai (!); o kaip kalba! klausant jų ištarimo (nors ir gramatiškai mokėtų), vemti verčia; lietuviškai gi nepradės (na, jei bent dėl pasityčiojimo ir pasižadinimo), nes lietuviška kalba, mat, paskirta tiktai „chlopams"; togi nežino, kad Lenkų „chlopai" kalba lenkiškai, o ne lietuviškai, ir kur kas geriaus už mūs „lenkpasturgalius". Šita puiki logika mūs „lenkpasturgalių" primena vieną mano draugą iš I. kliasos, kuris užklaustas mokytojo: kaip kalba piemens Prancūzijoje? — atsakė: *lietuviškai.* Juokingiausias dalykas, kad tos logikos prisilaiko tik tie, kurie patys kilę iš „chlopų". Paskyrium tai da kartais gali pasikalbėti lietuviškai su kiekvienu „lenkpasturgaliu", bet prie svetimų žmonių, ypač prie prastų, kad ir tikrų tėvų — anaiptol? o ką? tėvas, ar motina, patys būdami „chlopais", išgirdę, kad jų vaikas kalba *lietuviškai,* gali kartais pamislyti, kad jis iš „chlopų"!

V. Kudirkai labai rūpi Lietuvių apšvietimas, kultūros kėlimas Bet daug gražių kultūros darbų gaišina vienybės stoka pačių Lietuvių tarpe. Skaudžiai, sarkastiškai pasijuokia V. Kudirka iš tos mūsų ydos: „ . . . . tik štai, ant keliolikto susirinkimo viens sąnarys įsižiūrėjęs į kalbančio perdėtinio kelines patėmyja, kad jos ne skersai dryžos, kaip to sąnario, o tik išilgai dryžos. Na ir pradeda samprotauti: „Jo kelinės išilgai dryžos, o mano skersai; mano tėvai sakė, ir senuose leistruose yra, kad kelinės turi būti skersai dryžos, skersai, o ne išilgai; tai man nepatinka; jisai mokina mus, kad Lietuviams pridera įsitaisyti platesnius brylius, idant kaitra akių neišėstų; labai gražus užmanymas, nės beveik visi męs apspangę, tik dėlko jo kelinės išilgai dryžos, o ne skersai? Ne, su

tokiu žmogumi išvien dirbti negalima, jis nori įvesti išilginius kelinių dryžius, jis mus prapuldys! Vyrai — surinka ant galo — kam brangus yra ir guli ant širdies skersiniai kelinių dryžiai, traukimės!"

Tada visi *skersadryžiai* iš susivienyjimo atsitraukia ir karštai rengia savo susivienyjimą, kuris visas pajiegas aukauja kovai, idant tik prie kelinių neprileisti išilginių dryžių. Žinoma, apie įtaisymą Lietuviams platesnių brylių mislyti neturi kada.

Kam, kam, o taip vadinamiems inteligentams labai tankiai kliūva nuo V. Kudirkos — jis bara juos už tingumą, stoką tvirtumo, vangumą: „. .. . išpradžių kiekvienas inteligentas, pasirodė turįs garbę, bet paskiaus daugumas užmetė ją ant pantos, kur ji surūko, sudulkėjo, kur ją tankiai atlanko kregždės ir žvirbliai. Juk ir aš pats da visai ne seniai nuėmiau savo garbę nuo pantos. Jeigu visi tie inteligentai savo garbę nuo pantos nusiims, apvalys ir nuolatos su savim nešios, tai prižadu (dabar jau mano prižadėjimai vyriški, tvirti!): netik ne „mandrinuosiu"[1] inteligentų, bet nevadįsiu jų net inteligentais, nėsa man rodosi, kad žodis „inteligentas" istorijoje mūs kilimo taps vardu paniekinimo."

Karčiai, sarkastiškai išjuokia V. Kudirka inteligentų bailumą: „Aure, sako jisai, sutinka mane Motiejų Padauža ir klausia:

— Ar žinai, Tamista, kaip dabar gali pažint Lietuvį inteligentą Maskolijoje?

— O kaip?

— Iš drebėjimo kinkų. Mat, kaip pernai vasarą pradėjo drebėt inteligentų kinkos, tai nesiliovė drebėjusios

[1] **Suprąski nevadįsiu „mandarinais".**

I

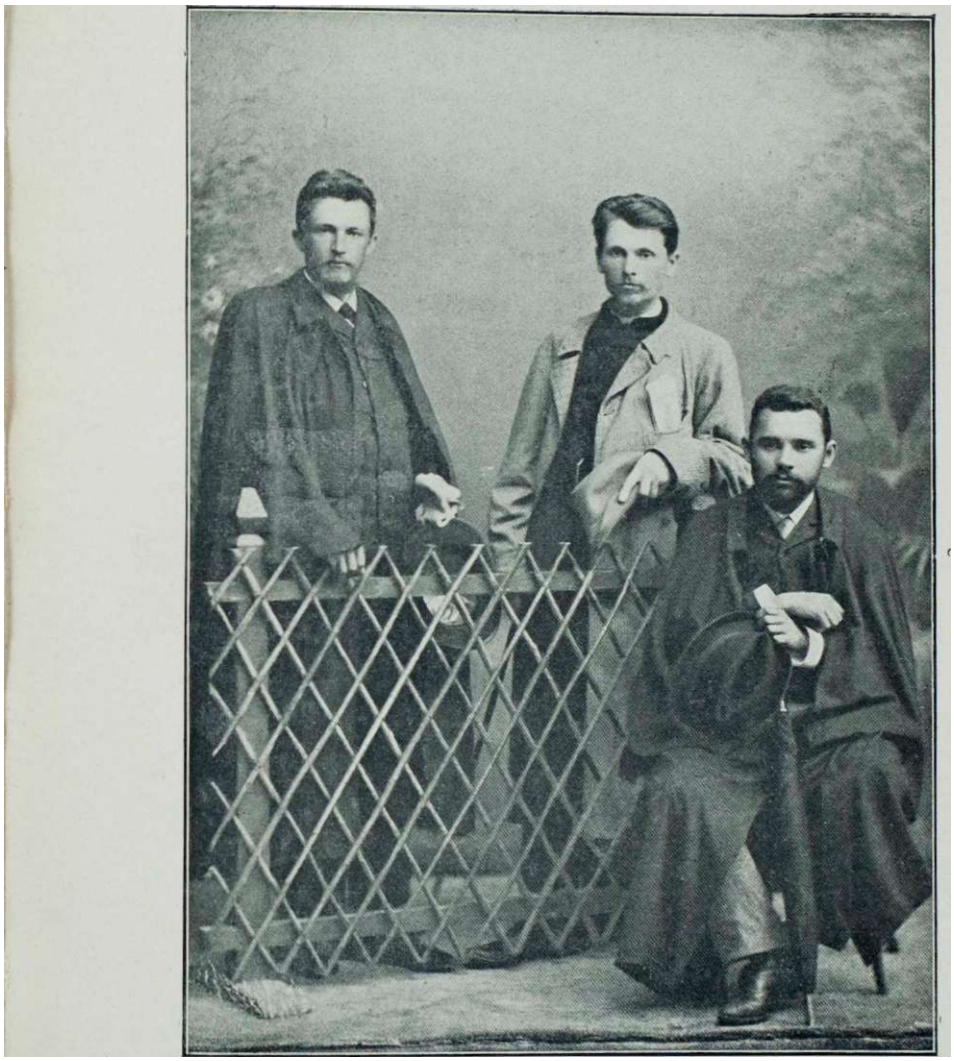

Mačys, Kudirka, S. Matulaitis.

ikšiol ir parėjo jau į chronišką drebėjimą. Netgaila žiūrėt, nės jau ir policija iš jų juokiasi. Na, su drebėjimu kinkų tiek to — pasityčios merginos ir tiek — bet chroniška baimė paverčia žmones į avis. O šiandien Lietuviams visai nepritinka ir neparanku būt avimis, šiandien jie privalo būt drąsiais ir turėt labai aiškias galvas."

Jieško jisai priežasčių, kurios sulaiko mūsų inteligentus nuo rašymo. „Ar tinginystė, klausia jisai, ar nerūpestingumas; ar parsidavimas už činovniko žvaigždutę prie kepurės; ar silpnas būdas; ar bailumas; ar netvirtumas nuomonių; ar klastingumas, liepiantis būt Lietuviu tik tarp draugų; ar pasitikėjimas ant kitų; ar pavojus sugriaut buržuazo ramų gyvenimą; ar pasišventimas plunksnos dalykams, tolymiems nuo mūs idėjos; ar mėlynakės irt. t.?" Jis pataria kiekvienam inteligentui pasižiūrėti į savo sąžinę, ir priskirti save prie tinkančios kategorijos.

Toliau V. Kudirka klausia: „Kokiu gi būdu priragint prie rašymo? Kieno sąžinė nesužiedėjusi, manė jisai, to ragint nereikia, tas nelaukia, kad jam kas primintų pareigas. Visus kitus galėtų prižiūrėti ir pavaryt — atleiskite už prilyginimą — lyg rambius jaučius tvirtesniejie draugai, tankiau pasimatydami."

„Nė vienas iš mūs, priduria pagaliaus V. Kudirka, užsilikęs, negali būt išteisintas. Nė vienas negali atsisakyt nuo darbo, nuo aukų, nuo pasišventimo. Juk męs visi augome ypatingose sąlygose; matydami savo padėjimą, visi išvien taisėmės prie mūs darbo šiandieninio; visi, sakysiu, padarėme įžadus apgint lietuvystę; visi iškilmingai prižadėjome eit *viribus unitis.*[1] Dėlko gi dabar nesilaikome?"

[1] **Suvienytomis spėkomis.**

Visokiais būdais bandė V. Kudirka raginti mūsų inteligentus prie darbo, rašymo. Pavyzdžiu jiems stato jisai moteris, kurios jkūrė „Žiburėlį".

„Kada tūli *karšti* Lietuviai, sako jisai pasityčiodamas, atšalo, lyg *žalbarščiai,* o viens ir kits iš jų sukrovė idealus į pilvą ir supratime gyvenimo susilygino su *žirgais šėrūnais,* vėl pasirodo moteriškės, vėl remia viešą dalyką jau ne ant raštų, tik ant kitokios dirvos."

V. Kudirka nupeikdavo ne vien inteligentų, bet ir kunigų blogą pasielgimą, tikėjimo vienok jisai niekuomet neužgauliojo, tikybos nekliudė, antraip, visur kiek įmanydamas gynė.

„Nėr ant mūs, ypač katalikų, skūros nė vienos vietos, kur nebūtų skaudžiai pačiupinėję mus iš viršaus, bandė leistis ir į vidurius, bet da buvo nedasiekę mūs *sąžinės,* lepiausios ant užgavimų ir kurios pažeidimas yra skaudžių skaudžiausiu. Dabar Maskoliai įleido nagus ir į mūs *sąžinę.* Reikia pašalyt Lenkus *katalikus, nes ištikus mobilizacijai, negalima jais užsitikėti!* Mat, kad tie Lenkai nebūtų katalikais, tai būtų užsitikiamais. Kataliku negalima užsitikėti! Na, ar galima kuomi nors skaudžiaus užgauti kataliką, padaryti jam didesnį peršulį širdies? Ne, negalima! Negalim taip gi atrasti pritinkančio žodžio dėl padėkavojimo Maskoliams už tokį sutrempimą mūs sąžinės. Tai vis vien, kad Maskolius pasakytų: „Kiekvienas katalikas esi vagis, sukčius, apgavikas, veidmainys, vienu žodžiu, paskutinis latras! tau visai netikiu! nebūk kataliku, o tau įtikėsiu. Ot, geriaus tapk stačiatikiu, nes stačiatikystė stagiai permainys tave ant *gero, užsitikiamo* žmogaus."

Daugiau, nekartą V. Kudirka primena kunigams jų priedermes tikybos link: „Dvasiškieji broliai, kurie šelp-

jate stačiatikiškas „ikonas", idant gražumu atsikratyti načelniko ir neužsitraukti jo nemalonės ir persekiojimo, paklausykite! Esate sargais tikėjimo, o ar sergiate jį, jeigu savo rankomis sodinate į jo dirvą sėklas svetimas, vodingas? Vadinate save kareiviais už tikėjimą, o kuris tikras kareivis, sutikęs karėje priešą, gerinasi jam, idant tiktai aplenktų ir neužgautų pirštu? Skundžiatės, kad svietiškos valdžios spaudžia tikėjimą katalikišką, o kaip gali išeiti iš lūpų toks skundas, jeigu jųs patys padedate valdžioms naikinti tą tikėjimą? Rūgojate, kad daug esą atšalėlių dalykose tikėjimo, o kokiu būdu galite rūgoti, jeigu jųs patys pasportą[1] dėl nuvažiavimo į svetimą parapiją laikote didesnėje garbėje, ne kaip tikėjimą? . . . . "

Nors V. Kudirka tankiai stoja tikybos ir da gi kunigų apginime, nereikia vienok manyti, kad jis yra klerikalas. „ . . . Pavedimas tėvynės reikalų ir jos likimo, sako jisai, į katalikystės sargų rankas būtų tėvynei didei pavojingas, nės iš pusės katalikystės rastų smarkią konkurenciją. Ištikro, atsitraukus svietiškai inteligencijai, tėvynės reikalai, net ir be katalikystės konkurencijos, turėtų žūti patys per save, nės, kaip patėmyja ir pats „T. S.[2]", dvasiškija nereikalautų tada tautiško judėjimo, neturėtų priežasties mokintis lietuviškos kalbos ir 1.1. Tokiose sąlygose išpuola, kad kunigų darbai ant tėvynės dirvos turi tvirtumą tik tol, kol dirba svietiški inteligentai; kad kunigai gali būt, nors ir labai naudingais tautiškais darbininkais, bet tik talkininkais, nės nežino nė dienos, nė valandos, kada katalikystė pasakys jiems *veto*[3]; kad vadovystė darbuose dėl

[1] **Pasportą anuo metu išduodavo kunigams pavieto viršininkas.**
[2] **„Tėvynės Sargas", kunigų laikraštis.** [3] **Uždraudžiu.**

Ada

Eva! Tu man buk vadovu, o tau
Pats Dievas! Imkivos vaikus!

Kainas

Benaikos

Tasai, kurs šičia ilsis. Per mane
Graižus liemuo nustojo jau gyvenęs;
~~Aburis~~ Jisai išleidęs butų atžalas
Ir butų apmalšinęs mano kraujų
Laukinį, jungdams savo giminę
Su mudviejų vaikais. O broli mano!

Ada

Teilsisi!

Kainas

O aš....

(abudu erna tam)

Naum. 22. VIII. 98

tėvynės turi būt rankose tų, kurie darbą pradėjo pirmi, ne iš prievartos, o tik iš geros valios ir išaugšto gali pažadėti, tėvynės ir jos gero neapleisę.

Taip liepia teisybė ir sąžinė."

Be viršuj minėtų klausimų V. Kudirka pajudina „Tėvynės Varpuose" daugybę kitų klausimų gyvų anuomet, bet nenustojusių svarbos ir šiandien: jam rūpėjo Lietuvos pramonė, pirklystė, jis ragina tautiečius prie rimto tyrinėjimo Lietuvos, prie statistiškų žinių rinkimo. Sunku, stačiai negalima išskaitliuoti čion visus klausimus, kuriuos yra palietęs V. Kudirka „Tėvynės Varpuos". Tai yra tikras Lietuvos atgimimo (1889—1899) metraštis, kur yra užrašytos visos kančios, visos pastangos mūsų kilančios tautos.

Su šiuom V. Kudirkos veikalu privalytų susipažinti kiekvienas Lietuvis.

Toliau, tarp originališkų V. Kudirkos raštų žymią vietą užima satyros. Šia kaip patsai Kudirka žiūrėjo j satyrą: „Satyros pieštos turi būti, idant išjuokimas užsitarnautų sau vardą satyros, turi būti išmintingas: turi pasiekti silpną žmogystos pusę, tik neužgauti ir nenuskriausti pačią žmogystą.

Satyros pirštas turi būti atkreiptas į išjuokiamą piktybę, o ne į tą ir tą žmogystą. Per satyrą žmogus turi matyti savo silpnybę ištolo, o niekados neturi matyti ant savęs atkreiptų akių svieto ir girdėti besityčiojimus minių, linksmų, kad nurodyta jiems auka, ant kurios sprando gali sukrauti *savo tokias pat išjuokiamas* silpnybes. Tai gi parašyti satyrą kur kas sunkiaus, ne kaip sustatyti puikiausią pamokslą; prie satyros reikia ir mokslo ir išminties, o takto kur kas daugiaus, ne kaip prie kitų rašto dalykų.

Ištiesų, Kudirka nenusikreipė nuo taip suprasto satyriko uždavinio; jo satyros gyvos: ėmė jis iš gyvenimo, kas buvo išjuoktina. Išjuokia jisai labai aitriai silpnybes Lietuvos viršininkų šiose satyrose: „Viršininkai", „Vilkai", „Cenzūros klausimas", „Lietuvos tilto atsiminimai".

Geriausiai iš visų yra nusisekus pastaroji satyra: „Lietuvos tilto atsiminimai". Užeiname čia daug labai gražių, pilnų poezijos vietų, pavyzdin:

„Jau pusėtinas laiko galas, kaip aš tysau ant Šešupės. Jau daug vandens praleidau į Baltjūres ir daug žmonių ašarų ir prakaito nuplaukė drauge su vandeniu; daug kojų, kurios mane mindžiojo, supuvo kapuose . . . .

„Pagimdė mane Lietuvos miškas, išvedė į svietą lietuvių rankos, nuo Lietuvos žirgų kanopų pirmą kart sudundėjau.

„O drūtas buvau tiltas! . . . .

„Dar pamenu tą gadynę, kada ponai važinėjo, o žydai vaikščiojo pėščiomis. Perlėks būdavo karieta, su ketvertu užkinkyta, aš nė nejaučiu! . . . .

„Sueis viso miesto žydai prieš neštynes nuodėmių skandint — aš nė linkt . . . . Pervažiuos storiausias prabaščius — aš anė krust. . ..., dar man smagiau, kad išlaikau. Arba pavasaryje, pradėjus eit lytims, ponpalaikiai sustoję žiopso ir laukia, kada mane permuš lytis.

„O jųs žiopliai — manydavau — aš netoks lepus, kaip jums rodosi! Mane ne guvernantės augino!

„Nueidavo sau lytįs, o aš kaip stovėjau, taip ir stoviu. Teisybę pasakius, tai ir lytlaužos bereikalo styrėjo. Tik man garbę mažino . . . .

„Tvirtas buvau.

„Lenkai sakydavo, kad aš *most.* Sakykite, kaip sau norite, o aš žinau, kad aš tiltas ir kur drūtesnis už jūsų *most*", — ir t. t., ir t. t., pasakoja Lietuvos tiltas savo atminimus. Stiprus buvęs, kol nepradėję visokie viršininkai-geradariai taisyti.... Taisė_____dirbo_____kalė vogė ... ir paliko taip, kad skundžiasi tiltas:

„Taigi aš dabar toks jau ir tiltas ....

„Važiuoja tuščiomis, aš siūboju, tarytum, kliūbai; eina peščias, ar šunelis zovada perbėga, aš irgi siūbuoju; siūboju, visi mato, kad aš niekai ....

Satyra — tai galima sakyti, prigimtas V. Kudirkos rašymo būdas. Mūsų literatūra yra daug hustojusi, kad V. Kudirka nėjo toj pakraipoj toliau — ne parašė daugiau satyrų.

V. Kudirka rašė pasakas - sakmes, prisilaikydamas turinio pasakų Krilovo, Rusų pasakų sekėjo. Šios pasakos V. Kudirkai gerai nusisekė, ypačiai: „Vilkas ir Katinas", „Vilkas ir Ėriukas", „Vilkas ir Lapė".

Originališkų eilių V. Kudirka mažai rašė, — gaila. Rinkinyje „Laisvos Valandos" užeiname gražių vietų; paimkime „Labora". —

„Kol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdus.

Kol dega krūtinėj šventa ugnis toji,
Kur traukia prie darbo ir duoda tiek vieko,
Jog menkas ir silpnas net milžinu stoji.
O dirbk, idant neitų ugnis ta ant niekų.

Skubink, nės idealų paskui išsižadėsi.

Kudirka pats dirbo be paliovos ir kitus moka gražiai, meiliai ragyt prie darbo:

„Tai skubink, „Varpe", tegul gaudimas tavo
Išilgai, skersai eina per Lietuvą.

Kas darbininkas ir kas dirbti gali,
Tegul neliaudams jį budin gaudimas
Kelkite .... kelkite .... kelkite

Be dailiosios literatūros bandė Kudirka savo jiegas ir mokslo populiarizavime: rašė jis apie „Hygieną", „Alkogolį", be to labai prieinamai išguldė, kaip reik eiles rašyti. Parašė Kudirka daugybę politiškų straipsnių „Varpe" ir „Ūkininke"[1] vedė „raštų peržvalgą", perkratinėjo nekartą kalbos dalykus. Žodžiu, nėr nė vieno svarbesnio klausimo, ant kurio Kudirka būtų ne atsiliepęs.

Pusę V. Kudirkos raštų apima vertimai. Juos galima paskirstyt į kelias rūšis: vertimai iš Lenkų kalbos apie Lietuvą: *Stovacki'o: „Mindaugis"*, *Asnyk'o: „Keistutis"*, *Vroblevski'enės: „Narimantas"*, *Radzevičiūtės: „Žemės dulkės"*, *Brolio: „Pagieža"* ir *„Jurgis Durnelis"*. *Mickemč'iaus „Vėlinės"* („Dziady" III d.), *Vaidilos apysaka* (iš „Konrado Wallenrodo"); vertimai garsiųjų Europos rašytojų: *Schiller'io: „Orleano Mergelė"* ir *„Vilius Tell'is"*, *Byron'o: „Kainas"*; vertimai smulkesnių dalykų nepalytinčių Lietuvą.

Tarp verstųjų dramų bene vieną iš žymiausių vietų užima „Mindaugis". Tasai veikalas lenkiškai parašytas garsaus Lenkų dainiaus Slovackio. Šia ką sako apie jį pats autorius: „lai leista man bus prisipažinti, (sako jisai prierašuose), kad aš patsai geriausiai jaučiu visus silpnumus dramos (Mindaugio).... Amžinai būtų jisai pasilikęs neišleistu, jeigu ne mano prisirišimas prie kai-kurių scenų akto pirmo ir viso trečio akto."

[1] **Žiur. V. K-kos raštus III t.**

Ištiesų, netrūksta tam veikalui daugelio gražių vietų, bet visas veikalas galingo įspūdžio nedaro. Dėlko? Tasai gali paeiti iš dviejų priežasčių: ydos viso sumanymo arba ydos išpildymo ir pavienių dalių suvienyjimo nors ir puikiausiai parašytų, arba dėl vienos ir kitos priežasties. Kad užmetimai minėtam veikalui yra darytini, pripažįsta pats autorius.

Pažiūrėkim, ką autorius norėjo pasakyti savo dramoj ir kaip jam tai pasisekė atsiekti.

Mindaugis meta tėvų tikybą, priima krikščionybę, vainikuojas karalių vainiku, vienijasi su Kryžeiviais. Tauta piktinasi, pyksta už tėvų tikybos paniekinimą. Mindaugis užsitraukia motinos prakeikimą. Pagaliaus išsižada naujos tikybos ir atsimeta nuo Kryžeivių. Bet motinos prakeikimas turi išsipildyt. Sutraukytas ryšis su tauta negal būt išnaujo užmegstas. Mindaugis žūna, o su juom ir visa jo padermė. Ant jo sosto užlipa Trainaitis, likęs ištikimu tėvų tikybai.

Tokia yra pamatinė veikalo mintis. Bet ar pasisekė autoriui tą mintį išvesti? Ne. Pirmiausiai mirtinas kirtis, krintąs ant Mindaugio galvos, puola ne iš rankų sukilusios liaudies, bet iš Daumanto, kuris keršija už ypatišką skriaudą. Kas svarbjau — Trainaitis, kuris apima valdžią Lietuvoj po Mindaugiui, ne yra augštesnis už Mindaugį, jis atsiekia kunigaikščio sostą taip-pat su Kryžeivių pagelba ir žada jiems „niekuomet jų pagelbos nebeužmiršti."

Tai gi pačioj veikmėj nėra tragizmo, gal yra jisai būduos veikiančiųjų?

Labai gražiai prasideda role nelaimingos Aldonos, išpradžių daug ji žada, bet nuo trečio akto virsta kopija Shakespeare'o Ofelijos.

Paties Mindaugio būdas, nors labai galingas, bet negalutiniai išvestas ir nevisur išturėtas. Jame vienyjasi ir koncentruojasi viskas. Jo valia, jo veiksmai, jo kančios — yra tuom, apie ką viskas grupuojasi.

Mindaugio tragiškumas nėra pasekme jo padėjimo, jo santikių su aplinkybėmis, kuriose jis gyvena, — jis yra jame, tik jame, jo būde. Yra tai žmogus, kuris, tartum, tam leistas, idant trempti, naikyti visą tą, kas kitiems miela, brangu; idant krauti piktadėjystes ant piktadėjysčių, — ir matant tą visą, vienok kęsti, kankytis, o vienok nepamesti to kelio.

Ar galimas toksai žmogus? Ne, gyvenime toki žmonės nesutinkami. Toki typai tesutinkami Byrono veikaluose.

Čia Slovackis mažuma apsiriko, jei norėjo parodyti žmogų augštesnės organizacijos — pusiaudievaitj, kuriam dėl atsiekimo savo siekių viskas galima.

Mindaugis, neveizint j visas jo ydas, yra didis ir galingas kiekvienam akte, kiekvienoj scenoj. Girdėdami puikius, tikros galybės pilnus žodžius užmirštame jo piktadėjystes, prisakai jo duodami balsu, prieš kurį viskas lenkiasi.

Sako Mindaugis į Kryžeivius:

Karaliumi nebūsiu, tai juk būsiu
Da kunigaikščiu Lietuvos ir jus
Draskįsiu, degįsiu, naikįsiu, plėšiu
Perbrangiai man parėjo ir dabar
Karaliaus vardas ir da aš turėčiau
Saldliežuvaut ir taikyti žodžius
Sakydamas tai ką mąstau. Tie kur jungą
Ant sprando neša, nekalba liuosai,
O man kas duos tiesas? Kas man liežuvį
Suriš! Ar sviete yr kits Mindaugis?
Gal popiežius yr Mindaugiu antruoju?

Arba kuomet skundžiasi ant savo likimo:

Tai viens esmi, vienui tik viens. Kovoti,
Žudyt, susekt pasikėsinusius,
Vienais nuodais vėdinti savo lūpas
Sukepusias, žąslais veržt kruvinais
Minias laukinės liaudies — šitas mano
Gyvenims visas .... Lūpos nesiskųs! ....
Nežino, kad kenčiu.

Arba, kuomet jausdamas galą, apsuptas iš visų pusių priešais, sako motinai:

Motina! Jauti — pro langą
Tos šalies kvepia eglės žydinčios ....
O Lietuva! Sūnus ant tavęs skundžias —
Išduodi jį.

Arba, atsisveikindams su pilių:

O pilie! išlaikius
Audras tiek amžių! Jau tave rytoj
Pirma pasveikįs saulė aš su tavim,
Jau atsisveikinu. Pilie! Buvai
Lizdu erelio ant to augšto kalno.
Erelis davė garbę tau, tavyj
Miegojo, tavyje plėšimą draskė,
Nesyk tave aptaškė nekaltu
Krauju. Vienok, ar pridera ereliui
Lizde numirti?

Graži ir stipri labai yra stovyla Ragnitės, joje kovoja du jausmu motinos ir Lietuvės, paskutinis ima viršų ant pirmojo — ji prakeikia sūnų, tėvų tikybos laužytoją, negana to, pildama nuodų į jo taurą sako:

.... Lietuva tu nelaiminga!
Dievams taviemsiems naują auką
Pašvęsiu — savo sūnų. — O! man plyšta
Širdis! Aš jį užmušiu, verkdama ....
Duok taurę! Aš į ją įpilsiu nuodus.
O Lietuvos dievai! Tegul jisai

Numirs ramiai, tegul nekenčia ilgai
Aš jįjį apmazgosiu ašaromis ....
Ant laužo paguldysiu, užgiedosiu
Jam giesmę_____aš palaidosiu gražiai

Lietuvės jausmas pilnai pergali motinos jausmą. Ar reik dar didesnės tėvynės meilės! Tai yra galinga stovyla.

Labai nusisekęs Liutavaris — tai typas senosios Lietuvos. Puiki yra scena jo mirties. Gaila, kad su Liutavariu gauname susipažinti menkai, pasirodo jisai tik trįs kartus visame veikale.

Nors patsai veikalas visame savo pilnume netobulas, už tai atskiros jo dalys, kaip viršuj matėme, labai nusisekusios. Yra tame veikale labai gyvi senovės Lietuvos paveikslai. Visa tai paragino V. Kudirką išversti tą veikalą.

Šisai V. Kudirkos vertimas, lygiai kaip ir visi kiti jo vertimai, labai teisingas, artimas originalui.

Asnyk'o drama „Keistutis" da silpnesnė už „Mindaugį", silpniausia iš artistiško atžvilgio *Vroblevski'enės* „Narimantas". Męs neperkratinėsime čia tų dramų ydų, vien pažymėsime priežastį, kurios dėl V. Kudirka vertė jas Lietuvių kalbon. Tiedvi drami piešia senovės Lietuvą, žadin tėvynės meilę, be abejo šita priežastis pažadino V. Kudirką išversti tas dramas.

Tarp Kudirkos vertimų iš Lenkų kalbos apie Lietuvą ypatingą svarbą turi *Mickewicz' iaus* „Vėlinės", — tai buvo gulbės giesmė, — paskutinis V. Kudirkos veikalas, rašytas mirties patale.

Pirm kalbėsiant apie vertimą, lai bus leista padaryti keletą pastabų apie patį originalą. „Vėlinės" turi dvejopą turinį: istorišką (filaretų[1] byla) ir filozofišką, geriau

[1] **Vilniaus universiteto studentų draugija.**

sakant metafizišką (persikeitimas Gustavo į Konradą, jo puolimas ir pakilimas).

Filaretai išnyksta, pasilieka vienas Konradas, jisai prislegia visus galinga, titaniška savo esybe. Dėlei jo kovoja kun. Petras su piktąją dvasia, už jį meldžiasi Eva, jo laukia tamsią vėlinių naktį žmona su burtininku.

Velinėse paėmė viršų filozofiškasis turinys ant istoriškojo. Vienok neseka iš to, kad istoriškoji jos dalis nebūtų tikra, antraip ji labai teisingai piešia Novosilcovo persekiojimo laikus Lietuvoj.

Neveizint į taip yvairų turinį istoriškai-filozofišką, visą veikalą pildo viena mintis, viena idėja — *tikėjimas į įtekmę nematomojo dvasių pasaulio ant žmonių minčių ir veiksmų.*

Garsi Prancūzų rašytoja George Sand, kalbėdama[1] apie „Vėlinės", sulygina Mickewicz'ių su Goethe (Faust) ir Byron'u (Manfred). „Ne spraudžia jisai (Mickewicz'ius), sako ji, minties į rėmus kaip Goethe Fauste, ne skiria jisai mintį nuo rėmų, kaip Byron'as Manfrede. Patsai gyvenimas yra paveikslu baisiu, perimančiu, o mintis jo viduryje. Fantastiškasai dvasių pasaulis nė išlauk, nė iš viršaus, nė iš apačios, tiktai ant pačio dugno viską judina, yra dvasia tikrenybės, apsireiškia visuos atsitikimuos. Kiekvienas asmuo, kiekvienas būvis turi jį savyje ir savotiškai jį apreiškia . . . ."

„Paveikslai tie yra toki, žemiau priduria G. Sand, kokių nė Byron'as, nė Goethe, nė Dante nebūtų galėję nupiešti. Gal būt ir patsai Mickewicz'ius turėjo savo gyvenime tik vieną valandą to viršgamtiško įkvėpimo. Perse-

[1] **Revue de deux mondes, v XX, p. 593—645 (1839 m.). Essai sur la dramę fantastique (Goethe, Byron, Mickiewicz).**

kiojimas, kančios ir ištrėmimas išplėtojo jame tas jiegas, pirmto jam nepažįstamas: „Nuo Syon'o gadynės pranašų, nuo gadynės jų dūsavimų ir ašarų, jokis balsas nekilo su tokia galybe, idant giedoti apie taip didį daigtą, kokiu yra tautos nupuolimas."

Patsai Mickewicz'ius „Vėlinės" augštai statė, — norėjo jas padaryti „vieninteliu veikalu skaitymo vertu".

Kudirka, pažindamas vertę to veikalo ir matydamas, kad jo turinys labai atsako dabartiniam Lietuvos padėjimui, nesigailėjo trūso, idant tą veikalą sulietuvint, ir jau gulėdamas mirties patale ėmė jį versti.

Patsai vertimas, kaip ir visi jo vertimai yra labai teisingas, kalba gryna, skaisti, vietomis galinga.

Labai gerai yra sulietuvintos „Brolio" apysakos: „Pagieža" ir „Jurgis Durnelis" ir Radzevičiūtės „Žemės Dulkės" — jas skaitant sunku įtikėti, kad tai yra vertijnas. Iš kitų veikalelių rašytų proza yra lygiai labai gyvai išversti Dygasinskio „Žvirbliai".

Jeigu Kudirka pats nesutvėrė didelių veikalų, tai pasavino mūsų literatūroj keletą vakarų Europos literatūrų *chef-d'oeuvre'ų,* k. a.: Schiller'io „Orleano Mergelė", „Vilius Tell'is".

V. Kudirka labai gerai pažino savo prigimtą kalbą. Nors pirmieji jo raštai ne visai gryni, nors atrandame ten nemažą barbarizmų, ypač polonizmų, tačiaus jo stylius lengvas, aiškus, gyvas. Sekė jisai gyvą žmonių kalbą, naudojosi dainomis, pasakomis, priežodžias. „Kalnelius nustovėjau, tvoreles nurymojau", skundžiasi jisai „Tėv. Varp.", „Varpo" belaukdamas." Kitoj vietoj „Tėv. Varpų", sulygindamas mūsų inteligentus su „šaltais *žalbarščiais*", vadina juos „žirgais-šėrūnais". Ypač skaistus V. Kudirkos

stylius „Tėv. Varpuose" paskutinių metų. Sunku cituoti čion visus pavyzdingus V. Kudirkos išsitarimus, užimtu tas per daug vietos.

V. Kudirką galima pavadyti tėvu mūsų tautiškos muzikos. Jisai parašė gaidas daugumui tautiškųjų dainų, jisai davė pradžią statymui choro. Kas nepažįsta jo „Kanklių"? V. Kudirka komponavo daug muzikališkų veikalėlių: valcų, galiopų, polkų, mazurkų. Pagaliaus mūsų tautiškas hymnas „Lietuva tėvynė mūsų", kuris šiandien plačiai skamba Lietuvoj — tai jo rašyti žodžiai ir jo pritaikytos gaidos.

Gal ne vienas muzikos žinovas pasakys, kad V. Kudirka buvo diletantas, visai muzikoje neišsiplėtojęs, vienok, negalės užginti, kad V. Kudirka jautė muziką, ją suprato, nors ir neturėjo tam tikro išlavinimo.

Atsižvelgdami į visą Kudirkos veikimą męs matome, kad jisai buvo vienu didžiausių mūsų kulturos statytojų, vienu stropiausių mūsų tautos žadintojų, jis buvo tas nenuilstantis varpininkas, kurio šauksmas:

„Kelkite!_____Kelkite!_____Kelkite!_

Lai skamba mūsų ausyse kol neprisikels Lietuva."

J. Gabrys.

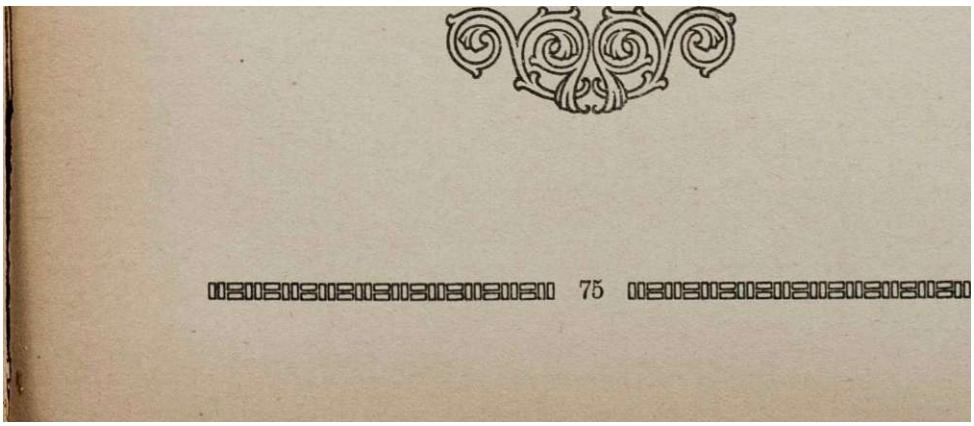

VIRŠININKAI

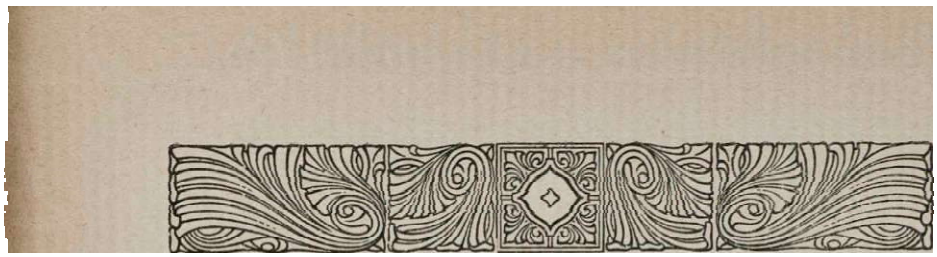

Viršininkai.

Margas paveikslėlis.

L

paviečio Dievas! — pasakė garsiai Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov, naujai atvažiavęs j Naupylę viršininkas, susirinkusiems save pasirodyt činovninkams. Pasakė, apsisuko ir išėjo.

Nusistebėjo činovininkai, išvydę tokį keistą ir netikėtą viršininko pasirodymą. Tas nusistebėjimas greit perėjo į nusiminimą. Buvo ko nusimint. Ką reiškia tie žodžiai: „paviečio Dievas"? Koks jis bus Dievas: ar visą matantis, ar visą imantis? Kaip elgtis patiems ir su tokiu viršininku?

Nors činovninkai, nosis nuleidę tylėjo, vienok per jų visų galvas perėjo tos pačios mintys. Kada jau paskutinė mintis atliko savo darbą galvoje paskutinio činovninko, pradėjo visi skirstytis namo.

Instinktas tankiai geibi žmogų, reikia tik mokėt iš jo pasinaudot. Činovninkai, matoma, tą gudrumą turėjo, nės visi ik vieno, nors nebuvo susitarę, atsidūrė pas Dinę, rūpestį prigirdyt.

Ypatingas rūpestis, ypatingai reikėjo gert, ypatingos buvo ir pasekmės. Vienas, grįždamas namo, pataikė pas svetimą pačią. Kitas — nužengė šalia tilto ir ko neužsimušė. Trečias pradėjo vaikščiot atbulas ir, vieton pataikyt ant namų, atsidūrė už miesto durpinyčioje — į antrą dieną rado vargšą vos gyvą, bet jau visai išsipagiriojusį.

O tai vis iš nusiminimo.

Viršininko ištarimas tąpat dieną pasklido po Naupylę, o ant rytojaus ir po visą pavietį. O visur sėjo nusiminimą.

Nausiminė vaitai. Vienas iš nusiminimo net išsipagiriojo, bet ūmai susiprato, negerai padaręs, ir vėl tuoj pasigėrė.

Nusiminė valsčių raštininkai ir ėmė knistis po leistrus, skutinėt, prirašinėt, kad viskas būtų . . . o nieko nebūtų.

Labiausiai nusiminė žydai, tik jie tuoj susigriebė: Kam mums — sako — laužyt galvas visiems, jeigu męs turime rabiną? Tegul jis įspėja mislį, o męs dirbkime savo darbą toliau.

Taip ir padarė. Išrinkę nusiuntė pas rabiną du gudresniu žydeliu, kuriuodu užsidarė su rabinu ir ilgai, ilgai, kašžin ką tarėsi. J keletą dienų tuodu pat pasiuntiniu atėjo vėl pas rabiną ir džiaugsmingai išpasakojo štai ką:

Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov buvo paprastu kareiviu kare su Turkais 187 .. . Viename mūšyje įlindo iš baimės į balą. Kada vieni kitus nuo tos vietos nusivijo, išlindo Kruglodurov iš balos ir žiūri, ką čia dabar daryt. Apsiraišiojo, kaipo didei pažeistas, paėmė nuo užmušto Turko kepuraitę, o savąją užsidėjo ant galvos. Išvydęs atjojančius Turkus, užsimaudavo Turkų kepuraite, savąją kišdamas po skvernu. Prieš Maskolių užsidėdavo savo kepurę ir žegnodavosi į trikampį. Tai-gi nė vieni, nė kiti nieko jam nedarė. Besivalkiodamas po mūšio lauką, rado Turkų papartį ir neišpasakytai nudžiugo iš tokio radinio. Tik kaip jį nunešt pas vyresnyjį? Besirūpinant apie tai, pakilo nuo žemės atsigaivinęs arklys. Kruglodurov pasinaudojo iš to ir, pasigavęs arklį, prisirišo. Kada pamatė ištolo atjojančius maskolius, užsėdo ant arklio ir nulėkė priešais juos, iškėlęs papartį. Žinoma, tapo perstatytas vyresniamjam, gavo už narsybę švento Jurgio kryžių ir liko iškeltas į aficierus. Ištarnavus paskirtą laiką neturėjo ką su juom daryt, nės visai buvo

nemokintas ir didelis girtuoklis, tai ir atsiuntė dabar čion į paviečio viršininkus.

— Gerai — tarė rabinas — duokite man tris dienas pamąstyti, o tada gausite nuo manęs atsakymą.

Sukakus trims dienoms, rabinas davė žydams atsakyma tokį:

— Jis sakosi, kad paviečio Dievas, tai neškite jam aukas — priims.

Žydeliai ant tų pėdų sutarė išmėgint rabino rodą, bet išsyk nepasisekus, pradėjo ištikrųjų rūpintis.

Visai nieko nerūpėjo viršininkas tai kaimo žmonėms. Jie lemtai nė nežinojo, ar atsimainė senas ant naujo. Jie su viršininkais pažinties neturi nė kokios, mokesčiai tiepat ar prie vieno, ar prie kito, reikalų Jtiesiog su viršininkais neturi, tai ką da čia rūpintis? Žydeliai vienok neiškęsdavo neužkabinę ir kaimo žmonių su žinia apie tokią naujieną.

— Juozai, ar žinai, kad dabar turime naują viršininką? Ui, tai laukinis žmogus, nė artyn neprisileidžia.

— Tai, ką toks ponas smarvę žydą prie savęs leisis?

— Ui Juozai, Juozai! aš tik nenoriu sakyt, kad tu durnas, o tu durnas. Tu nieko neišmanai. Palauk, paskui kitaip kalbėsi, kaip tau reiks į to pono kišenių pripilt — tik tą tu neišmanai.

Teisybė, Juozas to neišmanė, kaip tai jis turės pilt viršininkui į kišenių, jam nė į galvą niekad neatėjo, kad tai gal but ir kad toks dalykas reiktų suprąst. з а

Vakkanalij Vziatkovič iš teisybės buvo toks, kaip jį aprašė savo pranešime žydeliai, „pusaklis aficieras". Nežinodamas, nė kas tai pavietis, nė kas tai administracija, tapo išsyk paviečio viršininku. Bet kas tai yra but paviečio viršininku, ką reik daryt? Šito visai nenumanė. Dėlto gi, vos tik atvažiavo, nuėjo pasiklaust rodos pas Matviejevą, buvusį prieš jį viršininku ir dabar laukiantį bylos, kurioje pats žymėjo, kaipo didžiausias kaltininkas.

Matviejevas pasakė šitaip:

— Kas jums galvoj", Vakkanalij Vziatkovič, kas tai administracija, kas tai pavietis? Jums gana žinot tiktai, kad jųs viršininkas ir turit rūpintis, kiek galima daugiau išgriebt štai šitų — ir galais suglaustų dešinės rankos pirštų sudavė kelis-syk į sugaubtą kairėsės delną. — Ar šiaip valdysi, ar taip, vis tik tiek, męs visi viršininkai atsidursime *ten* — čia mostelėjo ranka į Siberijos šalį. — Štai aš esmi dabar apskųstas, žinau tikrai, kad išsiųs mana *ten,* bet man vis tiek, nės spėjau prisirinkti skatiko taip užtektinai, kad man ir *ten* bus ramu. Aš kalbu atvirai. Tiktai įsitėmykite, Vakkanalij Vziatkovič — pridūrė Matviejevas pasirengusiam eit Kruglodurovui — iš pradžių pasibranginkite! O iš kur imt pinigus, kokiais keliais, tai taip-gi nesirūpinkite. Jau čia įvesta nuo senai, kad patys pinigai pas jus ateis, tik žerkite! Reikia tik išsyk gerai save pastatyt — da pridūrė Matviejevas.

Kruglodurov išėjo. Suprato viską, tik nenumanė, kas tai yra *ten.* Vienok, išaiškinęs sau, kad tai turi būt vieta, kur po smert ilsisi viršininkų dvasios, susiramino. Parėjęs namo, šaukia pačią ir, trindamas iš džiaugsmo rankas, sako:

— Žinai ką, Pagoda Nenastjevna, pinigų bus, bus, tiktai reikia išsyk gerai save pastatyt. Bet kaip tai atlikt, neišmanau — tarė palūkėjęs. Lengva pasakyt, tik sunku išpildyt. O jau nėr, kada laukt ilgai.

Vakkanalij Vziatkovič nutilo ir veidas jo apsiniaukė.

Susėdo abudu su pačia ir sušaukė visas mintis į pagelbą.

— O kad tu taip pupteltum į žandą vienam, antram, trečiam paeiliui, ką? Tai visi stovėtų prieš tave išsitiesę, kaip kareiviai, pameni — atsiliepė Pogoda Nenastjevna.

— Teisybė, stovėtų išsitiesę, bet . . . . .Čia, matai, reiktų švelniau. . . . .kad bijotų, o nepyktų — atsakė pats.

Ir vėl abudo nutilo.

— Aš pasakysiu, kad aš štabrotmistras — sušuko Vakkanalij Vziatkovič, tarytum radinį radęs.

— Et, su savo štabrotmistru: — atrėmė nekantriai Pogoda Nenastjevna, kuri kasžin už ką neturėjo širdies ant visų štabrotmistru.

Kruglodurovui tie žodžiai rodos baidyte nubaidė visas mintis. Taigi liovė toliau mąstęs ir laukė, ką pasakys pati. Neilgai laukė.

— Pasakyk, kad tu Dievas! o kad tave nesumaišytų su kitais dievais, tai pridėk; paviečio Dievas!

Pogoda Nenastjevna ištarė tuos žodžius iškilmingai ir stačiai, lyg parodydama, kad taip tiktai tur būt, ir kad nieks nieko geresnio jau nepramanys.

— Gerai tu sakai — sutiko Kruglodurov jau ne tiek dėlto, kad būtų pripažinęs gerumą užmanymo, kiek dėlto, kad tingėjo laužyt galvą da-gi žinodamas, nieko iš jos neišlaušęs.

Kaip Vakkanalij Vziatkovič gerai save pastatė prieš činovninkus ir kokį padarė įspūdį visame pavietyje, matėme augščiau. Dabar tik laukė gerų iš to pasekmių. O kad laukimas abejotino dalyko visada neramus, tai nerimastį šiuo žygiu malšino degtine.

— Kas bus, Pogoda Nenastjevna? — klausia Kruglodurov savo pačios tarp vieno stiklelio ir kito.

— Bus gerai! — atsako tuoj Pogoda Nenastjevna balsu, neprileidžiančiu nė kokio abejojimo. Jai vis rodėsi; kad jeigu nebūtų gerai, tai viršininkas gali paliept, kad būtų gerai. Tai ko da čia abejot?

Suramintas tokiais žodžiais, gėrė viršininkas dvigubai tiek: tai iš nerimasties, tai iš džiaugsmo.

Kada rabinas pasakė: neškite aukas, tąpat dieną pas viršininko duris jau laukė žydelis. Užklausus: kas bus, Pogoda Nenastjevna, vieton atsakymo, tarnaitė, prasidariusi duris, apreiškė, kad „laukia su reikalu". Viršininkas užsidarė kabineto duris, pirmiau įsileidęs žydą. Tas, linguodamas galva ir rinkdamas švelniausius žodžius, nedrąsiai atsiliepė:

— Ponas viršininke! Męs žydeliai jau Dievui dėkui perleidome daug viršininkų, su visais gražiai gyvenome:

ir jie. Dieve duok jiems sveikatą, ^pagelbėdavo mus reikale ir męs jų nepamiršdavome. Žinote ką, pons viršininke, iurime męs čia tokį reikalą, mažą reikalėlį, tik be pono viršininko žodžio negalime atlikt.

Išpasakojęs, koks reikalas ir kuo gali viršininkas pagelbėt, žydelis užbaigė:

— Pons viršininke! Bukite taip geri, neatsakykite mums varguoliams žydeliams! Prie paskutinių žodžių atgniaužė delną ir pakišo Kruglodurovui 25 rublinę.

Viršininkas, kuris per visą laiką stovėjo išsitiesęs ir tylėjo, da labiau išsitiesė. Atsimindamas rodą, kad reikia pasibrangint, suriko:

— Von!

Žydelis, persigandęs, staiga atgniaužė kairiają ranką ir, išimdamas iš jos suglamžytą 10 rublinę, drebančiu balsu atsiliepė:

— Nu, pons viršininkė, nepykkite! aš buvau užmiršęs, kad da kitoje rankoje turėjau . . . .

— Pašol von, šuns vaike! — suriko da baisiau ne tiek dėl pasibranginimo, kiek iš piktumo, kad žydas jį norėjo prigaut.

Žydas išėjęs, nubėgo pas savo bendrus ir išpasakojo viską, kaip atsitiko,

— Tai nieko — tarė vienas — tik matyt jis iš tų, kurie išpradžių branginasi, o paskui atpinga. O kad jis ima, tai tikras dalykas — kas jis būtų per viršininkas, jeigu neimtų? Tai-gi nepasigailėkime dabar išsyk duot jam 100 tinę, nors šitas reikalas tiek nevertas, bet paskiau ant kitų atsigriebsime, kaip viršininkas atpigs. Kad tik sykį pradėtų i m t . . . . tegul dabar ima, kiek pats nori, paskui priversime imt tiek, kiek męs duosime. Turėjome juk reikalus ne su vienu viršininku. Jeigu jis būtų ir kitoks, tai vis nieko nekenkia pabandyt.

Ta išmintinga roda visus pertikrino ir žydai sutarė išsiųst jau kitą savo bendrą su šimtine.

Kruglodurov, nesulaukdamas sugrįžtant žydo, pradėjo gailintis.

— Ar tik neperdaug pasibranginau? Kad nepagadyčiau gero pastatymo savęs! Tai negerai padariau neužklausęs Matviejevo, nuo kiek pradėt! — atkartojo sau mintyje per visą vakarą.

J trečią dieną tarnaitė vėl apreiškė: „laukia su reikalu." Viršininkas vėl užsidarė kabinėta, įsileidęs žydą, tik nusistebėjo, kad jau ne tas pats. Žydas, ilgai nelaukdamas, pradėjo:

— Pons viršininke! yra čia menkas reikalėlis. Aną dien buvome atsiuntė vieną žydelį su ponu viršininku pasikalbėt, tik tas žydelis, perprašau poną viršininką, toks prastas, kvailas — jis nemokėjo su ponu viršininku apseit ir padarė mums gėdą. Pons viršininke! neužpykkite, kad aš išdrystu prašyt nepamiršt apie mūs reikalą — užbaigė žydas ir ištiesė ant stalo visam gražume lOOtinę.

— Tai-gi žinokite, kaip pritinka elgtis su vyriausybe! — tarė Kruglodurov su visa didybe savo viršininkystės.

Atliko reikalą taip, kaip pamokino žydas, paėmė lOOtinę ir, sėdėdamas paskui vienas sau, taip pats su savim kajbėjo:

— Žiūrėk, prakeikta sėkla! paviečio viršininkui kiša 25 rublius! Tai šuns drąsumas! Gėda imt. Šimtinė tai kas kitas. Nieks nepasakys: Vakkanalij Vziatkovič ima lOtinėmis, ne! Vakkanalij Vziatkovič ima lOOtinėmis! Tegul tik viena lOOtinė, bet vis-gi lOOtinė, ir tiek paimt tai jau ne gėda

Neužmiršo pasigirt pačiai, kad jau pradžia yra.

Dabar Kruglodurov laimino Matviejevo pamokinimą, savo pačios rodą, laimino Apveizdą, kuri liepė svietui turėt viršininkus, laiminio degtinę, su kuria galima pasidalint džiaugsmą.

Vakkanalij Vziatkovič, kaip matėme, nenumanė, nė kas pavietis, nė kokios viršininko pareigos. Vienok tuose dalykuose gaudavo rodą nuo savo pagelbininko, o reikalus su žydeliais, kurie pradėjo lankytis pas viršininką gana tankiai, jau ne tik su savo, bet ir su krikščionių „reikalais", atlikdavo pats, ypač kad žydai pamo-

kindavo, ką reikia daryt ir kad niekas iš činovninkų apie nieką nežinotų.

Tame Tarpe atvažiavo į Naupylę Miškagalių valsčiaus raštininkas, Pstrumskis.

Užbėgęs pas Dinę, užklausė:

O ką? kas girdėt?

Ui, jau pats iš rankos ima — atsakė Dinė, žinodama, kokią naujiena yra Pstrumskiui reikalinga.

Šitaip? Na tai, Dinuk, žiūrėk, kad visko užtektų, nes vakare turėsiu svečių.

Pasakęs tai, išėjo atlikt savo reikalus ir užsikviest pas Dinę biuro činovninkus, ką visada darydavo, kada tik atvažiuodavo į Naupylę.

— Tai, vyručiai, pasirodo, kad iš taip didelio debesio nebuvo nė lašo lytaus — kalbėjo Pstrumskis su činovninkais prie užkandžio.

— O jau buvome nusiminę — tarė vienas, tęsdamas išlėto.

— Taipjau būt buvę striuka — atsiliepė kitas, kraipydamas galvą ir lyg netikėdamas, kad nelaimė jau praslinko.

— O ilgai laikėsi — tarė trečias. — Tik ką tu su žydais! neatleido, iki savo nepadarė

— .... ir nedavė mums viršininką tokį, koks reikalingas — perkirto Pstrumskis. — E, vyrai, neprapulsime, tiktai laikykimės! Vivat viršininkas!

Gėrė per visą naktį.

Ant rytojaus Pstrumskis, sugrįžęs name nusiuntė savo bičiuliams, taipgi valščių raštininkams, Dykulių Kuznickiui ir Žioplių Bavolskiui, tik tokį raštelį: *ima.* Bičiuliams to buvo gana — suprąto.

Tas trumpas, o tiek daug reiškiantis žodis „ima" aplėkė visą pavietį ir sugrąžino ramumą visiems, kurie buvo išpradžių nusiminę. Pavietis vėl įstojo į senasias vėžes, iš kurių buvo lyg ir iškrypęs.

нвоозиетепаодваоегое **VIRŠININKAI** етапові

II.

Reikėjo naujam viršininkui pasipažint su savo paviečių, t. y. atlankyti Žydpilės magistratą ir valsčių kanceliarijas. Pavietyje buvo išviso dešimts valsčių. Tiktai dviejuose valsčiuose vaitais buvo žmonės, suprantantiejie savo pareigas ir patys jas pildė. Kituose-gi valsčiuose vaitai vos mokėjo pasirašyt, o iš pareigų žinojo tikt tiek, kada reikia užsikabint „bleke". Užtai-gi juose visa valdžia gulėjo raštininkų rankose, tankiausiai Lenkų atklydusių, kas žin iš kur ir kas žin su kokia sąžine. Darė, ką norėjo su aklu vaitu. Darė ką norėjo su valsčium, žinodami, kad už viską atsakys vaitas, *valsčiaus išrinktas.* Tik tie raštininkai nesinaudojo pilnai iš savo liuosybės, kurie neturėjo, anot žmonių „galvos", arba kurių sąžinės da nevisai buvo užmigusios. Didžiausiais tarp raštininkų ponais buvo trįs, jau mums pažįstami: Miškagalių Pstrumskis, Dykulių Kuznickis ir Žioplių Bavolskis. Vakkanalij Vziatkovič nežinojo, kam reikalingi valsčiuje ^vaitai su raštininkais ir ko nuo jų galima reikafaut. Žinojo tik, kad jis pats paviečio viršininkas ir kad vaitai su raštininkais turi jo klausyt.

Pirmiausiai Kruglodurov išsirengė į Žydpilę. Burmistras sutiko jį, kaipo viršininką, labai gražiai, parodė kanceliariją, šį tą paaiškino ir užsivedė pas save užkąst. Čia burmistras, didis gudruolius, žinodamas jau su kuo turi reikalą, stačiai sako:

— Supažindinęs poną viršininką su magistrato dalykais, turiu supažindint ir su tais dalykais, kurių magistrato popierose nerasime, o už kuriuos galite, pons viršininke, kartais mane nekaltai nubart. Miestas sudeda 80 rublių ant metų ugnies prietaisoms taisyt. Ant taisymo išeina kur kas mažiau (kiek nepasakė), tai-gi iš tos sumos šiektiek lieka. Lieka taip-gi nuo žiburio liktarnoms, nuo samdymo panaktinių ir t. t. Pinigus tuos grąžint miestui nepritinka — paskui nenorėtų visai jų mokėt. Jau nuo seniau „įvesta", kad tuos pinigus dalinasi tarp savęs paviečio viršininkas ir burmistras. Dabar štai turiu surinkęs

į 30 rublių, kuriuos, pons viršininke, tuotarpu priimkite. Toliau surinksiu daugiau.

Kruglodurov, matydamas, kad burmistras taip drąsiai ir atvirai kalba, įtikėjo ir nesibjaurėjo priimt 30 rublių, nors iki 100 toli šaukė. Pergulėjęs Žydpilėje, anksti išryto nukeliavo į Miškagalių valsčių.

Pstrumskis, gaudamas vos 180 rublių ant metų, gyveno su savo šeimyna taip puikiai, rodos turėdamas mažių mažiausiai porą tūkstančių algos. Pats gražiai pasirėdęs, pati ir duktė šilkuose, gyvenimas puikus, per metus keldavo keletą kartų didelius balius, garsius iš yvairių valgių ir gėrymų. Pstrumskis tankiai atlankydavo Naupylę ir kaskart vaišindavo biuro činovninkus, išmesdamas galybę pinigų — visada jų turėdavo, visada ištekdavo. Iš kur tiek pinigų imdavo? Iš valsčiaus. Kokiais keliais? Sunku pasakyt. Mat Pstrumskis turėjo „galvą" — tai viskas. Da būdamas raštininku Piktvalės valsčiuje, tokios galvos neturėjęs. Nors ir ten sekėsi, tik nemokėjęs da tiek takto. Matote sykį, norėdamas, kad žmonės pasigerintų jam su dovanomis, pradėjo naikint pakelėse kryžius, būk tai vyriausybė įsakiusi ir kad jis galįs palikt, tiktai, žinoma, už baimę, už slėpimą_____dovanai negalima. Vienok žmonės susiprato ir Pstrumskis turėjo iš to valsčiaus trauktis. O dabar jau taip nepadarytų.

Laukdamas Kruglodurovo, prisitaisė tam tyčia, kad tik sunaudot jo silpnas puses. Žinojo, kad viršininkas tamsuolis jaučia savo viršininkystę, mėgsta užsitraukt ir „ima". Parodė kanaceliariją, vaitą su „bleke" nieko nesuprantančiam Kruglodurovui, pasiprašė jį pas save pasilsėt, o vaitui įsakė, kad lauktų kuknioje, iki nepašauks. Pstrumskienė apkrovė stalą skaniais užkandžiais ir da skanesniais gėrimais. Išgėrę vienos degtinės, pabandę kitos, užsigardavę trečios, pradėjo smagiau ir atviriau kalbėt — rodos kad Kruglodurov užmiršo savo viršininkystę. Apsidairęs aplink įžymiai ir matydamas viso ko išteklių, klausia:

— Kiek tamista imi algos?

— 180 rublių, pons viršininke, — atsakė Pstrumskis, supratęs klausimo siekį, ir kad viršininkas neturėtų laiko duot kokį nesmagesnį klausimą, skubino toliau:

— Teisybė, iš tos algos neišgyventum, tik moki su žmonėmis gražiai apseit .... tai ir pačiam ištenka ir vyriausybės neužmiršti ....

Viršininkas dyrstelėjo į jį tokiom akim lyg būtų klausęs; na, na, sakyk, kaip tai vyriausybės neužmiršti? ir atsiminė Matviejevo pamokinimą.

— Dėlto gi, pons viršininke, męs galėdami išgyvent be algos, nenorime iš jos bereikalo nė naudotis ir tą algą grynai atiduodame savo viršininkui — tokia jau pas mus „įvesta tvarka".

— Gera tvarka — manė sau Kruglodurov.

— Pons viršininke! tarė Pstrumskis, pripildamas vyšninės — štai ir vaitas sutinka pridėt prie to savo algą.

Vaitas, pašauktas iš kuknios ir pirmiau Pstrumskio pamokintas, prisiartino prie viršininko, pabučiavo jam ranką ir tarė lietuviškai:

— Tai-gi pons viršininke, priimkite nuo pono Pstrumskio ir mano algą.

Pstrumskis tuoj išvertė maskoliškai vaito žodžius ir mirktelėjo, kad jis vėl eitų sau į kuknią.

Viršininkui, jau įkaitusiam, labai patiko vaito auka ir nusižeminimas prieš vyriausybę.

Koki čia geri žmonės! kaip jie supranta ir gerbia vyriausybę! — tarė beveik susigraudinęs. „— Koki čia geri papročiai! — manė sau, atmindamas Žydpilės burmistrą ir Pstrumskį.

— Taip, pons viršininke, žmonės čia labai geri, visus vyriausybės įsakymus išpildo nesipriešindami, ypač su mokesčiais — rodos nė nesunku jiems mokėt. Tiktai, pons viršininke, yra mūs valsčiuje keletas tokių, kurie „buntavoja" žmones.

Pstrumskis kalbėjo apie keletą ūkininkų, suprątusių neteisius raštininko kelius ir garsiai apie tai kalbančių.

Norėjo užsiundyt juos viršininku, idant jų skundai nebūtų kada-nors išklausyti. Viršininkas iš savo pusės, žinodamas, kad jam pačiam įsakyta prižiūrėt kokius ten „litvomanus", kurie „buntavoja" žmones ir manydamas, kad Pstrumskis apie tokius-pat kalba, pasakė rimtai:

— A, tai litvomanai. O! jie maištdariai, maištdariai! Tik męs juos apmalšinsime!

Pstrumskiui sumaišymas neapkenčiamų jo žmogystų su neapkenčiamais paties viršininko litvomanais buvo labai paranku ir dėlto jisai atsitikusio *qui pro quo* visai nesistengė nė atitaisyt.

Kada, išbandę visokias degtines, ėmėsi prie vyno, prisigretino prie jų ir moters.

— Ar pons viršininkas apsivedęs? — užklausė švelniai Pstrumskienė.

— Kur-gi, apsivedęs ir vaikučių turiu.

— Tai, pons viršininke, neužpykkite, jeigu aš parūpinsiu jųsų gerbiamai šeimininkei šiek-tiek mažmožių, reikalingų prie namų. Aš pati šeimininkė, tai žinau, ko reikia. Meldžiu, pons viršininke, jeigu kartais prireiktų ar ko kito, tai tik duokite žinią — pristatysime. Mieste su tokiais dalykais tai, žinoma, sunku, o mums, kaimo gyventojams, labai lengva juos turėt. Būsime laimingi, jeigu galėsime ponui viršininkui nors tokiuose mažmožiuose patarnaut.

Viršininkui daugiau nieko neliko, kaip tiktai padėkavot už taip gražų pažadėjimą, iš kurio tikrai paketino naudotis, už meilų pavaišinimą, vienu žodžiu, už garbę, parodytą vyriausybei.

— Dėkui jums, mano mieli, už viską! Aš jųsų geros širdies niekad neužmiršiu! — pasakė, atsisveikindamas.

— Pravažiuodami kada pro šalį, neužmirškite, pons viršininke, pas mus pasilsėt — tarė Pstrumskis, sodindamas Kruglodurovą į vežimą. O ką kalbėjome apie algą — pasakė tyliau — tai nesirūpinkite, aš pristatysiu.

Iš Miškagalių Vakkanalij Vziatkovič nuvažiavo į Dy-

kulius, kur valsčiuje viešpatavo Kuznickis. Važiuodamas per visą kelią negalėjo atsigėrėt sutiktais žmonėmis:

— Koki čia geri žmonės! Kaip jie gerbia savo vyriausybę ir kaip moka tą gerbimą išreikšt! — manė sau. — Bepigu but viršininku! Tai nudžiugs mano Pogoda Nenastjevna, kaip jai viską išpasakosiu! Bus iš ko gyvent, bus . . . .

Jeigu apie Pstrumskį kalbėjo žmonės, kad turį „galvą", tai apie Kuznickį sakoma buvo, kad turi ne tik galvą, bet ir pinigus. Jeigu Pstrumskis keldavo ant metų kelis balius, tai pas Kuznickį būdavo balius kasdien. Kuznickis pats svečius gaudydavo ir, teisybė, mokėdavo gražiai pamylėt, nesigailėdamas svečiui nieko — pakakindavo net išdykiausius svečių norus. Kas galėjo negerbt jį? Tai žmogus! tai žmogus! — gėrėdavosi činovninkai ir visoki ponpalaikiai, Kuznickio bičiuliai — o jų daug turėjo — matydami kartais žmonių neištikėjimą, kad Kuznickis galėtų taip puikiai gyventi vien iš savo algos, sakydavo, būk jis atsinešęs čion su savim didesnius pinigus. Ar klausantiejie tikėjo į tą teisinimą, nežinia, o patys teisinantiejie tikrai netikėjo. Ar tai gerai suprąsdamas, ar tai tiktai instinktyviškai laikėsi Kuznickis tos filiozofijos: jeigu nori būt teisum akyse žmogaus, pasigerink jo pilvui. Su ta filiozofija buvo jam labai ramu.

Galima numanyt kaip Kuznickis mylėjo viršininką, kada peržiūrėję kanceliariją nuėjo „pasilsėt".

Džiaugėsi Vakkanalij Vziatkovič, gardžiai pavalgęs ir išgėręs, bet neprijautė, kaip da reiks džiaugtis. Pabaigoje pietų užtiesė ant apskrito stalo geležinkelį ir mašiną su kava, šnypšdama, atsirito ties viršininku ir sustojo. Paėmus jam kavą, mašina leidosi toliau, sustodama ties kiekvienu paeiliui. Nudžiugo Kruglodurov, išvydęs tokį stebuklą, negalėjo atsigirt ir atsigėrėt, kaip jam ta mašina patinka. Matyt buvo, kad būtų malonėjęs iškaulyt ta mašiną iš Kuznickio. Vienok Kuznickis, nors gerai permanė viršininko norą, bet apsimetė nesuprantąs. Jeigu norėsiu

atiduot, tai galėsiu padaryt ir kitąkart, ne tik šiandien — manė.

Buvo jau vėlus vakaras. Šeimininkas, matydamas, kad svečias užsitraukęs vos tik pasėdi, užsiprašė jį likt ant vakarienės ir nakvynės. Viršininkas atsisakė nuo vakarienės, o prašė tik pritaisyt lovą.

— Na, tai vieton vakarienės turime ištuštint štai šitą — sušuko Kuznickis, paėmęs bonką krupninko ir vesdamas viršininką gult — smagesni bus sapnai.

Kruglodurov pasirodė esąs tikras Maskolius: juo gėrė, juo labiau troško. Tai gi ištuštino ir krupninką. Sapnavo ištikro smagiai. Rodos, sėdi jis, paviečio viršininkas, karietoje ir žingine važiuoja per savo pavietį. Aplink, kaip tik užmatant, pilna žmonių. Viens per kitą skubina prisiartint prie karietos ir į abi išskėstas jo rankas deda popierėles, vienas tik šimtines, lš galvos vežiko ima eit dūmai, o apačioje karietos ima virt. Jis, viršininkas žino, kad tai ne dūmai, o tik garas nuo kavos, o verda ne kas kita, tik kava. Jis žino, bet niekam to nesako ir tik džiaugiasi, kad žino. Štai vežikas pavirto į kaminą, o karieta pavirto į mašiną, pradėjo šnypšt ir greitai bėgt. Jam smagu greit važiuot, bet staiga viena ranka persisvėrė ir ėmė slinkt nuo jos šimtinės, o tuotarpu baisu pajudint kitą ranką į pagelbą, nės ir čia pilna šimtinių. Jau, jau krinta šimtinės į bedugnes . . . .

— *Derzi, derzi, derži!* — suriko per miegus Kruglodurov ir pašoko iš lovos su dideliu širdies plakimu.

— Kas čia? kur aš? kas aš? — klausia pats save dairydamasis aplink išsigandusiom akim ir negalėdamas nieko atsimint. Nors ant pirmųjų dviejų klausimų neatrado atsakymo, vienok susiramino, atsakęs sau ant trečiojo :

— Aš paviečio viršininkas, tas pats Vakkanalij Vziatkovič.

Kuznickis, išgirdęs viršininką baisiai šūkaujant, atėjo atiduot labą rytą, užklausė, ar gerai miegojo ir užprašė ant čajaus.

— Kas tai šiandien galva taip sunki . . . . — skundėsi atsikėlęs Kruglodurov.

— Vakar, pons viršininke, turėjote pailst — Įspraudė lyg nė kam ko Kuznickis.

— Ee, pailsau! Nepailsau, tik tur būt pagirioju, ot kas!

— Tam dalykui yra vaistas, jau žmonių nuo senovės išbandytas — tarė šeimininkas, mostelėjęs su galva pasisukusiai prie spintos tarnaitei.

— O gal vaistas nė nekenks. Ar šiaip, ar taip, jau šiandien per kanceliarijas nevažinėsiu — sutingau. Suksiu per Kauną Nemunu, o paskui geležinkeliu ant namų. Kanceliarijas da atlankysiu, — nepabėgs.

Išsimetus po kelis ypus[1], šeimininkas prakalbėjo švelniai, lyg neišdrįsdamas:

— Ponas Pstrumskis turėjo ponui viršininkui išpasakot, kokia pas mus nuo seniai įvesta tvarka .,. .

— Žinau, žinau — perkirto greit Kruglodurov, tarytum parodydamas, kad virišininko pareigas supranta, viską žino ir ne tik nesipriešina įvestai tvarkai, bet da pagiria ją ir užtvirtina. Reikia pripažint, kad ištikrųjų suprato, ką norėjo pasakyt Kuznickis.

— Ar žinot ką? sapnavau šiąnakt tą mašiną su kava. Tu man šitaip įstrigk į smegenis! — priminė viršininkas.

— Atneškite da silkės! — paliepė Kuznickis, pabarškinęs į kuknios duris ir apsimetęs būk viršininko žodžių nė užtėmyjęs.

Kada jau pagirios buvo apveiktos, atsistojo Vakkananij Vziatkovič ir žodžiais, kuriuose taikėsi pažymint savo vertę, rimtumą ir maloningumą žemesniems, padėkavojo Kuznickini už gražų pamylėjimą, pažadėjo niekad neužmiršt ir išvažiavo keliu, kokį buvo užsirėžęs.

Sugrįžo namo iž savo pačiai pasakė tik tiek:

— Pogoda Nenastjevna, Matviejevas turėjo teisybę, ką patyriau dabar išnaujo, bevažinėdamas per kanceliarijas.

— Ar gi visas taip greit apvažiavai?

[1] **Kartus.**

— Da tik dvi, bet jau ir iš to gerai numanau . . .

Po kelių dienų Vakkanalij Vziatkovič vėl išsirengė lankyt valsčius. Šitoje antroje kelionėje pirmiausiai susipažino su Žioplių Bavolskiu. Bavolskis nemokėdavo taip puikiai pavaišint kaip ana Pstrumskis, arba Kuznickis, nors nesigailėdavo nė valgio, nė gėrymo — nebuvo mat prie to linkęs. Užtai gi buvo linkęs prie kortų, lošdavo ir namieje ir išvažiavęs. Prie kortų galima buvo patėmyt, kad Bavolskiui niekad nepritrūkdavo pinigų. Pralošdavo dešimtimis, šimtais ir visada užmokėdavo, visada ištekdavo. O tai vis mat iš s . . . algos 180 rublių. Ypač daug pralošdavo, kada atsilankydavo pas jį vyriausybė. Iš kur imdavo pinigus? Turėjo, matoma, galvą. Žinia buvo, kad Bavolskis išliuosuodavo iš kariūmenės. Tą dalyką atlikdavo labai lengvai. Gavęs į kanceliariją popieras, kad tas ir tas iš jo valsčiaus grįžta iš kariūmenės, kaipo netinkantis, skubindavo pas grįžtančio tėvus ir sakydavo:

— Jeigu norite, tai aš jųs sūnų išliuosuosiu, tikrai išliuosuosiu. Tiktai, žinoma, nemažai kaštuos, bet ką daryt? to už mažą nepadarysi. Ir atminkite, apie tokius dalykus ša, nės viską galimą pagadyt: ir jums ir man būtų! — baigdavo, paėmęs nuo nudžiugusių tėvų pinigus.

Teisybė, nepoilgam sūnus grįždavo iš kariūmenės ir kad jis pats kas-žin kaip teisintų tėvams savo sugrįžimą, tai nieksjam neįtikės.

— Šnekėk tu sau sveikas! Čia tik Bavolskio darbas! kad ne jis, tai būtum kas-žin kol valkiojęs „ružę" — manydavo tėvai, nės įsakyta apie tai nekalbėt.

Šnekėdavo vėl, būk Bavolskis, susikalbėjęs su pačto viršininku, mokėdavo traukt gerą pelną iš laiškų su pinigais, prisiųstais kaimo žmonelėms iš Amerikos. Iš kariūmenės pelnydavo šimtais, iš pačto dešimtimis. Apie kitokius šaltinius uždarbio svietas nekalbėdavo, negalėdamas viso ko patirt.

Per nedėlią viršininkas atlankė visas valsčių kanceliarijas. Nors niekur jau daugiau neužminė jam, kokia pavietyje „įvesta tvarka", tai apie tai nė nesirūpino, žino-

damas, kad tvarkos pavietyje neišdrįs gadint nė vienas vaitas, nė vienas raštininkas.

Išskyrus Bavolskį, niekur valsčiuje nemokėjo priimt paskutiniame laike savo viršininką. Nors ir pasiūlydavo, tai taip paprastus dalykus, kad viršininkui net nepritikdavo ragaut, tai-gi ant pasilsėjimo pradėjo lankytis pas kunigus ir su jais susipažint. Patyrė, kad kunigai švelnus žmonės, moka svečią priimt, o ypač nesigaili vyno.

— Tur būt dėlto, kad aš viršininkas — manė Vakkanalij Vziatkovič, gerdamas vyną — kitam kam tik rodos vyno neduotų.

Nors vyno nesigailėjo, bet nė vienas kunigas neužsiminė apie „įvestą tvarką". Viršininkas net paklausė vieno kunigo, kiek ima algos, tikėdamas išgirst tą-pat, ką nuo Pstrumskio.

— Tai ką su mus alga! menkutė.

Rodos tik reikėjo pridėt: tai-gi ant tos algos nė nežiūrime ir t. t. Vienok nepridėjo. Tas dalykas viršininkui labai nepatiko.

Išsigėręs pusėtinai vyno ir lyg užsirūstinęs ant kunigų, užvažiavo pas Tauzintų prabaščių, apie kurį žinojo, būk esąs labai turtingas — gulįs ant pinigų, anot žmonių pasakos. Prabaščius, jau žmogus senas ir sunkus nuo neišpasakyto sutukimo, kas-žin ką rašė ir nė neužtėmyjo visai įeinančio pas jį viršininko. Tikt tada atsikreipė, kada Kruglodurov suriko:

— Ar tai tu prabaščius?

— Aš — atsakė užklaustasis, keldamas nuo kėdės ir persiprašydamas.

— Ar tu žinai, kas aš? Aš paviečio viršininkas! — suriko, negalėdamas susilaikyt iš piktumo Kruglodurov.

— Tai, meldžiamas, pons viršininke, prisėsk, būsi svečias — tarė prabaščius, nepermanydamas, kas čia darosi.

— Viršininkui įeinant, reikia atsistoti! — riktelėjo Kruglodurov sukandęs dantis.

Prabaščius atsipeikėjo ir skaudžiai užgautas atsiliepė:

— Žinok, tamista, kad šituose namuose aš šeimininkas ir niekas neturi tiesos mano namuose mane skriaust! Reikalo pas mane neturi nė kokio. O jeigu atėjei ne į svečius, tik ant manęs rėkaut, tai meldžiamas, šelauk! — pasakė ir parodė duris.

Vakkanalij Vziatkovič, išgirdęs taip netikėtą atsakymą, nežinojo nė ką sakyt, nė ką daryt. Nuleidęs ausis, išėjo, tik išeidamas per duris pasakė žemu, perkoštu per dantis balsu, bet taip, kad girdėtų prabaščius:

— Aukso kiaulė!

Nuo tokart jau to prabaščiaus kitaip nevadino.

{sėdo į vežimą ir keliavo namo, perpykęs iki paskutiniųjų, ypač ant Tauzintų prabaščiaus.

— Palaukkite! tai jųs šitaip elgiatės su vyriausybe? — kalbėjo pats sau. — Negana, kad nė vienas neužsiminėte apie „įvestą tvarką", da drįstate prieš viršininką šitaip kalbėt! Maištdariai! Aukso kiaulės! — užbaigė šiek tiek luktelėjęs.

Išgaravus vynui, išgaravo ir rūstumas. Užmiršęs kunigus, Vakkanalij Vziatkovič ėmė su visa atyda perkratinėt pasekmes pirmo susipažinimo su savo paviečių, pasekmes pirmųjų, kaip pats sakė, savo administratyviškų žingsnių.

— Viskas klojasi kogeriausiai — protavo bevažiuodamas. — Pavietyje, įvesta, matau, gera tvarka ir da gi nuo seniai, tai jau bus tvirta ir nė kokių atministratyviškų atmainų tame dalyke daryt nereiks. Viršininką visur gerbia, o kaip kur tai matyt prisibijo, tai lengva bus administracija. Na, su aukso kiaulėmis — čia negražiai susiraukė — žinosiu, ką padaryt, tam aš viršininkas! O iš viso geriausiai tai pinigėliai. Bus jų ikišiol — tarė, traukdamas su pirštu sau skersai kaklą. — Bus ikišiol! — tarė taip garsiai, kad net vižikas atsigrįžo.

— Gerai būt viršininku — protavo toliau. — Valdau pavietį vienas sau, kaip Dievas. . . . Aš tada gerai save pavadinau . . . . Ką noriu, galiu daryt, aš liepiu, o manęs turi klausyt.... Juk aš vietininkas augščiausios valdžios,

ciecoriaus . . . mane tur visi gerbt. . . . Ačiu vyrausybei, kuri mane čion atsiuntė! . . . Kam mane vyriausybė atsiuntė? Būt viršininku. Kaip tai būt viršininku? — užklausė save iš netyčių, paleidęs mintis protavimo takais, ir net persigando savo klausimo, nes pamatė, kad neranda nė kokio atsakymo, kad čia pasibaigė visas ištekliu jo proto.

Kruglodurovo filiozofija apie tai, kas jis, kam jis čia yra, baigėsi ant to: kad jį atsiuntė vyriausybė tik būt viršininku ir kad pavietis turi jį už tai gerbt. Jam rodėsi, kad jis yra pastatytas pavietyje, kaipo zerkolas, kuriame turi atsimušt baimė ir gerbimas vyriausybės. Apie tai, kad jis būtų atsiųstas prižiūrėt pavietį, būt užtarytoju jo ir tarpininku, pasipažinus pirmiau su žmonėmis, jų padėjimu, jų reikalais, jų dvasia ir tt., mūs viršininkui neatėjo nė j galvą. Teisybė, nėr ką už tai kaltint jj: ir galva jo tam dalykui buvo per menka, ir buvusiejie prieš jį viršininkai, net su geresne galva, apie tokias viršininko pareigas niekad negirdėjo, nesirūpino ir nemanė. Nereikalavo to niekad nė augštesnė vyriausybė, skirianti viršininkus. Gerbimą vyriausybės Vakkanalij Vziatkovič suprato tiktai konkretiškoje formoje, t. y. pavidale aukų ir tokioje formoje nematė nieko pikto, ypač, kad tam pavietyje įvesta jau tokia forma nuo seniai, o senas paprotys tai beveik lygus su tiesa. Nesusiprąto visai, kad toks Pstrumskis aukauja viršininkui ne dėl pagerbimo, o tik dėlto, idant viršininkas žiūrėtų per pirštus ant jo darbų valsčiuje,^ nebaustų už aukas, kurias pats plėšia iš valsčiaus. Žinoma, da toliau buvo mintis, kad, imdamas nuo Pstrumskio aukas, padeda plėšt savo paviečio žmones.

Kad Vakkanalij Vziatkovič aukas, pašvenčiamas viršininkui, laikė per dalyką teisingą, gali paaiškint šitas atsitikimus. Važinėdamas atsilankyt pas dvarponius, pateko pas baroną K., labai turtingą vokietį, kurio sūnus buvo prisirašęs prie Vokietijos. Mirus jaunesniamjam sūnui ir neturint kam palikt turtų, K. jiorėjo vyresnyjį sūnų prirašyt atgal prie Maskolijos. Žinodamas, kad viršininkas

tam reikalui gali būt parankus, tyčia taikėsi jį priimt ir gražiai pavaišint. Savo dvaruose K. prilaikė veislę arklių lenktynėms ir pats mėgdavo jodyt raitas. Užmanė visiems svečiams pajodyt. Kruglodurovui labai patiko paskirtas jam arklys, da labiau beveik už Kuznickio mašiną, ir tiesiog pasakė šeimininkui, kad jį siųstų namon ne karietoje, o tik raitą.

— Gerai — atsakė K. — galėsi tamista jot. Leisiu sykiu vieną žmogų, tai parves atgal arklį.

— Bereikalo man adjutantas, parjosiu vienas.

Šeimininkui buvo nesmagu ką nors daugiau sakyt ir sutiko leist viršininką vieną, tikėdamas kad arklį pats atsiųs. Nė į galvą neatėjo, kad galėtų atsitikt kitaip. Kruglodurov išjojo. Pereina kelios dienos, nedėlia, antra — arklio nėra. Ant galo per oficijalistą, tyčia nusiųstą į Naupylę, K. primena viršininkui arklį. O viršininkas anė gero.

— Primink — sako — savo ponui, kad jo sūnų reikia perkelt į mūs pusę.

Ant to ir pasibaigė. Arklys liko viršininkui. Paskiau pats Vakkanalij Vziatkovič girdavosi, kokiu būdu įgijo gerą arklį, nieko nė neslėpdamas.

III.

Atlikęs „administratyvišką susipažinimą" su paviečių, ilsėjosi Kruglodurov namieje ramus ir linksmas. Kaip troško pasigirt tuo „susipažinimu" Matviejevui! Tik tas beveik nuo laiko pirmosios su Kruglodurovu lekcijos buvo išvažiavęs į gubernijos miestą su reikalais savo bylos ir da buvo nesugrįžęs. Mūs viršininkas kasdien eidavo į paviečio kanceliariją pasirašyt ant popierų, o atlikusį laiką visiškai pašventė, kaipo pridera, reikalams savo šeimynos ir draugijos gyvenimui, pažymindamas jį neišpasakytu užsivertimu naikinime degtinės, ar tai svečiuose, ar tai pas save kitus vaišinant. Taip tęsėsi gana ilgai. Jau suspėjo beveik visi vaitai su raštininkais atsilankyt, parodydami gerbimą savo vyriausybės, jau Pstrums-

kienė net porą kartų atsilankė su mažmožiais, jau atsirado keletas naujų reikalų su žydeliais .... tik Galagaudžių valsčiaus vyriausybė nepasirodė. Tas dalykas užpykino Kruglodurovą. [sakė tuojau Galagaudžių vaitui stot tą ir tą dieną pas viršininką. Vaitas stojo.

K — Ar tu užmiršai, kad yra paviečio viršininkas?

— Ne, pons viršininke, neužmiršau — atsakė vaitas, nieko nenumanydamas, ko nuo jo reikalauja. — Ir mūs kanceliarijoje rodos viskas rasta tvarkoje ....

— Ne tai! — riktelėjo viršininkas ir nežinojo, ką toliau sakyt. — Ant kelintos aš tau įsakiau stot? — Užklausė pamąstęs.

— Ant dešimtos, pons viršininke.

— O dabar pusiau vienuolikta! Ką?

— Kelias labai šlapias .... — pradėjo teisintis vaitas, bet viršininkas nedavė jam užbaigt.

— Aš tave šuns vaike, patupdysiu ant kokios nedėlios, kitos, tai žinosi, kad yra pavietyje viršininkas! Pašol von! Važiuok ir žiūrėk!

Vaitelis išvažiavo, jau numanydamas viršininko norus.

Galagaudžių vaitas tarnavo jau keletą metų ir spėjo pravaitaut gyvatą, nės turėjo pilnai išlavintą vaitų ypatybę: be peklinės nė guldavo, nė keldavo. Da prie senojo viršininko galėjo paaukaut savo algą, kada gi ant degtinės išteko iš namų, o dabar liko tik viena alga, kurios netekęs neturėtų už ką gert. Dėlto-gi nesirodė viršininkui, tikėdamas užslėpt nuo jo savo algą. Pasirodė, kad apsigavo. Čia gąsdina viršininkas, o čia nesinori prastot vaitystės.

— Ką čia daryt? — klausiasi savo raštininko. — Reiktų pakišt viršininkui, visi taip daro, o nėra pinigu. Ką daryt?

— Žinai ką? — tarė gudrus raštininkas. — Paimk iš valsčiaus kasos. Iki tą dalyką kas patirs, tai pereis daug laiko, da galima bus į kasą sugražint. O jeigu, Dieve mylėk, patirtų, tai žinosime, kaip taisintis — nebijok!

— Gerai tu sakai — pritarė vaitas.

Kasoje buvo tuo žygiu penki šimtai rublių. Paėmė iš to viršininkui šimtą.

— Na, o man už gerą rodą ir . . . . tylėjimą tai nieko? nors penkiasdešimts duok! — atsiliepė raštininkas.

— Imk, tegul tave galas! — pasakė vaitas, o valandėlę patylėjęs sušuko:

— Kad tau penkiasdešimts, tai ir man penkiasdešimts! Juk aš viską darau ir už viską turėsiu atsakyt, ar ne?

— Imk ir tu.

— Na, jeigu taip, tai pridėkime da ir viršininkui penkiasdešimts!

— Pridėkime — sutiko raštininkas.

Vaitas į kelias dienas atsilankė pas Kruglodurovą. Sukako tiktai tiek laiko, kad vaitas spėjo pragert anuos penkiasdešimts rublių ir vėl atsilankė pas viršininką su kitais 150 rublių.

Viršininkas net nusistebėjo, bet priėmė auką, visai neprijausdamas, kokia ji bus jam karti netolymoje ateityje.

Tuotarpu atvažiavo į Naupylę apyrubės sūdąs ant Matviejevo bylos. Matviejevas už visokias aukas, renkamas iš paviečio, o ypač už liuosavimą vyrų nuo kariūmenės, tapo išsiųstas su bendrais į Siberiją. Kruglodurov su atyda klausė tos bylos, kuri paliko ant jo didį įspūdį ir beveik iš pamatų išgriovė ikšiolinę jo filiozofiją.

— Tai viršininko padėjimas ne toks tvirtas, jeigu jį taip lengvai pasiekia tiesa — protavo dabar Vakkanalij Vziatkovič — Tai aukų negalima imt be peržengimo tiesų . . . . tai „imt" dalykas gana slidus . . . . O jau aš esmi ėmęs ir, tiesai patyrus, būt man striuka . . . . Pasirodo, kad aš pavietyje ne Dievas, jeigu gali mane iš paviečio net į Siberiją išgabent.... Juk aš dabar rankose tų visų, kurie man pakišo, jie galėtų mane apskųst ir . . . . likk sveiks! Dabar aš visų tarnas, o ne Dievas! . . . . Bet ką čia daryt toliau? Neimt? Neimt negaliu: prie to pri-

pratau ir be to man neištektų . . . . O kad ir neimčiau jau, tai gali mane nubaust vis tiek už tai, ką ėmiau . . . . Ar imsi, ar neimsi, jau dabar ta pati . . . . Imsiu!

Šitaip nusprendęs nuėjo j parubežnį Prūsų miestelj šalia Naupylės, nusipirko stuopą spirito ir, persigabenęs tą krontabandą per rubežių, grįžo per savo sostapylės rinką namo.

— Kaip nuo tos tiesos atsigint? — manė — Argi ji neduoda išbėgt?

Staiga sustojo, lyg ką atsiminęs, išsitraukė bonką spirito ir, kratydamas su ja augščiau galvos, linksmai sušuko:

— O čia tiesa? ka? tiesą? čia tiesa?

Vėl įsidėjo bonką į kišinių ir nuėjo kur kas smarkesniu žingsniu. Vakkanalij Vziatkovič išrišo mat didį klausimą: jeigu jis galėjo priešais tiesą parsinešt iš Prūsų stuopą spirito, kontrabandą, ir už tai nieko nebus, tai galima priešais tą-pat tiesą imt ir kitokią kontrabandą, tik atsargiai, ir taip-gi nieko nebus. Susiramino ir da sykį atkartojo ant drąsos imsiu.

Pasitaikė neužilgo geras šaltinis. Tuomet žmonės labai bėgo į Braziliją. Vyriausybė turėjo net įsakyt paviečių viršininkams prižiūrėt savo gyventojus ir parubežiuose gaudyt bėgančius. Kruglodurov, gyvendamas parubėžyje, sugaudavo partiją beveik kasdien. Žydai, partijų vadai, nenorėdami nustot savo pelno ir da patekt į kalinį, pasiūlė Kruglodurovui po keletą rublių, už kiekvieną emigrantą. Sutiko ir, kol bėgo žmonės, buvo ir viršininkui gerai ir žydams ne blogai.

Kruglodurovui pasisekė atleist širdį, t. y. nubaust kunigus, ant kurių da vis griežė dantį. Žydpilėje numirė prabaščius, visų mylimas žmogus. Ant palaidojimo suvažiavo iš aplinkinių parapijų kunigai, visai nesiklausę viršininko. O gubernatoriaus buvo uždrausta išvažiuot kunigams į svetimą parapiją be paso nuo viršininko.

Vakkanalij Vziatkovič pasinaudojo iš to ir suskundė visus tuos kunigus. Žinoma, visiems užrašyta tapo koros nuo 25 iki 75 rublių. Šitame atsitikime kunigams buvo labai lengva išsiteisint ir išsivaduot nuo mokesčio. Juk išgavimas nuo viršininko paso, imant visą formališką kelią, ypač toliau nuo Naupylės gyvenantiems kunigams, reikalauja į dvi nedėlias laiko, o juk su palaidojimu tiek laukt negalima. Tai fiziška teisinimo pusė. Iš doriškos-gi pusės palaidojimas, paskutinis patarnavimas savo draugui, tai toks išskiriamas iš kitų atsitikimas, kuris pro visus, nors ir gubernatoriaus valdžios vagučius, liuosai praeina. Taip buvo ir sutarta: teisintis ir pinigų nemokėt. Viršininkas užtaiso tada licitaciją, ketindamas išparduot kunigų daigtus. Kunigai sutarė laikytis, pasiduodami licitacijai, ir teisintis, kad ir kasžin prieš ką. Būtų išlaimėję ir garbę savo prilaikę, nes ir vyriausybė pati susiprato, kad bereikalo šiuo žygiu kunigus baudžia. Tik atsirado renegatas, vienas iš turtingiausių kunigų, Šelaukbudžio prabaščius, ir viską sudarkė. Pabūgęs, kad kartais vyriausybė neatimtų taip derlingą paprapiją, arba nekenktų, jeigu bažnyčios valdžia norėtų paskirt j pralotus, pats patylomis užmokėjo savo korą. Tada jau vyriausybei būtų buvę negražu, jeigu būtų atleidusi kunigams, kurie patys nepasitiki ant savo nekaltybės. Prabaščiai nedavė savo pažadėtų daigtų ant licitacijos, turėdami iš ko užmokėt, o keleto varguolių vikarijušų pardavė paskutines kedes.

Pasisekus nubaust „aukso kiaules" — kaip pats sakydavo — Vakkanalij Vziatkovič užsimanė nubaust ir Zydpilės burmistrą, ant kurio taip-gi pyko. Patyrė, kad pirmą kart atlankant Žydpilę, burmistras ne viską pasakė apie „įvestą tvarką ir užslėpė daug pašalinio uždarbio, o iš to, ką pasakė, tai didesnę dalį sau pasiliko. Bet kaip pabaust? Tiesiog negalima juk primint. Jsako burmistrui stot prieš savo veidą.

— Ar tamista turi kalendorių? — klausia atvažiavusio burmistro.

— Turiu.

— Ar tamista užtėmyjei ten Naujus metus?

— Užtėmyjau — atsako burmistras, nesusiprotėdamas.

— Dėlko tamista neatvažiavai mane pasveikint? Juk žinai, kaip tai eina: pavietis sveikina viršininką, viršininkas tuoj raportuoja gubernatoriui, gubernatorius toliau ir tokiu budu eina iki ciecoriaus. Ciecorius ir gubernatorius tuo mato, kad jo priklausantiejie myli savo vyriausybę, t. y. kad *vsio blagopolučno,* ir siunčia padėkavojimą žemyn iki paviečio viršininko. Supranti tamista, kaip tai .... Tai-gi ant kito sykio atsimink tamista, o dabar gali važiuot sau namo.

Burmistras, išklausęs viską, sutraukė tik pečiais ir išvažiavo. O ką darys?

Atsileidusi viršininko širdis neužilgo turėjo sudrebėt. Gavo žinia, kad iš Galagaudžių valsčiaus kasos prapuolė pinigai. Tuoj liepė pristatyt vaitą.

— Kur dingo valsčiaus pinigai? — klausia vaito.

O vaitas, visai nedrebėdamas, net viršininkui koktu pasidarė, atsako:

— Aš paėmiau.

— O tu šuns vaike, vagie! Aš tave nusiųsiu ten, kur baltos meškos ....

Da būtų ką toliau sakęs, tik atsiminė Matviejevą ir rodos imte atėmė žadą.

— Tai drauge važiuosime ten, pons viršininke — sako vaitas drąsiai.

— ?!

— Nėr ką taip smarkiai žiūrėt j mane, aš tuoj viską papasakosiu. Jųs, pons viršininke, reikalavote pinigų. Aš žmogus neturtingas, tai iš kur imsiu? o čia reikia duot, be to gali nustot vaitystės, tai ir paėmiau iš valsčiaus kasos. Pirmą kart paėmiau jums 150, raštininkui daviau 50 už tylėjimą ir sau paėmiau 50. Antrą kart taipgi taip padariau.

— Kaip tu, šuns vaike, galėjei imt sau? a? — suriko Kruglodurov, nežinodamas jau nė ką sakyt.

— Jeigu kiti gali vogt, tai ir aš galiu — rėžia vaitas įsidrąsinęs ir matydamas viršininko nusiminimą.

Kruglodurov pamatė visą baisumą savo padėjimo. Aiškus dalykas: jis, viršininkas, bus apskųstas sykiu su vaitu, kaipo vagys pinigų iš valsčiaus kasos.

— Štai ir Siberiją! . . . . o aš nė pinigų neprisirinkęs . . . . bepigu Matviejevui — kalbėjo pusbalsiai viršininkas, vaikščiodamas skubiais žingsniais mosuodamas rankom. — Prakeiktas sutvėrime! tu man šitaip padaryk! Na, ką dabar daryt? ką daryt? — prakalbėjo garsiau, stodamas prieš vaitą.

— Aš žinau, ką daryt — ramino vaitas. — Mudu su raštininku jau apskelbėme, kad kasą išplėšė ir padarėme tam tyčia žymius. Tai-gi jųs, pons viršininke, atvažiavę tardyt, nesugadinkite to teisinimo, o viskas bus gerai.

Viršininkui rodos kas vežimą šieno nuvertė nuo krūtinės — taip palengvėjo. Vienok visai nenurimo, iki neišsipildė viskas pagal vaito rodą ir nepasibaigė tuo, kad nieks iš valsčiaus vyriausybės nekaltas, nes kasą išplėšė nežinomi piktadariai. Nors valsčius atstatė vaitą, bet viršininkas pažadėjo paremt jį ant ateinančių rinkimų.

IV.

Ikšiol Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov susipažino su paviečių, su įvesta valsčiuose „tvarka", šiek-tiek su savo pareigomis kanceliarijoje ir spėjo permainyt pažvilgius ant aukų ir tvirtumo viršininko vietos. Vienu žodžiu įsigudrino į visas, reikalingas paviečio administratoriui, ypatybes. Dabar pradėjo manyt apie garbę. Girdėjo nekartą, tai čia, tai ten paliko atmintį. Pats žinojo, kad yra prisiųstas iš augštesnės vyriausybės kokios ten popieros, kur vyriausybė reikalauja varyt rusifikaciją, gint maskolių reikalus, gaudyt kokius ten žmones išvirkščiomis nuomonėmis, litvomanus, socialistus ir t. t. Matoma, parodytas garbės kelias, bet kaip prieit?

— Turi įgyt garbę! — nusprendė Vakkanalij Vziatkovič ir nuo tos dienos ėmėsi jieškot takų, kuriais galima prisėlint prie garbės. Vienok sunkiai ėjo. Ar po trijų nedėlių laužymo galvos, eidamas, per tiltą ir dairydamasis į visas puses, ar nepamatys kur garbę lekiant, užtėmyjo prie tilto lentutę su parašu, visai jam nesuprantamu.

— Kas čia parašyta? — klausia, pasišaukęs zemskį.

— Tai, *vaše visokoblagorodije,*[1] parašyta lietuviškai *„žingine"*, kad žmonės per tiltą greit nevažiuotų. Mūsiškai bus „šagom".

— Lietuviškai? Kastai? Žiūrėk, kad šiandien vieton šito parašo būt maskoliškas! Čia ne Lietuva, čia Maskolija.

— Klausau, *vaše visokoblagorodije.*

Kruglodurov, apsisukęs, grįžo atgal su tuo persitikrinimu, kad jau nuo jo garbė neišsprūs. Jau nieks nepasakys; kad jis yra viršininku tik dėl algos, kad menkas administratorius, nesirūpinantis apie valstijos reikalus, kad neatsižymino rusifikacijoje. Kas permainė šitą parašą? — klaus ateityje. O tai Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov — ataskys kiekvienas. Žadino save tokiomis mintimis ir žengė jau taip, lyg bijodamas, kad nepultų nuo galvos garbės vainikas.

Ant rytojaus, tikėdamas, kad apie jo administratyvišką rusifikacijos didžiadarbį žino jau visas miestas, išėjo pasivaikščiot ir prisigretino prie vaikščiojančio būrelio naupiliečių. Praeinant pro lentutę su nauju parašu ant tilto, Vakkanalij Vziatkovič su didžiu švelnumu kreipėsi prie moteriškių:

— *Šagom,* mesdames, *šagom!*

Moteriškės nesuprato tų žodžių ir, dyrstelėjusios tik į Kruglodurovą, ėjo toliau. Grįžtant, vėl administratorius,

[1] **Šitą sakinį lietuviškai išverst negalima. Jis reiškia titulą pagal augštumą ir gerumą gimimo. Pradedant nuo žemiausio titulio: „sukin sin" ir einant laipsniais augštyn, galima prieit ir prie „vaše visokoblagorodije". *Autorius.***

lyg nurodydamas rankom j parašo pusę, ragino moteriškes, prieš kurias per prievartą norėjo pasigirt.

— *Šagom,* mesdames, *šagom!*

Tada viena moteriškė atrėmė:

— Ar tamistai rodosi, kad męs tai eskadronas kareivių? Iš kur tamistai staiga atėjo į galvą komanda? Net negražu!

Vakkanalij Vziatkovič pamatė, kad ne tik nieks nežino, apie jo didžiadarbį, bet ir rodant jį, nieks nežiūri. Ne, iš to garbės nebus, reikia kitur jieškot. Neprijautė, kad garbė pati pas jį ateis.

Vieną nedėldienį, pavakare, jau temstant, važiavo iš bažnyčios su anyta ir bernu Kampinių kaimo šeimininkė, jauna likusi našlė, Gražienė. Pravažiuojant pro Taitaučiznos kordoną, užklupo abieščikai, ištraukė Gražienę iš vežimo ir nusivilko į laukus, o anytą su bernu, persigandę, parpleškėjo namo . . . . Ką darė abieščikai su nelaiminga moteriške, tai žino tik tie laukai ir tamsi naktis. Anksti ryta vos ne vos parsivilko varguolė Gražienė sudraskyta ir sugnaibyta. Persirgusi keletą dienų pasiskundė kaimynui dvarponiui, kuris rodyjo apskųst Maskolius, pabaust piktadarius ir išpasakojo, kaip ir ką padaryt. Gražienė padėkavojo už rodą ir išėjo rengt skundą.

— Da eisiu pasirodavot pas kunigą. Ką jis pasakys? — manė moteriškė ir nukako pas Naupylės prabaščių.

— Mano vaikeli — tarė prabaščius — tai baisus atsitikimas. Skųsk, vaikeli, skųsk! Jeigu tu atleistum, tai Dievas tau neatleis, nės parodytum, kad to dalyko nelaikai nė per nuodėmę.

— Tai dėkui, tėveli, už gražią rodą, nės ponas taip-gi sakė skųst. Skųsiu, nėr ką. Atleisk jiems, tai kitąsyk gali žmogų ir iki smert užganubyt. Ką tu su bjaurybėmis!

Taitaučiznos kordono aficieras, patyręs apie savo abieščikų darbą ir ketinimą skųst, didei nusigando, nės žinojo, kaip skaudžiai prireiks atsakyt. Nėr ką daryt —

eina pas saviškį, pas paviečio viršininką, prašyt pagelbos. Pats viršininkas nieko negalėjo išprotaut, bet jo pagelbininkas, Duževskis, davė tokią rodą:

— Nesirūpinkite, aš pasakysiu, ką daryt. Eikite tiesiog pas prabaščių ir paprašykite, kad nudraustų moteriškę nuo skundo. Prabaščiaus ji tikrai paklausys. O kad prabaščius išpildys jųs prašymą, tai aš duodu savo galvą. Jis dabar laukia užtvirtinimo ant praloto, tai jam paviečio viršininkas labai reikalingas su gerais Iiūdyjimais. Už tą dalyką prabaščius parduotų dūšias visos savo parapijos — aš jį gerai pažįstų.

Tą pačią dieną Kruglodurov buvo pas prabaščių ir visai nedaug turėjo darbo perkalbėt jį į savo pusę. Prabaščius pažadėjo nutildyt moteriškę, o Kruglodurov nudžiugo, pasisekus užstot Maskolių reikalus, taip kaip nori vyriausybė. Garbė rankose — manė Vakkanalij Vziatkovič — o mažių mažiausiai vyriausybės pagyrimas.

Da išvakaro „ prabaščius įsakė špitolninkui pavadint anksti Gražienę. Žmonelė atėjo, o prabaščius pradėjo taip:

— Mano vaikeli! aš per visą naktį mąsčiau apie tavo skundą ir žinai ką, man rodosi geriau bus, jeigu neskųsi. Pati supranti .... kad būtum mergina, tai tas atsitikimas kenktų tau, o dabar .... kokia pragaištis? . . . Su tuo skundu .... pradėsi, tai daug vargo iki pasibaigs, o ant galo da gali nelaimėt.... Geriau, vaikeli, neskųsk! aš taip rodyju. Juk kasdien poteriauji: ir atleisk mums, kaip ir męs atleidžiam. Atsimink, vaikeli!

Moteriškė prižadėjo neskųst tik atsisveikinusi ir eidama namo, negalėjo ne kokiu būdu suprąst: dėlko tas atsitikimas užvakar buvo baisus, o šiandien nieko nekenkia? Dėlko užvakar reikėjo skųst, o šiandien jau ne? Rado tik vieną išaiškinimą: taip liepė kunigas, tai taip turi būt gerai.

Vienok nė šiuo žygiu neteko viršininkui nė garbė, nė vyriausybės pagyrimas, nieks nepavadino, kad Vakkanalij Vziatkovič apginėjas Maskolių reikalų, o nuo vyriausybės juk tyčia buvo slepiamas tas atsitikimas su Gražiene.

— Da pabandysiu pajieškot pavietyje žmonių su išvirkščiomis nuomonėmis — ramino save Kruglodurov. — Reikia išbandyt visi keliai, išviršaus nurodyti.

Tuojau davė išskirstytiems pavietyje zemskiams ypatingą įsakymą, idant žiūrėtų gerai, ar nepasirodys kur neištikima žmogysta ir apie tai ant tų pėdų praneštų.

{ ūmą laiką gavo du raportu. Viename rašo: Apie Galagaudžius suka kas žin koks žmogus poniškai apsirėdęs vaikščioja po kalnus dairosi į visas puses, o paskui pasistatęs ant augšto trikojo mašiną prikiša prie jos galvą užsidengia juoda pala ir ką jis ten paskui daro nepatyriau, negalėdamas prisiartint, kad neužtėmytų manęs ir nepabėgtų.

Kitas raportas toks: Apie Trumpuvą pasirodė kas žin koks ponas, kuris ateina į kaimus ir mieruoja žmonių galvas. Kam jis taip daro, negalima žinot. Vieni sako, kad rengia Lietuvių kariumenę ir mieruoja galvas, idant kepurės gerai tiktų kiekvienam. Kiti sako, kad jis neva mieruoja, o tuo tarpu šnabžda į ausį mokindamas, kaip smaugt Maskolius.

— A! turiu jau du paukščiu! — judošiškai nusišypsiojo trokštantis garbės administratorius. — Tai litvomanai arba socialistai! Suimsiu juodu!

Nesistebėkime: juk administratorius parapijos dėl garbės savo pavedė į abieščikų rankas jaunos moteriškės garbę, tai dėlko gi administratorius paviečio negalėtų dėl savo garbės pašvęst nekaltų žmonių liuosybę?

įsakyta suimt suskųstas raportuose neištikimas žmogystas. Tegul visi žinos dabar, kad Vakkanalij Vziatkovič ant visko turi akį, kaipo tikras administratorius ir naikintojas negeistinų valstijai gaivalų. Jau apie šitą dalyką tik turės žinot vyriausybė. Bet ir čia Kruglodurov, vieton garbės, sulaukė tik juokų. Pasirodė, kad tuodu ponu buvo atvažiavusiu ant vasaros pasilsėt panemunėse. Vienas buvo mylėtojas fotografas, o kitas garsus etnoliogas. Jau kad nesiseka kam, tai nesiseka!

Kruglodurov buvo net užmetęs mintis apie įgijimą garbės, tik išgirdo, kad gubernatorius pagyrė vieną virši-

ninką už įtaisymą *„ikonos"* ant atminties išlikimo nuo myrio Aleksandro III., susikulus ties Borkais mašinai. Atgijo mūs viršininkas ir su visa energija tvėrėsi prie taisymo tokios-pat *„ikonos"*. Čia tur pasisekt ir vyriausybė negal neužtėmyt. Neilgai laukdamas pradėjo rinkt iš savo paviečio tam dalykui *liuosas aukas.* Činovninkai visi *turėjo* duot, nės bijojo, kad nedavę nenustotų vietos; dvarponiams *nepritiko* neduot, ypač kad jų draugijinės ir politiškos nuomonės sukosi tik aplink tai: pritinka, ar nepritinka; vaitams, raštininkams ir šaltyšiams buvo *įsakyta* duot: jeigu neduosite, tai aš jums parodysiu! Kunigai davė ant *„ikonos" su didžiu noru.* Tokiu būdu į trumpą laiką buvo surinkta „liuosų" aukų iš paviečio arti 800 rbl. Grįždamas iš paskutinės kelionės su surinktais pinigais, važiavo Kruglodurov panemune per Trumpuvą, tarp neišpasakytai gražių kalnelių, apžėlusių medžiais ir krūmais. Vietos gražumas privertė administratorių svajot.

— Gerai vienok, kad mašina ties Barkais susikulė Gali žmogus nors pakilt vyriausybės akise .... Kad taip da vienas toks priepuolis, tai da augščiau galėtum iškilt O kas žin, kad taip ant paviečio viršininko gyvasties pasikėsintų, ar pagarsėtų pas vyriausybę? Juk viršininkas yra caro vietininkas, pildo jo valią, gali turėt neapkenčiančius .... tai-gi ir ant viršininko gali kėsintis.... gali

Lyg tyčia lekia akmenukas, krinta ant rato ir, atsimušęs, suduoda į vežimo šoną.

— Stok! pasikėsinimas ant gyvasties! — sušuko Kruglodurov nesavu balsu.

Tuoj liepė važiuojančiam su juo zemskiui jieškot krumuose galvažudžio, o vežikui paduot tą akmenį, kurs buvo mestas.

— Štai šitas, pons viršininke — tarė vežikas, paduodamas mažą akmenuką.

— Negal but! — riktelėjo Kruglodurov. — Su tokiu ant gyvasties nesikėsina! štai šitą paduok — paliepė, parodęs pakelėje įaugusį į žemę akmenį menkiausiai nuo

dvidešimts svarų. Vežikas išlupo akmenj, įdėjo j vežimą, o viršininkas vertė kogreičiausiai važiuot į Trumpuvos dvarą. Čia padarė trukšmą ir suvarė žmones jieškot galvažudžio. Naužilgo atėjo zemskis, vesdamas už rankų du verkiančiu vaiku, kuriuodu mėtė ant kalno akmenukus, bandydamu, katro geresnė ranka. Mat vienas iš jų dviejų pamėtėjo smarkiau, pravažiuojant pakalnėje viršininkui, ir pataikė į jo vežimą. Kruglodurov pareikalavo bet-gi nubaust vaikus, surašė protokolą ir nuvažiavo su akmeniu namo, ketindamas parodyt jj, kaipo *corpus delicti,* kad ne tik ant caro, bet ir ant viršininko galvos buvo pasikėsinę. Kadagi visi pradėjo juoktis iš tos Kruglodurovo pasakos ir *corpus delicti,* liepė akmenį išmest, ir užsiėmė vien tik trūstis apie *„ikoną"*.

Apskelbė visiems, būk davęs daryt *„ikoną"* Peterburge, būk kaštuosianti tiek ir tiek — vos išteksę ant apdarų ir altoriaus. O ištikrųjų dirbo *„ikoną"* Kaune ir viskas kaštavo nedaugiau per 400 rublių. Kur dingo likusiejie pinigai, nieks nė neklausė, nės tokiuose atsitikimuose priežiūros juk nėra.

Pargabeno *„ikoną"* ir vėl pradėjo rinkt pinigus ant pašventinimo, o geriau sakant, ant palėbavimo, pabaigus šventinimą. Dabar rinko jau ne nuo visų, tik nuo inteligentų.

Dienai pašventinimo prisitaisė, galima sakyt, priderančiai. Palengvinimui-gi kelio savo garbei nepamiršo nė apie korespondentą. Užkvietė vieną mokintoją ir prašė aprašyt pašventinimo ceremoniją ir istoriją atsiradimo *„ikonos"*. Persergėjo vienok korespondentą, kad pats neišdrįstų pavest savo rašto spaudai, iki jis, Kruglodurov, neperžiūrės.

J kelias dienas po pašventinimo *„ikonos"* atvažiavo Vakkanalij Vziatkovič į Žydpylę, kur gyveno anas mokintojas, korespondencijai peržiūrėt. Autorius skaitė, o korespondencijos didžiavyris klausė. Korespondentas, pripažindamas, kad Kruglodurov vis gi ne koks menkniekis, o tik paviečio viršininkas, kartais gal užtart, nesigailėjo košvelniausių žodžių, papuošiančių didžiavyrio

vardą. Tik *doblestnij Vakkanalij Vziatkovič* ir *doblestnij Vakkanalij Vziatkovič* — nuolat skambėjo. Kruglodurovui tas dalykas labai patiko, bet norėdamas pasirodyt šiek tiek numanančiu ir kad ne yra vertas taip didelės garbės, perkirto:

— Tamista, man rodosi štai šitoje vietoje galima but išmest *„doblestnij Vakkanalij Vziatkovič"*. Anoje taip-gi galima. Matai, tamista, lyg per tankiai .... juk supranti, tamista ....

Autorius skaitė, o Kruglodurov rodė, kokiose vietose galima išbraukt *„doblestnij V. V."*

Perskaitė visą korespondenciją, luktelėjo ir viršininkas pasiūlė da kartą perskaityt, kad da geriau padailintų.

— Palauk, palauk, tamista! štai šitoje vietoje tai labai tiktų *„doblestnij Vakkanalij Vziatkovič"* — tarė Kruglodurov, staiga prispaudęs su kairės rankos smilium stalą, lyg rodymas tą vietą. — Mat, ausis to reikalauja — užbaigė, pakreipęs žemyn dešineję ausį ir smulkiai miklindamas palei ją dešinės rankos pirštais.

Dabar autorius skaitė, o viršininkas rodė, kur būtų gerai pridėt *„doblestnij V.* K" Pabaigė antrają korektą į pasirodė, kad dabar kur kas tankiau atsikartojo *„doblestnii V. V."*, ne kaip pirmą kart.

Didžiavyris pagyrė autorių už gražią plunksną, įsidėjo perrašytą išnaujo korespondenciją į kišenių ir išvažiavo. Ar buvo ta korespondencija patalpinta kokiam nors laikraštyje, pasiliko slėpiniu ant visados. Vienok Kruglodurov atkreipė ant savęs vyriausybės akis, nės ant pašventinimo *,,ikonos"* buvo pats gubernatorius.

Nuo to laiko Kruglodurovo širdis buvo pripildyta nepasiliaujančio džiaugsmo. Da labiau nudžiugo, gavęs nuo gubernatoriaus įsakymą atlankyt kaimų mokyklas per taip vadinamus egzaminus ir patirt, ar vaikai moka katekizmą. Mat Vakkanalij Vziatkovič ir prie apšvietimo pridėjo ranką.

Pirmiausiai atvažiavo į Žydpilę ir, paprašęs mokintojaus paklausinėt vaikus iš katekizmo, klausė atsakymų atsidėjęs. Paskui, atsisveikindamas su mokintoju, taip prakalbėjo:

— Labai tamistai dėkui! vaikai iš tikėjimo dalykų atsako puikiai. Nors aš lietuviškai nesuprantu, bet iš akių matyt, kad tamistos mokintiniai katekizmą moką gerai. Taip-jau vienas, skaitydamas ciecoriaus šeimyną, suklupo, bet tai, apskritai imant, mokėjimą katekizmo tamistos mokykloje da nevisai gadina . . . . Tikėjimo dalykai didelis daigtas! kas juos moka, tai moka viską! — užbaigė Kruglodurov, pažymindamas paskutinį žodį ir parodydamas, kad supratime mokslo reikalų ir jo kelinės neperžemai.

Iš čia nuvažiavo į Pliuškių bažnytkaimį ir užragino mokintoją paklausinėt vaikus poterių. Mokintojas buvo žmogus tamsuolis, bet turintis labai miklią sąžinę. Ta antroji ypatybė duodavo jam progą taip gudriai pasielgt prieš vyriausybę atvirais ir slapčiais keliais, kad žmonės negalėjo išmest jo nė iš mokyklos, nors kelis kartus buvo bandę. Tai-gi ir dabar, nepasitikėdamas, ar vaikai ant poterių nesuklups, griebėsi, prie savo gudrumo:

— Pons viršininke, pavelykite pirmiau užklaust apie ciecoriaus šeimyną!

— Gerai, gerai — tiko viršininkas.

Vaikiščią net prakaitas išpylė, iki išrentė visą šeimyną nuo pradžios iki galo. Vienok pasakė viską ir da gi taip gražiai, aiškiai — tarytum riešutą krimto.

— Labai gerai, labai gerai — pritarė Vakkanalij Vziatkovič. — O dabar štai šitą vaiką užklausk, tamista, iš poterių!

Vaikas atsistojo.

— Pavelykite, pons viršininke, aš da jį užklausiu . . . Pasakyk, kaip augštiname mūs poną viršininką? — suskubino mokintojas.

— Ne, ne, ne! — perkirto Kruglodurov. — Taip negalima . . . . pirmiau reikia gubernatorius . . . .

— Na, tai kaip augštiname poną gubernatorių? — klausia mokintojas vaiko.

Vaikas išpleškino viską *po imeni, otčestvu, činu i ordenam.*

— Na, o dabar . . . . kaip poną viršininką?

— *Jevo visokoblagarodije Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov, štabrotmistr* ir tt. ir tt. atsakė vaikas aiškiai ir drąsiai. Matyt buvo, kad tą dalyką girdėjo ir atkartojo mokykloje tankiai, tikrai tankiau, ne kaip poterius.

Viršininkas atsitojo, ištiesė rankas ir vos ištaręs: — Vaikai! tai jųs ir mane pažįstate? — pravirko.

Daugiau vaikų jau neklausinėjo.

Žinoma, viršininkas padėkavojo mokintojui už gražų, rūpestingą mokinimą vaikų ir perstatė vyriausybei, kaipo pirmiausiąjį jo pavietyje mokintoją, kuris reiktų apdovanot.

V.

Atėjo laikas rinkimų vaitų. Jau ne tik šventomis, bet ir šiokiomis dienomis karčiamos pilnos žmonių. Tik geria, tik rėkauja. Tai kandidatai myli savo rinkikus.

Mūs žmonės da nesuprato nė kokių savo tiesų, nelabai numanė nė kam tas vaitas reikalingas. Tam tur būt — manė daugumas — kad būtų ką rinkt. Dėlto gi rinkdavo į vaitus ne tuos, kurie galėtų geriau atlikt ir apgint valsčiaus reikalus, o tik tuos, kurie galėjo pastatyt daugiau degtinės. Iš tokio žmonių aklumo naudojosi visokios erkės, visoki Pstrumskiai ir Bavolskiai. Jie gali laimėt iš valsčiaus tol, iki valsčius pats nepatirs savo tiesų, nesupras savo reikalų ir nepradės rinkt sau vaitus, galinčius apmalšint raštininkų šunystes, arba ir visai prašalint netikusius. Dabar tokiems Pstrumskiams labai rūpėjo, kad būtų išrinkti į vaitus tik jų pačių paskirti parankus kandidatai. Tame reikale atsilankė jau po kelis kartus pas viršininką, kuris juk pažadėjo neužmiršt. Ant galo ir paties viršininko naudą, išpildžius pažadėjimą ir prilaikius savo uždarbio šaltinius.

Ant rinkimų į Miškagalius, Dykulius ir Žioplius pasirengė važiuot pats Kruglodurov, o kitus valsčius paskyrė savo pagelbininkui.

Paskirtoje rinkimui dienoje atvažiavo Kruglodurov į Žioplius. Bavolskis norėjo, kad liktų vaitu tas-pat, kur ikišiol buvo, o valsčius jo visai nenorėjo ir statė savo kandidatus. Ką čia daryt? Pasirodavojo Bavolskis su viršininku ir štai ką padarė: vieton rinkt paprastu budu, šaukia į kanceliariją po vieną žmogų ir klausia, ką jis nori į vaitus.

Gavę atsakymą, jrašo pravardę rinkiko į vieną iš trijų ištiestų ant stalo popierą, į tą būtinai, kur neva surašomi balsai paminėto kandidato. Paskui šaukia kitą ir tt. Pasirodė ant galo, kad ant lapo Bavolskio kandidato buvo prirašyta daugiausiai balsų, nors ant jo nesirašė nė vienas valsčionis. Bavolskio kandidatas, žinoma, liko vaitu.

— Vyrai! kaip tai gal būt? — tarėsi nusistebėję žmonės, kurie buvo negirti. — Juk čia ne rinkimai! iš mūs tik tyčiojasi!

— Na, tai ką padarysi? sako kitas.

— Galime skūst! — sako pirmasis.

— Kam pasiskųsi? — atsiliepia trečias. — O da gali Siberiją pamatyt.... Ant galo, ar ne vis tiek: artas vaitu, ar kitas. Mokesčių juk nesumažįs ....

Taip kalbėjosi nuskriausti žmonės, bet nesutarė gintis, nės nežinojo, kaip gintis ir bijojo pradėt. Valsčionys verkė, o Bavolskis juokėsi. Dykuliuose rinkimus atliko da greičiau ir da prastesniu būdu. KrugIodurov$_v$ išėjęs po užkandžio nuo Kuznickio, pasakė tik:

— Kas nenori Striukio, tegul išeina priešai!

Lengva taip pasakyt, bet nelengva išpildyt. Nė vienam žmogui ne yra smagu pasirodyt, da gi prieš visus, kad tokio ir tokio nenori, esi lyg jo priešininku. Lengviau pasirodyt keno draugu. Nieks neišdrįso išeit priešai iš minios, r.ors visi buvo paketinę išmest Striukį iš vaitų.

Viršininkas luktelėjęs, traukė toliau:

— Tai nėra tokio, kuris nenorėtų Striukio? Užrašykite, kad Striukį išrinko *visi!* — užbaigė atsigręžęs į raštininką ir nuėjo į vidų.

Nors visiems buvo aišku, kad čia negerai pasidarė, kad ne taip renką vaitus, bet nežinojo žmonelės, ką daryt, tik kaltino viens kitą:

— Ko tu neišėjai?

— O ko tu neišėjai? Gudruolius koks!

— Aš būčiau išėjęs, kad tik tu nebūtum kvailas!

Žmonės kaltino patys save, o Striukis, Kuznickio kandidatas, liko vaitu.

Rinkimai Miškagalių valsčiuje buvo taip ypatingi, parodė tiek žemų palinkimų, pagedimo, painiojimų, neteisybės, kad tą dalyką ketinu aprašyti smulkiau, visai skyrium.

Da toli prieš rinkimus, beveik už dviejų metų, Miškagalių valsčius sutarė rinkt į vaitus Petrą Svaruną, baigusi universitetą ir buvusį inspektorium gimnazijos. Pametęs tarnystę tolymoje šalyje, gyveno dabar Svarunas Lietuvoje pas savo brolį. Jau valsčius norėjo išrinkt jį pirmiau ar į vaitus, ar į sūdžias, tik jis neapsiėmė. Dabar sutiko ir pasidavė į kandidatus. Pasigailėjo žmonių ir pasižadėjo patarnaut valsčiui, ketindamas išrodyt visas neteisybes, daromas ikšiol kanceliarijoje, pastatyt valsčionių tiesas taip plačiai nuo rubežių iki rubežių, kaip jos išrodo įstatymuose. Šiandien tos tiesos buvo labai susiaurintos, nes žmonės ir patys nieko apie jas nežinojo ir da turėjo nelabą vyriausybę. Daugumas valsčionių netikėdami galvas kraipė, kada Svarunas užminė jiems sykį, kad jie turi tiesą patys tarp savęs pasiskirstyt, kiek kam priguli mokesčių dėt.

Raštininkas Pstrumskis iš savo pusės taip-gi tėmyjosi, kas jam būtų parankiausiu vaitu. Anksti pavasarį, kada da nežinojo apie pasidavimą Svaruno į kandidatus, Pstrumskienė atvirai išpasakojo pačiam Svarunui savo politiką ant ateinančių rinkimų.

— Valsčius išrinks tą kurio mano vyras norės — sakė ji.

— Valsčius stengiasi dabar, kaip girdėt, — atsakė Svarunas — išsirinkt vaitą, išmanantį kanceliarijos darbą. Rinks arba Kirvelį, arbą Raibutį.

— O kam reik vaito, išmanančio kanceliarijos darbą? Juk mano vyras gerai tą darbą supranta. Jau tiek metų raštininkauja! Viršininkas niekad jo nepapeikia. O Kirvelis, tai girtuoklis, tankiai karčiamoje po suolu guli. Yra vienas šaltyšius, žmogus blaivas, teisingas, kuriam aplinkiniai kaimai paveda mokesčius nunešt į kasą. Jį valsčius tikrai išrinks į vaitus, ypač, jeigu da aš prisidėsiu. Be juoko! Piktvalės valsčiuje aš taip gi įtaikiau vieną šaltyšių į vaitus. Iki-pat rinkimo nė mano vyras, nė valsčius, nė jis pats nežinojo, kad jį kas rinktų. Susiėjus žmonėms ant rinkimų, aš apstačiau stalą su bonkomis, padėjau užkandžio, pasišaukiau didesnius ūkininkus, gražiai pamylėjau ir kaip paskui jie išėję suriks: Rėplaitis, Rėplaitis vaitu! Jiems pritarė da kiti ir šaltyšius buvo išrinktas į vaitus. Bus ir čia taip. Aš jau gerai pažįstu žmones.

Pstrumskis, patyręs, kad Svarunas pasiduoda balsavimui į vaitus, užsispyrė visokiais nelabais trukdymais Svaruną prie vaitystės neprileist. Paleido į valsčių paskalą, būk valsčius turįs tūkstantį rublių skolos, būk ta skola prie nemokinto vaito užslepiama, o jeigu bus išrinktas Svarunas, tai užslėpt nebus galima ir reiks skolą užmokėt. O tuotarpu per Klynaitį, vaito kandidatą, ir Kirvelį, rodininką, abudu geru girtuokliu, padavė žandarams skundą, būk Svarunas turįs žemę, užsirašęs tiktai fiktyviškai ir per tai negali būt vaitu. Už tai pažadėjo Pstrumskis skundikams, padarysęs vieną iš jų vaitu, o kitą vaito kandidatu. Neužilgo padavė skundą kitą, būk Svarunas esąs girtuoklis, turįs sumišusį protą ir tt.

Beje! Pstrumskis visai neįrašė Svaruną į kandidatų lapą.

Svarunas, patyrės apie viską, nuvažiavo pas paviečio viršininką pasisakyt, kad jo nerašė į kandidatus ir paleido neteisingus skundus. Viršininkas atsakė, kad da kandi-

datų lapo nematęs, o jeigu rasęs Svaruną neįrašytą, tai liepsęs įrašyt. Skundų gi nė kokių pas jį neesą, jeigu atsirastų paskiau, tai duosęs Svarunui žinią.

Nors Kruglodurov priėmė Svaruną labai švelniai, vienok, susitikęs rejentą, pasakė:

— Ar supranti, tamista, kokį Miškagalių valsčius renka sau vaitą? Žmogų baigusį universitetą, buvusį inspektorium gimnazijos!

— Labai gerai, jeigu toks žmogus apsiima patarnaut valsčiui — atsakė rejentas.

— Gerai! Bet matyk, tamista, jo činas augštesnis už mano, tai kaip aš jį pabausiu? Aš turėčiau jį baust per gubernatorių, arba per sūdą, o tai man visai neparanku!

Reikia žinot, kad Kruglodurov ant činų lipynės, stovėjo trimis laipsniais žemiau už Svaruną. Matė, kad su tokiu vaitu jau negalės elgtis „be ceremonijos", ką buvo papratęs daryt su kitais vaitais. Taigi Svaruno kandidatūra ir Kruglodurovui buvo negeistina.

Pstrumskis nepasitikėdamas skundams, nusiuntė pas viršininkienę savo pačią, žinoma, ne su tuščiomis.

Pstrumskienė, įsišnekėjusi, pradėjo skųstis:

— Svarunas da neišrinktas į vaitus, o jau nori mus išmest iš kanceliarijos! Tai, ką jam męs! Jis giriasi, kad ir viršininkas jam menkas daigtas, kad galįs jį pamokinti!

Viršininkienė įsitėmyjo šitą ;r papasakojo savo vyrui. Vyras taip gi įsitėmyjo.

Atėjo 2 diena gegužio, diena rinkimų.

Kandidatai buvo keli, o tarp jų sukriausias Raibutis, kamarninko raštininkas. Jis puldinėjo tarp susirinkusiųjų nuo vieno prie kito, save girdamas, kitus peikdamas.

— Ką — sako — Svarunas išmano kanceliarijoje? Koks jis bus vaitas? Jis tik vaikus težino mokint!

Vienas atsiliepia:

O tu ar gali vaikus mokint? Mat, paršas, pusantros kliasos pabaigęs, o šneka ant akademčiko!

Raibutis sugėdintas nulindo kas žin kur. Bet jau jo dalykas liko praloštas. Da aršiau, paleido paskalą, būk

Raibutis vesęs Pstrumskio dukterį. To buvo jau perdaug, kad Raibučio kandidatūra dingtų neatitaisomai.

Visi, matoma, norėjo į vaitus Svaruną. Dėlko norėjo? Dėlto: 1) Tikėjosi nuo jo, kaipo išmanančio ir teisingo žmogaus, kad valsčiaus neskriaus ir neužslėps šelmystų, raštininko išvien su buvusiu vaitu padirbtų. 2) Svarunas pažadėjo gyvent prie kanceliarijos. O tai didelis žmonėms palengvinimas, nės ikšiol tankiai negalėdavo visko su sykiu kanceliarijoje atlikt, turėdami kas žin kur jieškot vaito. 3) Tikėjosi, kad Svarunui pastojus į vaitus, turės išeit Pstrumskis, tinginys ir lupikas, ir kad kanceliarijoje bus užvesta tvarka. 4) Svarunas buvo žmogus, nors augšto mokslo, bet prieinamas, nedidžiuolis.

Pstrumskio gi valsčius nenorėjo ir labai nekentė. Oi buvo už ką nekęst! Lupdavo žmones kruvinai, be gėdos ir pasigailėjimo. Jau nieko nė nedirbdavo, tik vaikščiodamas po kanceliariją, svarstė, nuo ko kiek galėtų išlupt. Imdavo didelius pinigus net už tokius dalykus, už kuriuos neprigulėdavo imt nė skatiko. Už išdavimą liudijimo, perkant žemę, nulupdavo po 3, 5, 10 ir 15 rublių; už valančenijas — 10 ir daugiau, už laiškelį, parduodant gyvuolį, imdavo po vieną arba du auksiniu; už pasą į Prūsus — rublį ir t. t. Plėšdavo už mažiausią daigtelį. O nuo parėjusių iš Amerikos imdavo šimtais. Ypač pelnydavo gerai, kada žmonės su jo pagelba atsiimdavo ugnepinigius. Kam vėl pateko atimt per vaitą pinigus nuo skolininko, pagal tiesos nusprendimą, tai Pstrumskiui vis likdavo arti puses visų pinigų — kitaip neidavo jų pajieškot. O jeigu da kaltininkas paprašydavo užvilkt sugrąžinimą skolos, tai raštininkėlis ir iš čia pelnydavo, taip, kad abi pusės turėdavo jam įkišt. Sunku būtų išpasakot visas Pstrumskio gudrybes dalykuose plėšimo žmonių. Bus gana jau ir to, kas augščiau paminėta. Ir iš to galima matyt, kad valsčius galėjo nekęst Pstrumskio. Prie šitų visų ypatybių raštininkas mėgdavo da gi užsitraukt, o žmonių reikalus atlikdavo tada, kada jam pačiam patiko.

aDSGOBūDSūDaiDSŪDSUŪBŪŪS VIRŠININKAI BDIBDDoOOSDDBūDBDCSffJSOD

Ant tokių raštininko darbų valsčius ketino per susirinkimą pasiskąst viršininkui ir prašyt, kad jį iškeltų. Bet atsirado keli, kurie sudraudė tai daryt, sakydami: jeigu syki bus išrinktas išmintingas vaitas, tai Pstrumskis pats turės pasitraukt. Paskui pasirodė, kad valsčius padarė didelę klaidą, tylėdamas apie atstatymą raštininko.

Iš vakaro prieš rinkimus atvažiavo į Benderių kaimą žandarai, klausinėdami pas kaimynus apie Svaruną. Klausinėjo, ką jis veikia, ar vaikų nemokina, ar turi savo lauką. Kaimynai, pasakė, kad turįs lauką ir triobas įtaisytas. Veikte, ką veiks, lauko darbo nemokėdamas: skaito, rašo, o kad vaikus mokintų, tai negirdėję. Skundas buvo paduotas be parašų, o skundikai,^Kirvelis su Klynaičiu, patys save pridavė į liudytojus. Žandarai surinkę kaime apie Svaruną žinias, nesutinkančias su skundu, visai nė neužėjo pas liūdytojus-skundikus. Tuodu vėl atkartojo savo skundą ir labiausiai spyrė ant to, kad Svarunas skaitąs knygas, laikydami tai per didelį nusidėjimą.

Nors Pstrumskis kur kas da prieš rinkimus pradėjo važinėt po kaimus, vaišint visus, siūlydamas savo kandidatą, nors pasikvietė į pagelbą blavikų karčiamos žydą, Smulkį, vienok valsčius Pstrumskio prisimeilinimui nepritarė, nės atvažiavus viršininkui ir paraginus rinkt vaitą, visi vienu balsu sušuko: Svarunas! Svarunas!

Viršininkui tas priepuolis nepatiko. Juk jis pats nenorėjo Svaruno vaitu ir da Pstrumskį reikėjo gelbėt. Paliepia Kruglodurov norintiems Svaruno pereit į kitą pusę. Pereina visi, išskyrus 13 pasidavusių į kandidatus. Tiek daug kandidatų padarė Pstrumskis, tikėdamas per tai išskirstyt balsus, idant mažiau tektų Svarunui.

Tada viršininkas liepia rinkt vaito kandidatą. Valsčius patėmyjęs, kad viršininkas Svaruno nenori, sutarė rinkt į kandidatus tokį žmogų, kuris galėtų atsisakyt, panorėjus viršininkui užtvirtint jį vaitu. Išrinko Svainišių, pildantį jau ir be to dvi tarnystes, užveizėtojo kanceliarijos ir sąnario priežiūros bažnyčios. Jis gavo į 150

balsų. Pats viršininkas skaitė balsus ir atrado jų 270. Visi užtėmyjo tą nemokėjimą skaityt, bet nieks nesakė, nes Svarunas turėjo 480 balsų, o Svainišius buvo pažadėjęs atsisakyt.

Ant galo Kruglodurov, nežinodamas, ką daryt, liepia rinkt trečią kandidatą. Bet valsčius tiesiog pasakė, kad jam trečio kandidato nereikia, kad į vaitus išrinko Svaruną, o į kandidatus Svainišių.

Pasirodžius, kad valsčiaus negalima nė kokiu būdu priverst rinkt trečią kandidatą, nors po kelis syk ragino, pats Kruglodurov įrašė Svaruną į kandidatų lapą, kas da ikšiol visai nebuvo padaryta.

Ponia Pstrumskiene! Nebuvo čia taip, kaip pranašavai. Matyt, žmonių nepažįsti.

Visą tą dieną landė Pstrumskis tarp žmonių ir klausė, ką šneka. Tą-pat darė Šlavikų Šmulkis su savo vaikais. Tur būt nelaimingas pagavo žinias, nes Pstrumskis baisiai nusiminė. Išvydęs pavojų, kybantį ant jo galvos, tvėrėsi iš paskutinųjų gelbėtis. Ikšiol buvo pasitikėjęs pats ant savęs, dabar, nepasisekus, šoko jieškot pagelbos pas kitus. Nuvažiavo pas Virdulynės sūdžią, Bandavyčių, garsų dirbiką painių ir skundų ant savo priešininkų laike kiekvieno rinkimo. Jau jis kartą skundė net Svaruną, kurį buvo paketinę rinkt į sūdžias vieton Bandavyčiaus. Dabar taipgi mielai prisidėjo prie Pstrumskio, nės Svaruno vaitavimas jam pačiam buvo neparankus — vaitas greičiau gal būt sūdžia už kitus kandidatus. Sutarta apskųst Svaruną, kad jis, kaipo užsipelnęs bajorystę, neturi tiesos pirkt valsčionišką žemę ir dėlto negal būt vaitu.

Atvažiuoja pas Pstrumskį viršininko pagelbininkas, Duževskis. Nelaimingas raštininkas puola prie jo, melsdamas rodos. Duževskis rodyja visada noriai ir gerai. Tuoj sustatė juodu šitokį skundą: „Svarunas mokina slapčia vaikus, skaito uždraustus užrubežinius laikraščius ir protauja apie tai tarp žmonių. Jis yra pusadvokatis ir stoja į sudą, o kaipo toks negali užimt nė kokios tar-

nystės. Tai gi męs, Miškagalių valsčius, Svaruno turėt vaitu nenorime ir tt."

Ant to skundo taip gi nieks nepasirašė.

Toki skundai prajuokino net Kruglodurovą. Valsčius vienu balsu išrenka Svaruną, o po kelių dienų tas pat valsčius sako Svaruno nenorįs!

Prie tokio valsčiaus užsispyrimo Kruglodurov jau buvo savo pusę apleidęs, bet reikia gelbėt Pstrumskį. Tegul jau Svarunas bus sau vaitu, tegul tik Pstrumskis lieka raštininku, tegul jo Svarunas neišmeta. Pasimatęs su Svarunu, klausia:

— Ar tamista galėtum su Pstrumskiu sugyvent?

— Aš Pstrumskiui nė kokio pikto nedarau — atsakė Svarunas — tik jis prieš mane eina, paduodamas per bjauriausius girtuoklius skundus ant manęs. Ant galo, nuo Pstrumskio prigulės, ar galima bus sugyventi, ar ne.

— Ar tenai ant vietos galima kur nusisamdyt gyvenimą?

— Kur-gi nebus galima?

— Svarunas suprato, kad viršininkas nori netik palikt Pstrumskį raštininku, bet ir tame gyvenime, kurį valsčius turėjo paskyręs vaitui. Da ilgą valandą juodu kalbėjo ir matyt buvo, bent gi tuo žygiu, viršininko palinkimas jau į Svaruno pusę.

Pstrumskis stipriai tikėjo, kad Svarunas nebus paskirtas užtvirtinimui, nes ne tik viršininkas buvo tai pažadėjęs, bet ir visas biuras jo pusę laikė, o viršininkas visada klausydavo savo biuro rodų. Biurui priderėjo laikyt Pstrumskio pusę. Kada tik jis atvažiuodavo į Naupylę, tai visą biurą, anot žydo pasakos, „padarydavo be kojų": nuo Dinės jau rėplomis grįždavo namo.

Sukakus dviem, ar trims nedėlioms, atvažiavo Pstrumskis su pačia ir dukterim į Naupylę. Patyrė biure, kad jau siunčia pas gubernatorių popieras Svarunui užtvirtint. Ta žinia apliejo Pstrumskį tarytum šaltu vandeniu. Kaip šūvis nubėgo pas pačią. Pati, pamačiusi atsimainiusį jo veidą, klausia:

— Kas atsitiko?

— Svaruną užtvirtins! — atsakė trumpai.

— O Jėzau! — suriko raštininkienė ir parvirtusi ant lovos apalpo taip gi. Duktė pasižiūrėjusi ant motinos, apalpo taipo gi. Bet Pstrumskis su jomdviem nesiglamonėjo. Paliepęs pašaukt daktarą, išvažiavo kogreičiausiai namo padaryt kanceliarijoje šiokią tokią tvarką.

Valsčius, matydamas visas paines ir bijodamas, kad ištikro nepakiltų kliūtis su Svaruno lauku, parašė gubernatoriui prašymą, kur išdėstė, kad stato už Svaruną, „savo naudą rubežiuose reikalaujamo įstatyme cenzo". Prie to vienas sodietis statė skyrium dešimts margų su triobcmis.

Kada prašymas nukako į Suvalkus, nuvažiavo ten ir Svarunas. Pas gubernatorių, kurį tuokart užvadavo vicegubernatorius, patyrė, kad vaisčius ir ano sodiečio prašymai nebus pakakinti, nes įstatymuose nėra pasakyta, kad tame dalyke galimą būtų priimt svetimą užstatymą.

— O ant galo — tarė vicegubernatorius — to užstatymo nė nereikia, dėlto, kad turi, tamista, reikalaujamą cenzą ir gali būt užtvirtintas. Jeigu net nuspręstų tą cenzą nuo tamistos atimt, tai vis praeis ilgas metas, o tuotarpu gali tamista įgyt tokią žemę, kokią leidžia įgyt įstatymai. Pasakyk tamista šitai viršininkui.

— Ar negalima būtų gaut nuo Jųsų Mylistos raštelį pas viršininką?

— Bereikalo. Ne mano dalykas mokint viršininką — atsakė vicegubernatorius.

Svarunas, parvažiavęs, išpasakojo ir paaiškino viršininkui viską, ką girdėjo Suvalkuose.

Tuo-pat tarpu PstrumskisJaip gi nusiuntė į Suvalkus savo bičiulį, Šlavikų Šmulkį. Žydas prieis visur — priėjo ir prie gubernatoriaus kanceliarijos viršininko . . . .

Rodos vėl aptilo. Štai per Petrinių jomarką susitinka Svaruną viršininkas ir rodo jam Raibučio skundą, būk Svarunas kurstąs valsčių. Tik nepasakytą buvo prieš kokį viešpatį kursto: prieš Pstrumskį, ar prieš Raibutį.

Taip klojosi, iki nebuvo namieje viršininko pačios — buvo išvažiavusi ant kelių nedėlių į Vilnių. Ikšiol visos sąlygos taip buvo pakrypusios, kad valsčius su Svarunu tikėjosi laimėt tikrai. Tik štai parkeliauja Pogoda Nenastjevna ir Pstrumskis pradeda greit atsigaut.

Neužilgo po jos parvažiavimo patiria Svarunas nuo viršininko, kad turįs apie tą dalyką susirašyt su gubernatorium.

Ką rašė Kruglodurov gubernatoriui, nežinia, tik sukakus mėnesiui, ar daugiau, paragino Miškagalių valsčių susirinkt 18 Rugsėjo ant paskyrimo vaito.

Valsčius susirinko įsakytą dieną, bet užraginus viršininkui rinkt vaitą, žmonės atsiliepė:

— Męs jau turime išsirinkę vaitą Svaruną ir kandidatą Svainišių. Męs kitų nenorime. O jeigu ponui viršininkui Svarunas nepatinka, tai rinkite sau kitą, bet ir algą jam mokėkite nuo savęs. Prašome mus daugiau bereikalo negaišint, nės dabar didelis darbymetis.

Taip pasakę, sujudėjo namo. Viršininkas vienok sulaikė juos, aiškindamas, kad neprivalo nesusitarę skirstytis.

— Svaruną užtvirtint neduoda gubernatorius — teisinosi Kruglodurov — ką tik jųs išrinksite kitą, tai bus tikrai užtvirtintas.

Bet valsčius neatleisdamas šaukė: Svaruną! Svaruną!

Tada Kruglodurov, pasiprašęs Svaruną į kanceliariją ir likęs su juo vienas, prakalbėjo šitaip:

— Pons Svarune! Aš tamistos prašau atsisakyt nuo vaitystės. Iš savo pusės aš labai norėčiau užtvirtint tamista, kaipo apšviestą žmogų, tik gubernatorius neduoda. Jis man įsakė padaryt naujus rinkimus. O jeigu tamista nenorėtum atsisakyt.... tai administracija turės tvertis savo įrankių ....

Svarunas, išgirdęs tokią kalbą, pyktelėjo ir karštai atsakė:

— Ar tamistai, pons viršininke, rodosi, aš pats lendu į vaidus? Ką aš kaltas kad mane valsčius renka? Juk aš nevažinėjau po valsčių, neprašinėjau, nepuldinėjau, ne-

papirkau. Jeigu mane skundžia Raibutis, būk aš kurstąs valsčių, tai tegul kas nors parodo, kur ir ką kursčiau. Tikras kurstytojas tai štai šita kanceliarija. Kalbėkiva atvirai. Ar tamistai rodosi, šitie susirinkusiejie žmonės jau nė tiek neturi gudrumo, nė patys negal išmanyt, kaip juos kanceliarija skriaudžia, begėdiškai lupa? Ką mąsto grįždamas iš kanceliarijos toks neturtėlis, kuris jau trįs dienos šičion vaikščioja, ir netik ką savo reikalo neatliko, bet netur laimės išgirst nuo pono raštininko, nė kokio atsakymo, o tik dėlto, kad neturėjo iš ko raštininkui pasigerint? Tamista, pons viršininke, žinoma, apie tai nežinai — užbaigė su tokiu pažyminimu balso, kad klausytojas gerai suprato . . . .

— Taip, ir aš numanau, kad jie čia „ima".

— Tai gi — traukė toliau Svarunas — tikras kurstytojas pati kanceliarija. Kam mane renka? Pasitiki, kad aš jų neskriausiu ir užvesiu kanceliarijoje tvarką. Jie, mane rinkdami, žiūri savo naudos, o ne mano.

— Na, taip, taip, žinoma. Vienok aš turiu gubernatoriaus įsakyta rinkt kitą vaitą. Meldžiamas, tamista, paliepk valsčionims, tegul renką kitą kandidatą!

— Man tai padaryt nesunku, tik netikiu, kad manęs klausytų, jeigu paties viršininko neklauso — atsakė ant to Svarunas ir išėjęs laukan, pasakė žmonėms:

— Ponas viršininkas mane prašė pasakyt jums, kad rinktumėt kitą kandidatą.

Pasakęs atsitraukė, o Kruglodurov vėl užragino rinkt kitą vaitą ir pridūrė, kad Svarunui, rinkdami jį, tik duobę kasa. Gerai buvo viršininkas pamokintas, kaip ir ką tur daryt. Bandė paeiliui visas rodąs, o prie galo turėjo pasilikęs „administracijos įrankius", apie kuriuos jau net užminė Svarunui. Užraginus, du vokiečiai, nutvėrė Raibutį už pažastų ir išvedė priešais, šaukdami: Šitai šitą męs renkame į vaitus! O kiti atsiliepia: Judu jį renkate, judu ir algą jam mokėsite — mums piemens vaitu nereikia! Rinkikai su savo kandidatu ūmai išnyko, bet jau nesilaikydami už pažastų.

Tuotarpu išnešė puodines, išėmė grebšelį su gilutėmis ir telkė mest, kaip paprastai daroma, renkant balsus. Valsčius nuo to atsisakė, o Spirgučių Antaura, pasisėmęs saują slyvų ir rodydamas jas tarė:

— Kad ponas viršininkas mus ant šitokių užkviestų, tai noriai eitume visi.

Kruglodurov mato, kad iš to nieko nebus ir kad iš jo pradeda tyčiotis, dėlto liepė nunešt puodines atgal ir laukė, kas bus toliau. Bet jau pradėjo nerimt, nės buvo žymu, kad žmonės pyksta ir gali kartais padaryt, ko jis visai nesitikti. Valsčius pats pertraukė tą neramumo valandą:

— Męs žinome, pons viršininke, kas dirba, kad męs negalime turėt kokį norime vaitą. Tai darbas raštininko Pstrumskio! Jis nori, kad vaitas daugiau nemokėtų, vos tik ranką pasirašyt, o męs tokio vaito nenorime. Jau męs seniai tarėmės prašyt jųs, kad mums duotumėte kitą raštininką, tik ikšiol to nepadarėme, tikėdamiesi, kad naujas vaitas padarys kanceliarijoje naują tvarką ir įsitaisys gerą raštininką. O dabar męs, pons viršininke, labai jųs meldžiame, tuojau, šiandien atstatyt Pstrumskį.

— Kuo gi Pstrumskis taip nusikalto? — klausia Kruglodurov, nusiminęs ir prijausdamas, kad duotų jam pamokinimų gal neištekt, atsiradus netikėtoms sąlygoms.

Nupasakojo Kruglodurovui, kad Pstrumskis lupa valsčių, reikalaudamas už kiekvieną kanceliarijos darbą didelius pinigus, rinkdamas iš valsčiaus perdaug mokesčių ir t. t. ir t. t. Vardan valsčiaus kalbėjo prakilnesniejie vyrai, antai Spirgučių Antaurą, Audikų Brazys, Poškakaimo Laužaitis ir Bobrausių Papartis. Brazys tuoj parodė viršininkui laiškelį, raginantį mokesčius nešt: „. . . . ant sūdo kanceliarijos, vaito ir kitų reikalų."

— Kas tai tie „kiti reikalai?" — traukia Brazys — Koki čia mokesčiai reikia išmanyt?

— Ar knygose taip gi taip įrašyta? — klausia Kruglodurov ir pradeda vartyt knygas. Neranda. Braziui parodžius, kur reikia jieškot, atranda tokį-pat įrašymą ir ima Pstrumskį neva baust prie visų.

Valsčionys buvo jau įpykdihti ir taipos gi pasiryžo varyt savo iki galo, kaip ir viršininkas. Pareikalavo, kad Pstrumskis parašytų ant savęs nuo valsčiaus prašymą pas gubernatorių. Pstrumskiui rašyt ant savo galvos tai jau perdidelis nusižeminimas. Nesutiko.

— Tu esi valsčiaus raštininkas, tai turi išpildyt tą mūsų reikalavimą! — prispyrė.

Pstrumskis turėjo išbėgt. Tada vertė rašyt antrąjį raštininką, Takuną. Jis atsisakė, nės nesąs čia užtvirtintu raštininku.

— Jei negali atlikt, kas reikia, tai šelauk! Ko čia užimi kitiems vietą? Daug yra mūs vaikinų, kurie į tavo vietą tiks!

Ir tas išbėgo.

Reikėjo rašyt patiems, bet tą dalyką atidėjo ant rytojaus, o tuotarpu prašė viršininką, kad tuoj atstatytų Pstrumskį ir užvestų tardymą jo šunysčių ant sušaukto tam tyčia valsčiaus susirinkimo. Kruglodurov atsisakė dabar negalįs palikt kanceliariją be raštininko ir vaito, o šiaip išpildysęs viską, ko prašo. Tąsyk sustatė protokolą susirinkimo ir valsčius pareikalavo kopijos su viršininko parašu, pridurdamas, kad kitaip nė vienas nesirašys ant protokolo. Kruglodurov turėjo tai išpildyt.

Tik vėlai vakare, pasibaigė tas garsus susirinkimas, kokio nesitikėjo nė vienas Pstrumskio bičiulis; ant kurio pasirodė, kad jau ir valsčionys pradeda numanyt savo tiesas ir kad tas tiesas negali sulaužyt nė paviečio viršininkas, eidamas tiesos keliu — gal jas apsukt tik šuntakiais, nės su tais da žmonės nepasipažįsta.

Pasibaigus susirinkimui, Kruglodurov jau neužėjo pas Pstrumskį „pasilsėt," o tiesioj nudulino pėsčias pas kordono aficierą netoli nuo kanceliarijos. Taip ir rodėsi visiems, kad jau pas Pstrumskį neužeis. Bet kur tau? Kaip tik visi išsiskirstė ir gerai sutemo, neiškentė neužėjęs. Čia Pstrumskis su visa savo šeimyna puolė Kruglodurovui į kojas, šaukdami: Neprapuldyk, pons viršininke, neprapuldyk!

Voliojosi ant žemės, iki viršininkas nesuramino:

— Pažiūrėsiu, pažiūrėsiu!

Tada Pstrumskienė pakilusi nubėgo atinešt gardžių skystimėlių. Kruglodurov išpradžių purtėsi, negersęs, bet bausdamas Pstrumskį pajuto sausumą gerklėje ir neiškentė neišgėręs. Paskui nereikė nė verst.

Tą vakarą džiaugėsi Miškagalių valsčionys įbaudę savo ponus ir tikėdami greit su jais galą surasę. Antaurą, Brazį, Laužaitį ir Papartį tai ant rankų nešiojo. Vienok matėme, kad ir jų priešininkai kanceliarijoje nepasiliko be vilties.

Svarunui vis rūpėjo Kruglodurovo pasakymas, kad „Svarunui, rinkdami jį į vaitus, tik duobę kasa." Būdamas sykį Naupylėje, užėjo pas viršininką ir užklausė, ką tai reiškia.

— Ant tamistos yra paduotas didelis skundas ir atsiustos ant tamistos vardo uždraustos lietuviškos gazietos. Supranti, tamista, kad dabar galima tamista administratyvišku keliu iškelt iš Miškagalių valsčiaus — atsakė viršininkas ramus, kad Svarunui jau tos baimės užteks.

— Aš iškėlimo iš valsčiaus nesibijau — kalbėjo Svarunas — o išdarkymams yra sūdąs. Ar negalėtum, tamista, parodyt man tą baisųjį skundą ir tas gazietas? Aš žinau, kad nė kokių uždraustų neparsikviečiu. Jeigu gi atėjo ant mano vardo tokios gazietos, tai pons viršininke, parkviest gazietą ant svetimo vardo gali kiekvienas piktadaris, norėdamas atkeršyt. Juk šiandien tai paprastas pas mus dalykas. Nori tūlas pasigerint vyriausybei — eina ir skundžia, kad tam ir tam kampe skaito lietuviškas gazietas, o kartais pasako net pravardes visai nekaltų žmonių. Kitas nori atkeršyt eina ir apskundžia, kad tas ir tas prilaiko uždraustas knygas. Yra tai labai lengvas būdas pabaudimo: už žmogžudystę, vagystę gal sūdąs išteisint, o čia sūdo nėra — apskundė ir jau neišsivaduosi, kaltas ar nekaltas. Tiktai nežinau, ar vyriausybė ištikro to dalyko nesupranta, ar apsimeta tik nesuprantanti, ir jeigu gąsdina už tai administratyvišku keliu,

tai taip gi nenumanau, ar iš geros, ar. . . . iš piktos valios.

Kruglodurov, prijausdamas, kad taip bešnekant, gali suirt visi jo plianai ir norėdamas greičiau atsikratyt nuo drąsių Svaruno pažvilgių, pasakė jam, skundas esąs pas žandarų viršininką, o gazietas galima matyt biure pas raštininką Čolovskį, arba pas žemskių viršininką. Svarunas išėjo. Vienok nė vienoje, nė kitoje vietoje nė kokių gazietų nebuvo ir nieks negirdėjo, kad tokios gazietos būtų atėjusios, lš kur paviečio viršininkui galėjo ateit į galvą pramanyt tokius melus? Bet Svarunui buvo aišku, kam tas melas pramanytas.

Valsčionys, nesulaukdami nuo viršininko ne kokios žinios apie Pstrumskį, išleido į Suvalkus savo plenipotentus. Tie padavė gubernatoriui prašymą, idant užtvirtintų Svaruną, atstatytų Pstrumskį ir parleistų savo ypatingą činovninką Pstrumskio prasikaltimams ištirt ir idant ištyrimas būtų atliktas ant tam tyčia sušaukto valsčiaus susirinkimo. Prašyme buvo išaiškinta keletas Pstrumskio nuodėmių ir pamatas, dėlko nori vaitu Svaruną, o ne ką kitą. Gubernatorius prašymą priėmė ir pasakė, kad raštininkas tai valsčiaus samdininkas ir valsčiui priguli jį laikyt, ar ne, o nežinąs vėl dėlko negalima būtų Svaruną užtvirtint.

Svarunas taip gi į tą tarpą buvo Suvalkuose. Patyręs gubernijos „prisutsvijoje", kad jam leista turėt valsčionišką žemę, nuėjo pas gubernatorių.

— Aš pats prieš tamistos užtvirtinimą neturiu nieko — sako gubernatorius — yra mat kitas dalykas: tamistai nepripažinta tiesa valdyt valsčionišką žemę.

— Juk man gubernijos „prisutstvije" pripažino tą tiesą — atrėmė Svarunas.

— Tai padaryta be manęs ir aš ant to netinku.

Mat gubernatorius buvo per visą vasarą užrubežyje ir tik trįs dienos kaip pagrįžo. Teisybė, be jo išėjo tas pripažinimas, bet reikia atsimint, kad gubernatoriaus paliktas užvaduotojas turėjo gubernatoriaus valią. Tik gu-

bernatorius čia parodė savo panaberiją, nes jam nesmagu buvo prieš Svaruną nežinot, ką jo „prisutstvije" nusprendė.

— Ant galo — sako Svarunas — ir be išvelyjimo „prisutstvijos" galiu laikyt valsčionišką žemę pagal naują įstatymą 11. berželio šių metų.

Jeigu toks įstatymas ir būtų — atrėmė gubernatorius, kuriam pasidarė da nesmagiau, kad nežino pasirodžiusių naujų įstatymų — tai aš vis gi būsiu priešingas. Juk tokiu būdu galėtų ir kunigai tokius laukus pirkt.

— Teisybė, bet jeigu geistina, kad kunigai tos tiesos neturėtų, tai galima įvest tam tikrą pasergėjimą. Kam gi skriaust tokius, kaip aš, kokių šiandien yra jau gana daug.

Gubernatorius, atsakęs ant to nė šiaip, nė taip, nukreipė kalbą, priminė Miškagalių valsčiaus plenipotentus ir tuo užbaigė.

Nuo gubernatoriaus Svarunas nuėjo pas žandarų viršininką, išpasakojo viską, kaip Pstrumskis neužleidžia jo į vaitus, kaip paduoda niekiausius skundus, kaip pritraukė į savo pusę paviečio viršininką, kuris pradeda gąsdint „administratyvišku keliu", neturėdamas nė menkiausios tam priežasties ir t. t.

Šaukia viršininkas savo adjutantą ir liepia surast skundus ant Svaruno. Rado vieną, kur kokio ten užsislėpėlio surašytą, būk laukas esąs Svarunui švogerio užrašytas tik tam, kad galima but turėt tiesas įstojimo į vaitus.

— Ar tikrai tamista pirkai lauką nuo savo švogerio, Snapo?

— Nuo Snapo pirkt negalėjau, nės jis niekad lauko neturėjo, nė neturi, o pirkau nuo savo brolio, Jurgio Svaruno, ant ko turiu rejento aktą.

— Pas mane daugiau nė kokių skundų nėra. Jeigu paviečio viršininkas sako, kad yra, tai gal būt pas paviečio žandarų viršininką. Jeigu vėl paviečio viršininkas sako žodžiais, negalįs tamistos užtvirtint dėl svarbių skundų, o oficijališkai rašo, kad dėl lauko, tai geriausiai tamista padarysi, padavęs paviečio viršininkui prašymą, idant ant

popieros paaiškintų, dėlko netvirtina. Su tuo atsakymu paskui galima bus kreiptis prie manęs. Bet tikiuosi, kad jųs viršininkas tamistos nenuskriaus, tai žmogus kilčiausios dvasios.

— O svieteli — manė Svarunas išeidamas — jeigu šitas kilčiausios dvasios, tai koki tur būt kiti viršininkai!

Pakeliui užvažiavo Svarunas pas paviečio žandarų viršininką. Tas paaiškino, kad ant Svaruno vardo nėra nė kokių gazietų, tai esąs melas — juk pats tokius dalykus turėtų geriausiai žinot — kad jis pats liepęs žandarams tik patirt, pagal skundą, ar Svarunas tikrai ar tik fiktyviškai valdo žemę.

Parvažiavęs namo, Svarunas tuojau padavė paviečio viršininkui prašymą, kad jam išreikštų priežastis, dėlko nenori jo užtvirtint vaitu.

Nelaukk, brolau! atsakymo nesulauksi!

Valsčiaus pleniopotentai, palūkėję mėnesį, ir negalėdami sulaukt iš Suvalkų ant savo prašymo atsakymo, paleido pas gubernatorių telegramą, pasergėję, kad jie lauks atsakymo ant stacijos. Vienok nė tą, nė antrą, nė trečią dieną atsakymo nebuvo. Paskui tik, po dviejų, ar trijų nedėlių, gavo per valsčiaus kanceliariją apreiškimą, kad dalykas apie užtvirtinimą Svaruno vaitu bus peržiūrėtas suvisai skyrium. Apie Pstrumskį tame apreiškime nebuvo nė paminėta. Gal būt Pstrumskis apie save nenorėjo minėt

Pstrumskio bičiuliai ir šalininkai kovoje su Svarunu išbandė visokias žabangas: painias, liežuvius, skundus, bauginimą „administratyvišku keliu" ir t. t. Bet gi negalėjo visai išlaimėt. Dabar susitarė apveikt valsčių, išvien ir Svaruną, užvilkimu viso dalyko, trukdymu žmonių. Tas pasisekė pilnai. Darbymečio laike valsčius negalėjo atsidėjęs varyt iki galo reikalą, kuris taip velkasi. Daugumas per ilgą laiką spėjo atšalt nuo pirmojo karščio, kiti nustojo vilties išlaimėt ir tik rankomis mostelėjo ant visko. Atsirado vėl daug silpnadvasių, kurie pabauginti,

arba Pstrumskio pavaišinti, perėjo į jo pusę. Užsilikę tvirtais keletas vyrų taip gi negalėjo be valsčiaus ką daryt.

Da buvo dėl viso ko paleistas šaltyšių su keliais sodiečiais atsišaukimas į vyriausybę, būk plenipotentai buvę nepilni ūkininkai (tikras melas!), būk senesniejie sodiečiai su jais neiną iš vieno, būk jiems Pstrumskis tinkąs ir 1.1. Bereikalo paleido tą atsišaukimą, nės valsčius ir be to buvo jau visai atsisakęs nuo kovos su Pstrumskiu.

Dabar jau lengva tapo viršininkui padaryt vaitu Svainišių, išrinktą į kandidatus. Nors Svainišius buvo pažadėjęs atsisakyt nuo vaitystės, vienok neatsisakė ir per tai palengvino Kruglodurovui darbą rinkime vaito apsieit be valsčiaus.

J kelias nedėlias šaltyšiai patys, taip gi nesiklausdami valsčiaus, išrinko iš savo tarpo kandidatą ir rinkimai tapo galutinai užbaigti.

Valsčius tai matė, bet jau nesikišo.

Pstrumskis pradėjo atsigriebt. Tik sunku dabar, žmonės jau ne taip daug neša. Ypač jo pati rugoja. Ar mažai jam kaštavo užsilikimas Miškagalių valsčiuje? Kur tau! Ką privežė j Naupilę sviesto, sūrių, kiaušinių, vištų, ančių, žąsų, paršų, rapukų, kviečių ir kitokių daigtų! O kiek pinigų! Ant pašventinimo „ikonos" paukščiai, zuikiai ir stirnos juk tai buvo Pstrumskio pristatyta. Apveikus gi valsčių, reikėjo savo geriausiam bičiuliui, Kruglodurovui, iškelt pavaišinimą, kuriam tik vienų gėrymų parvilkta iš Prūsų už 50 rublių. Kaštavo daug. Kada galima bus tuos pinigus iš valsčiaus atgriebt?

Kaip viršininkas neguldys galvą už Pstrumskį ir kaip Pstrumskis neviešpataus valsčiuje, turėdamas tokią paramą!

Per Šeštines 1892 m. numirė Svarunas. Pstrumskis visai atgijo. Galėjo dabar drąsiai už valsčiaus pinigus kariaut su valsčium.

VI.

Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov, atlikęs karą su Miškagalių valsčium, pradėjo baisiai gert, o aukų tai jau pats jieškojo.

Pargryžo sykį iš Žydpilės ir rado vežime pusę svaro sūrio suvyniota į popiergalį. Iškur atsirado tas suris, sunku buvo nuspręst, viršininkas vienok išaiškino sau, ką tai reiškia.

— Tą sūrį įdėjo man Zydpilėje — manė Kruglodurov. — Tur būt turi ten kas kokį reikalą pas mane .... reikia važuot.

Anksti rytą važuoja vėl į Zydpilę, patirt, kas įdėjo sūrį, kas turi reikalą, ar negalima bus uždirbt. Patyrimas pasibaigė tik tuo, kad Vakkanalij Vziatkovič pasigėrė ir miegodamas išvažiavo namo. Su juo sykiu važiavo iš Žydpilės vienas gerai pažįstamas vaikinas. Pusiaukelėje viršininkas pabudo ir, nežinia kas jam atėjo į galvą, klausia:

— Kaip tamistai rodos, ar aš *imu,* ar ne?

— Man rodosi, kad ne — atsakė vaikinas.

— Mat kad *imu!* — sušuko Kruglodurov, lyg norėdamas pasigirt, ką jis galįs. — *Imu!* tik nemanyk, tamista, kad mažai — melavo. — Ne, aš imu šimtą, du šimtu .... su mažiau neprisileidžiu.

— O kaip tamistai rodosi, ar mano činovninkai ima? — užklausė vėl.

— Rodosi, ne.

— Ima, ir da kaip ima! Tiktai aš žiūriu ant to per pirštus ir apsimetu nematąs. Aš žinau, kad jie ima, o jie tuotarpu nežino nieko, kad aš imu.

— Jeigu jau kalbėt atvirai — tarė vaikinas — tai aš pasakysiu ponui viršininkui štai ką: činovninkai žino taip gi, kad pons viršininkas ima. Tiktai toks skirtumas, kad pons viršininkas nežinote, kiek ima činovninkai, o jie gerai žino, nuo ko, kada ir kiek paima pons viršininkas.

— Ar gi tai gali būt?

— Tikrai.

— Na .... tegul juos velniai! — užbaigė Vakkanalij Vziatkovič ir vėl taikėsi užsnūst. Negalėjo.

Tą dieną Kruglodurovo dvasioje turėjo darytis kas žin kas, turėjo ten jau labai daug prisisunkt, jeigu vėl neiškentė neprakalbėjęs apie aukas:

— Plynia žino, kur mano pinigai dingsta? Tiek daug paimu, o nieko neturiu. Nė gubernatoriui, rodos, neperdaug duodu, ne . . . .

Tur but susiprato, kad negerai padarė, prastiręs apie gubernatorių. Staiga nutilo ir jau neatsiliepė iki pat Naupilės.

Teisybė, nebuvo žymu, kad Vakkanalij Vziatkovič turėtų pinigų. Tegul dabar žydeliai duodavo mažesnes aukas, ne kaip išpradžių, kartais po keletu tik rublelių, bet iš kitų šaltinių eidavo nuolat pinigai. Galėjo ištekt jų net puikiam gyvenimui. Vienok Kruglodurov neperpuikiai gyveno ir da, įsiskoiijęs iš Prūsų pusės prekėjui už visokius daigtus ant kelių šimtų rublių, neturėjo iš ko atiduot skolą. Pats liovė vaikščiojęs į Prūsų pusę, bijodamas susitikt su anuo prekėju, kada gi prekėjas pradėjo vaikščiot pas jį, tai įsakė neleist prekėją į šią pusę, kaipo kurstytoją žmonių prie emigracijos. O bet skolos neužmokėjo. Dėlto, kad neišteko.

Nepoilgam atsidarė naujas uždarbio šaltinis: ištiko kolera. Iš to kitiems baimė, o viršininkui laimė.

1892 metuose kaip sakiau, ištiko kolera[1]. Visoje Maskolijos valstijoje tapo įrengti sanitariški komitetai gyventojams prižiūrėt, idant nors koleros laike išsižadėtų prisirišimo prie nevalumo, purvų ir smarvių, o paskui mat vėl galėsę knistis mėšluose — tegul tik apsimalšins kolera. Nepaklausius kuriam gyventojui sanitariškos rodos, komiteto sąnarys galėjo apvalyt užsivertėlio gyvatą jo kaštu ir da toks turėdavo užmokėt per sūdą mažiausiai 25 rublius koros. Apart to į rankas paviečio viršininkų buvo prisiųsti iš gubernijų pinigai dezinfekcijai daryt.

Vakkanalij Vziatkovič iš koleros pasinaudojo daugiau, ne kaip kolera iš žmonių.

[1] **Šitą skyrių, tinkantį mano paveikslėliui paėmiau iš „Varpo", tik šiek tiek perdirbau. Persiprašau skaitytojus už atkartojimą žinomų jau dalykų, bet to reikalavo pasakos čielybė.** ***Autorius.***

Iš pinigų prisiųstų dezinfekcijai paviečio išleista šiek tiek dėl akių, o diduma liko dezinfekcijai viršininko kišeniaus. O kiek pelno per sanitariškas peržvalgas! Teisybę sakant, nebuvo juk nė vienos gyvatos, prie kurios negalima būtų prisikabint dalykuose švarumo, kiekvieną šeimininką galima buvo pagasdint sūdu, o kiekvienas sūdo bijosi, tai reikia gerintis viršininkui ir t. t.

Apčiulbęs pusėtinai Naupilės žydus, atvažiavo Vakkanalij Vziatkovič ant sanitariškos peržvalgos į Žydpilę, žydiškiausią ir per tai nevaliausią miestelį. Rado, žinoma, daug medegos protokolams ir gasdinimams sūdu. Žydai ištikrųjų nusiminė, pamatę, kad reiks užmokėt tiek daug pinigų, vienok, gerai pažindami savo viršininką žinojo, kaip išsisukt. Vieton mokėt skyrium po 25 rublius per sūdą, jie sudėjo po keletą tik rublių be sūdo ir įkišo juos į visapriimančias viršininko rankas. Tas, gavęs 60 rublių, suplėšė visus protokolus ir leido žydams toliau gėrėtis savo proza.

Prireikėjo Kruglodurovui vėl pinigų, nės 5 rugsėjo atsibaldė į Žydpilę ant sanitariškos peržvalgos. Tą dieną Žydpilės parapijonys rinko sanarius priežiūros bažnyčios ir buvo apstoję klebonijos prieangę, o burmistras, atsisėdęs už stalelio ant tos pat prieangės, turėjo leistrus ir traukė į juos pravardes parapijonų, tinkančių į paskirtus sąnarius.

Štai atjoja raitas Vakkanalij Vziatkovič, išpradžių žingine, paskui sudilgino arklio pašones ir šuoliu prijojęs, prie susirinkusios minios, staigu sustabdė arklį ir suriko:

— Kas tai? atkeliavo paviečio viršininkas, o nieko nėra magistrate!

Burmistras atsistojo ir prisiartinęs prie Kruglodurovo paaiškino, kad užimtas čia darbu negalėjo būt tuopat tarpu magistrate.

— Jau tu man seniai įsigrisai! Aš tavęs daugiau kęst negaliu, negaliu! Stražninke, rašyk protokolą! — suriko ne savo balsu viršininkas ką tik nenuvirto nuo arklio.

Matė burmistras, kad Kruglodurov girtas, nuspiovė ir grįžo prie leistrų. Viršininkas tuotarpu ėmė rėkt ant susirinkusiųjų:

— Ko jųs čia susirinkote? Tiek jųs yra, o nė vienas neišėjo pasitikt savo viršininką!

Žmonės klausė ir tylėjo, lš jų akių buvo matyt, kad nieko o nieko nesupranta. Nepasikakinęs nė čia, nusėdo Vakkanalij Vziatkovič nuo arklio ir nusvyravo pas kunigą, bet tuoj sugrįžo ir atsistojęs ant prieangės užklausė:

— Kas čia darosi? Ko čia taip daug žmonių prisirinko?

— Pasiremdami ant Augščiausio paliepimo 1864 m., renkame sąnarius priežiūros bažnyčios — atsakė burmistras, rodydamas leistrus.

— Kaip tai? Viešpats ciecorius paliepė 1864 metuose, o jųs tik dabar susipratote išpildyt! a? — riktelėjo Vakkanalij Vziatkovič, užsirūstinęs, kad taip susivėlino pildyt ciecoriaus įsakymą.

Burmistras rodo jam leistrus, aiškindamas:

— Turime tiesą rinkt šioje dienoje pagal leidimą gubernatoriaus ir jųs, pons viršininke.

— Da_____! — užkeikė Kruglodurov, prikergęs prie „vašų" „maita", ir apsisukęs nuėjo pas kunigą.

Sugrįžęs vėl neužilgo, prakalbėjo į susirinkusią minią:

— Bičiuliai! ką viešpats ciecorius yra paliepęs, tai reikia — išpildyt — tarė traukdamas su atyda augštyn nusmukusias kelines. — Aš jųs viršininkas, ciecoriaus vietininkas, klausykite tiktai manęs! Jųs turite valsčiaus vyriausybę, turite burmistrus . . . . jųs tų pašalinių vyriausybių neklausykite! Ar mokate kas maskoliškai?

Atsirado viens toks.

— Na tai versk! — liepė viršininkas.

— Tai jis sako — pradėjo vertikas — kad jis mūs bičiulis; paskui sako, kad ką ciecorius paliepia, tai reikia išpildyt ir nieko nedaryt prieš valdžią; da sako, kad męs nieko neklausytume.

— O ant galo . . . . ant viso to galima spjaut! —

tarė Vakkanalij Vziatkovič, išklausąs vertimą savo žodžių ir eidamas pas kunigą. Negalėjo vienok ilgai nurimt ir sugrįžęs ant prieangės vėl prakalbėjo:

— Bičiuliai! aš Maskolius ir kalbu maskoliškai, o tai dėlto, kad aš jau trįs metai esmi jųs viršininku, o da lietuviškai nesuprantu nieko, bet aš žinau, kad jųs geri žmonės. Atkartok! — paliepė vertikui.

Atkartojo.

— O dabar šalin iš čia! nesirašykite ir eikite į karčiamą! — suriko ant žmonių. Vertikas tąpat atkartojo. Vieni abejojo, ar eit į karčiamą ar neit. Kiti, išmintingesni, nesijudino iš vietos, o vienas pamaži atsiliepė:

— Plačios Maskoliaus kelinės, bet jis pats da plačiau girtas.

Kitas vėl:

— Tai, priputo kacapas ir tik erzina žmones!

Burmistras aiškino žmonėms, kad liktų ir baigtų rinkimus, o viršininkas neleido varydamas į karčiamą ir liepdamas neklausyt burmistro.

Tas užpykęs atsistojo ir tarė garsiai, idant visi girdėtų:

— Pons viršininke! sugrąžinkite paskutinius savo žodžius, nės paskui priversti būsite juos sugrąžint!

— Tu esi kiaulė, aš su kiaulėmis kalbėt nenoriu — atsakė Vakkanalij Vziatkovič ir nukrapino pas kunigą.

Tarp susirinkusiųjų pakilo lyg spiečiaus dūzgimas. Štai šmakšt į žmonių tarpą vienas žydelis, pirmiausias Kruglodurovo rodininkas ir tarpininkas, ieškant aukų, pastatė ausis ir tėmyjosi, ką žmonės kalbės, kad turėtų paskui ką pranešt viršininkui. Iš minios vienas suriko:

— O tu žyde, smarve, ko čia? Męs tariamės apie katalikų bažnyčios reikalus, o tau kas galvoj? traukkis!

Žydas paklausė ir, pamiklinęs kojas, atsidūrė ten, iš kur atėjo.

Neužilgo kunigas išvedė Kruglodurovą kelias dešimtis žingsnių ir paleido jį su stražninkais į miestą. Viršininkas norėjo užeit į geresnį viešbutį, pas Keilsoną, tik nepataikė, nės perdaug buvo uždumtos akys, ir įlindo į prastą kar-

čiamą, pas žydą Mozūrą. Atėjęs atsisėdo už stalo ir riktelėjo:

— Degtinės!

Žydelis, matydamas pas save pirmą kart tokį augštą svečią, da gi savo viršininką, nusistebėjo ir, nežinodamas, kokią jis degtinę mėgsta, stovėjo tik ir žiopsojo, o užklaust nedrįso.

Vakkanalij Vziatkovič, belaukdamas degtinės, pakėlė akis ir pamatė priešais save žydą.

— Kas tu? — klausia viršininkas.

— Aš Mozūras — atsako žydas.

— Ką tu sakai?

— Aš Mozūras.

— Tu, Mozūras?

— Aš Mozūras.

— Tu Žydas, ne Mozūras!

— Aš Mozūras.

— Tu pažiūrėk į zerkolą, tai pamatysi, kad tu nuparkėlis Žydas, o ne Mozūras!

— Aš Mozūras.

Tik paaiškinus stražninkui, kad to Žydo pravardė Mozūras, viršininkas susiprato ir sykiu užtėmyjo, kad ne ten nuėjo, kur ketino. Bet reikėjo kaip nors išsisukt nuo gėdos.

— Ar tai jums rodosi, aš čion užkliuvau netyčia? Ne! Aš atėjau tyčia. O čia kas? — suriko, rodydamas sienoje plyšį. — Stražninke! rašyk protokolą!

Paliepęs tai, nusibaldė pas Keilsoną ir užtaisė surinkt Žydų deputaciją. Susirinko rimčiausi Žydpilės Žydai. Pamatęs juos, Kruglodurov sušuko:

— Ko juos čia, žydai biaurybės?

Ilgą valandą visi tylėjo, o paskui vienas žydelis stovėdamas užpakalyje kitų, atsakė nedrąsiai oficijališku liežuviu:

— Męs čia pasiremdami ant pono viršininko įsakymo.

Vėl ilgą valandą visi tylėjo. Ant galo Kruglodurov, pašaukęs keturias plėčkas degtinės, tarė žydams:

— Aš gėriau už jųs sveikatą Tauzintuose, o jųs turite

gert už mano sveikatą šičia. Gerkite! — suriko, atsistodamas.

Žydeliai, nors nepratę turėjo išgert visą pašauktą degtinę. Pasibaigus vaišinimui žydų deputacijos, Vakkanalij Vziatkovič iškilmingai ištarė:

— Dabar eisime apžiūrėt miestą.

Užsėdęs ant arklio, apsuptas susirinkusių žydų ir žydukų, nujojo per rinką. Prajodamas pro sinagogą, pamatė ištolo riogsančią nuošalyje prozos institiuciją, sustatytą iš keleto NNN. Išvydo, suspyrė arklį ir kaip meška ant dūmų šoko ant tų NNN, surikęs galingu balsu:

— Imkite! laužykite!

O pats mitrina arklį ir vis šaukia:

— Imkite! laužykite!

Žydukų minia lakstė iš vienos vietos į kitą, saugodamasi, kad nesumindžiotų arklys. Raitelis, užtėmyjęs tai, ramino:

— Vaikai! nebėgkite nuo manęs! juk aš Maskolius!

Tur būt jam rodėsi, kad jo armija bėga nuo savo gendroliaus. Atsirado minioje ir darbininkai, grįžtantiejie su kirviais nuo darbo. Juos stražninkai privarė prie NNN. Sužaibavo kirviai, supyškėjo lentos ir institucija griuvo, o žydai sušuko didžiu balsu *ura!* tarytum griuvo Jerichono sienos. Tada pilkasis gendrolius (Kruglodurov buvo apsivilkęs su balta mandiera, tik labai sujuodusia) sustabdė arklį, iškilmingai apsižvalgė aplinkui ir nusišluostė prakaitą nuo išrasojusios kaktos. *Venit, vidit, vicit*\ Žydpilės istorija da buvo neturėjusi pažyminto taip garsaus didžiadarbio. Jis Žydpilės kronikose užrašytas šitaip: *Podvig Sieravo^ generał iii vziatije pristupom žydovskich nužnikov v. Zydpilė 5 Sentiabria 1892 goda* (pilkojo gendrojiaus didžiadarbis arba užėmimas šturmu žydiškų NNN Zydpilėje 5 Rugsėjo 1892 m.).

Palūkėjęs gendrolius atsiliepė į minią:

[1] **Atėjo, pamatė, pergalėjo.**

— Ar jums patinka burmistras? Man nepatinka, o jums patinka?

— Patinka, patinka! — sušuko iš visų pusių.

— Aš nematau, ar visiems patinka — sako gendrolius — kam patinka, tas tegul iškelia augštyn ranką!

Visi žydai ir žydukai iškėlė tiek rankų, kiek tik katras turėjo. Gendrolius, neva matydamas skaitlių iškeltų rankų, pasakė:

— Aa! pusė iškeltų, o pusė ne! tai nepatinka!

Visi nutilo, tarytum laukdami pranašo balso.

Lyg tyčia išlenda iš minios žydelis ir drebančiu iš baimės balsu sako gendroliui:

— Nu, pons viršininke, kas bus? tu pats atnešei mums kolerą! Mus išgąsdinai ir dabar jau visi męs sergame.

Pasakęs tai, įlindo atgal, nereikalaudamas nė garbės, nė plojimo rankomis, kaipo tikras pranašas. Visi vėl tylėjo toliau. Tiktai gendrolius, nusiėmęs kepurę, gaudydamas su jąją orą iš šalies naujų griuvėsių, ir varydamas jį prie nosies, atkartojo švelniu, reiškiančiu didį pasikakinimą, balsu:

— Dabar tai smagus oras! tai smagus oras!

Tie griuvėsiai, styrintiejie su nusižeminimu po gendroliaus pergalėtojo kojomis; tas tylėjimas, lyg perlėkus kokiai dvasiai; tas ramumas minios, da neseniai užusios: tas švelnus ir saldus avinėlio balsas, išeinantis iš lūpų didžiavyrio, kuris valandą prieš tai turėjo balsą įniršusio liūto — viskas sykiu gamino neišreiškiamai didį įspūdį. Iškilminga valanda!

Gendrolius, akimis ^atsisveikinęs su pasekmėmis savo garsaus darbo, jojo iš Žydpilės namo. Vienok likimas paskyrė tą dieną viršininkui būti tik didžiavyriu ir visą savo kelią žymint atminties vertais dalykais.

Da neišjojęs iš Žydpilės, narsus gendrolius pats darodė, kad sugriauti NNN visai nereikalingi, kad juos gali užvaduot savo kelinės. Tiktai tamsuoliai stražninkai nesuprato augštų siekių savo viršininko ir pasirūpino tą

„parodymą" užlsėpt. Nusodino gendrolių nuo arklio, neprileido artyn nė vieno žmogaus, o patys, padarę sanitarišką peržvalgą tūlų gendroliaus parėdų, pasistengė prašalint dalykus, persekiojamus, pagal jų nuomonę, ypač koleros laike. Sudarę viską, kaip reikiant, vėl užsodino gendrolių ant arklio ir lydėjo toliau.

Likimas nepamiršo apie savo išrinktąjį. Buvo jau vakaras. Beveik ant pusiaukelės, neprieinant prie Tauzintų, gendrolius paleido antrą seriją „parodymų". Stražninkai nusiminę nežinojo išpradžių, ką daryt, bet tuojau šoko į kaimą, padarė trukšmą ir, tiesiog apreiškę, kas atsitiko, „įsakė" boboms imt spatus, ražus, mazgotes ir bėgt viršininkui gelbėt. Bobos, išgąsdintos stražninkų pasirodymu, o pripratusios jų balso klausyt, pagriebė kas reikia ir tekinos nubėgo į pagelbą. Sunaudojusios priderančiai visus įrankius, grįžo mamo, smarkiai spjaudydamos.

Viršininkas nujojo į Tauzintų valsčiaus kanceliariją. Pilvas nuskriaustas dėl „parodymų", sušuko per lūpas savo nešiotojo:

— Ar nežinote, kad aš neturiu nė žąsų, nė ančių, nė kiaušinių . . . .?

Da nespėjo užbaigt, o jau nežinomos rankos prinešė visko . . . .

Paskutinis didžiadarbis padarė Kruglodurovui, net be pagelbos korespondento kur kas daugiau garbės, nekaip įtaisymas „ikonos", nės į ūmą laiką pasklido žinia apie tą darbą netik po guberniją, bet pasiekė net Varšavos general-gubernatorių.

Vyriausybė matydama, kad Kruglodurov geresnis gendrolius, nekaip paviečio viršininkas, paketino jį nuo viršininkystės atstatyt. Bet Suvalkų gubernatorius, kuris, kalbant matematiškai, taip prilygo prie Kruglodurovo, kaip Kruglodurov prie Pstrumskio, pagelbėjo ir perkėlė tik Kruglodurovą iš Naupilės į Pakaušpilės pavietį.

Atsisveikindamas su savo činovninkais ir pažįstamais, ištarė Vakkanalij Vziatkovič atminties vertus žodžius:

— Gerai, kad spėjo išsiųst mane į Pakaušpilę viršininku, nės neužilgo būčiau ten patekęs kitokiu keliu.

Pakaušpilėje yra visiems žinomas kalinys.

Buvo tai pirmi ir paskutiniai išmintingi žodžiai kuriuos Kruglodurovui, viršininkaujaut Naupilėje, pasisekė nuo savęs pasakyt. Ant tų žodžių pabaigsiu ir pasakojimą apie jį.

Skaitytojau 1 Galėjai patėmyt, kad visame pasakojime beveik niekur neminėjau, kokiame metų laike tas arba kitas dalykas dėjosi. Tai kad ant manęs kartais nerūgotum, duosiu trumpą paaiškinimą. Žiemos laiku niekad Kruglodurov iš namų neišvažiuodavo, pasiremdamas ant to, kad jeigu Maskolijoje meška gali per žiemą miegot, tik laižydama delną, tai greičiau šitas pritinka Maskoliui činovninkui, ypač jeigu jo delnas būna tankiai suteršiamas. Pavasario ir rudens laike Naupilės pavietyje taip bjaurus keliai, taip bjaurus, kad nė davatkos įžadų negal pernešt; tai jau žmogus, žinoma, negalės nė praeit, nė pravažiuot. Tai gi Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov visus savo garsius ir negarsius darbus atliko vien vasaromis.

LIETUVOS TILTO HTSIMINIMKI

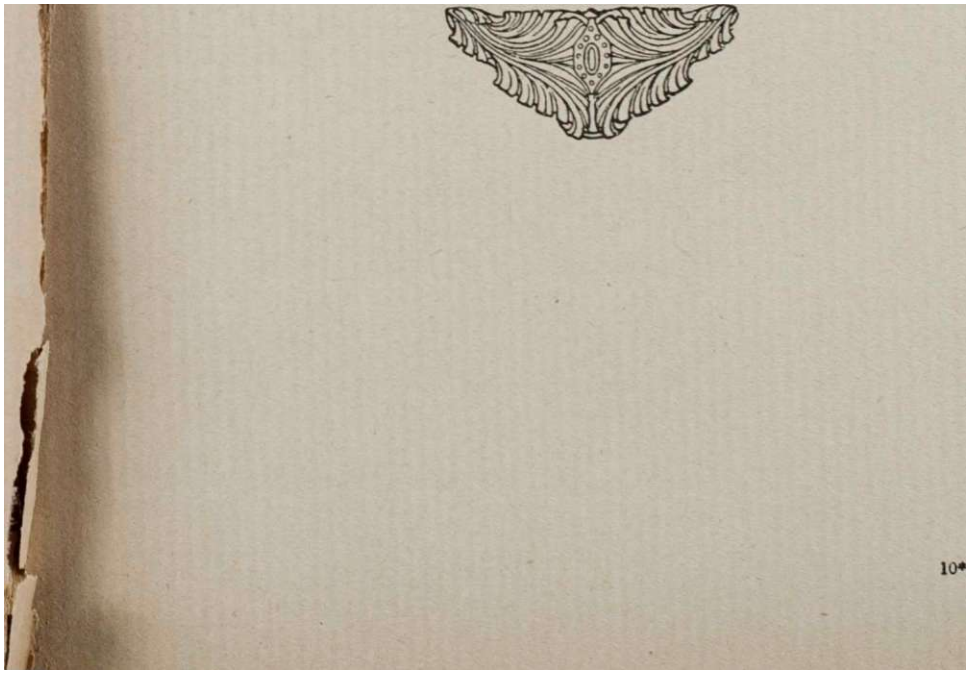

Lietuvos tilto atsiminimai.[1]

Rugsėjis 1896 m.

Tik da niekad taip nebuvo su tuo parubežiu, kaip šįmet. Sutraukė tokią daugybę parubežinių sargų, kad jau nesutelpa ant linijos ir dėlto tur būt bėga į Prūsų pusę. Štai neseniai pabėgo du. Vyresnysis, patyręs kur jie prisilaiko, nujojo prikalbinėti, idant grįžtų. Kur tau grįž! Jau nė maskoliškai nenori kalbėti. Trečiąjį pabėgėlį taipjau draugai pagavo jau anoje pusėje ir už kojų pervilko per upę. Būtų prigėręs vargšas, jeigu nebūtų pasiskubinę vilkt — bijojo, mat, kad nesugriebtų jų Prūsai ant savo kranto,

j pagelbą gavo sargybė mokintus šunis. Šunes, apicieriai ir prasti abieščikai išvien gaudo kontrabandą. Smagi bendrystė.

Likkite sveiki, rapukai[2]! Likk sveiks, šieneli! Ant sveikatos abieščikams[3] ir jų arkliams! Da kitąsyk abieščikų buvo mažiau, o parubežiniai ūkininkai ne viską iš laukų suvalydavo, o dabar kas bus? O kas bus? vogs da daugiaus ir drąsiau daužys kulbėmis tuos, kurie pasikėsins ginti savo turtą. Kad Maskolius vagia — anot vienos žydelkos — tai ant to jis Maskolius, bet ko jis da muša?

[1] Iš 8, 9 NNr. „Varpo" 1896 m. [2] Rapukai — roputės, bulvės, kartopeliai. [3] Parubežiniai sargai.

Užgynė vyrams ir merginoms paupiais dainuoti pabaigus darbą — sako negirdėt kontrabandos.

Galėtum manyt, kad ištikro rūpi ne perleidimas per rubežių kontrabandos, kad jau nepereis nė plona adata. O čia ne. Juk jeigu rūpėtų neperleidimas tikros kontrabandos, tai toks abieščikų vyresnysis nebūtų galėjęs vidudienyje pergabent iš Prūsų pusės palmą[1] kelių metrų[2] augščio. Kitas vyresnysis nebūtų galėjęs taip gi vidudienyje persigabent siuvamąją mašiną su geležinėmis kojomis. Negalėtų pareit iš Prūsų gelumbė apicierams ir abieščikams ir t. t.

Girdėjau šnekant, būk parubežiniai apicierai turi tiesą, ne tik gaudyti kontrabandą, bet ir gabent ją. Gali gabent ne tik patys, bet ir jų pačios, vaikai ir giminės iki ketvirtai kartai iš tėvo pusės ir iki trečiai iš pusės motinos. Vienok, nežinantiems tos tiesos, vis gi papiktinimas. Kiekvienam gali ateit j galvą, kad ir tokia mintis: Jeigu tu, bičiuli, būdamas parubežio arkangelu, taip begėdiškai velki kontrabandą, tai juk man ta nuodėmė labjau pritinka. Ko man neduodi vilkt? Tu paimi ant vieno sykio už kelias dešimtis rublių ir nieks nieko nesako. O tegul koks žmogelis paims kartūno už pusrublj, tai liepi jj pagaut, suduot į sprandą daugiau ne kaip už dešimts rublių ir užmokėt korą. Kur gi tavo gėda? Tiesa, priežodis sako: jeigu Maskolius turėtų gėdą, tai nebūtų Maskolius.

O čia matote, koks dalykas. Padaugintai sargybai įsakyta, ypatingai gaudyti lietuviškus laikraščius ir knygas. Abieščikai nežino, kas tai yra laikraščiai ir knygos, tai jiems tiesiog liepta *lovit bumagu* (gaudyt popierą). Tiesa, pamenu, nė prie palmos, nė prie siuvamosios mašinos popieros nebuvo. Jeigu turi gaudyt ypatingai tik *popierą,* tai žinoma, tikroji kontrabanda, kaipo prižiūrima ne ypatingai, lieka užpakalyje. Štai kaip.

[1] **Paima — medis, augąs šiltuose kraštuose.** [2] **Metras — saikas arti V/2 masto ilgas.**

Jau ką prie *popieros,* tai imasi smarkiai. Tik sutems jau ir girdi: pykšt . . . . pokšt . . . . pykšt.... pokšt-pokšt.... Pykštpokšt gandą duoda, kad *popierą* neša. Tuojau: lapatai, lapatai, lapatai, lapatai — lekia strimagalviais raiteliai su apicieru pryšakyje ant pagelbos. Kaip užlėks ant manęs, tai toks dundėjimas, tokia perkūnija, kad žmogui negali pasakyt. Dabar jau apsipratau, nės laksto beveik kas-nakt, bet išpradžių buvo baisu: tik pykšt — jau aš būdavo pradedu drebėt....

Tai naktyje. O dieną eina abieščikai su apicieru ir krato namus visų parubežinių ūkininkų. Kas jiems dykaduoniams galvoj, kad trukdo darbininkus žmones? Ateinančią naktį ir ateinančią dieną vėl taspat. Ištikro, neduoda žmonėms nė dirbt, nė miegot. Bet popieros nesugriebia nė gaudydami, nė kratydami. Tas dalykas labai įpykino parubežinius apicierus ir vienas iš jų, Baron-Rylosujev, davė apicierio žodį, popierą išgaudįsęs. Per dienų dienas, jeigu neišeidavo į Prūsus parsinešt kontrabandos, vaikštinėja po miestą, susikišęs iš užpakalio rankas į galus rankovių ir rodos ne kam ko. O tuotarpu tėmyja. Tegul tik Lietuvis išmes popiergalį, ar papiroso kotą, jau Baron-Rylosujev ir lenkėsi prie žemės. Nors jisai pats nelabai permanė, kokia ta popiera, kuri reikia gaudyti, bet gi papiroso koto neimdavo. į trumpą laiką taip išvalė visus miesto užkaborius nuo yvairių — pridursiu: labai ništikimų — popiergalių, kad tokio švarumo neįvykdino nė vienas sanitariškas komitetas koleros laike.

Pamatė kartą: išeina nuo daktaro Lietuvio žmogus su laiškeliu rankoje. Paskui tą išeina kitas taip gi su laiškeliu. Trečias taip gi. Sužaibavo apiciero galvoje mintis: pas tą daktarą turi būt labai daug *popieros,* jeigu jis net žmonėms dalina. Tuoj nubėgo pas savo vyresnyjį, majorą, žmogų labai maskoliškos sąžinės, ir viską išpasakojo. Nuspręsta iškratyt daktaro namus. Ant rytojaus anksti apstatė namus abieščikais, pats Baron - Rylosujev suėmė daktarą toli nuo namų, parvažiuojantį nuo ligonio, ir prasidėjo kratymas. Daktarui rodėsi, kad parubežiniai

sargai jieškos kontrabandos, bet Baron-Rylosujev išsykio šoko prie knygų. Beknisdamas, užtiko seną neapdarytą lietuvišką laikraštį ir abejojo, ar imt, ar ne, ar priskirt prie popieros, ar kaip čia. Paėmė. Išvydęs gi lapelį popieros, kur buvo ranka rašytos lenkiškos eilės, pastvėrė be abejojimo. Nesuprato, kad rankraščiai nepriguli prie kontrabandos ir nepasijuto atlikęs žandaro pareigą, už ką gėda ir atsakymas.

Kitame atsitikime Baron Rylosujev beveik da geriau atsižymino. Mieste slampinėja pakampėmis vienas išėjęs iš proto amatninkas. Nieko nešneka ir bėga nuo žmonių. Kartais išeina į laukus ir persodinėja akmenukus iš vienos vietos į kitą, arba rankioja žoleles. Vieną dieną apie pietus pamatė sumišėlį abieščikas ir davė gandą. Ugi žiūriu — Baron-Rylosujev su keliais raiteliais lekia, tarytum akis išdegę. Sumišėlį nė nebandžiusi bėgt, apsupo septyni abieščikai. Kad apicieriui būtų lengviau prieit ir iškratyti, vienas abieščikas sudavė porą kartų su karabino kulbe sumišėliui į galvą. Tas, apsvaigęs, parvirto. Tada Baron-Rylosujev prišoko prie gulinčiojo kišenių ir ištraukė pundelį popierelių. — Veskite! — paliepė sėsdamas ant arklio. Ir taip, kaip stovėjo, visi traukė į miestą ant kordono. O ten jau buvo prisirinkę daug žmonių, pažiūrėti ką sugavo. Prisiartina prie kordono, o žmonės ima garsiai juoktis, sėdintis ant prieangės apicieras taip gi šypsosi.

— Kam jųs tą žmogų suėmėte? Juk jis sumišusios galvos.

— Su popiera — atrėmė trumpai Baron-Rylosujev, žengdamas ant prieangio ir paduodamas pundelį.

— Žiūri — vienos tik suterštos popierėlės, į kurias vyniojo cukrelius.

? ? ?

! ! !

Sumišėlį paleido, popieras išmetė lauk, o abieščikui, kuris padavė gandą, apdaužė žandus.

Nuo tos dienos Baron-Rylosujev tapo pramintas: *Bumažnyj oficer* (popierinis apicieras).

Garbė užsipelniusiems!

* * *

Jau pusėtinas laiko galas, kaip aš tysau ant Šešupės. Jau daug vandens praleidau į Baltjūres; daug žmonių ašarų ir prakaito nuplaukė drauge su vandeniu; daug kojų, kurios mane mindžiojo, supuvo kapuose . . . .

Pagimdė mane Lietuvos miškas; išvedė j svietą Lietuvių rankos; nuo Lietuvos žirgų kanopų pirmą kart sudundėjau . . . .

O drūtas buvau tiltas! . . . .

Da pamenu tą gadynę, kada ponai važinėjo, o žydai vaikščiojo pėsčiomis. Perlėks būdavo karieta, su ketvertu užkinkyta — aš nė nejaučiu! . . . .

Sueis viso miesto Žydai prieš „neštines" nuodėmes skandyt — aš nė linkt.... Pervažiuos storiausias prabaščius — aš nė krust,.... da man smagiau, kad išlaikiau. Arba pavasaryje, pradėjus eit lytims: ponpalaikiai sustoję žiopso ir laukia, kada mane parmuš lytis.

O jųs žiopliai — manydavau — aš ne toks lepus, kaip jums rodėsi! Mane ne guvernantes augino!

Nueidavo sau lytis, o aš kaip stovėjau, taip ir stoviu.

Teisybe pasakius, tai ir lytlaužos bereikalo styrėjo — tik man garbę mažino.

Tvirtas buvau.

Lenkai sakydavo, kad aš *most.* Sakykite, kaip sau norite, o aš žinau, kad aš tiltas ir drūtesnis ne kaip jųs *most.*

Vieną kartą važiavo smarkiai per mane du vežimai priešais vienas kitą ir porą Žydukų, iš išgasties norėjusių pasišalint, nusmuko į upę. Nuo to laiko užginta buvo greit per mane važiuot ir abiejuose mano gajuose pastatė stiebelius su lentomis ir lietuvišku parašu: Žingine.

Nors man nesmagus buvo tas važiavimas žingine, neduodantis nė padundėt gražiai, bet, jeigu tas žmonėms ant naudos, tegul sau . . . .

Stiprus buvau.

Nereikėjo niekad nė taisyt mane. Ir kasžin, kaip ilgai būčiau laikęs be taisymo, kad ne Maskolių činovninkai. Tai da ypatingi sutvėrimai — tegul juos lytis! Girtuokliai neišpasakyti: pila ir pila, o degtinė vis nubėga — tarytum štai nuo manęs vanduo belyjant. O kaip užkeiks, tai net per mano balkius drebulys pereina, nors maskoliškos kalbos nesuprantu. Labjausiai vienok linkę prie vagystės viešo skatiko — tą dalyką galima sakyt, įvedė į sakramentus. Juk ir ant manęs uždirbo ir tik man sveikatą atėmė. Kad jie iš muito nieko nelaimėtų, bjaurybės!

Vaikštinėjo sykį po mane paviečio viršininkas, Kopiejkoliubov, ir paviečio inžinierius Nikčemnicki.

— Žinote ką, Boleslav Stanislavovič — tarė staiga viršininkas — ar negalima būtų pataisyt šitą tiltą?

— Susimildami Teofilij Dulovič! Juk tiltas sveikas, drūtas — atsakė inžinierius da nesusiprasdamas.

— Na, už *consilium* daktarai paima kad ir nuo sveiko, jeigu tik norėtų gydytis.

— Aa! dabar suprantu . . . . Gerai . . . .

Ką juodu tarėsi toliau, nė negirdėjau.

Visi mano plyšiai šypsojosi, kad mane paketino taisyt. Mane taisyt!

Buvau jau užmiršęs apie tą atsitikimą.

Tiktai ar į dvi nedėlias ateina Žydas, visai nepažįstamas. Apžiūrėjo mane iš viršaus: čia su lazda pabandė, ten paspyrė su koja. Paskui apžiūrėjo iš apačios, nusiavė kojas įbrido į upę, pagnaibė vandenyje polius ir apsisukęs išėjo ant kranto. Čia sustojo, paskaitė ant pirštų ir greit stvėrėsi ~~autis~~ čebatais, bambėdamas tuotarpu pusgarsiai: Gerai jie nori uždirbt, bet ir man

išteks_____pasidalįsime .... kasmet uždirbsime betaisydami^. . . .

Žydas nuėjo sau. Man net koktu pasidarė. Ar gi ištikro rengiasi mane taisyt?

Pasirodė, kad ištikro.

Viršininkas su inžinierių į ūmą laiką suspėjo apiprekiuot visą ką, gaut užtvirtinimą, o Žydas apsiėmė pristatyt medegą ir atlikt darbą. Privežė medžių, pradėjo tašyt, pjaustyt ir vieną dieną mane uždarė.

Bereikalo privežė medžių, nės man iš jų nieko nepridėjo. Tiktai ką skiedrų pritašė, kad visi matytų. Mane taip gi vargino: čia paskliutavo, ten paobliavo, ten paskutinėjo — ir tiek. Tiesa poškino, baladojo dikčiai — mat dirbo. Tik man nuo to darbo įsisuko liga. Ant rytojaus po pataisymo, pamenu, buvo prekymetis. Žmonelių, ir pilnais ir tuščiais pervažiavo nemažai. Per visą dieną nieko, o vakare ėmė mane krėsti drugys. Kitą dieną važiuoja vežimas šieno — ar nenudiegs man kairiąją pašonę? Pusę dienos buvau į tą šoną pakrypęs. Nuo to laiko jau man kasdien šis ar tas kenkė. Pasijutau, kad jau aš ne tas tiltas, ką kitąsyk. Ypač man buvo pikta, jog į niekus pavirtau ne iš savo kaltės, ne iš senatvės, o tik per činovninkų besąžinystę. Pasižiūrėjau sykį į Šešupę — net pasibaisėjau, išvydęs savo paveikslą: taip nusiminęs, taip nesmagus jo išveizdis.

O ką gi darysi? Kad ir paliegęs, tarnavau žmonėms toliau.

Atėjo naujas viršininkas. Senąjį už vagystę viešų pinigų perkėlė į kitą vietą, kur pinigai da nebuvo išvogti. Šitas naujasis vadinosi Maksim Maksimovič Merzavcev. Turėjo jis gaidžio būdą ir visada vaikščiojo su pentiniais prie čebatų. Nieks neįtikėtų, jog aš iš pirmos beveik dienos puoliau jam į akis. Tai tik turiu laimę prie viršininkų!

Atėjo Merzavcevui į galvą, mane sumaskoliuot. Už tokį darbą, kaip paskiau patyriau, visoki viršininkai taip gi gerai uždirba — da daugiau, ne kaip už tolydinį taisymą.

Maskoliavimą pradėjo nuo užgynimo lietuviškos kalbos ir rašto.

— Viešoje vietoje — ištarė Maksim Maksimovič — turi būt vartojama maskoliška kalba.

O ta vieša vieta buvo mat anos lentutės su parašu „Žingine". Užtepė lietuvišką parašą ir padėjo maskolišką: „*Šagom*".

Bet šitas pasikėsinimas su uždraudimu lietuviškos kalbos nepasisekė. Naujas parašas patiko tik vaitams, šaltyšiams ir piemenims: būdavo eina pro jį lėčiau ir bando neva maskoliškai kalbėt. Vienok, arkliai išvydę maskolišką parašą, pradėjo baidytis. J trumpą laiką sudaužė keletą vežimų, sužeidė arba suvažinėjo keletą žmonių — na ir turėjo maskolišką parašą pašalint. Nors lietuviško nesugražino, bet arkliai jau nesibaidė. Likau visai be parašo.

Dabar, sakau, jau manęs nejudįs.

Kur tau?

— Aš turiu jį sumaskoliuot — ištarė kitu žygiu Merzavcev, šnairai pažiūrėjęs į mano atlošas.

Laukiau, ką su manim padarys. Akyva buvo žinot, prie ko stversis dabar smarkusis maskolintojas Lietuvos tilto, jau sykį nepasisekus. O jo tuotarpu užmanyta, pritaikyt prie manęs baisiausią dalyką — prievartą. Kad da nors gerumu, tai kad ir jaustum neteisingus siekius, tai rodosi vis gi nebūtų taip sunku ir bjauru. O čia prievarta!

Užmanė, matote, išmest mano dalis, pritaisytas da Lietuvių rankomis ir vieton įstatyt naujas, prirengtas maskolišku budu po viršininko priežiūra. Išpradžių buvo net nuspręsta, statyt visai naują tiltą, tiktai pradėjus svietui rėkti, turėjo apsistot ant „pertaisymo".

Šaukiasi viršininkas inžinierių, tą Nikčemnickį, ir sako, norįs tą ir tą, taip ir taip. Inžinierius, žiūrint toks tiktai pelių perkūnas, o kaip gabus prie užgriebimo pinigų! Mato, kad čia užmanyta neteisybė ne — sutinka prie to

prisidėt ir da pats primena, ant vieškejių esą daug tiltelių, kuriuos galima būtų apmaskoliuot. Žiūrėk tu! tai neva Lenkas, katalikas, o Maskoliams padeda maskoliuot Lietuvos tiltus I Da žmonės šneka, būk Lenkai eina išvien su Lietuviais.

Pertaisymą apiprekiavo^ant 3000 rublių. Darbą paėmė pažįstamas jau mums Žydas, inžinieriaus didžiausias bičiulis.

Privežė baisybę medegos, mane vėl uždarė ir prasidėjo darbas. Trukšmo buvo, kur kas daugiau, ne kaip pirmą kart taisant. Vyreli tu mano! Kaip ėmė draskyt mane, tai sakau, bus man paskutinoji. Da laimė, kad išgelbėjo mane inžinieriaus ir Žydo godumas. Marzavcev nė nesusiprato.

Matote, kad mažiau reiktų pirkti naujos medegos, tai įsakyta darbininkams, žinoma už geresnį užmokestį, naktimis tašyt ir obliuot senas išmestas mano dalis, lš vakaro buvo jos senos, o iš ryto jau naujos ir tiko.

Na, už tai pertaisymas parėjo tik į 500 rublių.

Tokiu būdu atgriebiau atgal daug lentų ir balkių, nors susilpnintų, bet vis gi savo ir drūtesnių už naujuosius priedus. Davė štai iš vienos pusės naujus polius — jau apie menkesnes dalis nė neminėsiu. Tai man poliai! Kreivi, ploni ir da gi įstatyti į žemę viršūnėmis, mat, kad per vandenį ne būtų taip žymus jų plonumas. Ar tai jiems tiltą laikyt? Karvelidei dar permenki!

Tai gi dabar aš jau toks ir tiltas.

Važiuoja tuščiomis, o aš siūbuoju, tarytum kliubai; eina pėščias — aš siūbuoju; šunelis zovada perbėgs — aš taip gi siūbuoju. Sakau, kad nebūčiau atgriebęs nors keletą savo senųjų dalių, tai būt buvę po manęs.

Visi mato, kad aš niekai, o viršininkas nesirūpina. Jis tikisi, mat, jog aš jau sumaskolintas, girėsi vyriausybei ir jam to gana.

Ką aš sakau, gana? Negana!

Neseniai vėl išsitarė Maksim Maksimovič, kad jis versęs mane į pravoslaviją. Kaip atliks, tai sunku įspėt.

Aš žinau tik, kad verčiant j pravoslaviją, turi pravoslaviškai apkrikštyt, t. y. panardint j vandenį.

Tai mane dėlto silpnino, kad aš panerčiau į Šešupę? Išgrauž!

Kol bus tilte nors viena senoji mano dalelė, tai tokio krikšto nebus — išlaikysiu. O visų dalių bičiuliai permainyt nesuspėsite .... Juk ir jųs patis ne amžini: nusmuksite, bevažinėdami per *savo darbo* tiltus.

CENZŪROS KLHUSIMHS

Cenzūros klausimas.[1]

Pasaka — ne pasaka.

1.

aip sau norite, šnekėkite, aš nesutinku su tais vyrais, kurie tvirtina, būk kunigai moką vien tiktai slėgti kultūrą ir visai nesirūpiną platinti jos vaisius tarp tautiečių. Paimkime pavyzdžiui nors aną su nusižeminimu styrinčią pašalyje kitų triobų būdelę, kurios tikrąjį vardą ne visada prie žmonių pritinka minėt, o kuri vienok turi neužgintą kulturišką vertybę. Juk tą būdelę — persiprašydamas vištas, pavadįsiu ją *tupykla,* — įvedė į mūsų kaimus kunigai. Pirmiausiai pradėjo statyti tupyklas, žinoma kunigams Įsakius, už šventoriaus prie kaimo koplytėlių, kur būdavo atlaidai. Per tokius atlaidus moters nežinodamos tam tikro tupyklų siekio, pasidėdavo jose pundelius su krupninkėliu ir užkandžiais. Ilgainiui atsirado jau ir pas tūlus ūkininkus — arba ten, kur leisdavo vaikus į kunigus, arba vėl ten, kur tankiau atsilankydavo kunigai. Išpradžių žmonelės stebėjosi, išvydę tokias įtaisas: malūnas ne malūnas, tik be sparnų; spinta ne spinta, tik nemarginta. Šiandien nors ne visi ūkininkai turi įsitaisę tupyklas, bet visi jau mūs krašto žmonės numano jų prasmę ir bobos pundelių jose jau nepasideda.

[1] Iš 6 Nr. „Varpo" 1897 m.

Virvagalių kaime buvo vieta, išleidusi net tris kunigus, ir, žinoma, turėjo augščiau minėtą kultūros įtaisą. Išėjus vyrams į kunigus, vieta teko svetimam žmogui, kuris apleido ją visai ir turėjo parduoti. Nupirko Endrius Klubas, blaivas žmogus ir geras ūkininkas. Nors nebuvo mokintas ir galėjo vien tiktai lietuviškai ant knygų skaityti, bet turėjo, taip sakant, jausmą kultūros. Jis jautė reikalą įvedimo prie namų pagerinimų, permanė, kad vieną ar kitą atmainą padarius, kartais net be padidinimo kaštų, būna ir akimis gražiau ir nauda didesnė. Tarp kitų dalykų apsprendė ir likimą apleistos jau tupyklos. Prikalinėjo drūčiau atšokusias lentas, plyšius užlipino popiera ir įsakė visiems namiškiams, idant neužmirštų, kam ta būdelė įtaisyta ir kad pasielgimu nesipriešintų jo įsakymui. Išsyk šeimyna nenorėjo nė klausyti. — Tai, imsime dabar ir eisime ten, kur tiktai jagamasčiai vaikščiojo! da gali būti griekas. — Vienok vyresnieji pamaži pradėjo pripląsti, tik su vaikais negalima buvo nieko padaryti — ištolo bijojo įeit į tupyklos vidų ir tik per plyšius stengėsi pamatyti, kas ten viduj dedasi. Tai gi neužilgo subadė ir apdraskė nuo plyšių popieras. Klubas, užtėmyjęs tai, užlipino plyšius išnaujo, atsinešė nuo klėties augšto pundą senų rubricelių ir iškarpė didesnias litaras, tokias, kad iš jų išeitų sakinys: „Popierų nedraskyk ir nebadyk". Sustatęs keletą tokių sakinių, prilipino juos ant tupyklos sienų — vienus iš lauko, kitus iš vidaus. Paskui, juokaudamas, pasakė šeimynai, kad būdelėje yra prilipintas „ukazas" ir liepė persiskaityt, kas moka, o vaikus įgraudeno, kad šiukštu popierų neplėšytų.

II.

Už kelių varsnių nuo Klubo namų stovėjo valsčiaus kanceliarija, kur raštininkavo iš kas-žin kokio kelmo dygęs Lenkelis Psarskis. Jau beveik metai, kaip žmogelis stengėsi papirkti degtine valsčių, kad per ateinančius rinkimus imtų jį į vaitus. Sunkiai vienok ėjo, nėsa visas beveik

valsčius rengėsi rinkti Klubą. Du tiktai kandidatai te ir buvo: Psarskis ir Klubas. Tai gi, kad ne Klubas, tai jis, Psarskis, tikrai liktų vaitu. Bet kaip jį prašalinti? Pasitikėti degtinei nėr ką, o išrąsti kokią priežastį ant teisingo žmogaus tiesiog nebuvo galima.

Vieną nedėldienį, pavakare, sėdėjo Psarskis ant kanceliarijos prieangio ir žiūrėdamas į garnį, kalinantį ant Klubo kuono, dėstė savo garbiniuotoje galvoje, kaip čia galėjus prašalinti priešininką. Pamatęs praeinantį Klubo pusbernį, užkalbino:

— O kur dūlini?

— Tai čia į Kazius.

— O ką veiksi?

— Sako gužynė bus. Dabar siuva pas juos kriaučius, tai sako gerai skripkuojąs.

— Ar šeimininkas leidžia į gužynę?

— Naktimis valkiotis neduoda, o ką į gužynę, tai nieko.

— Ar tu seniai pas Klubą tarnauji?

— Jau treti metai.

— Ir ant kitų metų liksi?

— Nenorėčiau trauktis, tiktai rudenyje reiks ant liosų.

— Šitaip. Ką duosi, tai aš išliuosuosiu.

— O ką aš duosiu, pats nieko neturėdams.

— Tai kaimynui juk galėčiau padaryti ir dykai.

— Tai padaryk, pons.

— Tik matai, turiu būti vaitu.

— Tai būk, pons.

— Gerai sakai, būk. O kad tavo šeimininkas neduoda.

Bernas šito dalyko nesuprato ir tylėjo.

— Matai, jis pats nori būti vaitu ir gali jį valsčius išrinkti. O Klubas tau nieko negalės pagelbėti — čia tai tik mano galva — tarė Psarskis, paglostęs garbinius, f.

— Man juk vis ta pati — kalbėjo toliau — kas vaitas; tavo dalykas, kad ne Klubas, o tik aš būčiau vaitu.

— Tai ką aš padarysiu . . . .

— Išrask ant Klubo kokią menką priežastį, tai valdžia jo neužtvirtįs ir bus gerai.

Bernukas nuleido galvą. Jis nė nemokėjo jieškot ant kito priežasčių, o čia raskie priežastį ant teisingo žmogaus. Raštininkas paskubino jam į pagelbą:

— Matai, patėmyk, ar tavo šeimininkas neslepia kontrabandos, ar lietuviškų knygų irgazietų neprilaiko, ar....

— Knygų tai, teisybė, mačiau daug klėties palėpėje prikimšta, tiktai kas čia per priežastis? Juk štai kanceliarijoje vyra knygų da daugiau ir kur kas storesnės.

— Žinoma. Ar neliepia kartais kitiems skaityti tas knygas?

— Sykį atsinešė į butą visas, kašzin ką iš jų karpė, paskui.... jau gerai dabar nepamenu .... beje, iškarpas nusinešė žinai pons, į tą būdelę, o kaip sugrįžo, tai sakė, kad pasiskaitytų, kas moka.

— O tu ar moki skaityti.

— Ne, pons, nemoku.

— Tai nė nežinai, kas tose knygose parašyta?

— lš kur, pons, žinosiu.

Toje vietoje šneka pertrūko. Psarskis, iškvotęs, kas reikia, su linksma širdžia nuėjo į butą, o bernukas, visai neprijausdamas, kad ką blogo būtų prasitaręs, su ramia sąžine nuėjo į gužynę. Nės liosai išėjo jam iš galvos, išgirdus skripkos balsą.

Ant rytojaus Naupilės žandarai turėjo jau tokią žinią: Virvagalių ūkininkas, Endrius Klubas, prilaiko lietuviškas knygas, ir liepia skaityti šeimynai. Knygos užslėptos ant klėties viršaus, palėpėje, o kitos tupykloje.

Tą žinią žandarai ant tų pėdų pranešė savo viršininkui.

III.

Didei užsirūpinęs rymojo žandarų viršininkas, Juda Izvergovič Padleckoi, ir išmetinėjo likimui, kad į nieką apvertė jo viltį. Varšavoje, teisybė, sunkiai vargo, bežandaraudamas, daug prityrė visokių šios pakalnės kartumų, sujungtų su šuns tarnyste, bet viską užmiršo, kada išvydo ant savo krūtinės kryželį. Dabar jau karjera buvo

atdara, ypač da, kaip Juda Izvergovič, stačiai kalbant, apsivogė, nėsa vyriausybė pamatė, kad tokiam veikėjui Varšava persiaura ir išsiuntė į Peterburgą. Ten, gavęs vietą ir daug valios, sutaisė trumpame laike tokj šiupinį, kad buvo atstatytas ir gryžo į Varšavą. Nenorėjo čia jo laikyti ir, dėl nuopelnų tik iš praeities, davė jam vietą žandarų viršininko Senapilės ir Naupilės paviečių. Bijodami mat, kad per savo smarkumą Podleckoi nesutaisytų vėl šiupinio, parinko jam ramiausią iš visų guberniją. Važiuodamas į Lietuvą, Juda Izvergovič padarė įžadus atsigriebti vyriausybės akise, gauti v kitą kryželį ir atitaisyti karjerą, kurią buvo sugadinęs. Žinojo, kad Lietuvoje reikia sutremti lietuviškąją dvasią, gaudant lietuviškas knygas ir laikraščius ir persekiojant žmones, juos skaitančius. Tai gi iš augšto apsvarstė sau plianą, gana aiškų, tiesų ir tikrą: perkošti visus ik vieno Lietuvius per savo tinklą — visi su akstinais liks tinkle ir darbas atliktas. Buvo net užmanęs suimti visos gubernijos Lietuvius su vienu žygiu, sutupdyt į kalėjimą ir laikyti ten iktol, iki neužmirš skaityti lietuviškai. Tik prokuratoriui paaiškinus, kad tai neišpildoma dėl daugelio priežasčių, pasiliko kitas užmanymas: iškratyt ir perčiupinėti žandarų nagais paeiliui kiekvieną Lietuvį, apsigyvenusį po jo apveizda. Pradžia buvo, rodosi, gera. Pareikalavo iš Varšavos į pagelbą aštuonis žandarus, į pusantro mėnesio padarė šimtą su viršum kratų ir suėmė daugybę žmonių, taip kad jau į Kalvarijos kalėjimą netilpo ir reikėjo kitus vežt į Kauną, arba laikyti Senapilėje. Bekratydamas pas vieną rado laišką, kur buvo paminėta kokia ten draugystė „Sietynas"; pas kitą užtiko surašyta daug pavardžių; pas trečią paėmė lenkiškas uždraustas eiles su aiškia autoriaus pavarde. Medegos jau tiek, kad galima padaryti trukšmas, sukelti didelią politišką bylą — štai kryželis pakyšt ir kabo ant krūtinės. Pradėjo iš džiaugsmo net girtis, kad jau turįs „už uodegos" paslaptinę Lietuvių organizaciją. Kas gi pasirodė? Iš visų suimtų žmonių galima buvo apkaltinti tiktai du, pas kuriuodu rasta lietuviškos knygos, o kiti buvo suimti taip

sau, iš karščio. Anas surašas pavardžių tai ne kas kita, tiktai skaitlius sanarių, įkūrusių su valdžios žinia krikščionišką pirkinių krautuvę. Tai gi „Sietynas"Jiko tiktai šmėkla ir paslaptinės organizacijos uodega nutruko. Gavo taipos gi atsakymą, jog autorius anų uždraustų eilių, jau kelios dešimtys metų, kaip miręs. Štai, bematant, didelė politiška byla subliuško, tarytum perdurta pūslė. Lyg tyčia paskutiniame laike kratymai buvo nelaimingi: ne tik ką nieko nerasdavo, bet da kelis kartus įkišo nagus į tokius dalykus, kad reikėjo net prieš prastus žmones gėdintis.

Juokingiausiai vienok pasibaigė paskutinė krata. Juda Izvergovič gavo skundą, būk giriose gyvenąs redaktorius lietuviškų laikraščių. Užkvietė prokuratorių, sutelkė žandarų ir zemskių į penkioliką žmonių ir vidurnaktyje išvažiavo. Gerai jau prašvitus, apsupo stovinčią pagiryje, sukniubusią iš senatvės bakūžėlę ir įsigavo į vidų. Ant suolo pas pečių sėdėjo senas, senas žmogelis, bedroždamas šaukštus, pamaži, drebančiu balsu giedojo: „Kas nor Panai Marijai slūžyt ir jos asablyvu milasninku būt." Senukas, išvydęs tokius keistus žmones, išsyk lyg nusiminė, bet pirmas juos linksmai užkalbino:

— Tai ankstybų svetelių Dievas davė sulaukti. Ar jųs tik nepaklydote?

— Teisybė, seni, paklydome — paskubino pasakyti prokuratorius, kuris išsyk suprato, kad senis įspėjo teisybę.

Padleckoi vienok, neilgai laukdamas, klausia senio stačiai:

— Ar tu redaktorius?

— Ar rakto? Męs rakto neturime. O kam jis mumis? Čia niekas neužeina, razbaininkai taipo gi neturi ko ateiti, tai tiktai ką jųs sveiki atsilankėte. Užtenka klingio ant nakties . . . . Ar neturi, pons, tabako man pypkei prisikimšti? — pridūrė senis, jieškodamas aplink save pypkės.

Padleckoi nieko neatsakė, o prokuratorius, išardęs kelis savo papirosus, padavė seniui tabaką. Senis prikimšo pypkę, užsidegė ir, patraukęs kelis kartus, tarė:

— Lengvas dūmelis, nė seilės nepadaro. Dėkui, pons, ir užtai.

— O šitie ponai su šoblėmis tai tur būt krakusmetį daro? O katras vyresnysis? kalbėjo senis toliau, apžvelgęs visus aplinkui, ir garsiai nusijuokė, kad jam pasisekė taip gražiai pasakyti. Vieton atsakymo visi pradėjo taip gi juoktis. Juda Izvergovič vienas tik nesijuokė. Stovėjo išbalęs ir sukandęs dantis iš piktumo. Pats pamatė, kad ne ten pataikė, kur siekė. Lyg šuo, kuriam pakeliavingas parodo špygą, grįžta, nosį nuleidęs, namo, taip grįžo Padleckoi, gėdindamasis ne tik prokuratoriaus, kuris per visą kelią iš jo tyčiojosi, bet ir savo žandarų. Ką gi darysi?, *Per aspera ad astra.*

Žandaras, davęs neteisingą žinią apie redaktorių, buvo sunkiai nubaustas: turėjo eit į Tilžę surasti tikrąjį redaktorių. Ir tai nepasisekė, nėsa žandarpalaikis, nors persirėdęs, negalėjo užslėpti savo degutuoto šnipo ir turėjo net bėgt iš Prūsų, nieko nepatyręs.

Visi nepasisekimai tarytum tyčia skverbėsi žandarų viršininkui į atmintį. Dyrstelėjo vargšas ant kairėsės pusės savo krūtinės, atsiduso, pasirėmė ant kitos rankos ir toliau keikė likimą ir visas sanlygas, atitolinusias kryželį. Keikė net parubežinius sargus, kad permažai praleidžia lietuviškų raštų.

IV.

Ilgai rymojo Juda Izvergovič. Antgalo mostelėjo ranka ir ėmė knistis po senas popieras, paliktas pirmiau buvusio žandarų viršininko — ar ten ko neišras. Tuotarpu ateina skundas ant Klubo. Nusišypsojo Padleckoi, išpūtė krūtinę ir paglostė kairiąją jos pusę, tą vietą, kuri paskirta naujam kryželiui.

Braukšt, pas Klubą krata. Padleckoi su gauja žandarų ir zemskių, su prokuratorium ir šaltyšium pačiam vidurnaktyje užpuolė ant miegančių nusidirbusių žmonių.

— Ar turi lietuviškų knygų? — klausia Padleckoi persigandusio Klubo.

— Turiu!

— Parodyk, kur.

— Vai štai ant lentynos: čia kantičkos, dvejos maldaknygės senos ir da pusė užpernykščio kalendoriaus, o daugiau neturiu.

— Vesk j klėtį!

Tuoj žandarai šoko ant augšto ir iš palėpės išėmė visas senas rubriceles. Iššnipinėję klėties kampus ir plyšius, nulipo žemyn ir apgulė tupyklą. Knygų čia nerado, tiktai ant sienų užtėmyjo parašus, sustatytus iš lietuviškų litarų. Palikę zemskį saugoti tupyklę, kiti visi ėmė landyti po visas triobas ir užkaborius, viską versdami iš vietos. Išsigandę ir tunintiejie kampuose vaikai, užtikti dabar žandarų, pradėjo neišpasakytai klykti, moters paskui juos vaitoti, šunes staugti. Ant to trukšmo sukilo kaimynai ir visas Virvagalių kaimas sujudėjo, tarytum atėjo sūdnoji diena. Krata pasibaigė, jau saulei gerokai pakilus. Nerado daugiau nieko, kaip tik anas knygas ant lentynos, rubriceles palėpėje ir lietuviškus žodžius ant tupyklos sienų. Visus tuos daigtus ir tupyklą paėmė.

Apie priešpiečius tą dieną traukė per Naupilę keli vežimai, vienas paskui kitą. Pirmame sėdėjo Juda Izvergovič, Padleckoi su prokuratorium ir žandaru; antrame Endrius Klubas tarp dviejų žandarų; trečiame, ilgavežimyje, buvo įversta *tupykla, maišas, matomai netuščias, ir sėdėjo du žandarai su zemskiu;* ketvirtame važiavo du zemskiai ir šaltyšius; penktame žandaras ir zemskis. Naupilės gyventojai, mažas ir didis, subėgo žiūrėt ant tos įstabios, niekad neregėtos procesijos. Prasidėjo įvairus aiškinimai, viens už kitą keistesnis ir baisesnis, ir visa Naupilė išrodė, lyg ūžiantis avilys. Tokį neramų įspūdį sėjo Padleckoi visu keliu, iki neatvažiavo į Senapilę, kur gyveno pats ir turėjo savo kanceliariją. Klubą tuoj išsiuntė su dviem žandarais į Kalvarijos kalėjimą, o tupyklą, liepęs apsiūt audeklu, nusiuntė į Kauną, idant tam tikras žandarų vertikas išverstų maskoliškai lietuviškus sakinius. Pats stvėrėsi prie senų rubricelių. Iki gaidžių žiūrinėjo

jas su atida ir keliose rado ranka surašytas kokias ten aukas, aukautojų pavardes ir kitus neaiškius ženklus. Išaiškino sau, kad tai turi būti liūdyjimai paslaptinės organizacijos.

— Na, garbė Dievui, iš tų knygpalaikių ir tupyklos išeis plati politiška byla — tarė pats sau Juda Izvergovič ir nesijausdamas paglostė kairiąją pusę išpūstos krūtinės.

V.

Jau kelias sanvaites sėdėjo Klubas kalėjime visai nenumanydamas, už ką tapo suimtas. Žinojo, kad policija užpuldinėja ir ima už lietuviškas knygas, bet už maldaknyges tik, rodos, imti negali, o knygos nuo klėties augšto juk ne lietuviškos ir ne jo. Tupykla prie knygų nepriguli. Kas žin, ar tik ne už aną pusę seno kalendoriaus. Kitokios kaltės neprisijautė, o ant galo ir kratant nieko daugiau neklausinėjo ir nejieškojo, kaip tik lietuviškų knygų.

Labiausiai žmogui rūpėjo apleista j pati darbymetį ūkė. Kas be jo pataikys atlikti savo laiku darbą? Kas prižiūrės gyvuolius? Kas aprūpins namiškių reikalus? Kas mokesčius sudės? Kad ir šiandien paleistų, tai jau vis ūkėje be pragaišties neapseitų. Na, o jeigu laikys da ilgai?

J tą tarpą Padleckoi suspėjo padaryti kelias kratas pagal pavardes, surastas rubricelėse, ir persiliudyti", kad ir šiuo žygiu veltui sau žadėjo susekti paslaptinę organizaciją, nėsa rubricelėse buvo užrašyta tik užperkamos mišios.

Suspėjo ateit atgal iš Kauno ir tupykla su maskolišku vertimu lietuviškų antrašų. Padleckoi, perskaitęs vertimą žodis į žodį, atrado jame gilesnę prasmę, tinkančią plačiai politiškai bylai. *Popierų nedraskyk* — mąstė — tai reiškia: nenaikink lietuviškų raštų. Negalėjo tik suimt, ką tokiu būdu reikštų: *nebadyk.* Dėlto spėjo, kad tai yra ženklas paslaptinės organizacijos. Tokį galutiną išaiškinimą Padleckoi duodavo visada, jei tiktai ko negalėjo suprąsti, o suprąsdavo nedaug. Paslaptinė organizacija tai buvo jo liga. Da būdamas Varšavoje, tankiai pašok-

davo iš miego ir, sušukęs: *Karaul! tainaja organizacija!* — vėl užmigdavo. Dabar, užtikus vardą draugystės „Sietynas" ir nuolat rūpinantis ją susekti, liga perėjo j haliucinacijos formą. Pradėjo rodytis akise šmėkla paveiksle katės su ilga uodega ir „Sietynu" vieton akių. Temstant pavakare, Padleckoi jau nerimauja, lenda po lova ir žiuri kur į kampą, iki nepasirodys akise katė. Tada selina pamaži prie katės, stveria ją už uodegos, sušunka: *Karaul! tainaja organizacija!* — ir, pajutęs, kad rankoje nieko neturi, grįžta vėl po lova. Kartais per ištisą naktį taip kankinasi.

Pargabeno Klubą į Senapilę tardyti.

— Ar tu prilipinai tuos lietuviškus žodžius ant tupyklos? — klausia Padleckoi.

— Aš — atsako Klubas.

— Kam tu juos lipinai? — klausia vėl Padleckoi, užrašęs pirmąjį atsakymą.

— Kad šeimyna žinotų ir nedraskytų popierų, ką aš plyšius užlipinau.

— Ar tu liepei šeimynai juos skaityti?

— Liepiau. O kam aš būčiau lipinęs?

— Ar negana buvo vieno sakinio? Kam tu prilipinai net kelis?

— Kad greičiau užtėmytų.

— Ką reiškia žodžiai: *popierių nedraskyk?*

— Tai dabar ir gana — nu gi reiškia tai, kas parašyta.

— Ar tu niekad nemokinai šeimynos, kad nenaikintų lietuviškų raštų?

— lš kur man būtų atėję į galvą?

— O ką reiškia žodis: *nebadyk?*

— Nebadyk, na tai nebadyk — o ką daugiau reikš. Na, o ką pagal jus reiškia? — užklausė Klubas.

— Ar kitokių knygų neliepei skaityti šeimynai?

— Aš nė neturėjau.

— O gi kalendorius?

— O ką ten skaityti? Tik šventės užpernykštės ir jomarkai, o kitos pusės visai nėra.

— Kam davei kitą pusę?

— Niekam. Vaikai turėjo sudraskyti.

— Nuo ko gi tu pats gavai kalendorių?

— Koks čia gavimas — atnešę žmogus ir nupirkau.

— Koks žmogus?

— Nepažįstamas.

— Ar tu pažįsti siuvėją Siūlaitį? — užklausė Padleckoi, ilgiau luktelėjęs.

— Pažįstu. Štai šitus trinyčius jis siuvo.

— Ar jis daug knygų tada su savim turėjo?

— Nemačiau nė vienos.

— Jis pats man prisipažino, kad tada turėjęs daug yvarių knygų ir visiems skaitęs.

— Gali būt, tik aš nemačiau ir skaitant negirdėjau.

— O šituos pažįsti? — užklausė Padleckoi, rodydamas kelias fotografijas.

— Šitų nepažįstu, o anas ar tik ne bus Naupilės daktaras.

— Taip. Tai geras žmogus. Ar jis tau neduodavo kartais knygučių pasiskaityti?

— Buvau pas jį kelis syk, bet ne knygų prašyt, o tik su akimis.

— Ar nežinai tokio žmogaus, kurs knygas parduoda?

— Nežinau.

— Matai, aš turiu vislab užrašyta ir žinau net, nuo ko tu ėmei kalendorių. Geriau sakyk teisybę — tarė Padleckoi, neva žiūrėdamas į surašytą popierą.

— Jeigu žinote, tai be reikalo klausiate.

— Tai prisiek, kad nemeluoji — sušuko staiga Padleckoi.

— Aš galiu prisiekti tiktai prieš kunigą. Kam gi čia ta prisiega ir ko jųs, dėl Dievo, nuo manęs norite? — tarė Klubas, netekdamas kantrybės.

Da Juda Izvergovič norėjo toliau kankinti savo auką painiais klausimais, tik prokuratorius sudraudė ir tuo pasibaigė tardymas. Nuvedė Klubą pas fotografą, atmušė jį ir nusiuntė atgal į Kalvariją.

lš Klubo atsakymų ir savo galvos Juda Izvergovič išvedė šitai: 1) Endrius Klubas prilaikė dalykus lietuviškos spaudos ir platino juos, nėsa lietuviškas sakinys buvo po kelis kartus atkartotas ant tupyklos sienų ir tą sakinį liepė skaityti šeimynai. 2) Pats sakinys yra pakurstančios prasmės, o jo paskutinis žodis meta aiškų šešėlį ant paslaptinės organizacijos. Apart to Klubas pažįsta žmones, baustus už lietuviškus raštus.

Visos prigulinčios prie Klubo bylos popieros nusiusta į Varšavą prokuratoriui, o maldaknygės, pusė kalendoriaus ir tupykla nusiusta Į Vilnių, kur naikinami lietuviškos spaudos dalykai.

VI.

Netikėtai parsiunčia atgal iš Vilniaus tupyklą su tam tikra popiera, kur paaiškinta, kad prie maldaknygių ir pusės kalendoriaus, prisiųstų sunaikinimui, netyčia pridėta tupykla, kurią, kaipo neprigulinčią prie spaudos dalykų, grąžina atgal.

— Kaip tai tupykla nepriguli prie spaudos dalykų? — užsirūstino Juda Izvergovič Padleckoi. — Joje tupi mano politiška byla! O juk ta byla išvesta dėl spaudos dalykų. Palaukkite!

Sėdo Juda Izvergovič ir surašė ilgą, ilgą popierą maždaug tokio turinio: Aš atėjau naikinti lietuvišką spaudą ir noriu atlikti tai sąžiniškai. Pagal mano nuomonę, išnaikinimas lietuviškos spaudos reikalauja naikinimo ne tik knygų ir laikraščių, bet ir kiekvieno daigto, ant kurio lietuviškai parašyta, ar tai bus tupykla, kaip šiuo žygiu, ar kluonas, ar klėtis, ar kitokia trioba, tuščia ar pilna. Tai galima padaryti tiktai tąsyk, jeigu ir trioba su lietuvišku antrašu bus cenzūros priskirta prie spaudos dalykų. Kad vyriausybei nepriseitų perdaug brangiai siuntinėjimas^ pvz. kluono j Vilnių, galima kluoną sudegint ant vietos. Žmonės, kurie gelbėtų tokį kluoną nuo ugnies, reiktų priskirti prie politiškų prasikaltėlių ir bausti administratyvišku keliu. Tokiu būdu 1) būtų užkirstas visai kelias lietuviškai spaudai; 2) visada būtų pakaktinai politiškų prasikaltėlių, iš ko būtų aišku, kad teisus Viešpaties Ciesoriaus tarnai atmena šventumą savo pareigų.

Parašė ir, padėjęs pritinkantį adresą, tarė balsiai:

— Pažiūrėsime, ar tupykla priguli prie spaudos dalykų, ar ne.

Dabar Juda Izvergovič Padleckoi laukia galo Klubo bylos, atsakymo ant užmanyto naujo cenzūros klausimo ir . . . . kryželio.

Klubas, išsėdėjęs kalėjime aštuonis mėnesius, užstatęs kaucijai savo namus, tapo paleistas ir pavestas ypatingai policijos priežiūrai, iki nepasibaigs byla. Sugrįžo žmogus namo ir, išvydęs visą pragaištį apleistoje ukėje, apsiverkė. Kam, vargše, pasiskųsi ir kas atlygįs?

Štai atėjo ir naujai išrinktas vaitas, Psarskis, reikalaudamas užmokėjimo užsilikusių mokesčių.

УІЬКЯЇ

Vilkai.

[.Medega kronikoms.

Ant upelio, kuriame nežinia, ko daugiau: ar vandens, ar smarvės, stovi miestelis, kuriame taipogi nežinia, ko daugiau: ar purvyno, ar Žydų. Vardas miestelio — Vilkpilė. Užsiliko pasaka, būk paskutinė ragana, išlėkdama per pirmąjį pastatytą toje vietoje plytinį kaminą, pasitaisė ant ližės ir tarė:

— Šitą miestpalaikį valdys vilkai. — Iš to mat kilęs vardas. Vienok tiktai paskutiniame laike pilnai išsiaiškino pasakos prasmė, nėsa ragana, minėdama vilkus, išpranašavo viršininkus.

Kitąsyk Vilkpilės gyventojai didžiuodavosi, kad čia per prancūzmetį atsilankęs Napoleonas I ir net kalbą kalbėjęs. Rodydavo namus, kur jisai ilsėjosi. Paskiau nepataiky-

[1] **Iš 5, 6 NN. „Varpo 1898 m.**

davo jau parodyti tikrų narnų, ir tik samdytojas viešbučio siūlydavo kiekvienam naujam svečiui Napoleono numerį, ne visada tą patį, bet visada už brangesnius pinigus. Šiandien jau beveik niekas neatmena Napoleono, nės jį išstūmė iš vilkpiliečių atminties kaskart garsesni darbai vietinių didvyrių. Kokių didvyrių? Žinoma, paviečio viršininkų, nės ikšiol tik vieniems viršininkams lemta buti didvyriais. Jie, stovėdami, taip sakant, ant paviečio augštybių, ar padarys tai, ko nereikia, ar padarys ne taip, kaip reikiant, ar nepadarys visai, kas reikia — vis tai atlieka su patepimu, o jau tas dalykas kiekvienam darbui suteikia lyg šventumą ir veikėjo galvą papuošia vainiku didybės. Prie tos didybės gali kartais pasišildyti ir žemesni administracijos tarnai, bet ir čia *patepimas* yra *conditio, sine qua non*[1]).

Negalime pasakyti, kad visi Vilkpilės viršininkai būtų lygiai apsigarsėję. Ypač apie pirmiau buvusius turime mažai žinių. Teisybė ir žmonės da tuomet buvo tamsesni ir nenuvokė, kas yra pažymėtinio viršininkų darbuose, o ant galo ir patys viršininkai da nebuvo taip išsitobulinę, vaikščioti vien garbės takais. Juo tolyn, juo kronikos pilnesnės.

Kad kartais ir tos pačios žinios da labiau nesumažėtų, arba nepražūtų visai, surašysiu čia paeiliui visus Vilkpilės viršininkus ir kitus atsižymėjusius prie jų, administracijos sąnarius.

Zverskij.

Pirmas Vilkpilės viršininkas. Per lenkmetį buvo apyrubiniu užveizdu ir turėjo didelę valią: galėjo perti kailį dvarponiams, kada tik užeidavo noras. Apsimalšinus maištui, tapo paviečio viršininku ir neteko nagaikos. Pasirodė, kad nagaika buvo išmintingesnė už Zverskį, nėsa be jos nežinojo nė ką daryti, nė kur kreiptis. Negalėjo nė kunigų įbaust už paspartus, nors gana kabinosi, lš to pradėjo nerimaut ir kas-žin kur dingo.

[1] Sąlyga, be kurios ne ...

Lientiajev.

Viršininko pagelbininkas. Buvo pagarbos prieglobėju vagių draugystės Leiser et Cdf, prie kurios prigulėjo visa Vilkpilės policija, ir neišpasakytai didelis tinginys. Per visą savo tarnavimą nė ant vienos popieros negalėjo pasirašyti pilna pavarde. Parašys būdavo *Lientiaj...* ir meta plunksną — prie „jorčiko" neprisivaro ir gana. Eidamas sykį per miestą, norėjo nusišluostyti nosį ir išmetė į purvyną skepetaitę. Tingi pasilenkti. Tad ima švilpt, įdėjęs du pirštu į burną. Atbėga zemskis, prie smilkinio pridėjęs delno briauną ir ištiesia prieš viršininką, žiūrėdamas tiesiog jam į akis.

— Ar matai? — klausia Lientiajev, rodydamas pirštu žemyn.

— Matau, vaše visokoblagorodije! — atsako zemskis, visai negalėdamas matyti viršininko piršto, nės pagal tiesas turi žiūrėti į akis.

— Ar matai, kalės vaike?

— Mmm . . . . vaše visokoblagorodije! — numykė zemskis,^bijodamas nuleist akis žemyn.

— Žiūrėk čia! — suriko viršininkas, tingėdamas jau priminti kalės giminystę.

Tada zemskis pamatė skepetaitę ir paėmė nuo žemės.

— Nušluostyk man nosį!

Zemskis drebančiomis rankomis atliko įsakytą darbą ir skepetaitę įdėjo atgal į kišenių.

— Pašol! — nuvarė zemskį o pats stovi, tingi iš vietos pasijudinti. Tiktai kada užsimanė valgyt, sugrįžo namo. Lientiajevą perkėlė į kitą pavietį, kur neužilgo numirė, sako, tik dėlto, kad jau ir gyventi tingėjo.

Sibaritov.

Žmogus persigyvenęs. Prie jo administracija visai pasileido. Algas činovninkams savo mokėdavo ne pinigais, bet rubežiniais bilietais, iš kurių činovninkai traukė sau pelną ir atlygindavo prigulinčią algą. Rūpinosi vien tik apie pasaldinimą likusio amžiaus. Apsigyveno vieš-

būtyje ir suėjo į artymą pažintj su žydelkiute, šeimininko seserim. Ji turėjo ir daugiau artymų pažįstamų, bet iš jų visų labiausiai gerbė Sibaritovą, nėsa kitiems pažįstamiems stačiai atsakydavo: „Aš tik pas poną viršininką einu be kelinaičių."

Markovič.

Bulgaras. Buvo geras žmogus ir geras viršininkas. Norėjo apvalyt ir padailinti Vilkpilę. Vyriausybė, patyrusi apie tai, pabūgo ir Markovičą pavarė. Viršininkavo tik pusę metų.

Štok.

Buvęs žandaras. Turėjo šunį, su kuriuo niekad nesiskyrė. Gyveno labai prastai, išleisdamas ant užlaikymo sykiu su šunim 15 rublių per mėnesį. Didei persekiojo kyšius ir dėlto neteko vietos. Buvo tuotarpu vienas činovninkas Z., labai dievobaimingas katalikas bažnyčioje, o da labjaus nemielaširdingas plėšikas biure. Su viena ranka žegnojosi, o su kita artimą lupo. Nors kunigai žinojo ir apie nekatalikiškus dievobaimingo činovninko darbus, bet statydavo jį, kaipo pavyzdį sekimui. Žmonės, kurie neturėjo reikalų biure, sakydavo, kad tas ponas Z. turi būti dievobaimingesnis net už prabaščiaus stirną, kuri taip gi gana tankiai užbėgdavo į bažnyčią. Dievobaimingam činovninkui neparankus buvo viršininkas, persekiojantis kyšius, tai gi prisitaikęs, prikišo jam koją. Štok tapo atstatytas.

Rentovič.

Nenorėjo nieko nė žinoti, nė girdėti apie pavietį. Net monopolį kyšių pardavė kitiems. Visą pavietį atidavė savo pagelbininkui Piernikovskiui, susikalbėjęs dalintis pelną per pusę. Nuo burmistro gi išsiderėjo *pinigais:* 10% iš pelno tolydinio, 15_0/° iš pelno extra ir *in natura:* artymą pažintį su burmistro pačia. Ir gyveno sau ramiai kaipo teisingas žmogus, tarytum nė nenumanydamas, kas aplinkui jį darosi. Pritrūkus pinigų, kartais ir pats mokėdavo atrasti šaltinį. Štai įsakė, kad visame pavietyje būtų ištai-

sytos naujos blekės su parašais ant kaimų stulpų ir triobų. Pats parūpino blekes, išsiuntinėjo valsčiams ir tik užragino surinkt už tai pinigus, taip gi paties viršininko paskirtus. Na, ant blekių uždirbo gerai, bet su skrandomis nepasisekė. Valsčiai turi pristatyt akrūtams skrandas. Ikšiol vieton skrandų mokėdavo pinigais, pagal viršininko apskaitymą. Vienas valsčius patyrė, kad turi tiesą pats pristatyti skrandas ir kad tai kur kas pigiau išeina, ne kaip mokant pinigais. Viršininkas, nenorėdamas paleisti iš rankų gero uždarbio, susiginčyjo su valsčium, bet pralaimėjo ir buvo numestas.

Piernikovski.

Buvo sau menku činovninkėliu paviečio biure. Pirmą kart atkreipė ant savęs žmonių atidą, kaip Suvalkuose aficieriai išpėrė jam kailį, pasiguldę, lyg mažą vaiką. O tai mat už mergas.

— Jeigu jųs man gailitės šitokių niekų — tarė pats sau, važiuodamas iš Suvalkų — tai aš jums paveršiu gendroliaus dukterį!

Tarė tik taip sau, iš piktumo, visai nematydamas, kad tas pažadėjimas turės išsipildyti.

Atsilankė pas vieną pažįstamą dvarponį, kur viešėjo tolima giminaitė, gendroliaus duktė. Kas žin, ar Piernikovskis atsiminė išreikštą pagiežą aficierams, ar pati mergina jam patiko ir jis jai, ar namiškiai taip apsukriai mokėjo prikalbinėti, minėdami — dagi apie didelį kraitį — tik Piernikovskis neužilgo jau buvo vyru gendroliaus dukters. Kraičio, teisybė, negavo nieko, bet uošvis pasirūpino įstatyti jį į viršininko pagelbininkus. Dabar pats nežinojo, kuo labjau gėrėtis: pačia, ar vieta. Iki da nebuvo pirkęs nuo viršininko monopolio kryžių, gėrėdavosi pačia. Kasdien eidavo pats ant pačto ir garsiai klausdavo:

— Ar nėra laiško *Jeja provoschoditelstvu* mano pačiai?

Kada gi susiderėjo su viršininku dalintis pelnu, ėmė gėrėtis vieta. Kiekvienas viršininkas turi savo ypatingus

pašvilgius ant būdo ėmimo kyšių ir jų pavidalo. Piernikovskis prie paprasto pavidalo *pinigais*_ stengėsi gauti kuodaugiausiai aukų *in natura.* Tur būt jam rodėsi, kad pvz. paršiukas netaip puola į akis ir kad čia galima sakyti, juog tai ne dovana, tik pirkinys. Prie to laikėsi senos Lenkų sistemos: jeigu neduoda — nedaryt nieko, nėsa nėra už ką; jeigu duoda — taip gi nieko nedaryt, idant kas nepasakytų, kad „ima". Tai gi reikalų žmonėms neatlikdavo. Ateis žmogus su reikalu, tai Piernikovskis tuoj:

— Atnešk žąsį!

— Kad jau, ponas, žąsi daviau.

— Tai atnešk paršą!

Daugiau nė šnekėti nešneka. Už kelių dienų velka jau žmogus paršą ir eina į kuknią. Išeina ponia. Žmogui nepritinka kitaip pasakyti, kaip šitaip:

— Atnešiau poniutei paukščiuką . . . .

— Tai man, o ponui ką?

Žmogus, susigėdinęs, grįžta namo, nė su ponu nesimatęs, nė apie reikalą nepakalbėjęs. Rinkime uždarbio daug padėdavo, žinoma, vaitai su raštininkais, bet pasitaikydavo ir kitoki pagelbininkai. Atsilanko pas Piernikovskį pavietinis veterinorius, Pazdziernickis, ir giriasi:

— Važiuoju šiandien iš Senapilės ir sutinku Žydą su skūromis, o be liūdyjimo. Pagandinau tik Žydpalaikį, kad liepsiu skūras sudeginti, tuoj pasiūlė trirublę; aš reikalauju 10 rublių. Sutikome ant septynių, o kas žin, ar visos skūros vertos 10 rublių — nusijuokė veterinorius. — Tai taip darosi pinigai! — užbaigė.

— Juk ir męs mokame neblogiau — atsakė Piernikovskis.,

— Žinau, žinau ir dėlto ateinu susitarti, ar negalima butų prigriebti kur skatiko, nės labai striuka . . . . kaimyne! tarė ir įžymiai mirktelėjo.

— Gerai — atsakė kaimynas.

Pazdziernickis keliauja namo, o Piernikovskis siunčia du zemskiu į ištikimiausio vaito valsčių pažiūrėti ar sveiki

gyvuoliai. Zemskiai žino, kaip elgtis tame dalyke, ir praneša viršininkui, būk tuose ir tuose kaimuose esąs arklių plautis. Tuoj pasirodo įsakymas paminėtiems kaimams suvest į paskirtą vietą arklius apžiūrėjimui. Atvažiuoja veterinorius ir žiūri per stiklą arkliams į šnerves. Katram tik pažiūrės — negerai! — sako. Kaip „negerai", tai reikia arklį užmušti. O Puskepalių Diržius turėjo gražią veislinę kumelę — tokios toli aplinkui nebuvo matyt. Ką sakysite, ir ta „negerai". Gaila žmogui tokio gyvuolio; tai gi priėjęs prie veterinoriaus ir kimšdamas jam į delną 25-rubiinę, prašo: — Na gi da sykį, ponas, pažiūrėkite. Rodosi kumelė sveika.

Pažiūrėjo da sykį ir ištarė: — Gerai! — Dabar žmonės pamatė, ko čia reikia, ir artindamiesi prie veterinoriaus su keletą užgniaužtų rublių, pagal gyvuolio vertybę, prašė, kad da sykį pažiūrėtų. Kas neturėjo pinigų su savim, tai paėmė nuo kaimyno, o kitas ir namo pabėgėjo. Vienu žodžiu, visas peržiūrėjimas, prasidėjęs nuo „negerai", pasibaigė „gerai". Veterinorius nuvažiavo pas Piernikovskį dalintis uždarbį, o žmonės parsivedė arklius atgal, džiaugdamiesi, kad taip pasibaigė. Pasiskųsti kam už aiškų apgavimą jiems nė į galvą neatėjo, nėsa žinojo, kad niekas jų neišklausys, kad bereikalo būtų tik gaišintis ir kad įerzinti činovninkai atkeršys da bjauriau. Piernikovskis pats rūpestingai prižiūrėjo, kad šaltinis aukų neišsektų. Važinėdamas po pavietį, dalindavo vaikams cukrelius, o vyresniems sakydavo:

— Broliai! kas tik turite kokį reikalą, eikitie tiesiog pas mane. Nesibijokite, kad ir aš didelis ponas, nesididžiuosiu ir kiekvieną pagelbėsiu.

Kur gi žmonės nepaklausys tokios gražios kalbos (o gerai kalbėjo lietuviškai) — pradėjo eiti pas jį net su tokiais reikalais, kuriuos pavesti viršininko prieglobai ir nepritiko ir neprigulėjo. Na, o mūs žmonelės su tuščiomis rodyties nepratę — vis šiuo ar tuo pasigerina. Rėklių dvaro darbininkai pasiskundė pačiam ponui Vronskiui, kad užveizdas paskyrė jų bulvėms tokį lauką, kur

niekas neauga. Vronskis atsakė, nenorįs kištis į užveizdos dalykus, o užveizda tik graudeno darbininkams kančiųm ir piktžodžiavo, kada jie nuo pono kreipėsi prie jo. Atsiminė žmonės Piernikovskį ir, susitarę visa kuopa, nuėjo į Vilkpilę jieškoti teisybės.

— Broliai! aš šiandien neturiu laiko, ateikite ryt dieną — pasakė nusiminęs Piernikovskis, tikėdamas, darbininkai jau antrą kart neateisę. Bet apsiriko. Susirinkę ant rytojaus darbininkai, vyrai ir moteris, jau neprašė užtarimo, tik reikalavo. Piernikovskis mato, kad čia ne juokai, liepia darbininkams eiti namo, o pats važiuoja pas Vronskį.

— O tamistai kas galvoj? — atrėmė stačiai Vronskis. — Čion tamista nesikiški, tai ne tavo dalykas! Piernikovskis, šitaip nupraustas, išeina pas darbininkus, laukiančius ant kiemo, ir taria:

— Broliai! aš čia nieko negaliu padaryti.

— Broliai! ne broliai — atsiliepie vienas balsas — o tu, rupuže, ko mus apgaudinėji? Aš per tave sugaišinau dvi dienas ir man dabar iš algos atmuš penkis auksinus! — atsiliepia kitas.

— Aš daviau gaiduką, o nieko nepadarei! — rėkia moteriškė.

— Kvaile! — juokiasi vyriškis — reikėjo duoti paršiuką, tai būtų padaręs. Tuo tarpu minioje kas-žin kas subraškėjo. Piernikovskiui pasirodė, kad jau laužo pinučius, tai kaip vėjas išpyškėjo į Vilkpilę. Suerzinti darbininkai pareikalavo patį poną pasikalbėti. Tas išsyk bijojo išeit, bet įsidrąsino ir pasirodė per langą.

— Tu nieko nedirbi ir pavalgęs, tai tau vistiek — šaukė minia. — Męs sunkiai dirbame, o da tu nori, kad męs nė valgyti neturėtume ką! Juk męs ne sau, tik tau dirbame!

Vronskis pažadėjo darbininkams atmainyti lauką ir viskas nutilo.

Visiems žinoma, kaip sunku prastam ūkininkui atsiimt ugnepinigius. Jeigu jau ne pusė, tai tikrai trečia

dalis pinigų lieka činovninkų rankose. Piernikovskis iš šito šaltinio perdaug jau norėjo semti. Štai, Gaisrių Varguliui pasirengė paveržti ko ne visus pinigus.

— Jau nežinau nė ką daryti — skundėsi žmogus pažįstamiems — su tais ugnepinigais. Kada tai laukiu, gaišuoju, o negaliu išgriebti savo pinigų ir gana. Nunešiau Piernikovskiui medaus gorčių — nieko; nunešiau žasį — nieko; daviau lašinių paltį — nieko; nuvežiau prielaidinuką — tai prakalbėjo: — Pažiūrėsiu! — O kada jis pažiūrės, tai Dievas žino.

Ar pats Vargulis susiprato, ar kas jį pamokino, tik apskundė Piernikovskį, kad neatiduoda ugnepinigių. Piernikovskis tarė, jog tai darbas buvusio činovninko Taručio, norėjo iškelt jį iš paviečio, bet, to neįstengdamas, padavė į sūdą už neteisingą apskelbimą. Užgautas Tarutis jau nesigailėjo ir išdėstė visus Piernikovskio darbus, visas šunystes ir aiškiai parodė, kad su Vargulio ugnepinigiais neteisingai sudarytos popieros: pervėlai apžiūrėta ugnevietė, nė tas vaitas pasirašęs, nė tas mėnesis padėtas, nė ta diena ir t. t. Piernikovskis netikėjo tokios dalykų pakraipos ir dabar pats pateko po sūdu. Pradėjo puldinėt ir šen ir ten, jieškodamas pagelbos. Nors bičiuliai gana trūsė, nors kunigas dziakonas net po kelis kartus mokino liudininkus *meluoti,* nieko nepadarė — kaltė perdaug buvo aiški. Betardant Piernikovskio bylą, išėjo į viršų toki baisus dalykai, taip daug į juos įmaišyta didesnių ir mažesnių činovninkų, kad persigandęs gubernatorius nubėgo pas guberninį prokuratorių prašyt, idant užslėptų viską, o paliktų Piernikovskiui tiktai vieną kaltę už perdirbimą popierų, ko jau užslėpti nebuvo galima. Prokuratorius sutiko. Suprantama, tai išėjo ant gero ir pačiam Piernikovskiui. Menkai buvo nubaustas: tik žodžiu. Nuo vietos, žinoma, tapo atstatytas. Beje! Piernikovskis buvo katalikas.

Žagaras.

Iš vaitų, su kuriais Piernikovskis skriausdavo žmones, tik Raudonių valsčiaus Žagaras pateko į kronikas. Tiesa,

juk jis ir įžymus buvo. Daug viršininkui darė gero, už tai ir viršininkas laikė jį ypatingoje priegloboje. Ko tik Piernikovskiui prireiks, Žagaras pristato ant tų pėdų. Veždavo viršininkui ne tik nuo savęs, bet da kasmet du kartu kalėdodavo po valsčių: vieną kart su pusvežimiu, kitą kart su pilnavežimiu — vis viršininkui. Prieš kiekvienus rinkimus duodavo jam šjmtinę. Ant galo sunku išskaityti visus atsitikimus, kada Žagaras buvo tarpininku, arba šaltiniu viršininko uždarbiui. Dėlto gi toks Žagaras valsčiuje buvo nepalytimu viešpačiu: su valsčium darė, ką norėjo, o valsčius jam negalėjo nieko padaryti. Žinojo tikrai, kad ne kas kjtas, o tik jis bus vaitu, kol Piernikovskis Vilkpilėje. Žinojo, kad gali savintis valsčiaus pinigus, rinkti neteisingus mokesčius, perdirbti kvitas, klaidingai įtraukti į knygas — už tai nereiks atsakyti, nės užstos viršininkas, kuris iš tų pat šunysčių traukia išvien su vaitu pelną. O jeigu kas pabandė pasiskųsti, tai tam pataikė skaudžiai atkeršyt, arba pats, arba su Piernikovskio pagelba. Per dienų dienas sėdėdavo girtas karčiamoje ir kas turėjo pas vaitą reikalą, tai atlikdavo jį ne kanceliarijoje, tik pas Mauškų. Vieną valsčiaus susirinkimą reikėjo perkelt ant kitos dienos, nės negalėjo ištraukt vaito iš karčiamos. Raštininkas pažadėjo ant kito karto vaitą pristatyti. Susirinkimo dienoje, anksti, susitaręs su Mauškum, pakabino kanceliarijos ženklą ant karčiamos, o karčiaminį ant kanceliarijos. Ateina vaitas, da neišsipagiriojęs nuo vakarykščios, ir suka į karčiamą. Bet, išvydęs kanceliarijos ženklą, sumurmėjęs: kad tave! ne čia! — nuėjo į kanceliariją. Tik dabar pamatė, kad įkliuvo į sląstas, bet turėjo išbūt iki galo ir atlikti susirinkimo reikalus.

Juokų dėl tos priežasties užteko ant ilgo laiko, žagaras siuto iš piktumo. Kas-žin kas jam pasakė, jogiai ženklus permainė jo raštininkas. Vieną dieną vaitas surišo jį, įdėjo į vežimą ir nuvežęs pas Piernikovskį, prašė duoti daktarui apžiūrėti, nėsa raštininkas turįs piktąją ligą ir užkrėsęs visą valsčių. Da gi papirko dvi miesto mergas, kad paliudytų. Žinoma, vaitas tik tyčia taip padarė raš-

tininkui už permainymą ženklų. Raštininkas iš gėdos pats apleido Raudonių valsčių.

Kitas atsitikimas da labjau įpykino Žagarą. Nuėjo vieną vakarą su kokiu ten reikalu į Padaržių dvarą. Atsisėdęs kuknioje, šnekučiavo su mergina, kuri lakino šunes. Jauni šuniukai prilakę, pradėjo šokinėt apie vaitą. Jis, išėmęs iš kišeniaus savo blekę, erzinosi su šuniukais kabinėdamas ją ant kaklo tai vienam, tai kitam. Razba, didelis kudlotas šuo, geriausias namų sargas, pabaigęs vakarienę, taip gi prisiartino prie vaito, atsisėdo priešais ir žiūrėjo tai vaitui į akis, tai į blekę, tartum, malonėdamas, kad ir jam užkabinėtų. Vaitas užkabino blekę ir Razbai, bet tuomipat tarpu užsišnekėjo su atėjusia virėja ir Razbą užmiršo. Šuniui nusibodo laukti, tai gi atsistojo, lyžtelėjo da porą kartų tuščią geldą ir iškiūtino su bleke į savo būdelę. Vaitas, atlikęs reikalą, taip gi išėjo namo. Tik ant rytojaus pasigedo blekės ir, neradęs jos tikriausioje vietoje, karčiamoje, nusiminė.

Dvaro šeimyna tuojau užtėmyjo blekę ant Razbos kaklo, bet jos neatėmė, tik šunį praminė „vaitu", iš ko turėjo visi daug juoko, o ypač maži vaikai, kurie, nusėmę kepures, ėjo pas „poną vaitą" su visokiais reikalais ir nešė dovanas. J trečią dieną vaikai užsimanė atimti blekę sau ir patys pavaitauti, bet nė vienas neišdrįso, nėsa Razba prie būdelės nelabai prisileisdavo. Akamono vaikas, visų gudriausias, užmanė parinkti, kam išpuls eiti prie Razbos. Sustatęs aplinkui visus vaikus į ratą ėmė skaityti: *vienaicė, dvaicė, traicė, gerulė, pėdė, lodė, sukmen, dukmen, dėven, driks!* „Driks" išpuolė ant 7 metų vaikiščio, sūnaus Grigo, artymiausio dvarui kaimyno. Vaikiščias pradėjo verkti. Vieni gązdino, įstumsę jį tiesiog į būdelę, jeigu pats neis, o kiti drąsino, kad nesibijotų ir eitų. Nėr ką daryt. Pasikreipęs šonu, kairiaja ranka pridengęs užpakalį, lyg gindamas jį nuo nelaimės, o tiesiąją atkišęs, artinosi pamaži prie būdeles, drebančiu balsu atkartodamas: šuniukas, šuniukas, šuniukas. Razba gulėjo budelėje, padėjęs galvą ant slenksčio. Pamatęs prisiartinantį vaikiščią,

tuoj susiprato: Jeigu jis selina prie manęs su tokia baime, tai tur but nori padaryti man ką pikto — reikia būt atsargiu. Pakėlė galvą ir tėmyjosi į atkištą ranką. Vos ta ranka palytėjo bleke, būdelėje suburzdėjo ir vos vaikas spėjo atsikreipt, jau Razbos dantys įsikirto į jo užpakalį, į patį minkštumą. Vargšas sukliko ir ėmė bėgt namo visu balsu šaukdamas: Va Jėzau! Mamyte! Va Jėzau! Motina ravėjo daržą. Išgirdusi vaiko balsą, skubino į pagelbą. Atbėgo iš malkinyčios ir tėvas, turėdamas vienoje rankoje striūgą, o kitoje neužbaigtą dalgekotį.

— Kas tau? — klausia tėvas.

— Ugi vaitas įkando . . . .

— Kas, vaitas?

Vaikiščias nustojo verkęs, bet dyrstelėjo į užpakalį ir pamatęs kraują, vėl ėmė klykti:

Va Jėzau! Mamytė! Va Jėzau!

Tėvas metė striūgą ir dalgekotį ir nuėjo tiesiog pas vaitą. Žagaras tuotarpu buvo karčiamoje ir dantimis kilnojo stalą, su kuo visuomet mėgdavo pasirodyti, {einant Grigui, laikė dantise iškėlęs vieną stalo galą o ant kito galo buvo sustatyta bonkos sų alum. Mat, kiek atkels, tiek ir išgers. Grigas stačiai suriko vaitui į akis:

— Tai tik šunim būt, o ne vaitu! Už ką tu mano vaiką įkandai? Žagaras, negalėdamas pakreipti visos galvos, pakreipė ant Grigo akis, lyg bulius, ir tur būt norėjo ką greit pasakyti, nės paleido stalą, kuris su trenksmu krito ant žemės, bonkos nulėkė, susikūlė ir alus išsiliejo. Aplinkui pakilo dideli juokai. Vaitui, taip išnetyčių ištiktam, da gi pakilus tokiam trukšmui, tarytum amą atėmė. Dairėsi tik po stalu, lyg norėdamas baloje išlieto alaus atrasti atsakymą. Grigas, nelaukdamas kada vaitas prakalbės, paėmė du kaimynu kaipo liudininku, ir nusivedė parodyti savo vaiką. Žagaras, da neatsipeikėjęs, nuėjo paskui juos. Vaikiščias jau gulėjo lovoje apmazgotas ir apraiščiotas.

— Pasakyki, kas tave ikando? — klausia tėvas,

— Ugi vai . . . . — pradėjo, tik, pamatęs patį vaitą, susiprato ir užbaigė: ugi dvaro Razba.

— Tai kam tu sakei, kad vaitas? — tarė tėvas rūsčiai.

— Ugi ką aš kaltas, kad Razbą vadina vaitu ir jis turi užsikabinęs blekę . . . .

Grigas išvertė akis, kaimynai leidosi juokais, o vaitas tuojau išsprūdo į dvarą nudžiugęs, kad atrado blekę.

— Antan — prašo pasisukusio pusbernio — nukabink štai blekę.

— Nusikabink pats! ne aš užkabinau, ne aš nė nukabįsiu.

— Snargliau! ar nežinai, kad aš vaitas?

— Kas tu per vaitas! Štai, mūs pons Razba dabar vaitas, o tu, kažin ar tiktum jam į šaltyšius.

— Na, na, tik nebūk paikas, nukabink, jeigu prašau — sušvelnino vaitas, nės matė, piktumu nelaimėsęs. Jiemdviem besiderant, prisirinko apie Razbos būdelę ir daugiau žmonių.

— Tai gi — atsiliepė panaktinis — rodos buvo geras šuo, niekam nieko nedarė, o kaip tik tris dienas pavaitavo, jau tr pradėjo kandžioti žmones.

Tai vienas, tai kitas primetė smagų žodelį, o Žagaras tylėjo ir kentė. Gavęs pagalios blekę, kiūtino pas Mauškų susiraminti. Neilgai žmogus nė vaitavo potam. Kada tapo išmestas jo prieglobėjas Piernikovskis, tai ir pats negalėjo užsilikti vaitu. Buvo jau pravaitavęs namus, iš valsčiaus dabar neturėjo nė skatiko, o kad buvo visiems įsipykęs, tai ir duonos kąsnio prisėjo jieškoti kitur, o ne savo valsčiuje.

Deržijubka.

Apskritai kalbant, geras žmogpalaikis ir didelis mergininkas. Bet gi moterų draugystėje nemokėdavo elgtis: ir persūdytais žodžiais drabstydavo, ir rankas turėjo labai neramias. Pats, kaipo viršininkas, niekam pikto nedarė, už tai kitus leisdavo daryti piktą. Jo ištikimas činovninkas, Drzazga, sekdamas viršininko pėdas, lindo prie vieno ūkininko pačios ir gavo nuo vyro į žandą. Ir gėda,

ir pikta. Iš piktumo net 30 ūkininkų apskundė neva už kurstymą emigracijos ir visus juos viršininkas pasistengė iškraustyt iš paviečio, nė nepatyręs, ar kalti iš tikro. Už tokią neteisybę pats likimas atlygino Deržijubkai. Didelėje draugystėje prie visų pabučiavo vieną moteriškę ir gavo nuo kazokų aficiero j antausį. Dėl tos priežasties tapo iš Vilkpilės iškeltas.

Lump — Lievša.

Prievardį *Lievša* (t. y. kairys) gavo jau paskiau beviršininkaudamas, už tai, kad kyšius imdavo tiktai kairiaja ranka. Numanė, kad vyriausybė turi akį ant dešinėses viršininkų rankos, tai gi jis, gudruolius, paleido į darbą kairiąją ranką, kaipo visai vyriausybės nesaugojamą. Jo dešinėji nežinojo, ką daro kairėji. (Šiandien jau žino, nės „ima" abiem rankom.)

Užgimė, taip sakant, kaip ir be tėvo; reikėjo būti protestantu, o per apsirikimą apkrikštyjo popas; mokinosi pas račių, o pateko tarnauti magazyne lenktinių kėdžių; gyveno su motina, o vedė dukterį; buvo prie ligonbučio užveizda, o prisėjo būti paviečio viršininku. Ne pasityčiojimui iš žmogaus atkartoju šitai, o tik norėdamas parodyti pavyzdį, kaip ir ką dirba kartais su žmogum juokdarys likimas.

Na, iš ligonbučio užveizdų į paviečio viršininkus iškėlė Suvalkų gubernatorius P-ov.

Nors tai labai didelė malonė, bet ko nepadarys tėvas tikram savo sūnui! *Sapienti sat.*

Lievša žmogus labai menkai apsišvietęs bet gudrus, turintis t. v. praktišką protą. Didelis stačiokas ir didei drąsus ne tik žodžiuose bet ir darbuose. Šlykštus formalistas ir užsivertėlis, kaip paprastai žmonės tamsios galvos. Gėdos ir takto neturi, dėlto nepasisekimai tarpu žmonių, stačiai apreiškiantieje klaidas ir ^duriantieje į akis, jo neapmalšina1 tik da labiau įerzina. Žemi, kraugeriški palinkimai jo bude yra nustelbę geresnes žmogaus ypatybes. Eidamas į viršininkus nežinojo, kas tai pavietis, arba vals-

čius, bet žinojo tą visatinę tiesą, kad viršininkas gali imt, imt ir imt. Tik da nenumanė, iš kur galima imti. Kada gi susipažino su administracijos paslaptimis ir pamatė, juog paviečio reikalai tyčia taip supainioti, kad niekas nieko negalėtų susekti; kada patyrė, esant pavietyje daug dalykų, kybančių ant nelegališkų pamatų kurie turėtų griūti nuo vieno žodžio; kada pajuto, kad viską turi savo rankose, gali gazdint ir draskyt, o nieks anė cyptels — išskėtė nagus. Prie jo visa viršininkavimo, t. y. „ėmimo" sistema atsimainė. Kitąsyk eidavo patys žmonės su reikalais pas viršininką.

Lievša gi pats įsako: tu ir tu ateik pas mane su reikalu.

Pajutęs taip tvirtą po savim pamatą, pradėjo rašyt ant popierų savo pravardę tokiomis didelėmis litaromis (pirmutinė išrodė lyg paskutinės kojas lenktinės kedes), kad net gubernatorius įsakė oficijališkai, idant pavardės litaras sutrumpintų, nėsa nežinia, ar čia parašas, ar čia tekstas perbrauktas.

Atvažiavo žmogus į Vilkpilę, galima sakyti, be skatiko. Kada jau apsižiūrėjo aplink save, ėmėsi tuoj prie viešų darbų, o tarp mūs kalbant, prie papildymo savo kišeniaus. Pataisė vieną tiltpalaikį — kaštavo 60 rublių, o rokunda paduota ant 600 rublių, įtaisė ant upelio lytlaužas — kaštavo 150 rubl., o rokundoje buvo 1500 rubl.; pergrendė vieną ūlyčią — tuoj ją žydeliai praminė „auksinė". Kiek iš tu paėmė inžinierius tiek to, bet Lievša ant pradžios jau turėjo. Prie tų viešų darbų Lievša norėjo parsikviesti iš Kauno savo kacapus, bet Vilkpilės žydas Šmuilickis neprileido jų. Užpyko ant žydo. Pamatęs vienąkart vakare Šmuilickį, vaikščiojant po kiemą su likterną pasišaukė ir, kirsdamas jam į žandą, suriko:

— Ką? ar tu nori miestą uždegti?

Palikęs sustingusį iš nusistebėjimo žydą, nuėjo sau toliau, tarytum nė kam ko.

Pati užtėmyjo vieną kart, kad butų ne prošalį turėti savo karvę. Gerai. Jomarkodieną Lievšą šaukia vieną mėsininką, duoda jam dešimtsrublių ir sako:

— Nupirkk man karvę, tik žiūrėk, kad būtų dikta ir pieninga.

— Ui, pons viršininke — tarė žydas, su paniekinimu glamžydamas tarp pirštų popierelę — už tokius pinigus tai gera J<arvė nesiduos nė pačiupinėti.

— Žiūrėk, kad karvė būtų dikta jr pieninga! — perkirto Lievša ir daugiau nešnekėjo. Žydelis matė, nieko nelaimėsęs, ir nuėjo įžiūrėti karvės — gerai da, kad ir dešimtį rublių gavo. Žinojo, kas tai yra viršininkui prasišokti. Nupirko karvę, kurią Lievša tuojau nusiuntė pas arčiausiąjį kaimyną, dvarponį Vronskį, ant šėrymo. Bet už kelių dienų atsėmė atgal prašydamas tik atvežti šieno ir šiaudų. Atvežė. Neužilgo siunčia vėl pas Vronskį zemskį pasakyti, kad viršininko karvė šieno nemėgsta — reikia dobilų. Vronskis gi liepė parnešti viršininkui tokį atsakymą:

— Aš neturiu dobilų dalinimui ir man nepriguli šerti viršininko karvę.

Lievša tuoj pradėjo kabintis prie Vronskio už kelius ir nuo užveizdo sulaikė taip gi nesmagų atsakymą: Mums mūsų keliai geri, o jeigu viršininkas reikalauja ant pasagų, tai tegul pasako kiek.

To jau buvo perdaug. Lievša užsispyrė ištremti užveizdą iš paviečio. Vronskis pats nuvažiavo pas gubernatorių, apipasakojo visą dalyką ir prašė, idant gubernatorius teiktųsi viršininko priekabes apmalšinti, nėsa Vronskis pats bus priverstas apskųsti Lievšą ir turės daug ką pasakyti. Gubernatorius liepė Lievšai perprašyti Vronskį ir taip užsibaigė. Būdamas pas Vilkpilės kunigą dziakoną, išsišnekėjo apie savo karvę, kad ji dobilus mėgsta, o čia dobilų sunku gauti. Dziakonas seniai jau rengėsi pavesti viršininko prieglobai savo gerą pažįstamą Čiunkį, norintį vaitauti, ir pasinaudojo iš pasitaikiusios progos.

— Turiu aš vieną parapijoną, pas kurį šieno ir dobilų didelis išteklius, o kad jis lyg ketina pasiduot į kandidatus ant vaito, tai ponui viršininkui negailės vieno ar kito vežimo dobilų.

— Tai labai gerai pasitaiko. Ot, jau vienu rūpesčiu mažiau.

J porą dienų Čiunkys atvežė vežimą dobilų, maišytų su motiejukais. Lievša, susitikęs sykį su Čiunkiu, kuris tankiai atlankydavo karvę, pažiūrėt, ar da turi pašaro, pagyrė, kad karvė neišpasakytai mėgsta tuos dobilus su motiejukais. Čiunkys vėl atvežia vežimą, o persitikrinęs, juogiai pasigerino viršininko karvei, išdrįso jau viršininkui pasisakyti, kad norėtų į vaitus.

— Pasiduok į kandidatus — tarė Lievša — aš prižadu: jeigu turėsi nors du balsu, tai būsi vaitu.

Visi trys buvo pakakinti: Čiunkys, Lievša ir jo karvė.

Atėjo naujas rūpestis.

— Kaip tai gerai būtų, turėti savo arklius — tarė duktė, lyg rugodama ant purvyno, neduodančio išeiti.

— Turėti arklius juk nedidelis daigtas. Galėsime turėti — atsakė tėvas. Ištikro viršininkui įsitaisyt arklius buvo nedidelis daigtas. Matote, Vilkpilėje gyveno trys žydai, kurie savo rankose laikė prekystę arklių visoje apygardoje ir per Vilkpilę varydavo juos į Prūsus. O jau nuo seniai buvo įvesta, kad žydai mokėdavo viršininkui už kiekvieną arklį: *košer* t. y. pirktą — 2 rubliu; už *pusiaukošer,* t. y. su neteisingu liūdyjimu — 3 rublius; už *tref* t. y. vogta, be liūdyjimo — 5 rublius. Tai gi Lievša galėjo tuos Žydus šokinti pagal savo dūdelę. Šaukia visus tris pas save.

— Man reikia poros gerų juodžių. Daugiau kaip šimtą,neduosiu.

Žydai suprato ir, nieko nesakydami atvedė arklius. — Nu pons viršininke, šita pora, *auf meine munes* verta daugiau kaip tris šimtus . . . .

— Sakau, kad daugiau kaip šimtą neduosiu.

— Bet nedavė Žydams nė to šimto, o tik kortelę išdavė.

Pavažinėjęs kokį ten laiką, vėl šaukia Žydus.

— Man šitie arkliai negeri, duokite kitus. Žydai išėjo tylėdami, ir tik ant rinkos prabilo:

— Nu? — užklausė vienas.

— Nu? — užklausė antras.

— Nu, ką jųs čia su savo nu, nu, nu? — atsiliepe trečias. — Aš jums pasakysiu: duokite jam arklius, jeigu norite, aš jau neprisidėsiu — tarė, nuspjovė ir nuėjo sau.

Likusiu du nusprendė, kad vis gi geriau su viršininku nesipykti. Pasitikėjo, kada nors išgriebsę nuo savo bendro prigulinčią dali, du vienu išrinko arklius ir nuvedė viršininkui. Lievša įgijo gerus arklius ir da atėmė nuo Žydų išduotą anąsyk kortelę ant šimto rublių.

Kasžin kaip patyrė viršininkas, kad prie antros poros arklui vienas Žydas atsisakė prisidėti. Kada atėjo laikas tam Žydui varyti į Prūsus savo arklius, tai Lievša, atsiėmęs ant vietos prigulintį mokestį, nubėgo pats į Kybartus ir Žydą su arkliais suėmė. Radęs apart trisdešimties arklių da du šimtu neteisingų Jiūdyjimų, liepė varyt Žydą su visu kuo atgal į Vilkpilę. Žydas mato, kad ne gerai. Pakišo Lievšai kelias šimtines ir išsivadavo, o dvasioje pasižadėjo daugiau viršininkui nesipriešinti.

Kada, sukakus nuo to laiko keliems mėnesiams, Lievša pareikalavo vėl poros gerų arklių dovanoms gubernatoriui, v nė vienas žydelis neprieštaravo nė akise, ne už akių. Štai, kaip reikia vykdinti gerbimas valdžios!

Reikėjo ant žiemos^aprėdyti pati ir duktė. Eina Lievša pas šukuotojus šerių, Žydus, neva pažiūrėti jų fabriką ir atranda, būk esą angšta, darbininkai perilgai dirbą ir nori paduot į sūdą. Žydeliai sudėjo kelis šimtus rublių ir viskas pasibaigė kuogeriausiai: be sūdo, be nieko viršininkienė ir jos duktė buvo šiltai aprėdytos. Atėjo pavasaris ir vėl reikia naujų parėdų. Pareikalavo Lievša per savo agentus nuo Žydų šešis šimtus rublių — negavo. Tada pats perėjo tik per vieną ulyčią ir sustatė trisdešimts protokolų. Visus padavė į sūdą. Sūdąs vienok apskųstuosius išteisino. Lievša, taip labai užgautas, liepė apgarsinti sinagogoje, kad, nors sūdąs ir išteisino, tai jis, viršininkas, nubaus visus administratyvišku keliu. Už tokį sauvalninkavimą pats pateko į kilpas ir turėjo prašyti

Žydų, kad užgintų, būk jis sinagogoje neliepęs garsinti nieko.

Žydai užgynė, o už tai ir, žinoma, menką priedą pinigais Lievša leido jiems taisyti sienas medinių namų *augščiau* langų ir *žemiau* langų. Pagal tiesas mieste statyti medinius namus uždrausta. Bet pataisytuose pagal viršininko leidimą namuose likdavo išties tik tai ką langų skylės senos, o šiaip visi namai pasidarydavo nauji. Lievša jautė kad šiuo žygiu vis gi jam nepasisekė, kad žydai Jį priveikė, tai gi taikėsi jiems atkeršyti.

Štai išmeta iš rinkos jomarkus į užmiestį. Daugiausiai per tai nuskriausti šinkoriai surinko du šimtu rublių viršininkui ir vėl jomarkai sugrįžo ant rinkos. Tik šinkoriai ant to nesustojo ir apskundė Lievšą už tuodu du šimtu rublių. Bet jis mokėjo gudriai teisintis prieš gubernatorių, tvirtindamas, būk tuos pinigus paėmęs ant įstatymo cerkvės ir, žinoma, du šimtų rublių sudėjo į cerkvės kasą. Dabar piktumas ant žydų neturėjo nė galo, nė krašto. Tai gi užėjus kolerai, Lievša su visu pasiutimu užpuolė Žydeljus baniutyti.

Žydai bijojo viršininko labiau ne kaip koleros ir darė viską, ko tik nuo jų reikalavo. Tarp daugelio kitų, gana ypatingų atsitikimų paminėsime tik šitą: Ant pastatymo Vilkpilėje reikalingo skaitliaus t. v. išeiginių vietų arba tupyklų surinkta iš miesto septyni šimtai rublių ir sudėta į,viršininko rankas. Lievša išrinko pats du turtingiausiu Žydu, kaipo prižiūrėtoju darbo, ir įsakė, kad už tiek ir tiek dienų viskas būtų atlikta. Praėjus paskirtam laikui, eina Lievša pažiūrėti ir randa, kad da nepadaryta.

— Ar da nepadarėte? — suriko ne savu balsu ant prižiūrėtojų.

Žydai, persigandę, atliko visą darbą už savo pinigus, o septyni šimtai rublių liko viršininkui. Administatoriaus energija, mat, ant pikto neišeina.

Važiuoja Lievša į Magdapilę daryti sanitarišką peržvalgą. Paėmęs visą komitetą, policijantus, zemskius, ėmė landyti po Žydų gyvenimus, kratyti lovas, laipiot ant

augšto ir t. t. Ta dieną iš pagalvių plunksnos lakiojo ore, tarytum sniegas, ir visame miestelyje buvo didelis trukšmas. Surašyta tapo daug protokolų, kad rasta didelė sanitariška netvarka, butai purvini, patalai suskretę ir kopėčios ne visur geros. Protokolus nusiuntė į sūdą. Sudžia išklausinėjęs liūdininkus, kaltės neatrado, o viršininkui suteikė tokį pranešimą, kad jis neturėjo tiesos užklupti taip ant gyventojų, veržtis į jų namus ir kratyti patalą; kad kopėčios, pagal pripažinimą abiejų pusių liudytojų visur geros, tai gi, jeigu viršininkas nori laipioti ant augšto da geresnėmis, reikia turėti su savim savo kopėčios. Tą aiškų sūdžios pasityčiojimą Lievša prarijo, lyg šuo muilą, ir toliau ganubyjo Žydelius.

— Ui, jau jis miestą apgraužė, jau jam laikas būtų eit į valsčių — dūsavo Žydai, visai užmiršdami apie kolerą. Tik viršininkas iš miesto nesiskubino. Kiek Lievša prisilupo laike koleros pinigų, einančių tūkstančiais per jo ranka, galima numanyti, kad ir iš to, juogiai prasti zemskiai, tęsiantis kolerai, liovė gėrę degtinę, o gėrė vien tiktai koniaką.

Prisiartino laikas išpildyti pažadėjimą, duotą Čiunkiui. Čiunkys persitikrinęs buvo, kad jį viršininko karvė padarys vaitu ir išaugšto žiūrėjo ant savo priešininko, kurį visas valsčius norėjo į vaitus išrinkti. Lievša, atvažiavęs ant susirinkimo, pastatė visus šaltyšius su jų lovomis skyrium, pasišaukė Čiunkį, visų akisę paplaksnojo jį per petį, pasakė *„molodec"* ir, eidamas paskui prie kiekvieno šaltyšiaus paeiliui, atkartojo:

— Ką tu turi prieš Čiunkį?

— Aš nieko, pons viršininke.

— Na, tai tu jį renki, tai sakyk, kad ir tavo žmonės rinktų jį — ir paplaksnoja šaltyšių per petį, o šaltyšius net kvapą sulaiko iš džiaugsmo, kad taip su juo daro pats viršininkas.

— Vyručiai, tai jau Čiunkį.... juk matote — sako tuojau atsikreipęs į savo žmones šaltyšius, tarytum pri-

mindamas, kad už paplaksnojimą jų šaltyšiaus pridera buti dėkingais viršininkui ir neprieštarauti.

Pradėjo mesti giles. Viršininkas, išaugšto žinodamas, kad valsčius Čiunkio nenori, taikėsi atsisėsti taip, idant negalima būtų mesti ant Čiunkio juodų gilių. Du drąsesniu valsčioniu pasipriešino tokiai neteisybei, laike rinkimų.

— { kozą, kalės vaikai! — suriko Lievša. Kiti valsčionys, matydami, į ką virsta rinkimai, eit namo. Lievša šito nesitikėjo ir išpradžių nesupaisė, ką daryti. Paskui susiprato ir tuojau išsiuntė raitus šaltyšius gaudyti rinkikus ir grąžinti atgal. Bet visų nesugaudė ir rinkimai nuėjo ant niekų. Gubernatorius paskyrė antrus rinkimus. Tada Lievša valsčiaus išrinktąjį -vaitą paskyrė ant kandidato, o Čiunkį ant vaito. Tai gi viršus buvo viršininko karvės, o ne valsčiaus. Valsčius nė nesiskundė, nėsa tai būtų bereikalo. Ne vienur jau taip buvo, o bet gi valsčius nelaimėjo, nors ir gubernatoriui skundėsi.

— Žiūrėk, koki bjaurybės mužikai — mąstė, grįždamas namo Lievša — drįsta prieštarauti viršininkui! Kas būtų jeigu jie žinotų nors paviršium valsčiaus tiesas ir norėtų jas ginti?

Lyg tyčia ir kitame valsčiuje Lievšai nepasisekė ir ką tik per savo smarkumą pats neįkliuvo. Ant susirinkimo Pasienių valsčiaus viršininkas norėjo užvesti, kad ant taisymo kelių dėtų nuo margo, iš ko viršininkai turėdavo didelį pelną. Bet valsčius stačiai pasakė, kad ant to sutikti negali.

— Tai jųs, šunsnukiai, eikite sau į Ameriką, jeigu negalite! — riktelėjo perpykęs Lievša.

— Ciecorius mus gina nuo Amerikos, o tu varai — atsiliepė vienas iš minios.

— J kozą, maištininką!

— Zemskiai ima žmogų ir veda, kur įsakyta, o paskui jį eina į kozą visas valsčius. Lievša norėjo sulaikyti ir įlindo į vidurį minios. Bet čia ji taip suspaudė, žinoma tyčia, kad kaszin kas su juo būtų buvę, jeigu nebūtų išvadavę zemskiai. Lievša, išsiluosavęs, pareikalavo

per telegrafą eskadroną kareivių maištui malšinti. Toks pareikalavimas kareivių ir tokiam siekiui neturėjo nė kokio tiesos pamato ir Lievša pamatė, kad už tai bus striuka. Teisinosi gubernatoriui, būk čia įvykęs nesusipratimas, būk reikalavęs tiktai „karaulo" prie skaitlingo susirinkimo žmonių. Kad pasiteisinimas būtų buvęs net da kvailesnis, tai vis gubernatorius būtų Lievšą išteisinęs pagal tą Maskolių činovnikijos tiesą, kad paviečio viršininkas galintis įtaisyti gubernatoriui arklius, kaltu būti negali. Lievša mokėjo laimingai teisinti ne tik save, bet ir kitus. Buvo Vilkpilėje zemskis, Mošennikov, labai turtingas, laikė net trejetą arklių. Teisybė mūsų miesteliuose zemskiams visiems gerai sekasi, nės į kelis metus padaro pinigus, bet jau Mošennikov buvo tyčia turtingas. Būdamas vyresniu tarp prastų zemskių, daugiau galėjo kam pikto padaryti, tai gi galėjo daugiau ir paimti: nuo 40 Vilkpilės karčiamų gaudavo ant savaitės po $^{x}/_{2}$ rubliaus nuo kiekvienos; nuo duonkepių ir kitų gaudavo taip gi. Vienas duonkepys išvažiavo per jomarką su savo būdele ant rinkos. Mošennikov tuojau prisikabino. Duonkepys, kuriam jau įsipyko Mošennikovo godumas, paketino jam atkeršyti: davė 10 rublių ir apskundė. Tuopat tarpu apskundė Mošennikovą viena kaimo moteriškė, kurios dukterei užklupęs per nevalią, išveržė rūtų vainikėlį.

Pašaukė jį Lievšą.

— Susitaikyk su moteriške ir traukkis nuo vietos, tai aš aną skundą paliksiu.

Mošennikov davė (moteriškei) merginos motynai 25 rublius ir susitaikė. Eina vėl pas viršininką.

Aš pravoslavas, vaše visokoblagorodije, gelbėkite!

— Negaliu.

— Pasigailėkite, vaše visokoblagorodije . . . .

— Pažiūrėsiu — tarė luktelėjęs, Lievša ir pažiūrėjo į vieną ir kitą Mošennikovo ranką. Senas zemskis skaitė iš akių viršininko kaip iš knygų ir tuojau išsitraukė pinigus.

— Pa . . . . žiū . . . . rė . . . . si — atkartojo Lievša, pratęsdamas kiekvieną siliabą, o Mošennikov ant kiek-

vienos siliabos dėjo šimtinė. Tikėdamas, kad viršininkas pasakys, kaip augščiau, tik: *pažiūrėsiu* padėjo ketvirtą šimtinę ir staptelėjo. Bet Lievša da pridūrė: те ir Mošennikov da pridėjo vieną šimtinę. Viršininkas parašė gubernatoriui tokį išteisinimą Mašennikovo: „Ant naujų metų, sako, gavo Mošennikov įsiautoje bilietą su pasveikinimu ir įsidėjo į kišenių, visai nežinodamas, kad ten yra pridėti keli rubliai. Jis geras zemskis, teisingai tarnauja ir nieks ant jo niekad nesiskundžia. Išteisino ir Mošennikov liko ant savo vietos.

Lievša jautė, kad jau laikas,vėl parodyti gubernatoriui savo dėkingumą ir užtaisė savo Žydus, pristatyti ypač gerą porą arklių. Nusiuntė arklius į S . . . . Bet į tą tarpą gubernatorių perkėlė į kitą guberniją, tai jau lyg gėda buvo priimt arklius ir atsiuntė juos atgal į Vilkpilę su oficijaiiška popiera ir įsakymu, kad arklius vestų ištikimas žmogus kaimų keliais ir kad arkliai gautų po 4 gorčius avižų ant dienos.

Tokiuose atsitikimuose, kur Lievša galėjo prisikabint ir pats nubausti, tai jam sekdavosi. Bet, jeigu tik prisieidavo nubausti per sūdą, lyg tyčia visada pralaimėdavo. Jau matėme keletą tokių atsitikimų, bet nė vienas iš jų taip bjauriai nepasibaigė, kaip „byla dėl kepurės." Atsikraustė į Vilkpilę daktaras, kuris, kaipo neištikimas politiškai, buvo po policijos priežiūra. Tokių žmonių Lievša nekentė instinktyviškai, nės jie žinodavo ir garsiai kalbėdavo apie viršininkų darbus.

Laukė tik progos prisikabinti ir sulaukė. Daktaras buvo pakviestas ant susirinkimo kariumeniško komiteto į pagelbą. Atėjo į biūrą, o Lievša tuoj prie daktaro: — Tamista pažeidei šitą vietą, nės įeidamas, nusėmei kepurę iš šitos durų pusės, t. y. iš vidaus pusės, o ne iš lauko.

Ir daktaras ir visi esantieji sąnariai nusijuokė, bet Lievša užtėmyjo, kad čia nesą iš ko juoktis, jis kalbas rimtai. Teisybė, kalbėjo rimtai. Ant rytojaus surašė protokolą ir davė tardytojui. Tas, gavęs tokius niekniekius, tyčia stengėsi apversti juos į juokus, idant net pats Lievša

susiprąstų, negerai padaręs. Pradėjo kvosti liudininkus ir po kelis kartus šaukė į savo kanceliariją patį Lievšą, kas jau buvo dideliu nužeminimu viršininko. Paskui su tam tikra komisija išmieravo vietą iki stalo, kuriam daigte įvyko pažeidimas ir 1.1. Pagalios atsirado liudytojai, kurie pripažino, jogiai toje pačioje vietoje ne vieną kartą pats Lievša, atėjęs su kacapiška skranda ir visai nenusimdamas kepurės, vaikščiojo ir net švilpavo. Ant galo tardytojas tą bylą atmetė, nėsa neatrado kaltės pamato. Tada Lievša surašė ant daktaro skundą gubernatoriui, išrasdamas nesvietiškas kaltes ir taikydamasis daktarą ištremt iš Vilkpilės paviečio. Daktaras taip gi parašė gubernatoriui apie visą atsitikimą ir bereikalingas viršininko priekabas. Gubernatorius gi, apsvarstęs visą dalyką, užtėmyjo Lievšai, kad nesidrąsytų peržengti savo pareigų rubežius ir ne į savo dalykus nosies nekištų. Tai tau ir kepurė! Tiesa, juk ir gubernatorius jau ne tas . . . .

LftISVOS VALHNDOS

Laisvos Valandos.

Varpas.

l\ad rytą saulė spinduliu pirmiausiu
Apreiškė žemei tekėjimą savo,
Užgaudė Varpas liepimu aiškiausiu,
Tarytum jisai žmogaus lupas gavo:

Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite ....
Tuoj darbininkai visi suknibždėjo,
Lyg gyventojai užgauto skruzdyno,
Ir kasdieniniai darbai prasidėjo
Žmonių lizduose ir ant lauko gryno.

Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite ....
Varpas da garsiau ir da aiškiau gaudžia,
O graudus balsas veržiasi per orą.
Dėlko nebaigia savo dainą graudžią?
Tinginius prikelt tur tikrą norą.

Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite

Tai skambink „Varpe"! tegul gaudims tavo
Išilgai, skersai eina per Lietuvą!
Budink ir šaukki graudžiu balsu savo,
O tas šaukimas perniek tenežūva!

Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite ....
Kas darbininkas ir kas dirbti gali,

Ant tavo balso prie darbo teimas!
O kur atrasi tinginį miegalį,
Tegul neliaudams jį budin gaudimas:
Kelkite, kelkite, kelkite, kelkite . . . .

Labora.

|-\ol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdus
A *-Ir dirvos nepleiski! Tuomet, kada jausi,
Kaip kūns ima stingti, dvasia jau susnūdus,
Vėlu juk prie darbo: ne sėsi, ne pjausi.

Kol dega krūtinėj šventa ugnis toji,
Kur traukia prie darbo ir duoda tiek vieko,
Jog menkas ir silpnas net milžinu stoji,
O dirbk, idant neitų ugnis ta ant nieko!

Kol da idealais, brol, besigėrėsi,
Siek prie idealo, tik doro ir augšto,
O skubink! Paskui tu . . . . jų išsižadėsi
Dėl trupinio aukso, gardaus valgio šaukšto.

Gyvenimo knygą skaityk laps į lapą,
Nestodams, kad kartais į tinginius kliuvęs,
Tu nesupelytum ir neitum į kapą
Be likusio ženklo: kad žmogumi buvęs.

O jeigu apilsi sunkiam darbe savo
Ir, nykstant spėkoms jau, nuliūsi, nerimsi,
Tai žvilgtelk ant darbo jaunų draugų tavo —
Vienoj akimirkoj išnaujo atgimsi.

Gražu, gražiau ir gražiausiai.[1]

f | ražu yra matyti Lietuvių būrelį,
Kurie tarp svetimųjų vienybę užlaiko
Ir, susėję, tėvynei aukauja žodelį
Ir motiną pagarbin atminimais vaiko.

Gražiau, jeigu kiekvienas pripažinti gali,
Kad nuo žodžių jų širdys taip gi neatskirtos
Ir visos tiesiog kreipias į tėvynės šalį
Ir meilėje tėvynės visados yr tvirtos.

Gražiausiai vienok esti akimis matyti,
Kada širdims ir žodžiams ir darbai atsako,
Kad visi tie Lietuviai patys, nevaryti,
Savo tėvynės garbei nepželdina tako.

mtssm

Artojaus skundas.

O sielvartėli mano didžiausias!
Tai aš apleistas ant margo svieto!
Tiek turiu kęsti vargo taip kieto,
Lyg už visus aš būčiau kalčiausias!

Pats anksti kėlęs pjaut einu pievas,
Pats taisau žagrę, pats ir akėju,
Prakaitą savo prie darbo lieju
Taip ve, kaip žmogui paliepė Dievas.
O vienok žemė taip menkai dera,
Kad nė už darbą man negrąžina,
Ir kiekviens trūsas susigaišina,
Rodos Dievs davė ranką negerą.

Man vargingiausia jau dalis lieka:
Aš prieš kiekvieną traukiuos iš kelio,

[1] Atminčiai susirinkimo pas J. Gaidį, Varšavoje. ***Autorius.***

Neimu niekam menko krislelio,
O mane skriaudžia, laiko per nieką.
Vienas, lyg erkė, prakaitą mano
Siurbia ir lobsta; to nepakanka:
Da į kišenių įkiša ranką —
Apvagia, apsuk, kaip kas išmano.

O čia pilvočiai, ponai visoki,
Tik krauju mano vien išmaitinti,
Žmogum nenori mane vadinti,
Niekin ir spardo lyg šunį kokį.

O sielvartėli mano didžiausias!
Tai aš apleistas ant margo svieto!
Tiek turiu kęsti vargo taip kieto,
Lyg už visus aš būčiau kalčiausias!

Broli, skundais tik — mokslas atsako —
Nenuvarysi dvasios sunkumą,
Ir neišrausi dagių nuo tako.
Eik šian pas mane, rasi ramumą!

Aš išmokįsiu žemę priveikti,
Kad uždėrėjims būtų geresnis,
Nepatingėsiu rodą suteikti,
Kad kiekviens trūsas būtų spartesnis.

Aš tau išreikšiu mintį piktųjų,
Kur tik išgriebt ką iš tavęs tyko,
Aš tau žabangas perspėsiu jųjų,
Jokio neslėpsiu pikto dalyko.

Aš išvadžiosiu, kad tai yr monai,
Jei ponu save esant kas mena,
Kad visi sviete lygus yr ponai,
Nės visuos lygiai Kristus gyvena.

Ne tas yra didis.

IVĮe tas yra didis, prieš ką milijonai
-'•^'•Prispausti retežiais žemyn galvas lenkia,
O dvasioje keikia; didžiais ne tironai,
Kurie reikia garbint, nors jie visiems kenkia.

Tik tas yra didis, kurs gyvastį savo
Paskyrė teikimui tik artymams laimės,
Kuris didžius darbus žmonijai aukavo,
Prieš ką svietas klaupia su dėkui, niš baimės.

Ne tas yr galingas, kuriojo galybė
Tik ašarų, kraujo upeliuos braidytų,
Kurio galę skelbtų gruvėsių daugybė,
Sudegintų turtų, žmonių nužudytų.

Galingas tasai, kurs be kraujo gal skliesti
Tarp svieto brolystę iš krašto į kraštą,
Kurs vargdieniams duoda jų strėnas attiesti,
Palengvindams sunkią gyvenimo naštą.

Ne tasis drąsus yr, kurs, stvėręs už kardo,
Dantims grieždams, rodos žvėris koks įniršęs,
Ant artymo šoka, jo gyvastį ardo,
Kad pats yra žmogum visai užsimiršęs.

Drąsiu tiktai tąjį męs turim vadinti,
Kuris už minties mūs kovoja liuosybę,
Kurs nuomones savo išdrįsta apginti,
Kurs į akis svietui pasak" teisybę.

Žirbliai ir Kaliausė.

utarė žvirbliai pasimylėt kartą.
O kad lyg gėda laužyt žodį tartą,
Išlėkė pulkas grūdų pajieškoti.
Atrado dirvą, kviečių kelias lysias
Ir, kuris buvo lyg labjau išdrįsęs,
Šoko prie darbo: varputes terioti.

* * *

Štai vienas žvirblis pamatė tuotarpu
Kas žin ką juodą, styrint viršum varpų,
Ir, išsigandęs, čir čir čir suriko.
Žvirbliai, išgirdę, kad jų draugas rėkia,
Nelaukdami, tuoj į krūvą sulėkę,
Kas čia yra — klausia — kas čia atsitiko?

* * *

Žvirbluks parodė — taip, tikra teisybė:
Kviečiuose riogso bauginga baisybė.
Lyg būtų paukštis: turi sparnus, snapą
Lyg lėkti taikos. . . . kas tai per daigts būtų?
„Kad į nelaimę iš mūs kas nekliūtų!"
Šnekasi žvirbliai, vos gaudami kvapą.

* * *

— Vyrai! ar žinot? tai tikras erelis!
Aš jį pažįstu! — tarė viens žvirblelis.
— Lėkkime iščia, kol da sveikas sparnas! —
— Netiesa, broli! sakau, kad pelėda! —
— Ir nuo jos bėgkim, nes ir ta mus ėda! —
— Tai vanags, vyrai! — Ne, ne, ne, tai varnas! —

* * *

Da bailių žvirblių balsai nenutilo,
Tuotarpu vėjas lyg tyčia pakilo
Ir sujudino kviečiuose baisybę.
Žvirbliai varguoliai per valandą ūmą,

Tarytum šaute, sulindo į krūmą,
Užmiršę kviečius ir varpų gausybę.

Mat žvirbliai, žodžių baugingų paklausę,
Arčiau nebandę pažinti baisybės,
Palydėj kviečius .... Na, o iš teisybės
Kviečiuos būt radę tik seną kaliausę.

i ® i

Šiaučius ir Gizelis.

(Pas. polit.)

ai paklausykit pasakos Kapselio:[1]
Šiaučius-girtuoklis jau taip sau įprato,
Kad anaiptol jis nesius tau čebato,
Pirmiau nišpylęs nugarą gizelio.
Mat, pačengočius reikia išbandyti,
Kad paskui darbo nereiktų trukdyti.

Vienkart užtupęs mokintinį savo,
Ranka kairiaja plaukus jo pagavo,
Nagus įleidęs, lyg katins į pelę,
Ranka tiesiąją pačengočių stvėrė
Ir, numanydams pašaukimo kelią,
Strėngalį gizo atsidėjęs pėrė.

Šiaučius turėjo savo supratimą,
(Pažiūras turi ant svieto kiekvienas)
Jog už tą darbą, už tąjį trūsimą,
Vien apie plaukus, antra apie strėnas,
Gizelis turi pasakyti „ačiu",
Nės mušąs tuos tik, kuriuos labai myli.
Bet pila, pila, o gizelis tyli.

[1] **Kapsas — V. Kudirkos slapvardis.**

Tad ima keikti nuo „kipšų", „gyvačių":
— Tu šioks ir tokis! kur sąžinė tavo?
— Ar geradėjo visai nepažįsti?
— Jo geros širdies aklas neišvysti?
— Bučiuok į ranką geradėjui savo! —

Gizelis „širdį" kitaip lyg suprato,
Tik da tylėjo, nes turėjo viltį
Atsiluosuot tuoj; bet antgalo mato,
Kad šiaučius rengias toliau kailį pilti,
Nes smagyn kirto ir garsyn vis barė,
Jau neiškentęs, taip gizelis tarė:
— Palaukk tik, dėde! nebebūk juokingas!
— Nori, kad būčiau už mušį dėkingas?
— Tu lauki „ačiu", liepi bučiuot ranką —
— Katrą bučiuoti? juk abidvi veikia:
— Ši plaukus laiko, ana pačengočių!

Kantriausiam sviete kentėti pakanka,
Jei kankintojas yra tik besočiu.
O jau labiausiai stebėtiesi reikia,
Kad kankintojas laukia dėkavonės.
Teisingas sviete! o teisingi žmonės!

<*um*

Maniemsiems.

Jeigu audra ištikus verstų stulpą vieną
Iš tų, kurie prilaiko jųsų namo sieną,
Namas negrius — iš baimės jųs neišlakstykit,
Tik vieton ano stulpo tąją pačią dieną
Tuoj kitą statykit!

Jeigu žūtų iš rankos priešio, ar likimo
Viens tų, kur augin garbę, dvasią jųs kilimo,
Rimkit — tegul jųs širdis drąsums neatstoja,
Tiktai, ką anas darė vyrs pasišventimo,
Tegul kits kartoja.

!ШШШІМШШГНШЗГС,3ІЇІ 206 iigaïmimiimmmm

Lietuva mano! priešiui ant tavęs įnirtus
Privalai hydra tapti ta, kuriai nukirtus
Galvą, tuoj kelios galvos vieton jos išdygsta.
Išliksi, tik į hydrą gyvumo pavirtus,
Nors priešius nestygsta!

Lietuvos šviesuoliams.

Ido tvirtinot mums nuolat: mokslas reikalingas,
Mokslas jųs sunkiam vargui vaistas stebuklingas?
Ko žodeliais gražiausiais rmjs gundėt kas sykis:
Tamsuoli, eik prie knygos, tamsuoli, mokinkis?
Ko siūlėtės jųs patys parodyt mums kelią,
Kuris naktį prašalįs, duos giedrią dienelę?
Nusidirbę, nuilsę ir da prakaituoti,
Skubinome įgyti, ką žadėjot duoti.
Ir, ištiesę prie jųsų mūs rankas pūslėtas,
Tarėme: kur tas mokslas jųsų pažadėtas?
Duokite mums jį, broliai, męs trokštame jojo!
Tą syk jųs garsus klyksmas staiga apsistojo,
Kas-žin kur išsislapstėt, tartum niekadėjai,
Ir žadėjimus jųsų išnešiojo vėjai....

* * *

Kam jųs ėmę suardėt mus širdžių ramumą,
Priminę mums Lietuvą, pareigų šventumą,
Kur Lietuvą-tėvynė uždeda ant mūsų?
O! dėl Lietuvos — šaukėt — negailėkim trūsų,
Aukų, pasišventimo! Nesiduokim skriausti
Ryjikams tautos mūsų! Verskim juos pajausti,
Kad męs gyventi norim! į kovą! Nežūsim!
Tik eikite su mumis, męs jums vadais būsim!
Tada užsiliepsnojo mus šaltos krūtinės
lr stojome prieš skriaudą žemelės gimtinės.
Kada gi priešiai stvėrė draskyt mus, apnikę,

Jųs, kaip niekšai, pabėgot, mus vienus palikę!
Mus iš tėviškės tremia, kalėjiman ima,
O jus?_____kas-žin, ar matot mus pasišventimą

* * *

Arba jųs numalšinkit sujudintą protą,
Užgesinkit išnaujo mus širdį liepsnotą,
Arba, stoję į eilę, kaip tikri vadovai,
Švieskit mus ir neduokit gest pradėtai kovai!
Bet, mus sykį sukurstę, vienus nepameskit —
Žadėjot vadais buti, tai grįžkit ir veskit!

Valerijai.

\Zada mane ištiko likims raudulingas,
*-Kada dvasią prislėgė nelaimių klampynė,
Rankas buvau nuleidęs .... Tarei man: Tėvynė
Žiūri į tave, kelkis — tu jai reikalingas!

Kad tyčiojos iš manęs svietas nedėkingas
Ir, manęs nesupratęs, man širdį sumynė,
Rengiausi prakeikt viską .... Nuo to mane gynė
Priminims tavo: Da tu draugijai skolingas!

Aš keliausi ir dirbau. Kad dėl neteisybės
Pakliuvau į žabangas, netekau liuosybės,
Kada mane teriojo priešiai užsigulę ....

Per tave man nušvito kalėjimo tamsybės,
Kaip angėls sargas mane raminai .... Bičiule!
Palaiminta būk!

Motinai.

(Pagal Kl. Junošą.)

IJ motin! kada tavo vaikas valgyt šaukia,
Paduok jam juodos duonos, vandens iš šaltinio —
Anksti tėgul prie vargo pripras kasdieninio,
Tegul paskui, jį kęsdams, kaktos nesuraukia!

O kada tavo vaikas su kaimynais žaisto,
Mokink jį mylėt draugą, mokink suteikimo,
Pratinki prie kantrybės ir pasišventimo
Ir veski į mokyklą, kur gaus dvasiai maisto!

Kada gi tavo vaikas ateis į tvirtumą,
Rodyk, tegul sau sunkų darbą pasilaiko
Ir, eidams paskui žagrę, teturi ramumą!

O idant tavo trūsas turėtų svarbumą,
Dėk sėklą sūnaus širdin tuoj iš jauno laiko,
Nės tik motinai ačiu už gerumą vaiko!

Nemunui.

(Pagal Ad. Mick.)

įyjemune, musų upe! kur vandenys tavo
^-Kuriuos sėmiau j mažą vaiko delnužėlį,
Kur laivs nešiojo mane jauną bernužėlį,
Kad atvėsio jieškojau karštai širdžiai savo.

Čia dažnai mano Liaura plaukus sau šukavo
Ir iš pievos kvietkelių pynė vainikėlį.
Nesyk ašaroms savo drumsčiau jos šešėlį,
Kurs visoje grožybėj ant vilnies siūbavo.

Nemune, upe mano! kur vilnių daugybė,
Su kuriomis tiek vilties ir laimės tiek buvo?
Kur dingo mažų metų ta miela ramybė?

Kur mielesnė jaunystės nerimastis žuvo?
Nematyt mano Liauros, nėr draugų vainiko . . . .
Viskas pradingo, kodėl ašaros man liko?

d m®

Vilija.

(Pagal A d. Mick.)

Vilija mūsų motina upelių
Aukso tur dugną, mėlyną veidužį.
Širdies gražesnės, aiškesnių akelių
Skaisti lietuvė, kur sem vandenužį.

Vilija teka kvietkynais puikiausiais
Klonyje Kauno nepasakytos grožės.
Lietuvę kalbin žodeliais meiliausiais
Mūsų berneliai, kaip tulpės ir rožės.

Klonio žolynus Vilija išpeikia —
Nemuno jieško su atida tvirta.
Ilgu Lietuvei — Lietuvių nereikia,
Nės jos širdelė svetimšaliui skirta.

Nemuns į glėbį Viliją pagavęs,
Neša į erdvą, kur gelmės ir uola,
Spaudžia širdingai meilužę prie savęs
Ir marių gylyj abudu prapuola.

Ir tu ateivio attolinta būsi,
Vargše Lietuve, nuo gimtinės tavo
Ir užmiršimo vilnyje pražūsi.
Tiktai liūdnesnė, tik be brolių savo.

Neklausys upė, nė širdis, sudraudžiant.
Mergelė myli o Vilija plaukia.
Vilija dingsta, Nemunui beglaudžiant,
Mergelė bokšte ašarėles braukia.

(ПГЕЙШ!

Ponia Tvardauskienė.

(Pagal A d. Mick.)

f^jeria, valgo, pypkius rūko,
^"*Šoka, ūžia, lyg padūko,
Riksmu sugriaus rodos sienas,
Kaip gal linksminas kiekvienas.
Tvardauskas kerčią užėmęs,
Lyg baša koks įsirėmęs,
„Gerkit vyrai!" — tyčia varo
Ir juokus aplinkui daro:
Kareiviui, kurs drąsiai skraidė
Ir kitus, didžiuodams baidė,
Šoble palei ausį mojo —
Kareivis zuikiu tuoj stojo.
Štai apgintoją prieš sūdą,
Kurs kamputyj laižė bliūdą,
Mašnele tiktai sukirto —
Tuoj tas į šunį pavirto.
Šiaučių už nosies pakratė,
Prie kaktos voles pristatė —
Ėmė tekėti degtinė,
Pritekėj pilna statinė.
Kad šnapsą išgert norėjo,
Jam stiklelis suburzdėjo.
Žiūri ant dugno stikliuko
Styri ragučiai velniuko,
„Iškur tu čia?" Tad velniukas,
Tikras vokietaitis striukas,
Kepurę nusėmęs bailiai
Visiemis turstelėj dailiai
Šoko ant kojų abiejų,
Užaugo ant mastų dviejų,
Vieną koją tur arklinę,
O vėl kitą vanaginę.

— A Tvardauskas! sveikas gyvas!
— Ko taip žiūrai? ar tau dyvas

— Mefistofelį matyti?
— Tik nenori jau pažinti.
— Juk žinai ant Kalno-Pliko
— Surašas mudviejų liko
— Ant jaučio odos padėtas,
— Kad tu man esi žadėtas
— Žadėjims tenein ant vėjų!
— Ketinai po metų dviejų
— Pats į Rymą atvažiuoti
— Ir dūšią man atiduoti.
— Sulaužytas žodis tapo,
— Laiks išėjo kirograpo.
— Tu apgaut rengiesi peklą
— Išvaduotų savo kaklą.
— Bet atėjo tavo laikas —
— Jau nebūsiu tokis paikas:
— Vietą šią Rymu vadinam,
— Na, ir tave imt ketinam! —
Tvardauskas prie durų nėrė
Ant tokio *dictum acerbum.*
Velnias jį už skverno stvėrė:
— Kur tavo *nobile verbum?* —
„Na, dabar tai pasidarė!"
Taip Tvardauskas pats sau tarė.
Bet nuo baimės tuoj attokęs,
Kipšui prie akių prišokęs,
„Palaukk — sako — velnio vaike!
„Perkratyt gerai tik reikia,
„Katras mudviejų tur tiesą.
(„Na, pabausiu aš tą biesą!)
„Atsimink tiktai, velnioke,
„Sutartis juk buvo tokia:
„Tiek ir tiek metams sukakus
„Ir mane imt atsiplakus,
„Tau tris darbus duot galėsiu,
„Kokius tik aš panorėsiu.
„O tu, nors būtų sunkiausia,

„Išpildysi koveikiausiai.
„Matai šyvį pabalnotą
„Ant karčiamos ištėpliotą?
„Na tai padaryk ant dyvų,
„Kad aš Įį turėčiau gyvu.
„Iš smilčių nusukk kančiuką,
„Kad but kuo paplakt arkliuką!
„Ir namai reik budavoti,
„Kad turėčiau kur sustoti.
„Namų reikia ne medinių,
„Iš grūdų tjk riešutinių,
„Stogo iš Žydų barzdelių,
„Kiekvienan iš aguonaičių
„Trejetą įkalk vinaičių —
„Mierą imk iš to uknorio:
„Trįs coliai ilgio, du storio!"
Kaip tik velnias tai išgirdo,
Štai jau šyvį šeria, girdo,
Štai iš smilčių kančių traukia
Ir Tvardausko einant laukia.
Tvardauskas lyg išsigando,
Bet užsėdęs šyvį bando.
Jam bemitrinant žirgelį,
Ans pastatė ir namelį.
„Na, viršus žygiu šiuo tavo,
„Bet neatlikai da savo:
„Švento vandens ve bliūds pilnas,
„Lįsk ir prauski savo vilnas!"
Velnias purtosi ir prunkščia,
Prakaituoja, cypia, unkščia,
Ponas liepia, tarnas eina,
Turi atlikti kaleiną.
Velniui nįtiko maudyklė.
— Brrmm! — iššoko lyg šaudyklė —
— Dar galiu pats pasigirti:
— Atlikau bjauriausią pirtį! —
Tvardauską ima piktumas.

„Na, truks velniuko tvirtumas!
„Viršus tavo, tai jau ką čia!
„Ar matai tu mano pačią?
„Ant metų pas Belzebubą
„Apgyvęsiu tavo stubą.
„Turi per tą laiką tikti
„Pačios mano vyru likti.
„Prisiegk jai meilę, dorumą
„Ir ant visko paklusnumą.
„Jei tai nišpildyta lieka,
„Sutarimas ein per nieką!"
Velniukas krypt pusiausaitės,
Pusake dyrst ant pataitės,
Lyg klausytų, lyg žiūrėtų,
O čia vyrs ištrūkt norėtų.
Kad Tvardauskas taip jį grumdo,
Nuo lango ik durų stumdo,
Tik šmurkšt per klingio plyšiuką . . . .
Tai tiek ir matė velniuką.

(Pagal Konopnickienę.)

I.

Joja karan pats karalius:
Žvengia žirgas, kasa žemę,
Triubos skardžiai aida ore —
Garbę ir guodonę lemia.

Ein Jonužis į tą karą:
Šiurkštus vėjai staugti ima,
Užia, ošia žalios girios —
Liūdną lemia tai likimą.

Praded kovą, švilpia kulkos,
Lygumoj kareiviai spinta.
Kaip liūtai karaliai imas,
O tyliai Jonužiai krinta.

Grįžt karalius apgalėjęs,
Žirgą jo nišlaiko tarnas
Miršta pažeistas Jonužis —
Jau aplink jį suka varnas.

Su varpais sutink karalių,
Pokilius visur jam ruošia,
Kvietkomis iškloja kelią,
Vainiku jo galvą puošia.

O Jonužį kad lydėjo,
Verkė giminės, matutė . . . .
Tik jieva liūdnai lingavo,
Tik raiba kukau gegutė.

11.

Jievuli mano, ko gi tu leidi
Šaltąją rasą,
Matydams mane bado prispaustą,
Nuogą ir basą?
Ar nepakanka, kad žmogus verkia
Čia ant žemelės,
Sidabro tartum ašaras lieja,
Lyg tos naktelės?

* * *

O kad tiktai aš tyčia nueičiau
Laukan mus tyrą
Ir suskaityčiau, kiek ten ant dirvų
Ašarų byra . . . .
Iš tokių sėklų tai baisu būtų
Pasėlį pjauti:
Visi juk pėdai būtų raudoni —
Kraujo išplauti.

* * *

Sulauksim rytą spindulius karštus
Saulės šviesiosios —

Sugers jie visą rasą nuo dirvų,
Pievos žaliosios.
O kad galėtų ašarų mūsų
Jūrės išsekti,
Tam, Dieve mielas, visą pasaulę
Reiktų uždegti.

111.

Trys takai iš buto eina
Ten, kur lemia žmogui dali:
Viens tiesiog per slenkstį veda,
Kur laukelį dirb begalį;
Kits — po kairei, kur ištolo
Karčiama marga vilioja;
Trečias — ant kapų, kur guli
Gentys, žemėms užsikloję.

* * *

Ant to pirmo darbininkų
Prakaitas į rasą virto.
Ant to antro vaiks nudriskęs
Juokiasi iš tėvo girto.
O ant trečio kapo stovi
įkasti juodi kryželiai,
Rytmečiais žiogai ten čirškia,
Verkia ten balti berželiai.

* * *

Tais tiktai takais sermėgiai
Per vargus, išblyškę, breda.
Kas gi jiems parodys taką,
Kurs į dvasios svietą veda?

Штит

IV.

jaug gražių žvaigždelių
Danguje ten spiečia.
Nemanyk, varguoli,
Kad tai tau jos šviečia.
Ta, kur aiškiai žiba
Viršumi pušyno,
Lyg saulelės sklypas —
Pono, mus kaimyno.
Šitoji auksinė,
Kur tenai iš šono
Ant upelio spingso —
Kunigo klebono.
Štai, štai trečioji,
Ta pasidabruota,
Kur tarytum mirksi —
Vargamistrai duota.
Mat visi žvaigždelėms
Pasigirti gali,
Tau tiktai netenka,
Vargdieni — bedali!
Kitąsyk žvaigždes juk
Dievas iš malonės
Uždegė mat lygiai,
Pasakoja žmonės.
Ponų nė varguolių
Nieks tad neregėjo
Ir kiekviens paskirtą
Žvaigždę sau turėjo. и
Kad suspaudė skurdas
Žmogų neturtingą,
Skyrė sau žvaigždynai
Kelią ypatingą:
Ponų vis da žiba,

0 žmonių išmirę —
Ašaromis tapę . . . .
1 laukus subirę.

agrę į ranką tas tik teima,
'Kas numylėjęs žemę tą juodą,
Žino, kaip gilų arti arimą,
Kas šaltai rasai nepasiduoda,
Kas laukų žino kalbos posmus —
Ašaras ir skausmus.

Tas tik akėčias traukti tegali,
Jau išbandytas ant tų kalnelių,
Kas yr vargingą perspėjęs dalį
Šitų sermėgių mūsų žmonelių,
Kas, kaipo brolis, išties rankas
J pirtis jų menkas.

Tam tiktai tinka dalgis iš plieno,
Ateityje kas tikis kirtimo,
Kas tylią naktį laukia išvieno,
Užtekant aušrą, dvasios kvėpimo,
Kas jau ne kardo — norago šauk'.
Jųs, atšalėliai, lauk!

Troškimas.

(Pagal Gomulickį.)

ad alkaną dainomis pasotint galėčiau,
•Verščiau dainas į duoną ir jus papenėčiau,
Kuriems duonos kąsnelis labiau reikalingas,
Kaip saldus dainų balsas, bet-gi apgavingas.

Kad tiktų mano dainos nuogam apsidengti,
Aš imčiau iš dainelių tuoj verpalus rengti
Ir pridengčiau tą vargą, kursai jųs taip žeidžia,
Nes nuogas apdengimo, o ne dainų geidžia.

Kad iš dainų galėčiau pastatyti sienas,
Tai dvasią išdainuočiau, idant jųs kiekvienas
Užsislėptų nuo saulės spindulių skaudingų
Ir nuo gamtos tyčiojmų nemielaširdingų.

Bet daina tolyn lekia, troškimas-gi lieka . . . .
O kad silpnumas spaudžia ir laiko per nieką,
Trenkčiau kankles į žemę iš gailesčio tvano,
Kad jums jos nenaudingos, o vargdieniai m?.io!

Tai-gi jau lėkk, dainele! Ant griuvėsio naujo
Tu buk kviesliu ramybės, ne verksmo, ne kraujo!
O nįstengdama kūnui — dvasiai peną tyrą
Nešk ir mokink, kad veltui ašaros nebyra!

Širdis.

(Pagal Richepin'ą-)

urėdams krūtinę piktumo pripiltą,
Aš motyną savo nudėjau senyvą
Ir, peilį įleidęs lavonan jos šiltą,
Išplėšiau padūkęs jai širdį da gyvą.

Kada gi, tą širdį teriodams baisiausia,
Pasiutusiom kojom ją spardydams, kuldams,
Parpuoliau į kraują, širdis toji klausia:
„Vaikeli, ar tu nepasižeidei, puldams?"

Samsonas.

(Sekimas.)

Gaazoj trukšmas ir sumišimas —
Tautos paskirta ant šiandien šventė.
Nės jau Samsono baisus keršimas,
Ką Pilistėnai taip ilgai kentė,
Šią dieną galą atrast turėjo.
Stiprus Samsonas, Samsons pagirtas
Dabar nuliūdęs, bailus, netvirtas.
Nuleidęs galvą, žemyn žiūrėjo.
„Baisus Samsonai! ar tai teisybė.
Kad tu didžiūnų esi grožybė,
Kad ištarimas tik tavo vardo
Žmonių būrius tuoj išskirsto, ardo?
Ir męs juk baimės, matai, pripilti
Nuo tavo vardo, bet turim viltj,
Kad mus varguolių pasigailėsi,
Toliau žudyt jau nebenorėsi,
Ko taip nuliūdęs? kas atsitiko?
Ar mūsų žaislas tau nepatiko?
Tyli, tarytum žemes pardavęs?
Žinai, ko norim prašyti tavęs?
{ stiprią ranką kankles paėmęs,
Tu milžinų mums užveski dainą,
Išgarbink savo su mumis vainą,
Paskui, j šonus rankas įrėmęs,
Pašokk truputį! o kaip paliausi,
Šiek-tiek galėsi pasidrūtinti:
Nuo pietų kaulus apgraužti gausi
Ir vandenėlio atsivėdinti.
Na, pasijudink! dėlko nešoki?
Ar taip sutingęs? ką? ar nemoki?"
Taip Pilistėnai Samsoną barė,
Ir tyčiojosi — juokus sau darė.

O Pilistėnai! linksmi jųs, siaučiat,

O galo savo tik neprijaučiat!
Ar nematyt jums, žiūrint iš šono,
Kaip atsimainė štai veids Samsono?
Ar jau užmiršot tą veidą jojo,
Kada būrius jųs viens apvaliojo?
.... Samsons išblyškęs štai atsigavo —
Pajuto seną tvirtybę savo.
Apkaito veidas, šviste nušvito,
O iš akių jo žaibai tik krito,
(Jau Pilistėnai jį tokiu matė)
Nusišypsojo, plaukais pakratė,
Aplinkui save akim nunėrė,
Dantims sugriežė, stulpus nutvėrė,
Kurie prilaikė stogų svarbumą
Ir namo sienų visą tvirtumą ....
Staiga papurtė .... trioba sugriuvo.
Visi pradingo, viduj kur buvo.

Dėlko Žydai nevalgo kiaulienos?

(Sekimas.)

Д nuomet, kada Kristus ant žemės keliavo,
Platindamas tarp svieto šventą mokslą savo,
Sykiu su mokintiniais, kaip raštas mums sako,
J Lietuvos miestelį taipo gi nukako.
Tada Žydai surinko savųjų daugybę
Ir taikėsi patrempti mus Kristaus didybę.
Apsvarstę ir ištarę rodą paskutinę,
Užslėpė vieną Žydą, apvertę statinę.
Tad, iš kuopos išlindęs, tarė Kristui rabins,
Tikėdams, kad jo garbę išsyk nugalabįs:
— Girdėjom, tu galybę turi neištartą,
Rodai didžius stebuklus, garbę gavai tvirtą.
Parodyki ir mumis stebuklą nors vieną,
J tave įtikėsim tuoj, kad ir šią dieną.

Matai šitą statinę? medus joje buvo.
Dabar gi pasakyki, kas į ją pakliuvo? —
Žydeliai labai džiaugės iš išmislo tokio,
Nės rodės, nesulauksę atsakymo jokio,
O rabins tik raižėsi ir rankomis plakė.
„Po statine gul kiaulė" — Kristus jam atsakė.
Rodės, kad iš tų žodžių tik juoktis privalo.
Tai gi didis ir mažas juokėsi begalo.
Tik štai, iš po statinės išlenda degloji —
Žydams atėmė žadą naujienėlė toji.
Sunku juk netikėti, kada akys mato,
O degloji, išlindus, ausimis tik krato
Ir žviegdama nubėgo į atvirą lauką,
Kur piemens ganė bandą. Nelaimingą auką
Žydai atrast ketino, šerius nušiūruoti
Ir likusiems našlaičiams tėvą atiduoti.
Jieškojo gana ilgai, bet neatitiko,
O Ickus tarpe kiaulių kaip liko taip liko.
Dėlto tai Žydai nieko nedaro kiaulienai,
Nės lekaus neatranda da iki šiai dienai.
O sviete visi žino tą žydišką būdą,
Kad Žyds Žydą nekanda, ar riebų, ar kūdą.

PASAKOS

Pasakos.

Gegė ir Gaidys.

— Tai tik tu laimingas, gaiduti broleli,
Turėdams taip garsų ir gražų balselį! —
„Tai, ką balsas mano, gegyte sesute!
Tu tai gali švelnią išvesti giesmutę!
Jau vis viršesne juk giedotoja liksi:
Kitos tokios girioj tikrai nettitiksi!"
— Tavęs tai per amžius klausyti galėtum. —
„O tavo, sesele, tikrai, dievaži,
Gaida taip patogi ir tokia graži,
Juog, kaip tik nutilsi, belaukdamas nokstu,
Kaip nors kad greičiau tik giedoti pradėtum.
Jau ką nedariau aš — taipos neišmokstu!
Mat jųs gegės visos, žiūri, lėtos tokios,
— Už tai, broli, ačiu! bet tu, kad tik stotum,
Tai rojaus net paukštį lengvai pragiedotum. —
Žvirblys, pasisukęs, pasakė jiem šitą:
— Užkimkite judu, viens girdamas kitą —
Blogs judviejų balsas, jis niekam netiko
Nors jį ir išgyrėt, blogu pasiliko. —

Už ką gaidys gegę taip girti prispyrė?
Už tai, kad gegutė gaidelį pagyrė.

[1] **Pagal Krilov'ą parašė eilėmis Vincas Kudirka.**

<*msm*

Vilkas ir Lapė.

Laputė, vištienos prieretus
Ir tiek palikus, kad antri būt pietus,
Po kupeta užsnudo valandėlę menką.
Štai žiūri,, j svečius pas jąją vilkas slenka!
— Žinai, kūmyte, vargas spaudžia!
Ir šunes taip pikti, piemuo nesnaudžia
Tai ant tuščios dūšelės valkiojuos per dieną.
Kad gaučiau nors nugraužt kaulelį vieną!
Jei nuo bičiulių pašelpos nelauktum,
Tai imtum, rodos, tuoj ir pasismaugtum!
„Ar tai gal būti?" — Oi sakau teisybę! —
„Pažįsti, kūmai, manąją gausybę:
Bičiulio savo nepaleisiu aš ne vieno.
Na, valgyk sveiks — štai kupetaitė šieno!"
Vištieną lapė neminėjo.
O vilks mėsos, ne šieno malonėjo.
Ir, pas kumutę nieko nenustvėręs,
Namo sau dūlino, nė valgęs, anė gėręs.

Kitiems ir žmogus su noru teikia,
Ko jam pačiam jau visai nereikia.

Apuokas ir Asilas.

Per girią ėjo asilas apspangęs:
J didį kelią buvo išsirangęs.
Sutemus, prieina baisų tankumyną —
Na, ir paklydo, sakant tiesą gryną.
Sustojo vargšas ir gailiai vaitojo.
Laimė, kad krumuos apuokas snapsojo.
Jis, pagailėjęs to pakeliavingo,

r

Žadėj vadu būt žvėries nelaimingo.
O apuoks naktij, kad būtų tamsiausia,
Pažįsta, mato viską kogeriausia.
Užtūpė veikiai ant asilo sprando
Ir jau abudu keliaut toliau bando.
Balas ir duobes, kelmelį kiekvieną
Prasilenkdami, sau drožė, kaip dieną.
Rytą, da saulė šviesi netekėjo,
Pakeliavingi iš girios išėjo.
Tad asils melsti apuoko malonės,
Kad vadu liktų ant visos kelionės.
Mat pravadyrių norėjo sau gauti,
Paskui per svietą išilgai keliauti.
Asilo prašyms apuokui patiko
Ir vadžiot spangį kvailys pasiliko.
Dienai prašvitus, tarytum ant juoko,
Aptemo akys vargulio apuoko.
Kad ir nemato ir akise juoda,
Bet kelią rado — giliuoti neduoda.
„Sukk ant kairėsės — po tiesiai duobutė!"
Po tiesiai nieko, po kairiai grabutė.
„Da ant kairėsės!" O ten duobė buvo.
Abu į duobę ant sprando įgriuvo.

Kas tik klausė kvailo vado,
Tas tikrai nelaimę rado.

Zerkolas ir Beždžionė.

Beždžionė, zerkole pamačiusi save,
Stukt mešką su alkūne, atsikreipti liepia:
— Žiūrėki, tai da snukis! Kad tave!
Tai susiraukia, tai vėl išsišiepia
Bjaurus begalo! Jeigu aš

J jįjį panėšėčiau .... smaugčiausi, dievaž!
Žinai, kumute, tarpe mus sesukių
Atrastume daugybę tokių snukių. —
Meška beždžionę kolioti pradėjo:
„Geriau būt, kuma, atsiminti šitą:
Pažvelgk pirma ant savęs — liausi darkius kitą!"
Vienok meškos roda nuėjo ant vėjo.

Akyj artymo savo kiekviens mato spalį,
O savo akyj sparo užtemtyt negali.

Vilkas ir Katinas.

lš girios vilkas greit į kaimą bėgo —
Ne į svečius, tik gyvastį ganydams,
Nes kailį savo palydėt nemėgo,
Tai-gi jau rietė, kaip tik įmanydams.
O paskui vilką pėdomis iš girios
Medžiotojai jau su šunimis vijos.
Tikėjo Pilkis kieman kur įnerti,
Tik vartai buvo lyg tyčia užtverti.
Per kaimą bėgdams, rado jis Rainutį,
Kurs ant vartelių šluostė sau snukutį.
— Brolyti dobiliuk!
Sakyki tuoj, netruk:
Katras čia iš visų geriausias kaime?
Kas atitolįs nuo manęs nelaimę?
Girdi šunų lojimą, balsą rago?
Tai viskas eina ant manęs nabago?
Teip vilkas skundės ir drebėjo iš baimės.
„Štai Jurgis mus išgelbės nuo nelaimės."
— Tai, kad ant manęs jis užpyko,
Kaip kumelaitė jam nunyko. —
„Tai dūlink greit pas Tamošiuką!"

— Mat nuglemžiau ir jam veršiuką. —
„Na, pabandyk-gi pas Motiejų!"
— Ir tas avių neteko dviejų. —
„Tai bėgk greičiau j Tado kiemą!
— Ir jam prasikaltau šią žiemą. —
„Gali ir be pagelbos likt....
Na da bandyk nubėgt pas Pošką!"
— Bijau su juo ir susitikt:
Nuo pernai piktas da už ošką. —
„E! kaip matau, tai neturi kur dėtis.
Visiems panagėse tu apsiskelbęs.
Na, kas piktadario norės gailėtis
Ir kas tave ant savo vargo gelbės?
Tai kaime mus nerasi tokį kvailą.
Tikrai, nors tavęs ir labai man gaila,
Bet būdams kaltas, skųstis liauk!
Ką pasisėjai, tai ir pjauk!"

Lapė ir Asilas.

— Iškur eini, galvočiau mus ilgausis? —
Sutikus asilą, laputė klausė.
„Ugi kumute, pargrjžtu nuo liūto.
Na tu man šitaip iš narsaus ir drūto
Pavirsk j tokį nieką suvis menką:
Kad kitąsyk jis būdavo užrink,
Tai ošia, staugia net giria aplink,
Iš baimės būdavo ir pabėgėti tenka.
O kad dabar, kūmyte, jį matytum!
Paliegęs guli urvoje, tarytum,
Nė atsidvėsti iš skausmų negali.
Dabar žvėris kiekvienas, praeidams pro šalį,
Senuosius skriaudimus atmonyt geidžia:
Vieni ragais,
Kiti nagais,

Kaip kam smagiau yr, liūtą žeidžia."
— Ir tu ant liūto šokai? — lapė tarė.
„O kaip? dariau, ką ir visi aplinkui darė.
Tai, ana ve! {spiriau juk ir aš nabagą —
Tegul ir asilo pažįsta nagą:"

Elgiasi lygiai ir žmonės nedori:
Pakol didžiūnu esi ir tvirtybėj,
Tokioj aplinkui slankioja žemybėj,
Juog į akis tau pažiūrėt nedrįsta.
Nupūlk žemyn tik — nori, ar nenori,
Visi, kiek gali, tad tau įsigrįsta.

Vilkas ir Ėriukas.

Eriuks, ištroškęs sykį vieną,
Nubėgo gerti pas upelį,
O plynia atnešė tą dieną
Ten pilkąjį vilkelį.
Vilks, vos išvydo tik ėriuką,
Padrykt prie jo ir jau aplinkui suka.
Bet, taikydams parodyt, kad darąs teisingai,
Baudžiąs tiktai kaltus, surink baisingai:
— Tu diege prakeiktasis!
Iškur drąsumas tasis
Su murzinu snukiu čia vandenį man teršt?
Aš galvą kiekvienam nutrauksiu,
Kas tik norės man ką paveržt!
Ir,su tavim ilgai nelauksiu! —
„Jei man Šviesiausias Vilkas duotų tik drąsumą
Išreikšti mano nekaltumą,
Tai pripažinčiau, kad nuo Jo Šviesybės
Pavandeniui į šimtą žingsnių aš stovėjau
Ir iš teisybės
Jam gėrymą sudrumsti niekaip negalėjau."

— Na, ar tai aš meluoju? Tu stačioke!
Kaip išdrįsai išbliauti kalbą tokią?
Ee . . . . dabar atsimenu gerai, vyruti:
Juk užpernai išplūdai tu mane truputį!
O pamenu, tur but, net šitoje pat vietoj. —
„Da užpernai manęs nebuvo nė ant svieto."
— Tai tavo brolis tad mane iškolio. —
„Aš neturiu nė vieno brolio."
— Na, tai kas nors iš tavo giminės.
Man pikto geidžia šunes, piemens ir visi jųs,
O tavo giminė tai persekioja įsigijus . . . .
Na, mano priešininkai mane paminės!
O tu už jų kaltes man užmokėsi. —
„O aš kuo kaltas?" — Ar da netylėsi?
Nubodo man klausyti tavęs.
Ir tuoj ėriuką, į dantis pagavęs,
Nusinešė ant piet į tamsią girią.

Ant svieto dedasi taip-pat: prieš tvirtą
Silpnam visur visad kaltu būt skirta.

Kiaulė po Aržuolu.

Po aržuolu sykį degloji begėdė
Nukritusių gilių taip daug prisiėdė,
Kad kniubo ant vietos ir užkrankė garsiai.
Kiek reikiant pramigo ir stvėrėsi narsiai
To aržuolo pačio šaknis tuoj knaisyti.
— Na, tik savo šnipą gali suvaldyti!
Juk aržuols išdžiūt gal! Paliauk darius nieką! —
Iš medžio viršūnės ją varnas taip barė.
‚Na, vai tegul džiūsta! tai didelė baimė!
Kad augtų nors gilės, tai būtų man laimė.
Ant galo nė vienas te aržuols nelieka,
Dėlto neraudosiu!" Tada aržuols tarė:
— O tu besarmate!

Na kas gi tai matė
Tokius niekus pliaukšti?
Kad šnipą galėtum pakelti į augštį,
Ant manęs giles tu tikrai pamatytum
Ir nereikalingai manęs nedarkytum. —

Ir nuo prasčiokų išgirsti tenka
Kiaulišką tokį mokslo peikimą,
O jie pražiopso dalyką menką:
Kad iš to mokslo naudą sau ima.

mmm

Apvynys.

Darže išaugęs apvynėlis
Aplinkui smaigą vyniotis pradėjo,
O netoli stovėjo
Jaunutis aržuolėlis.
— Tegul kas kokią naudą paminės
Iš aržuolaičio štai ir jojo giminės!
Ar kuo nors už tave jisai aršesnis?
Tik vienu tiesumu jau tu už jį viršesnis!
(Prieš smaigą apvynys ant aržuolo dejuoja)
Tai neva lapai šia ant jo žaliuoja,
Bet koki šiurkštus! O žiedai vėl koki!
Tikrai aš nežinau, už ką gi nieką tokį
Ir žemė da ikšiol maitino! —
Štai smaigą daržininks į pečių šmakšt įbruko,
O vieton jojo aržuolaitį pasodino.
Prigijus aržiuolaičiui, apvynys netruko
Tuoj prisiplakt prie aržuoluko,
Ir nuo to laiko jis geriausias.
Jau jį tik giria — jis viršiausias.

Taip daro žmogus veidmainingas:
Kol jam esi nereikalingas,

Visur tave išniekin ir išpeikia.
Tegul tik tavęs jam prireikia,
Kaip bematai, kitokiu stojas —
Pirmiausias laižo tavo kojas.

mmm

Žmogus ir Angis.

— Seniai jau mane noras ima
Pamest tarp mudviejų nesutikimą.
Mat šiandien jau manęs nė saugotis nereikia.
Nuo šiosios valandos aš tik prie gero linkus,
Širdis visiems tik gerą teikia.
Ne ta aš — ir oda numauta jau anoji. —
Angis,taip sako žmogui, kieman jo atslinkus.
Žmogus, pagriebęs lazdą, angiai tarė:
„Oda tikrai nauja, vienok širdis senoji!"
Ir dvasią iš angies išvarė.

Tik syki tu užsitarnauk,
Kad sviets neištikėtų tau,
Tai apsimesk paskui meiliu,
Qeru, padoriu ir švelniu,
Ir veidmainiauk, kaip nori sau,
Tik gero jau iš to nelaukk:
Neatsigriebsi jau suvis —
Patiks tave angies dalis.